

ACTA ACADEMIAE AGRIENSIS

NOVA SERIES TOM. XLIII.

SECTIO SPORT

KÜLÖNSZÁM

REDIGIT
MELINDA BÍRÓ

EGER, 2016

**AZ ESZTERHÁZY KÁROLY EGYETEM
TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI**

ÚJ SOROZAT XLIII. KÖTET

**TANULMÁNYOK
A SPORTTUDOMÁNYOK
KÖRÉBŐL**

SZERKESZTI
BÍRÓ MELINDA

EGER, 2016

ACTA
ACADEMIAE AGRIENSIS
NOVA SERIES TOM. XLIII.

SECTIO SPORT

Vizsgálatok a sporttudomány területén

KÜLÖNSZÁM
a 2016-os olimpiarendezés évének ajánlva

REDIGIT
MELINDA BÍRÓ

EGER, 2016

A szerkesztőbizottság elnöke:

Bíró Melinda

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. habil Müller Anetta

Dr. Ráthonyi Gergely

Dr. Révész László

Dr. Hidvégi Péter

Dr. Ráthonyi-Odor Kinga

Lektorálta:

Dr. prof. Szabó Béla

Dr. prof. Nyakas Csaba

Kristonné dr. Bakos Magdolna

Dr. Bácsné dr. Bába Éva

Dr. Boros Julianna

Dr. Dobay Beáta

ISSN 1788-1579 (Nyomtatott)

ISSN 2498-6917 (Online)

A kiadásért felelős

az Eszterházy Károly Egyetem rektora

Megjelent az EKE Líceum Kiadó gondozásában

Kiadóvezető: Nagy Andor

Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád

Nyomdai előkészítés: Molnár Gergely

Megjelent: 2017-ben

**BÍRÓ MELINDA¹, MÜLLER ANETTA¹, RÁTHONYI-ÓDOR KINGA²
RÁTHONYI GERGELY³, BALOGA ISTVÁN⁴**

¹ Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

¹ University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

² Debreceni Egyetem Sportgazdasági és -menedzsment Tanszék, Debrecen

² University of Debrecen, Department of Sporteconomics and Management,
Debrecen

³ Debreceni Egyetem Alkalmazott Informatika és Logisztika Intézet,
Debrecen

³ University of Debrecen, Institute of Applied Informatics and Logistics, Debrecen

⁴ Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

⁴ University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport, Cluj-Napoca

**AZ OLIMPIAI JÁTÉKOK SZERVEZÉSÉNEK TÖRTÉNETI
ÁTTEKINTÉSE GAZDASÁG ASPEKTUSBÓL**

**HISTORICAL OVERVIEW THE ORGANISATION OF THE
OLYMPIC GAMES IN ECONOMICCAL ASPECT**

Összefoglaló

Az olimpiák történetének eltelt 120 éve alatt a játékok rengeteget változtak. Az olimpia a világ legnagyobb multikulturális megrendezvénye lett. Ennek szervezése pedig nem kis terhet ró a rendező városra és országra. A játékok kezdeti időszakában viszonylag alacsonyak voltak a kiadások, és legtöbbször a bevételek fedezték a rendezés költségeit, sajnos manapság már mást mutatnak az adatok. Megnőtt a kiadás, jellemző az alultervezés és a túlköltség.

A cikkben az 1896-os athéni olimpiától napjainkig dokumentumelemzéssel és hazai és nemzetközi szakirodalmak, statisztikák elemzésével mutatjuk be az olimpiák bevételi és kiadási tételeit, gazdasági hatásait.

Kulcsszavak: olimpiai játék, szervezési költségek

Abstract

Olympic Games have changed a lot during the past 120 years. The Olympic Games are the largest multi-cultural mega event in the world. Organization of the games is not a small burden of the city and the whole country. The games were the initial period of relatively low spending, and most of the revenues covered the costs of the settlement, unfortunately nowadays else show the data. An increase in the release, the typical under-planning and overspending.

Keywords: Olympic Games, Organizational costs

Bevezető gondolatok

Ha Pierre de Coubertin báró ma látná az olimpiát, bizony meglepődne, hiszen mikor megálmodta a versenyeket, valószínű, hogy nem ilyennek képzelte el a jövő olimpiáit. Nevelési lehetőséget látott a nemzetközi versenyekben és az arra való felkészülésben, nem pedig ilyen szórakoztatás-központú, látványosságot növelő eszközöket felvonultató (Madarász-Bácsné, 2015) hatalmas show-t, mint amivé vált. Ma az olimpia túlnőtte önmagát, és egy óriási világversennyé lett. Szervezése nem kis terhet ró a rendező városra és a rendező országra. A játékok kezdeti időszakában viszonylag alacsonyak voltak a kiadások, és legtöbbször a bevételek fedezték a rendezés költségeit, sajnos manapság már mást mutatnak az adatok. Sajnos nem minden olimpiáról rendelkezünk adatokkal, van, hogy maguk a szervezők nem adnak tájékoztatást, sőt helyenként a hivatalos beszámolókból származó értékek is kétségbe vonhatók. A hidegháborús politikai eseményeket ismerve feltételezhetjük a korszak adatainak plasztikázását. Habár számos szerző foglalkozott az olimpiák gazdasági hatásaival mikro-, makrogazdaságra, turizmusra, munkanélküliségre, infrastruktúrára vonatkozóan, sajnos mégis azt mondhatjuk, hogy kevés adat áll rendelkezésre. Már az első újkori olimpiáról készült egy tanulmány, ami a kiadásokat is tartalmazza, de utána 1908-ig sajnos nem találunk ilyet. Az olimpiákról készülnek ugyan hivatalos beszámolók, de nem mindig tartalmaznak gazdasági kimutatásokat. Ennek ellenére megkíséreljük feltárni és történetileg áttekinteni az olimpiák költségeit, a kiadásokat és a bevételeket.

Az olimpiák kezdeti évei 1896–1928-ig

Az első újkori olimpiát 1896-ban rendezték meg a görög fővárosban, Athénban. Az ország épp csődben volt, így alighogy elnyerték a rendezést, a kormány máris lemondta a játékok szervezését. Kormányváltást követően és egy befektető jóvoltából mégiscsak sikerült megrendezni az első ötkarikás versenyt. A „főszponzor”, Georg Averoff egymillió drachmát adományozott, ami abban az időben hozzávetőlegesen 120.000 USA dollárnak felelt meg. Az ajándéktárgyak, a bélyegek és a medálok értékesítéséből származó bevételekkel tudták még kiegészíteni az olimpiai büdzsét. A teljes költség 3.740.000 drachma volt, körülbelül 448.000 \$ (USA). A kezdeti nehézségek ellenére sikeresen megrendezték az első olimpiát. Sajnos ez nem mondható el a második játékról, melyet zűrzavaros olimpiának is neveznek. 1900-ban Párizs adott otthont a sportrendezvénynek. Mivel az játék egybemosódott a világkiállítással, így külön költségvetés sem készült, mint ahogy az azt követő olimpián, 1904-ben St. Luisban sem.

Az 1908-as londoni olimpia költsége a szervezők szerint 15.000 font volt, és már £6.377 nyereséget hozott az országnak. A kiadások 34%-át a „szórakoztató költség” tette ki, ami közel 5271 fontba került. A kiadások közt nem szerepelt a központi stadion építésének költsége, így Zarnowski szerint az 1908-as olimpiai összköltsége inkább £81.000, azaz 394.000 USA dollár (1908-as értéken). A bevételekről annyit tudunk, hogy a 28%-a a belépők értékesítéséből származott. Az 1912-es és az 1920-as olimpiáról sajnos nincsenek információk, vagy egymásnak ellentmondó adatokat találunk. 1924-ben Párizs sajnos veszteséggel zárt. A bevételt 5.496.610 frankra becsülik, a kiadás viszont közel a kétszerese volt ennek. Az Amerikai Olimpiai Bizottság jelentése szerint az 1928-as Amszterdamban rendezett olimpia költsége 1.183.000 dollár, minimális vesztesége pedig 18.000 dollárra tehető.

Nyereséges olimpiák 1932–1948-ig

1932-ben Los Angeles városa rendezhette meg a tizedik nyári olimpiát. Több problémával is szembe kellett nézni a rendező amerikaiaknak, egyfelől az egész világra kiterjedő gazdasági válsággal és depresszióval, továbbá a földrajzi elszigeteltséggel. Sajnos sem a szervező bizottság nem közölt, sem a zárójelentés nem tartalmaz pénzügyi információt, adatokat a kiadásokról vagy a bevételekről, így azt újságcikkek alapján lehet meghatározni. A város egy hatalmas

kolosszeumot épített, melynek költsége 1.700.000 dollárra rúgott. Ezt viszont az olimpia előtt nyolc évvel építették, így a kiadásokba nem számolták bele. A New York Times 1932. augusztus 17-ei számának egyik cikke szerint a nyereség 1.000.000 dollár volt. A bevétel 2.000.000 \$, a költség 1.000.000 \$, így lett 1 millió dollár a haszon.

Érdekes, hogy annak ellenére, hogy nem tartották meg az 1940-es olimpiát, melynek rendezését Tokió nyerte (de 1938-ban a játékok előtt lemond róla), mégis kiadták a költségvetést, melynek értéke 20.142.427 yen, ami 39 millió USA dollárnak felel meg (1982-es áron). A tokiói olimpia költségvetése közvetlenül a versenyekhez kapcsolódott, kizárólag a főváros fejlesztésére és sportinfrastruktúra-beruházásra (atlétika, úszás, vitorlázás, evezés, lövészet, öttusa) költöttek. Az összes költség mintegy 1/3-át a rendező város, Tokió fedezte volna.

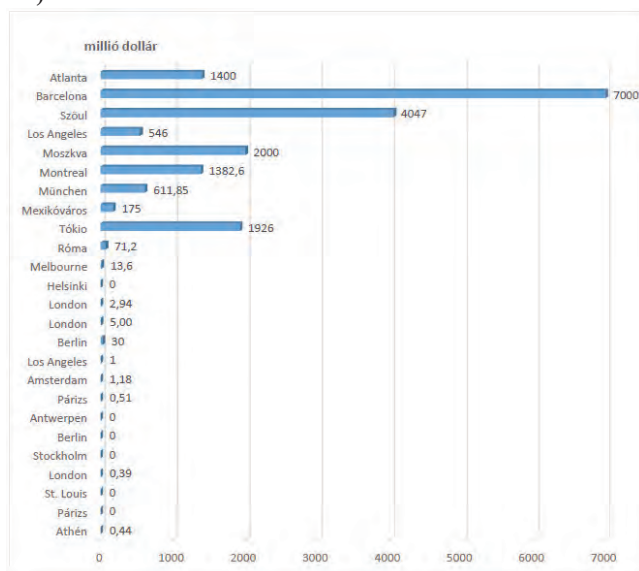
A II. világháború utáni első olimpiát a londoniak rendezték meg 1948-ban. Nem volt egyhangú a játékok szervezése iránti lelkesedés. Sokan felesleges pénzkidobásnak tartották, főleg, hogy Nagy-Britannia épp kilábal a háborúból. A brit szervezőbizottság úgy vágott neki a rendezésnek, hogy nem lehet deficit az olimpia. (Kanin, 1981) 16 hónappal a játékok után ki is adták a pénzügyi beszámolót, mely szerint az ötkarikás verseny költsége 742.268 font, azaz 1,2 millió dollár volt. A játék 29.000 font nyereséget hozott. A legnagyobb kiadás a versenyzők ellátása és elszállásolása volt, mely az összköltség 21%-át tette ki.

Az olimpiák húsz éve 1952–1972-ig

Az 1952-es helsinki olimpia megrendezéséhez olyan beruházásokat támogattott és vállalt be a finn állam és a szervezőbizottság, mely hosszú távú előnyt jelentett az országnak. Új repülőteret, autópályákat és vasutakat építettek, továbbá telefonhálózatot Finnország és Svédország között. A végső elszámolásnál 1,5 milliárd finn márka kiadással és 49 milliós veszteséggel számoltak el. Négy évre rá Melbourne adhatott otthont a versenyeknek. A költségeket nehéz kiszámolni, hiszen két helyszínen rendezték az olimpiát. Melbourne mellett Stockholm is bekapcsolódott az ötkarikás versenybe a lovasversenyekkel, hiszen a szigorú ausztrál karanténtörvény miatt nem engedték be a lovakat Ausztráliába. Az összes kiadás hozzávetőlegesen 50.236 millió dollár lehetett. Az ausztrálok bevallásuk szerint 300.000 font veszteséggel zártak.

Az 1960-as olimpián Róma városa az olimpiai bizottság szerint annyit költött, mint amennyi a bevétele volt, 7,2 millió dollárt. Ebből 6,4 milliót fordítottak az olimpiai stadion, az olimpiai falu, az uszoda, az autópályák építésére és a hidak felújítására. A jegybevételek, a televíziós és rádiós jogdíjak eladásai pedig fedezték a költségeket. (New York Times, 1960. szeptember 25) 1964-ben a játékok rendezését Tokió nyerte. A japánok mindent megtettek azért, hogy egy felejthetetlen olimpiát rendezzenek. Sikert is. Úgy becsülik, hogy '64-ig Japán költött a legtöbbet az olimpiai szervezésére: 1,926 milliárd dollárt. (New York Times, 1964. szeptember 27). Az infrastruktúra-fejlesztésre költött összegből gyorsforgalmi utakat, több mint 50 mérföld utat és egy 8 mérföld egysínű vasutat építettek a Haneda repülőtérre. A jegyeladásokból pedig 5,172 millió dolláros bevételre tettek szert.

Az 1968-as mexikóvárosi olimpiai költségei alulmaradtak az előző olimpiához képest. A 175 millió dolláros költségvetésből 98 millió dollárt fordítottak infrastruktúra- és sportinfrastruktúra-fejlesztésre, további 77 milliót pedig az olimpia megszervezésére. A pénzügyi beszámolók nem szólnak arról, hogy veszteséges vagy nyereséges lett volna az olimpia, mint ahogy azt 1964-nél sem tudtuk meg. A mexikói kormány legfőbb bevételét (56 millió dollárt) az olimpiai falu későbbi értékesítése, a TV jogdíjak (ABC 4,5 millió dollár) és a jegyértékesítés jelentette.

1. diagram. Az olimpia költségei 1896. Athéntól 1996. Atlantáig

Mexikó után négyszeres költségvetéssel rendezte meg Németország, München az olimpiai játékokat. A szervezőbizottság hivatalos jelentése szerint az összes kiadás 611 millió dollár volt. Ebből az összegből 75%-ot fordítottak beruházásra, sportlétesítmények, szállások, kulturális létesítmények utak, és egy új metróhálózat építésére.

A legek olimpiái, a legek közti különbségek

1976-ban az olimpiák történetének eddigi legveszteségesebb szervezését valószínűsítették meg Kanadában. A kiadás 1,42 milliárd kanadai dollár, azaz 1,38 milliárd USA dollár volt, mely jelentősen meghaladta a bevételeket (430 millió kanadai dollár). Ez az olimpia lett a legismertebb példája az alultervezettségnek is. A tervezett 310 millió helyett 1380 millió dollár volt a költség, az olimpia hatalmas anyagi csőddel zárult. A város az olimpia után 30 évvel, 2006-ban tudta kifizetni a játékok miatt felvett gigantikus hitelének utolsó részletét. (Flyvbjerg és Stewart 2012)

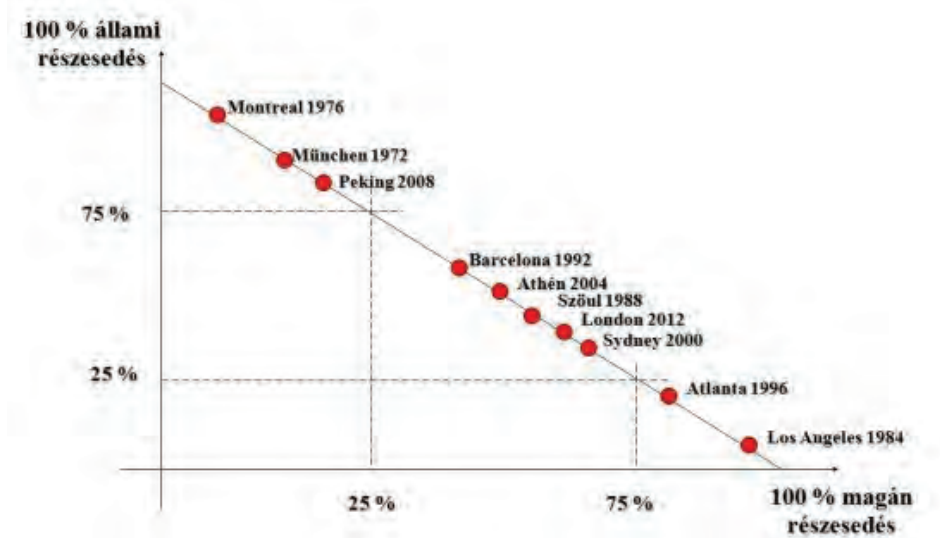
A következő olimpián 1980-ban, melyet Moszkvában rendeztek, szinte lehetetlen megbecsülni a végső költségeket. Az állam finanszírozta a fejlesztéseket és a beruházásokat. Moszkva közel 2 milliárd USA dollárt költhetett az olimpiára. Felújították a metróhálózatot, a Lenin Stadiont, és közel 90 sportlétesítményt, szállodát építettek.

Az amerikaiak voltak eddig a legsikeresebbek (pénzügyileg) a szervezésben és a profitszerzésben, hiszen már 1932-ben 1 millió dollár nyereséggel zártak. Ezt követően pedig az 1984-es szervezésük bizonyult az olimpiák történetében a leggazdaságosabbnak. 768 millió dollár bevételből (televíziós jogdíjak, szponzoráció, jegyeladások) 222,7 millió dollár lett a profit.

Míg minden idők legveszteségesebb olimpiáját Kanadában rendezték 1976-ban, addig a legnagyobb nyereséggel zárót pedig pár évre rá Amerikában 1984-ben. Mi volt az 1984-es siker kulcsa? A szervezőbizottság élére egy utazási iroda vezetője, Peter Ueberroth került, aki ötleteivel pénzügyi zsenialitásról tett tanúbizonyságot. Bevezették az önkéntes munkát, így közel 50.000 ingyen munkaerőt kaptak ezáltal. Eladták a fáklyás futás jogát. 3000 dollárt kellett fizetni annak, aki 1000 yardot szeretett volna futni a lánggal. Felemelték a televíziós közvetítési jogdíjakat. Létrehozták a TOP támogatói programot, 30-ban maximálva a szponzorok számát. Negyedéből megoldották a rendezést, mint 8 évvel előttük Montreal. Kevesebb új létesítményt építettek, inkább a meglévőket alakították át, és a szponzori pénzekből többet tudtak

megtakarítani. A rendezvény 222 millió dolláros hasznot hozott.

Érdekessége ennek a rendezésnek, hogy első alkalommal szervezték meg az olimpiát állami támogatás nélküli, tisztán magánfinanszírozásból. További érdekesség még, hogy az 1976-os legvesztésesebb olimpia leginkább állami részesedésből került megrendezésre. (1. ábra)

1. ábra. Az olimpiai játékok finanszírozása. Forrás: Holger Preuss (2004): Az olimpiai játékok gazdasági háttere; szerkesztette Berkes Péter

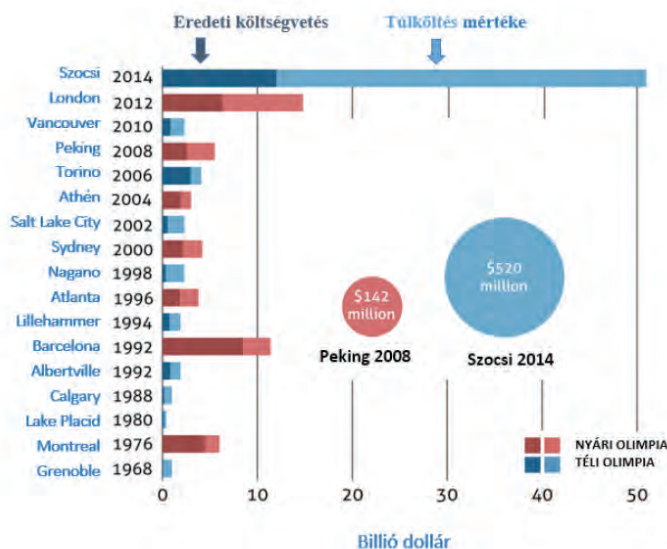
A 1988-ban Szöulban rendezett olimpia szervezésének költsége 847,7 millió dollár volt. A játékok szervezőbizottságának jelentése szerint a nyeresége 139 millió dollár. Azonban ez az összeg nem tartalmazza a magánszféra hozzájárulásait, és a későbbi lakásértékesítésből származó bevételeket. Ha ezek az értékek hozzáadódnak, a teljes profit meghaladja a 497 millió dollárt.

Szöul után az 1992-ben Barcelona városában megrendezett olimpia lett legköltségesebb (lásd 1. diagram). Az infrastrukturális beruházások, a környék építése, az utak, a távközlés felújítása, a szállodák, az apartmanok, az olimpiai létesítmények építése és felújítása és a további kiadások 5 milliárd dollárt tettek ki. A teljes költség Barcelona esetében meghaladta a 7 milliárd dollárt (Zarnowski). Ezen az olimpián 417%-kal lépték túl az előre tervezett költséget. Vagy nagyon alultervezték az olimpiát, vagy ilyen hihetetlen mértékben túlköltöttek. (Flyvbjerg és Stewart, 2012)

Érdekes eredményt kapunk, ha megvizsgáljuk, hogy az eddig megrendezett olimpiák előre tervezett költségei, kiadásai és az előre tervezett bevételek mennyiben térnek el az olimpia megrendezésére fordított összegtől és az előre jósolt közvetlen, közvetett bevételtől. Több tanulmány is foglalkozik ennek kimutatásával. Sajnos számos negatív példát látunk a történelem során, de talán az egyik legrosszabbul tervezett olimpia az 1976-ban Montreálban rendezett volt. A bevételek csak töredékét fedezték a kiadásoknak, és végül csaknem nyolcszorosára emelkedett a tervezett költség. A téli olimpiák közül a montreálihoz hasonlóan az 1980-as Lake Placidben rendezett játékokat tervezték leginkább alul. A költség végül több mint háromszorosa lett az előre tervezettnek. (2.ábra)

1. ábra. A tervezett és a túlköltött ár a téli, nyári olimpiák tekintetében (1968–2014-ig) a Nemzetközi Olimpiai Bizottság, valamint Bent Flyvbjerg és Allison Stewart 2012 alapján

A 2. ábrából kitűnik, hogy a túlköltekezés igen jelentős az eredeti költségtervhez képest. A túlköltés átlaga 1960–2008-ig a téli és a nyári olimpiákat is beleszámolva 179 százalék. (1. táblázat)

A téli és a nyári olimpiák tekintetében az eltérés jelentős. Míg a nyári olimpiák (1960–2008-ig) 252%-ban költöttek túl, a télieknél (1960–2006-ig) 135%-os volt az átlag túlköltés. (Flyvbjerg, Stewart, 2012)

	Nyári olimpia %	Téli olimpia %	összes
A túlköltekezés átlaga	252	135	179
Medián	118	109	112
A túlköltekezés maximuma	796 (Montreál 1976)	321 (Lake Placid 1980)	796
A túlköltekezés minimuma	4 (Peking 2008)	17 (Vancouver (2010))	4

1.táblázat, A túlköltekezés százalékos értékei téli, nyári olimpiátekintetében (2008-ig) Bent Flyvbjerg és Allison Stewart 2012 alapján

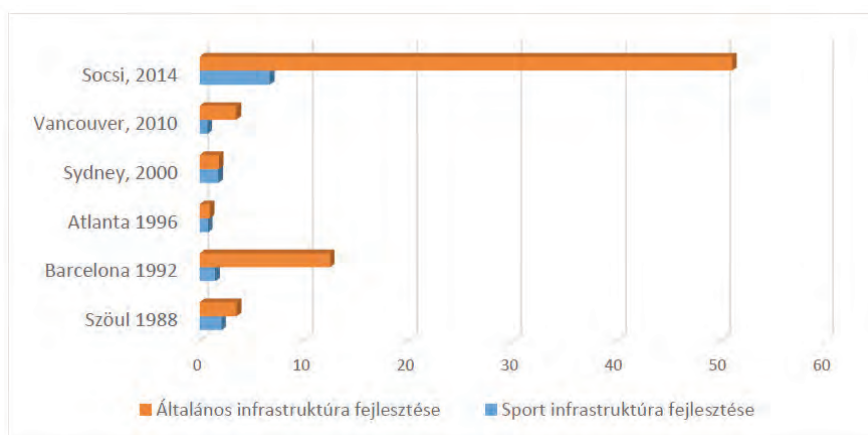
Számos kérdés merül fel az eredmények kapcsán. Miért ilyen nagy a túlköltség mértéke, továbbá milyen tényezők befolyásolják a túlköltséget, és milyen tényezők döntenek el, hogy egy olimpia nyereséges lehet-e vagy sem?

A Baade és Matheson közgazdászok a Journal of Economic Perspective 2016-os számában arra hívták fel a figyelmet, hogy mindezt 6 tényező befolyásolja. Evidensnek tűnhet, de a kiadásokat és a bevételeket kell egyensúlyba hozni ahhoz, hogy elkerüljék a túlköltséget. A szerzők mindkét oldalon (kiadás és bevétel) 3-3 kategóriát emelnek ki. A kiadásoknál legfontosabb három kategória közül az első az **általános infrastruktúra fejlesztése** (új utak, tömegközlekedés, szállás, olimpiai falu stb), a második a **sportinfrastruktúra** (sportlétesítmények, stadionok, pályák építése) költsége, a harmadik pedig a **szervezéshez kapcsolódó működési költségek** (munkabér, rezsi, biztonsági intézkedések).

A bevételi oldalon is három fontos területet emelnek ki a szerzők: elsőként a **rövid távon befolyó pénzeket** (olimpiára érkező turisták országban hagyott pénze, a jegyeladásokból, közvetítési jogokból származó bevételek); másodsorban az **infrastruktúrába befektetett összegek közép- és hosszú távon megtérülő bevételeit**, mely pozitív hatással lehet az ország vagy város gazdaságára, az ide érkező befektetőkre és a turizmusra; harmadikként pedig megemlítik, hogy ugyancsak az olimpia „bevétele” az, ami nehezen fejezhető ki pénzben, mint például a rendező ország polgárainak hangulata, életérzése, egészsége.

Infrastrukturális beruházások

A kiadásoknál a legfontosabb kategóriák közül emeljük ki az általános infrastruktúra-fejlesztést (utak, tömegközlekedés, szállás, olimpiai falu stb), a sportinfrastrukturát (sportlétesítmények, stadionok, pályák stb), és vizsgáljuk meg ezeket alaposabban!

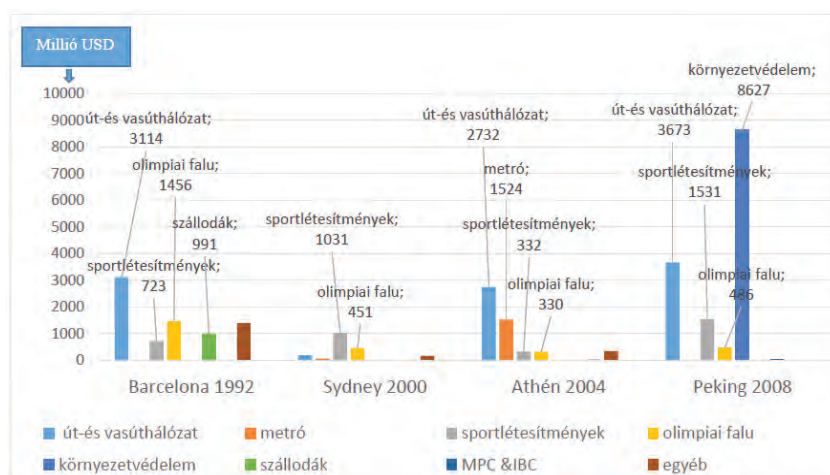

2. diagram. Az infrastruktúra- és sportinfrastruktúra-beruházás összege

Nézzünk néhány olimpiai helyszínt és az infrastrukturális fejlesztéseket, azok mértékét! (2. diagram) A kiválasztott benchmark-városok olimpiai célú infrastrukturális beruházásainak összehasonlításából láthatjuk, hogy helyszíntől, fejlesztési területtől, a meglévő infrastruktúra fejlettségétől függően változik a beruházás formája. Míg Barcelonában és Athénban az út- és vasúthálózat fejlesztésére (Athénban még a metróberuházás is hozzávehető) kellett a legnagyobb összeget fordítani, addig Sydney-ben a sportlétesítmények építésére. Pekingben, ha összecszerűen nézzük, akkor azt látjuk, hogy hasonló mértékű volt az út- és vasúthálózatra, valamint a sportlétesítményekre fordított beruházás, de mindezt magasan felülmúlta a környezetvédelemre fordított összeg. Peking esetében ez kivételes, mivel komoly problémák adódtak, így feltűnően nagy összeget terveztek környezetvédelmi célokra fordítani.

A rendező városokban az útfejlesztési költségvetés nagy részét a játékok szempontjából stratégiai fontosságú fejlesztésekre, leginkább elkerülőutak, létesítményeket összekötő utak és az olimpiai falu úthálózatának kiépítésére

fordították. Athénban az útfejlesztési költségvetés nagy részét a város körüli környűrű, illetve az új repteret a várossal összekötő út építésére költötték, illetve Athén előkikötőjének, Píreusznak a marinaszolgáltatásait is fejlesztették. Barcelonában a városon belüli körutak, az alagút megépítése, összekötő utak, valamint az olimpiai helyszínek útkapcsolatainak kiépítésére fordították az összeget, Sydneyben pedig az olimpia helyszínének fejlesztésére (lásd 3. diagram).

3. diagram. Az olimpiát rendező városok (1992–2008-ig) infrastrukturális beruházásai részletesen

A beruházások közül leginkább az olimpiai falu, de részben a stadionok és a további sportinfrastruktúra utóhasznosítására vonatkozó általános elgondolás, hogy az olimpiai után értékesíteni lehessen vagy átalakítva hasznosítani. Ez lehetővé teszi a magánforrások bevonását a beruházások finanszírozása terén. Mindez nagy lehetőség, de sajnos veszélyforrás is. A létesítmények utóhasznosításának legrosszabb példája Athén, ahol elszomorító látványt nyújtanak a lepusztult olimpiai helyszínek.

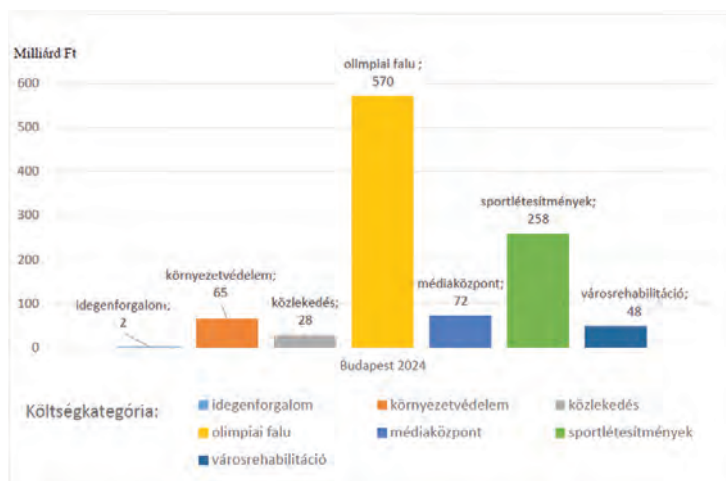
A szállodai férőhelyek, a szálláskapacitás bővítése fontos része az olimpiai beruházásoknak. Sajnos korlátozott mértékben vannak adatok ezen a területen, de mint látható (3. diagram), Spanyolországban például 991 millió dollárt költöttek erre.

Számos esetben azt tapasztaljuk, hogy az olimpia rendezési költségeinek elemzése csak a konkrét kiadásokat és bevételi tételeket állítja szembe egymással. A beruházások egy része azonban országos infrastruktúrafejlesztést jelent, amely ha nem is rögtön térül meg, de hozzájárul a desztináció arculati elemeinek javításához, a működő tőke térségbe vonzásához, és a turizmus élénkítésén keresztül a multiplikátor-hatása sokszor a rendezés előtti években, az esemény alatt és után is kifejti a hatását. Az alpinfrastruktúra fejlesztése és a szállodai kapacitások bővítése a turistafogadás feltételeit is javítja, mely az esemény utáni években a turizmus szektorban működő KKV-k versenyképességét növeli.

Lehetnek olyan hatások is, melyeket előre szinte lehetetlen prognosztizálni, mint pl. a 2004-es athéni olimpia rendezése után a görögországi kereskedelmi flotta bevételei 40%-kal nőttek.

Ugorjunk egy kicsit előre az időben, és nézzük meg, hogy abban az esetben, ha 2024-ben Budapest megnyerné az olimpia rendezési jogát, akkor hazánkban milyen ezirányú fejlesztések lennének! A 2024-es budapesti olimpiai pályázatot megalapozó megvalósíthatósági tanulmány, mely 1300 oldalas – a PricewaterhouseCoopers (PwC) készítette – bemutatja a pályázati folyamatot, az olimpia költségvetését, a gazdasági elemzést, kitérve a turizmusra és az infrastrukturális fejlesztésekre. Foglalkozik makrogazdasági hatáselemzéssel, jogi és szabályozási kérdésekkel, kockázatelemzéssel.

A budapesti olimpia tervezett költsége a tanulmány szerint nettó 774 Mrd Ft-ot tesz ki.

4. diagram. A Budapest 2024-es olimpia fejlesztési költségei a PwC elemzése alapján

A legnagyobb költséget az olimpiaszpecifikus fejlesztések adják (1.074 milliárd Ft), az olimpiai falu építése (570 millió Ft), a sportinfrastruktúra bővítés (258 millió Ft), a városrehabilitáció (48 millió Ft) és a médiaközpont építése (72 millió Ft).

Tétel	Összeg
Pályázati költség	10 Mrd Ft
Szervezési és rendezési nettó kiadás	21 Mrd Ft
Olimpiaszpecifikus fejlesztések	1.043 Mrd Ft
Összesen	1.074 Mrd Ft
Közvetlen bevételek az olimpiaszpecifikus fejlesztések, eszközök és ingatlan értékesítéséből	299 Mrd Ft
Egyenleg	774 d Ft

2.táblázat. A 2024-es budapesti olimpia költségei – 2015–2030 között (forrás PwC)

Konklúzió

Míg az első újkori olimpiát 1896-ban Athénban, mindössze fél millió dollár-ból szervezték meg, azóta folyamatosan nőtt a rendezés költsége. A kiadások 1992-re elérték a 7 milliárd dollárt, amit az elemzők úgy véltek, hogy soha nem fognak túlszárnyalni. Mindössze 20 évnek kellett eltelnie, és a 10 milliárdot is meghaladta a londoni olimpia kiadása. 2014-re pedig az 50 milliárdos álmohatárt is túllépték Szocsiban. Nagyon nehéz pontosan meghatározni az olimpia költségeit. Számos probléma merül fel az elemzések kapcsán, így nem véletlen, hogy eltérő összegekkel is találkozunk elemzésekben. Vannak, akik kiplasztikázzák az adatokat, míg mások nem szolgáltatnak információt. Másfelől nehéz meghatározni azt is, hogy mi tartozzon a kiadásokhoz, illetve a bevételekhez. Hogyan kell kezelni a beruházást, az infrastrukturális befektetést? Mikor, hogy térül meg a turizmusba befektetett összeg? Sajnos ezekre nem könnyű választ adni. Tanulmányunkban megvizsgáltuk, hogy az olimpiai játékok kezdetétől hogyan változott a szervezésre fordított összeg, és kitértünk a túlköltség–alultervezés problematikájára. Sajnos úgy tűnik, hogy az olimpiák költségét a szervező országok alábecsülik, és sajnos jellemzően alultervezik. Az esetek 10-20 százalékában sikerül a tervezett költségkeretben vagy az alatt maradni, legtöbbször jelentősen túllépik az előzetesen tervezett keretet. Bízunk abban, hogy hazánk gazdasági szakembereinek sikerül realisan tervezni, és abban az esetben, ha 2024-ben hazánk fővárosa elnyeri az olimpia rendezésének jogát, akkor egy gazdaságilag is hatékony, eredményekben bővelkedő, sikeres olimpiát fog megrendezni Magyarország.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Barcelona Organising Committee for the Olympic Games (1992)
- Beijing Bid Committee Candidature File.Finance section, p 73. Accessed at the OSC: Lausanne, Switzerland, September (2011)
- Bent Flyvbjerg, Allison Stewart (2012) Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012 Saïd Business School Working Papers, Oxford: University of Oxford, 23 pp.
- Brunet, F. (1995) An Economic Analysis of the Barcelona ,92 Olympic Games: Resources, Financing and Impact.
- C. Frank Zarnowski, Mount St. Mary's: A look at olympic costs. College Emmitsburg, Maryland 21727 USA <http://library.la84.org/SportsLibrary/JOH/JOHv1n1/JOHv1n1f.pdf>
- <http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/1976/1976v1p1.pdf>
- http://olympicstudies.uab.es/pdf/OD006_eng.pdf
- Iton, John (1977): The Economic Impact of the 1976 Olympic Games Office of the Industrial Research McGill
- Johnson, William O. All That Glitters is Not Gold, New York, Putnam, 1972.
- Kanin, David. A Political History of the Olympic Games, Boulder, Colorado, Westview, 1981, 26–58.
- Kiernan, John; Daley, Arthur (1972): The Story of the Olympic Games: 776 BC to,
- Kim Un-Yong (1989): The Greatest Olympics, Seoul, Si-sa-Yong-o-sa, 285–288.
- Liesner Thelma (1985): Economic Statistics, 1900-1983, New York, Facts On File Publications.
- Madarász T., Bácsné Bába É. (2015): A kajak-kenu sportág versenyképessé-

gének vizsgálata, fenntarthatósága Magyarországon. In: Borbély Attila, Hamar Pál, Kotányi Magdolna (szerk.)

Színes sporttudomány: Tanulmányok a 45. Mozgásbiológiai Konferencia előadásaiból. Debreceni Campus Nonprofit Közhasznú Kft., 2015. pp. 81–90. (ISBN:978-963-9822-38-2)

Mandell, Richard. The First Modern Olympics, Berkeley, University of California Press, 1976. Official Report, Volume 2, p 59, 88.

Olimpia 2012 megvalósíthatósági tanulmány http://www.flowpr.hu/bom/pwc_tanulmany/05_Infrastruktur%C3%A1lis%20fejleszt%C3%A9sek%20%C3%A9s%20finansz%C3%ADroz%C3%A1s.pdf

Pound, Richard W. “Economic Aspects of Hosting Major Sports Events” Sport, The Third Millennium, eds. Landry, Fernand; Landry Marc and Yerles, Magdeleine, Quebec City, Proceedings of the International Symposium, 1990, 359–363.

PricewaterhouseCoopers: Budapesti olimpia megvalósíthatósági tanulmány. http://www.privycouncil.hu/bom/bom_pwc_0702.pdf

Segrave, Jeffrey and Chu, Donald (eds). The Olympic Games in Transition, Champaign, Illinois, Human Kinetics.

Sydney Organising Committee for the Olympic Games(2001)Official Report, Volume 1, p 274. Available for download from the LA84 Foundation at <http://www.la84foundation.org/>

the LA84 Foundation at <http://www.la84foundation.org/>

Ueberroth, Peter. Made in America, New York, William Marrow & Company, 1985. 59–76, 343–344.

Wallechinsky, David. The Complete Book of the Olympics, London, Aurum, 1991.

JUHÁSZ ISTVÁN¹, MÜLLER ANETTA¹, BODA ESZTER¹, BÍRÓ
MELINDA¹, MACRA-OȘORHEAN MARIA²

¹Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

¹University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

²Babeș-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

²University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport,
Cluj-Napoca

A „KÉZILABDA AZ ISKOLÁBAN” PROGRAM ÉRTÉKELÉSE EGY
(LEHETSÉGES) KUTATÁS TÜKRÉBEN

THE „HANDBALL IN SCHOOLS” PROGRAM IN THE LIGHT OF
AN ASSESSMENT OF (POTENTIAL) RESEARCH

Összefoglaló

Tanulmányunkban a Kézilabda az iskolában program szerepéről, jelentőségéről, cél- és eszközrendszeréről írunk. Egy felmérő programot ismertetünk, mely egyes próbáinak eredményeit a cikkben bemutatjuk. 183 fő tanulón (2–4. osztályosak), akik a heti 5 testnevelésórából két órát szivacskezilabdáznak, vizsgáltuk a kézilabda-sportágspecifikus teszteket tavasszal és ősszel. Eredményeink alapján megállapítottuk, hogy az őszi méréshez képest a program hatására a fiúk és lányok célásbiztonsága, technikai végrehajtása, a végrehajtás időeredményei rendre javultak a tavaszi vizsgálatkor, továbbá a lányok eredményeinek javulására a program nagyobb hatást fejtett ki.

Kulcsszavak: kézilabda, mindennapos testnevelés, koordinációs tesztek

Abstract

The study shows the „Handball in schools program”, the role, significance, objectives and instruments. An exploratory program described below, the results of which probes each article explains. 183 students (classes 2–4 are) were examined the handball sport-specific tests in the spring and fall, who two to five physical education lessons play a sponge handball. Based on the results, the impact of programs targeting boys and girls shooting accuracy, technical implementation, the implementation results to date have improved, and the girls of the results of the improvement program exerted a greater effect.

Keywords: handball, everyday Physical Education, coordination tests

Bevezető gondolatok

Hazánkban az iskolai testnevelésre vonatkozóan jelentős oktatáspolitikai változás történt a mindennapos testnevelés bevezetésével, melynek szükség-szerűsége és aktualitása vitathatatlan. A testnevelésórák számának növelését indokolták a gyerekek és a fiatalok körében megfigyelhető elszomorító egészségügyi tendenciák is. Igen magas a különböző deformitással rendelkezők aránya, de a különböző betegségek, mint a cukorbetegség, a magas vérnyomás, az asztma, az allergia, a COPD, a szívbetegség esetében is magas a gyerekek érintettségének aránya.

Napjainkban sokat változott az oktatás, így a közoktatás tartalmi és módszertani aspektusai is változáson mentek át. Ezt igazolja a tantervek folyamatos módosítása (1995–NAT1, 2003–NAT2, 2007–NAT3, 2012–NAT4). A legújabb Nemzeti alaptantervet a Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete alapján 2012. június 4-én fogadta el, melyben különböző nevelési célok fogalmazódnak meg, mint a testi-lelki egészségre nevelés. A törvény 27. §-a kötelezően előírja a nappali rendszerű oktatásban a mindennapos testnevelés megszervezését és biztosítását, azaz a heti 5 testnevelésóra megtartását. A 2012/2013-as tanévtől az 1., az 5. és a 9. évfolyamon, majd felmenő rendszerben minden évfolyamon kötelező a mindennapos testnevelés.

A 2015/2016-os tanévtől kezdve teljessé vált a mindennapos testnevelés bevezetése. Az alapelvek és célok megvalósításához szükséges a jártasság a játék- és sportkultúrában, illetve lényeges az igény az egészséges, egészségközpontú tevékenységrendszer kialakítására. Az iskolai testnevelés céljaiként fogalmazódtak meg az alábbiak: a sportági ismeret, a mozgáskészségek fejlesztése, bővítése, részvétel a szabadidős és sportversenyeken, a rendszeres fizikai aktivitás és az egészséges életvitellel kapcsolatos értékrend kialakítása.

Ebbe a kedvező oktatáspolitikai helyzetbe kapcsolódott be a „Kézilabda az iskolában” program, mely a heti 5 testnevelésórából heti 2 alkalommal tölti meg az oktatási tartalmat a kézilabda sportág célcsoport-specifikus mozgásanyagával, labdás képességfejlesztő gyakorlatanyagával.

A programhoz készült kerettanterv megjelent a Magyar Közlöny 2016. évi 126. számában az 5. melléklet 22/2016. (VIII.25) EMMI rendeletben, mely segíti a tervező munkát a pedagógusoknak.

A program ismertetése

A Magyar Kézilabda Szövetség 2013 szeptemberében elindította a „Kézilabda az iskolában” programját 50 iskolával, 54 testvelő tanárral, 1430 tanulóval. A programot a kedvező tapasztalatok alapján 2014 szeptemberében kibővítették 91 iskolára, valamint 98 testnevelőre, amelyből adódóan 3400 főre bővült a gyermeklétszám. Jelenleg – a 2015-ös további bővítésnek köszönhetően – 117 iskola 127 testnevelővel, közel 4565 tanuló részvételével (1–8. évfolyam) 243

csoportban zajlik. Az összes tanulói létszámból 1435 fő 2–4. évfolyamos kisi-skolás. A program és a benne részt vevő iskolák a kézilabda utánpótlásbázisának bővítése mellett a tehetséggondozás egyik meghatározó színterévé váltak.

A programban részt vevő iskolák alsó tagozatos gyerekei (2–4. évfolyam) a mindennapos testnevelés keretében heti két alkalommal a kézilabda sportág alapvető technikai taktikai elemeivel, szabályrendszerével ismerkednek meg, illetve a könnyített szerrel (szivacskezilabda) végzett különböző labdás feladatokat (képesség- és ügyességfejlesztő gyakorlatok), játékos versengéseket végzik a tanóra keretein belül. A program oktatásában részt vevő testnevelőket a Magyar Kézilabda Szövetség képzésben részesíti, az iskolákat ellátja a szükséges sportszerekkel. Az eredményeket nyomon követik a mentorrendszer segítségével, illetve a tanárok által elküldött óratervek felügyeletével. Ez a program, mely a szakmai felügyeletet, a folyamatos képzést és az ellenőrzést is ellátja, egyedülálló hazánkban. Bár a kölyöklétika hazai programjában is megtörtént az egységcsomag biztosítása, a szakemberek átképzése, azonban a feedback, a folyamatos ellenőrzés ilyen alaposan nem valósult meg, mint a kézilabda iskolai programjában, mely ezért unikálisnak tekinthető.

Stratégiai szinten tehát nem csupán a Nemzeti alaptanterv, de a „Kézilabda az iskolában” szakmai program követelményrendszere is leteszi a voksot a kompetenciafejlesztés fontossága, a tudás gyakorlati alkalmazásának dominanciája mellett. A tudásszerzés és a kompetenciafejlesztés új útjai azt is jelentik, hogy a pedagógusképzésben és -továbbképzésben előtérbe helyezi a tanári kompetenciák fejlesztését, a gyakorlatorientált foglalkozásokat, a bemutatóórákat, a reflektív tanítási gyakorlatokat.

A program kapcsán az alábbi célok és feladatok fogalmazódtak meg:

- A kézilabda sport utánpótlásbázisának bővítése, a pozitív attitűd kialakítása
- Minőségi tehetséggondozás, valamint a mindennapos testnevelésre épülő megnövekedett mozgásigény biztosítása

- A fejlesztés és a fejlődés prognosztizálása és a központi módszertani alapok meghatározása:

A programban részt vevő testnevelők a Magyar Kézilabda Szövetség központi tanmenetéből és tantervéből oktatnak. (Ezt a központi tantervet váltja majd fel a bevezetőben említett az EMMI által 2016. 08. 25-én megjelentetett rendelet, amely 2016/17-es tanévtől kerettanterv szintjén szabályozza az iskolai szivackkézilabda-oktatást.)

- A testnevelők szakmai fejlődésének biztosítása, valamint anyagi megbecsülése:

A programban részt vevő testnevelő tanárok megbízási szerződéssel rendelkeznek a MKSZ részéről, melynek értelmében havi tiszteletdíjban részesülnek.

- A „fehér foltok” eltüntetése a kézilabdázás térképéről

1. kép. Kézilabda az iskolában programban részt vevő iskolák területi elhelyezkedése Magyarországon a 2015/16-os tanévben

A térkép jól illusztrálja, hogy a program bővítésével hazánk valamennyi régiójában sikerült az utánpótlásbázis kiépítése, megalapozása, melyre építve a célok és feladatok között megfogalmazott úgynevezett „fehér foltok eltüntetése a kézilabdázás hazai térképéről” sikeressége garantált.

Az eddigi tapasztalatok alapján a szivacskezilabda-program cél- és eszközrendszerét az alábbi ábrában összesítettük.

1. ábra. A szivacskezilabda cél- és eszközrendszere

Irodalmi áttekintés

A kézilabda sportág oktatásának eredményességét többféle szempont szerint lehet mérni, tesztelni:

- a tanári tevékenység alapján,
- a tanulók eredményessége alapján.

Bennünket kutatásunk megszervezésekor a tanulói teljesítmény, azaz annak eredményessége érdekelt. Ahhoz azonban, hogy a teljesítményüket mérni, tesztelni tudjuk az adott sportágban, ahhoz szükséges áttekinteni a mozgáspontosság, a teljesítmény mérésével kapcsolatos fogalmi definíciókat, kutatásokat, valamint elemezni kell a kézilabda sportág eredményszámításának elméleti hátterét is ahhoz, hogy egy releváns felmérőprogramot állíthassunk össze.

Az iskolai testnevelésórán a szivacskezilabda program eredményességének értékelésekor csakúgy, mint az az osztályozás kapcsán merül fel bennünk joggal az a kérdés, hogy valójában mikor is ítéltethetjük a mozgástanulás folyamatát sikeresnek, mikor tekinthetjük a folyamatot befejezettnek, vagy befejezettnek tekinthetjük-e egyáltalán. Miket tekinthetünk a megtanult mozgás kritériumainak? Elég az egyszerű sikeres végrehajtás a kézilabda technikai elemeinek vagy az eredményességnek a vonatkozásában, vagy a többszöri ismétlés jelzi a mozgáskészség meglétét? A helyes technikai végrehajtást, vagy a mozgás eredményességét (pontos labdatovábbítás, gól szerzése), vagy mindkettőt kell értékelnünk?

Valamennyi sportágban igen fontos a sportág szabályrendszerét elemezni, mely az eredményszámításról rendelkezik.

A pontozásos sportágak esetében, mint például a torna, a ritmikus gimnasztika, a műugrás, de a téli sportok közül a méltán népszerű és igen látványos műkorcsolya esetében elég, ha bemutatjuk a mozgást tökéletesen, ezzel már elértük a teljesítményt. A pontozásos sportágak művi mozgásokból állnak, ahol az elemek kapcsolódása, azaz a mozgáskombináció nehézségi foka, valamint a tényleges kivitelezés „jósága” szerint állapítják meg a teljesítményt.

Rigler (1987) a korrekciómentes, hibátlan végrehajtást fogadja el pontosnak és eredményesnek a definíciójában a pontozásos sportágak esetében: akkor eredményes és pontos a mozgás, ha „alakilag megegyezik egy konvencionálisan elfogadott mozgásformával, ugyanakkor a kivitelezés során nincs közbeiktatott korrekció”.

Ciklikus sportágak esetében, mint a futás, az úszás, a kerékpározás, az evezés, a kajak-kenu (állóképességi számok) a mozdulatoknak, s a mozgásciklusoknak nagyszámú, egymás után megismételt végrehajtásaival találkozunk. A pontosság kritériumának az egymást követő mozdulatok azonos módon végzett megismétlését, illetve a helyváltoztatással járó mozgásokban egy állandó sebesség tartását fogadjuk el.

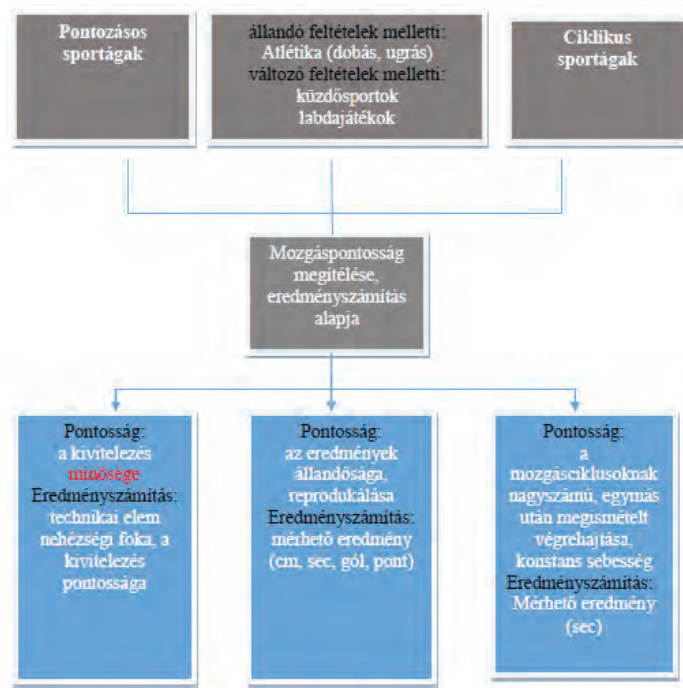
Azonban vannak olyan sportágak, amelyeknél nem elég csupán a helyes vagy tökéletes technikai végrehajtás, hiszen a végrehajtással egy további célunk is van, mely cél igazából fontosabb az eredményszámítás alapján, mint maga a kivitelezés, hiszen gólt, pontot, dobás vagy ugrástávolságot kell produkálni. Így az atlétika, a küzdősportok és a labdajátékok esetében nem elég a helyes technikai végrehajtás, mivel az ugró-, dobószámok, vagy a labdás mozgások tekintetében a „legyőzött” távolság, vagy a labda röppályája és becsapódása fogja minősíteni azt a mozgáskivitelet, aminek eredményeképpen realizálódott. Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk a sportjátékok esetében, hogy úgymond a „pályán van” az ellenfél is, akinek az a feladata, hogy az eredményes végrehajtást megakadályozza. Ezeknél a sportágaknál – melyhez az esetünkben vizsgált kézilabda is tartozik – főleg az eredmények állandósága, konstanciája révén jelzik az őket létrehozó mozgás stabilitását. Bár az atlétika ügyességi számaiban az eredménytelen kísérlet is belefér, hiszen a legjobb kísérletet veszik figyelembe, de például a magasugrás holtverseny esetében a 2. legjobb kísérletet tekinti az eredményszámítás alapjának. A magasugrásban, ahol a leggyakoribb a holtverseny, a szabály tehát holtverseny esetében a „teljesítményállandóságot” preferálja, vagy megfordítva a logikai sorrendet úgy is mondhatnánk, hogy a teljesítmény nagyobb variációterjedelmét szankcionálja.

A kézilabda esetében is megállapítható, hogy többszöri eredményes végrehajtás szükséges a tanulási folyamat értékelésekor és a jobb sporteredmény eléréséhez. Igaz ugyan, hogy ezeknél a sportágaknál is találhatunk a szabály-

könyvekben kisebb-nagyobb követelményeket és előírásokat, melyeket a mozgásvégrehajtással szemben megkövetelnek. Ezeknél a mozgásoknál a kivitelezés minősége talán „mellékesnek” tűnik. A teljesítmény értékelése során elsődlegesen ugyanis nem a végrehajtás módját, hanem eredményét veszik figyelembe.

Az értékelésünk során bár a legfontosabb szempont az eredmény figyelembevétele, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül teljes mértékben a helyes technikát, a kivitelezést sem, hiszen „a jó technikai végrehajtással jobb eredményt” lehet elérni. A mérkőzés során a játékosnak folyamatosan alkalmazkodni kell a változó sportági követelményekhez, és ezt csak akkor tudja eredményekben mérhetően is megtenni, ha tökéletes alaptechnikai képzettséggel rendelkezik.

Ez alapján a sportágak mozgásrendszertani besorolását az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

2. ábra. A különböző sportágak mozgásrendszertani besorolása a pontosság és az eredményszámítás tükrében

A kézilabda sport, mint említettük, az atlétika dobó-, ugrószámaival és a küzdősportokkal került egy csoportba az eredményszámítás és pontosság alapján. A labdajátékok és küzdősportok azonban azt követelik az egyéntől, hogy a megtanult technikai-taktikai elemeket és az eredményességet változó feltételek mellett is képes legyen produkálni (nyílt készség), míg az atlétika ügyességi számainál a technikai végrehajtás és eredményre törekvés mindig azonos feltételek mellett (zárt készség) történik.

A kézilabda sportágban ilyen változó feltételeket jelenthet például a helyzetben lévő társak változó elhelyezkedése (mozgó cél) a játéktéren, változó a labda elhelyezkedése, mely folyamatos mozgásával is egy állandóan változó világot és külső környezetet szimbolizál. Az ellenfél elhelyezkedése is változik, valamint az adott mozgásforma (labdavezetés, labda továbbítása, kapura lövések technikái, védekezés formái, a saját és ellenfél játékosainak cseréi stb.), amelyet nem mindig ugyanonnan, ugyanúgy és ugyanolyan feltételekkel és időkénszer alatt kell végrehajtani.

1. táblázat. A népszerű hazai labdajátékok eltéréseinek összefüggései néhány momentum alapján

Labdajáték/ jellemzők	kézilabda	kosárlabda	röplabda	labdarúgás
labdabirtoklás	kézzel (fogások)	kézzel (fogások)	pillanatnyi, érintőleges (kéz, fej, láb)	lábbal
továbbítás	dobások	dobások	érintések	rúgások, fejelések
labdavezetés	kézzel	kézzel	–	lábbal
célfelület	függőleges kapu	függőleges, vízszintes, palánk, kosár	vízszintes, egész pálya	függőleges kapu

Bár a labdajátékokat a nyílt készség, valamint a technikai-taktikai elemek szerepe, a labda mint közös sporteszköz alapján egy csoportba sorolják a szakemberek, vagy akár a tantervek is így csoportosítják, mégis olyan különbségekkel találkozhatunk, melyek az eredményességet, a sportági felmérőprogramokat igen mássá teszik.

A teljesség igénye nélkül a terjedelmi korlátok miatt kiemeltük a labdajátékok technikai elemei közül a labdabirtoklást, a labdatovábbítást, a labdavezetést és az eredményszámítást meghatározó célfelület síkját. A pálya mérete, a célfelület mérete, a játékidő, a pályán lévő játékosok száma, a labda mérete, az eltérő szabályrendszer szintén az elemzés tárgyát képezhetné, bővítve ezzel a táblázatot.

A különbözőségekre kiemelésére ez a pár nevesített momentum is jelzi, hogy a különböző labdajátékok esetében teljesen más felkészülés jelenti az eredményességet, pontosságot ezekben a sportágakban.

Az elméleti háttérrel áttekintve így a felmérőprogramunk során arra törekedtünk, hogy a mozgás minősítéséhez többféle kritériumot válasszunk. Az előzőekben már áttételesen utaltunk arra a két minősítő szempontra, melyeket mi is alkalmazni kívánunk a kézilabda sportágban. Egyrészt:

- a kivitelezési módban, azaz a technikai végrehajtásban megfigyelhető precizitás, pontosság,
- másrészt a mozgásvégrehajtás során elért minél nagyobb, „jobb” objektíve kifejezhető eredmény vagy eredményesség.

Lássuk, hogy ezekről mit mondanak a szakirodalmak!

A Magyar értelmező kéziszótár a **pontosságot** az alábbiak szerint definiálja: „A valóságnak, a követelményeknek megfelelő.” „A kitűzött időpontban végrehajtható.” „Hiba nélkül, megbízhatóan működő.” (Juhász és mtsai. 1980.¹) Így azt mondhatjuk, hogy esetünkben a követelményt a kézilabdában a helyes technikai végrehajtás leírása fogja meghatározni. A pontos, hiba nélküli működést, a

¹ Juhász J. – Szőke I. O. – Nagy G. – Kovalszky M. (1980): Magyar értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó. Bp. 1115–1992. p.

kitűzött időpontok megtartását is fontos momentumként nevesíti. A mozgáspontosság vizsgálatának fontos eleme lesz az időbeli pontosság, az időbecslés képessége, mely a koordinációs képességek egyik meghatározója.

A **precíz** szó is definíciót kapott a Magyar értelmező kéziszótárban: „*Aprólékosan pontos*”, „*nagy pontosság*” (Juhász és mtsai. 1980). Az Idegen szavak és kifejezések szótára (Bakos 1974) az alábbiakkal azonosítja a fogalom jelentéstartalmát: „*szabatos, pontos*”, „*finom, gondosan kidolgozott*”, „*különlegesen pontos*”.

Az **egzakt** (Bakos 1974): „*szabatos, egyértelmű, pontosan meghatározott*”, „*a szubjektív értékelést kizáró*”. A kifejezés utal arra, hogy az értékelésünket vagy annak rendszerét úgy kell megállapítani, hogy a szubjektivitást vagy a szubjektív értékelést teljesen kizárja. Vannak olyan sportágak, melyeknél ez viszonylag egyszerű, hiszen az eredmény jól mérhető: sec, méter vagy a gól, pont. A pontozásos sportágak teljesítményértékelése kapcsán találkozhatunk leginkább ezzel a fogalommal vagy a labdajátékok és küzdősportok bírói ítéletekor, ami befolyásolhatja a gól- vagy ponteredményt.

A **tökéletes** mozgáskivitelezést is sokszor használjuk az eredmények értékelése kapcsán, melyet a Magyar értelmező kéziszótár (Juhász és mtsai. 1980) az alábbi fogalmi meghatározásokkal jellemez:

„*Az eredménynek, a normának vagy mintaképnek, mintának teljesen megfelelő.*”

„*A lehető legjobb, legkiválóbb.*”

„*Valamely tulajdonságot a lehető legnagyobb mértékben megtestesítő.*”

„*A tökéletesség mint főnév, a hibátlanság, teljesség, valamely tulajdonság legmagasabb foka.*”

A végrehajtást, a mozgáskivitelezést akkor tekinthetjük pontosnak, ha az alakilag megegyezik egy konvencionálisan elfogadott mozgásformával, egy úgynevezett „**etalonnal**”. Az **etalon** (Bakos 1974): „*hiteles mérték*”, „*hiteles mintapéldány*”. Sok esetben egy adott sportoló mozgáskivitelezését tekintik ennek.

Az eddigi definíciókban és fogalmi értelmezésekben azonban nem köszön vissza a labdajátékokra jellemző célzásbiztonság, céltalálati pontosság értelmezése.

Fetz (cit. Rigler 1987) találati és célpontosságról ír munkájában, ahol ezt a fogalmat nem csupán a labdajátékokra vonatkoztatja, hanem sokkal inkább általános érvényűnek tekinti. A munkájában általa sok esetben használatos a **„találati biztonság, valamint az ismétlési pontosság”**. A találati biztonság jelzi, hogy a mozgás eredménye, mely a célzások esetében a találat elérése, nagyon fontos momentum lehet a kivitelezés jóságának megítélésében. Az ismétlési pontossággal utal arra, hogy egyszer akár gyakorlás nélkül véletlenül is el lehet találni valamilyen célfelületet, de aki többször tudja ezt reprodukálni, az a gyakorlás eredményeként, a végrehajtás tökéletesítésének eredményeként tudja a mozgásállandóságot reprodukálni, kis szórásértékkel.

A célirányítottság alapján definiálja és határozza meg Meinel (cit. Rigler 1987) a mozgásprecizitás, a precíz kivitelezés, a mozgásállandóság és az eredményállandóság fogalmait. Ő általánosságban ír munkájában ezekről, és általános érvényű a definiálása is.

Szerinte a *mozgáspontosság* alatt a célirányítottságot és a sportmozgások cél általi meghatározottságát értjük. Igaz, hogy más-más cél fogalmazódik meg a ciklikus vagy a pontozásos sportágakban, vagy más a kézilabdában. Igen meghatározó szerepet tulajdonít a gyakorlásnak, azt állítja, hogy a gyakorlottabb személy nagyobb pontossággal hajtja végre a különböző mozgásokat, sportági technikákat.

Allawy szerint (cit. Rigler 1987)² a **mozgáspontosság**: *„egy olyan mozgástulajdonság, mely egy mozgás végrehajtás célbiztonságát, különösen egy előre megadott mozgásformában való megegyezését tartalmazza”*. Ez a definíció, már konkrétabb, sportág-specifikus definiálást takar. Említést tesz a **találati** vagy **célpontosságról** ahol a célon a labdatovábbítás minőségét érti. A „cél” vagy célfelület lehet az ellenfél kapuja, kosara, játékterületének egy-egy része, vagy akár a saját játékostárs, aki mozgó célfelületet képez a labdatovábbítás alkalmával.

²Rigler E. (1987): Az emberi mozgás reprodukálhatósága és teljesítményállandósága. (Részlet a szerző kandidátusi értekezéséből) A Testnevelési Főiskola közleményei. 1. sz. melléklet. 3–96. p.

Müller (2004) sorozatdobásoknál és sorozatugrásoknál a pontossági index számítását használta és javasolja a teljesítményállandóság vizsgálatára. A pontossági indexet (átlag/szórás) értelmezte, amikor is annál pontosabb a végrehajtás, minél kisebb az eredmények szórása, vagyis minél inkább állandó a teljesítmény.

A differenciáltabb mozgáspontosságról szóló értelmezés találunk Fetz (cit. Rigler 1987) munkájában: *„mozgáspontosságon a külsőleg (siker alapján) mért célmozgások, azaz a motoros célpontosság egzaktuságát értjük a mozgásvégrehajtások motoros ismétlési pontosság állandóságának időbeli és térbeli mértéke alapján”*. A mozgáspontosságban két alapkategoriat határoz meg: a mozgás cél- vagy találati pontosságát, valamint a mozgás állandóságát, vagyis az ismétlési pontosság precizitását.

A koordinációs képességek definíciójában olvashatunk arról, hogy a koordinált, pontos és tökéletes mozgás megnyilvánul a kivitelezés összehangoltságában, összerendezettségében, illetve az ekonomikus mozgásvégrehajtásban, melyek a pontosság kritériumának szükséges, de nem elégséges feltételei.

Kérdésfeltevések

A kutatásunk előtt az alábbi kérdések fogalmazódtak meg, melyekre a kutatás során választ kerestünk:

- Melyek azok a főbb kondicionális és koordinációs képességeket vizsgáló tesztek és eljárások, melyek alkalmasak a kiválasztás folyamatának segítésére az alsó tagozatos diákoknál a kézilabda sportágban?
- Melyek azok a sportágspecifikus tesztek, melyek segítik a „tehetség” definiálását a kézilabda sportágban a 7–11 évesek körében?
- Milyen hatással van a „Kézilabda az iskolában” program a különböző nemű, életkorú, előképzettségű tanulók sportágspecifikus kondicionális és koordinációs képességeinek alakulására?
- Hogyan változik a mozgáskivitel pontossága specifikus és aspecifikus edzés hatására a különböző nemű, életkorú, előképzettségű tanulók mozgásvégrehajtásában?

- Hogyan alakul a felmérésben részt vevő tanulók sportágspecifikus képességeinek eredménye a program hatására egy év viszonylatában? Az őszi és a tavaszi felméréskor milyen paraméterek mentén lesz leginkább megfigyelhető a változás?

Hipotézisek

- Feltételezzük, hogy kisiskoláskorban a kondicionális és koordinációs képességeket mérő és vizsgáló tesztek, a kézilabda sportágspecifikus tesztjeit komplexen, holisztikus szemléletben kell kezelni a tehetség megfogalmazásánál a sportági kiválasztás során.
- Feltételezzük, hogy a „Kézilabda az iskolában” program eltérő hatással van a különböző nemű, életkorú és előképzettségű tanulók sportágspecifikus kondicionális és koordinációs képességeinek alakulására.
- Feltételezésünk szerint a nemek tekintetében a lányoknál lesz jelentősebb a változás a kézilabda sportágspecifikus koordinációs tesztjeinél.
- Úgy véljük, hogy a tesztekben a sportágspecifikus edzés változói mentén lesz leginkább megfigyelhető a változás az őszi és a tavaszi felmérés között.
- Véleményünk szerint a kondicionális képességeket tesztelő felmérés esetében minden tanulónál fejlődés tapasztalható sportágtól függetlenül.
- Feltételezzük, hogy a kézilabda-sportágspecifikus edzéseket végző tanulók esetében a két mérési idő között a labdás koordinációs tesztek esetében nagyobb fejlődést fogunk tapasztalni.
- Feltételezzük, hogy a magasabb edzésszámmal foglalkoztatott tanulók (bármilyen sportágban) jobb eredményeket érnek majd el a tesztek során mindkét mérés esetében.

A vizsgálat és résztvevőinek bemutatása

2015 őszen és tavaszán három iskolában szerveztük meg a felmérésünket. Budapesten a Tomori Pál Általános Iskolában, Ajkán a Fekete-Vörösmarty Általános Iskolában és Gyöngyösön a Kálváriaparti Általános Iskolában mértük fel az 2–4. osztályos általános iskolás tanulókat, akik a heti 5 alkalommal megtartott testnevelésórából két óra során a kézilabda sportág ismereteinek elsajátításával foglalkoztak. Ezek az iskolák 2013 szeptember 1-jén kapcsolódtak be a programba, a tanárok jól felkészült szakemberek, testnevelők, akik nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek a kézilabda-oktatásban is.

A helyszínek kiválasztásánál szempont volt, hogy az ország három fő területét (keleti–középső–nyugati) feltérképezzük a mérések eredményeinek elemzésével, valamint a későbbiekben következtetéseket vonjunk le a sportolási szokások tekintetében a három fő területi elrendeződés alapján. (A területi különbségek bemutatása természetesen nem ennek a szakcikknak a feladata.) Ezen túlmenően mindegyik intézmény rendelkezett szivacskezilabdázásra alkalmas tornateremmel, valamint sportudvarral.

A tanulókat úgy választottuk ki, hogy a felmérésben a 2015/16-os tanévben az iskolai programban részt vevő alsós évfolyamos gyerekek legalább 10%-a képezze a vizsgált csoportot. Az 1430 fő alsós tanulóból 183-an vettek részt a vizsgálatban, ami a minta 12,8%-át adta. A helyszíneket úgy választottuk ki, hogy nyugat-magyarországi, kelet-magyarországi és egy fővárosi iskola is legyen a mintában, hogy valamennyi terület képviseltesse magát.

	felmért gyer- mek (fő)	felmért gyer- mek (%)
Ajka	63	34,4
Budapest – Tomori	60	32,8
Gyöngyös	60	32,8
összes	183	100,0

2. táblázat. A felmért minta lakóhely szerinti megoszlása

A 2-es táblázat mutatja, hogy a három helyszín iskoláinak diákjai közel azonos arányban képviseltették magukat a mintában.

A felmért alsó tagozatos gyerekek közül 94 fő (51,4%) fiú, míg 89 fő (48,6 %) lány volt. A felmérték 2., 3. és 4. osztályból kerültek ki közel azonos eloszlással: 63 fő (34,4%) 2. osztályos, 57 fő (31,1%) 3. osztályos és 63 fő (34,4%) 4. osztályos.

Az alábbi 3-as táblázat a minta sportolási szokásait szemlélteti.

	felmért gyer- mek (fő)	felmért gyer- mek (%)
nem sportol	44	24,0
kézilabda	44	24,0
egyéb sport- ág	95	51,9
összes	183	100,0

3. táblázat. A minta sportolási szokásainak alakulása

A felmért gyerekek közül 44 fő (24%) testnevelésórán kívül nem sportol, míg a tanulók közül szintén 44 fő (24%) volt, akiknek a délutáni edzésátogatásai során a kézilabda sportágra esett a választás, míg a tanulók közül 95 fő (51,9%) szintén végez délutánonként valamilyen edzést, amely azonban nem a kézilabdára fókuszál.

A sportolók 66%-a heti egy-két edzésen vesz részt, míg a 33,9%-a hetente több mint kettőt edz.

Edzéskor (év)	felmért gyer- mek (fő)	felmért gyer- mek (%)
0	58	31,7
1	72	39,3
2	34	18,6
3	19	10,4
összes	183	100,0

4. táblázat. Az edzéskor alakulása a mintában

A táblázatban láthatjuk az alsó tagozatos diákok edzéskorának alakulását. Mivel az általános iskola 4. osztályos tanulói voltak a legidősebbek, akik a felmérőprogramban részt vettek, így az őszi mérés adatvételezésénél a lehetséges edzéskor maximuma a 3 év volt, mivel az óvodai sporttevékenységet nem számítottunk be.

A programban felmért gyerekek közül 44 fő (24%) nem sportol sem iskolában, sem egyesületben, a gyerekek közül 88 fő (48%) egyesületi keretek között sportol, míg 53 fő (29%) iskolai keretek között űzi a sporttevékenységet.

A felmért mintában szereplő gyerekeket decimális életkori kategóriák szerint is csoportosítottuk, melyet az alábbi táblázat szemléltet.

Decimális életkori csoportok (év)	felmért gyermek (fő) őszi	felmért gyermek (%) őszi	felmért gyermek (fő) tavasz	felmért gyermek (fő) tavasz
6	1	0,5	0	0,0
7	8	4,4	1	0,5
8	47	25,7	33	18,0
9	56	30,6	56	30,6
10	63	34,4	70	38,3
11	8	4,4	23	12,6
összes	183	100,0	100,0	100,0

5. táblázat. A minta decimális életkor szerinti kategóriáinak alakulása

Az őszi felmérésben a 10 éves decimális életkorú gyerekek dominanciája figyelhető meg, akik a minta 34,4%-át jelentették, a 9 évesek csoportja tette ki a minta 30,6%-át, a 8 évesek a minta 25,7%-át, a 11 évesek a minta 4,4%-át, a 6 és 7 évesek csupán a minta közel 5%-át.

Anyag és módszer

A felmérési anyag tesztelésére 2015 őszén Ózdon a Vasvári Úti Általános Iskolában pilot méréseket végeztünk, hogy meggyőződjünk a felmérésre javasolt tesztanyag korosztályba való illesztésének a lehetőségéről, valamint információt kapjunk a gyakorlatok végrehajthatóságáról és a különböző életkorú, elő-

képzettségű tanulók aktuális általános és speciális – a gyakorlatokra vonatkoztatott – technikai szintjéről. Azért erre az iskolára esett a választásunk, hogy látható legyen, hogy hátrányos helyzetű gyerekek is képesek elvégezni a tesztanyagot, és olyan iskolát választottunk, ahol volt alkalmas helyszín szivacskezilabdázásra.

A pilot kutatás során az előzetesen felmérésre javasolt anyagban változtatást hajtottunk végre, mivel az 1–2. évfolyamos tanulók a 2. gyakorlatot (Labdavezetés eszközhasználatlalt váltott kézzel) nem tudták végrehajtani még alap szinten sem. Ezért ezt a gyakorlatot a jelzett korosztálynak csak az egyik kézzel (domináns oldali) kellett végrehajtani a felmérések során. (Ennek a gyakorlatnak a kiértékelése egy későbbi cikkben kerül majd publikálásra.)

Ezen túlmenően – mivel a pilot mérés a tanév elején történt – az 1. évfolyamos gyermekeket nem tudtuk mérni, mivel már a feladatmegértés is komoly problémát jelentett számukra, hiszen ilyen és ehhez hasonló mozgásanyaggal – előképzettség hiányában – még nem találkoztak.

A metodika megválasztásának szempontjai

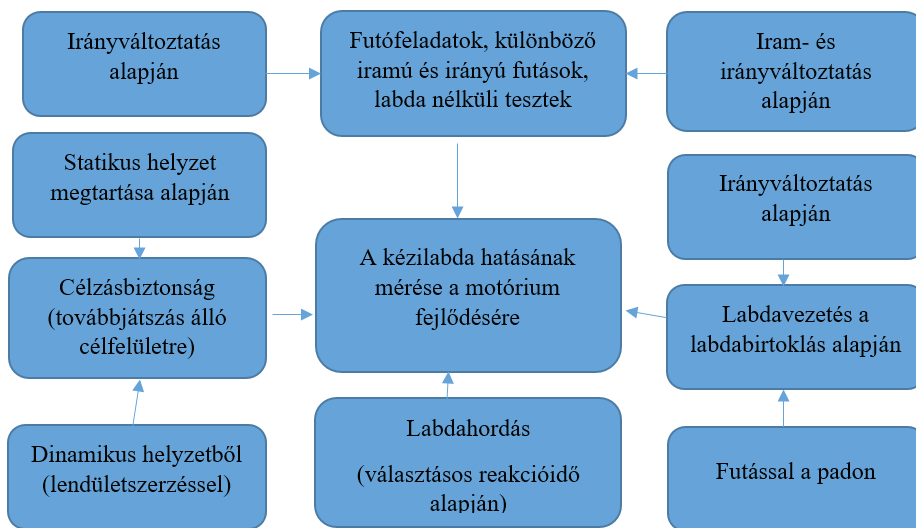
A módszereink megválasztása során az alábbiakra voltunk tekintettel:

- A kívánt feladat (mozgásforma) végrehajtható legyen a 2–4. osztályos általános iskolás tanulók számára, ahol különböző életkorú csoportok tesztelése zajlik.
- Viszonylag rövid idő alatt mérhető legyen, hogy az iskolai oktatás folyamatába könnyen illeszkedjen.
- Különböző mérőműszer, és sportszer nélkül is elvégezhető legyen.
- Szer-, hely-, és mérőszemélyzet-igénye „optimális” legyen, hogy szinte bármelyik oktató-nevelő intézményben elvégezhetőek, reprodukálhatóak legyenek a feladatok.
- Kellő motiváltságot okozzon a feladat végrehajtása a gyerekek számára.

- A feladat ne igényeljen túl hosszú végrehajtási időt, hiszen nehéz a gyerekek figyelmét lekötöni, illetve túl hosszú ideig tartó feladat esetében a motivációt fenntartani.
- A feladatok eredményei tükrözzék az eltérő nemek és életkorok képességbeli, teljesítménybeli különbségeit.
- Tükrözze és képezze le a kézilabda sportág főbb technikai elemeit és képességbeli jellemzőit.
- Objektív eredményeket adjon a tanulók képességeiről és azok fejlődéséről, amit a kézilabda sportágban hasznosítani lehet.

A felmért tulajdonságok és helyzetek

A mozgáspontosság a kézilabdában is egy igen összetett kategória, ezért igyekeztünk több tényező mentén vizsgálni, hogy azután komplex összegzést fogalmazhassunk meg róla.

3. ábra. A felmért tesztek struktúrája

Jelen cikkünkben a célzásbiztonság tesztelésére irányuló két próbánk és a labdahordás próba eredményeit ismertetjük. Így ennek megfelelően ezen próbák leírását és értékelését részletesen is bemutatjuk.

1. Célba dobás dobóterpeszből, lendületszerzés nélkül (sportágspecifikus koordinációs képesség mérésére)

A tanulók a talajon lévő jelzővonal mögött helyezkednek el, dobókezük oldalán egy fordított zsámolyban 5 db korosztálynak megfelelő szivacskezilabdát helyezünk el (lásd 2. teszt). A jelzővonaltól 1–2. osztály esetében 5,5 méterre, míg 3–4. osztály esetében 6 méterre egy tornazsámolyt (mérete: 26 cm magas, 62 cm hosszú, 42 cm széles) helyezünk el úgy, hogy a bőrrel bevont felülete van szemben a tesztet végrehajtó tanulóval. A tanulóknak – sípjelzésre – a melléte lévő zsámolyból kivett labdákkal meg kell célozni a zsámoly felületét úgy, hogy az eldobott labda közvetlen érintéssel találja el azt. A végrehajtás egykezes felső dobással történik.

Kísérletszám: 5 (5 lehetőség a pontosság megállapítására)

A teszt az alábbi képességeket méri:

- labdás ügyesség
- célzásbiztonság
- mozgásszabályozási, mozgásvezérlési képesség
- távolságbecslés
- kinezttézia (felső dobás)
- statikus egyensúlyozó képesség
- mozgáskonstancia, mozgásállandóság
- mérése: találatszám, sec, pontossági index: átlag/szórás

Értékelés: találatszám és végrehajtási idő (digitális órával sec. – századmásodperces pontossággal)

2. Célba dobás dobóterpeszből, lendületszerzéssel (sportágspecifikus koordinációs képesség mérése)

A tanulók a talajon lévő jelzővonal mögött helyezkednek el (a jelzővonal és a célfelület távolsága megegyezik az 5. tesztnél jelzett távolságokkal). A dobókezük oldalán a jelzővonalától 2 méterre egy fordított számolyban 5 db korosztálynak megfelelő szivacskezilabdát helyezünk el (lásd 2. teszt). A tanár sípjelzésére a gyakorlatot végrehajtó hátrafut a labdákat tartalmazó számolyhoz, majd abból egy labdát kivéve a jelzővonalhoz fut, ahol hasonlóan az 5. gyakorlathoz, megcélozza a számoly felületét. A gyakorlatot addig végzi, amíg mind az 5 db labdát fel nem használta. A végrehajtás egykezes felső dobással történik.

Kísérlet szám: 5 (5 lehetőség a pontosság megállapítására)

A teszt az alábbi képességeket méri:

- gyorsaság
- labdás ügyesség
- **célzásbiztonság**
- mozgásszabályozási, mozgásvezérlési képesség
- mozgásátállítódási képesség
- **irányérzék**
- **térbeli tájékozódóképesség**
- távolságbecslés
- kineztészia (felső dobás)
- mozgáskonstancia, mozgásállandóság
- mérése: találatszám, sec, pontossági index: átlag/szórás

Értékelés: találatszám és végrehajtási idő (digitális órával sec. – századmásodperces pontossággal)

3. „Labdahordás” (téri tájékozódóképesség mérése)

A terem közepén elhelyezünk egy labdák gyűjtésére alkalmas „felfordított” számolyt, amelybe 4 db labdát helyezünk el. A négy égtáj irányába szintén elhelyezünk egy-egy „felfordított” számolyt, 4 méterre a labdákat

tartalmazó számolytól (a távolságokat a két számoly között az egymással szemben lévő oldalak szerint mérjük), melyeket megszámozunk (1, 2, 3, 4), vagy színjelzésekkel látunk el (piros, zöld, fehér, kék). A tanuló a labdákat tartalmazó számoly mellett áll. A tanár sípjelzésre magához vesz egy labdát. A labda érintésekor a tanár mond egy számot vagy színt, amely alapján a tanulónak a jelzett számolyba kell tenni a labdát. Ezt követően visszafut a gyűjtő számolyhoz az újabb labdáért, melynek érintésekor kapja az újabb utasítást a tanártól. Az utolsó labda célba juttatását követően visszafut a gyűjtőszámolyhoz, és annak a kézzel való megérintésekor van vége a gyakorlatnak.

Megjegyzés: a tanuló csak a jó számolyba teheti a labdát. Ha tévesztés történik, fel kell jegyezni a hibát.

Kísérlet szám: 2

- Pihenő után (az osztály mérése után) következik még egy mérés két kísérlettel
- A teszt az alábbi képességeket méri:
- gyorsaság
- választásos reakcióidő
- gyorsulási képesség
- térbeli tájékozódóképesség
- mérése: találatszám, sec, hibaszám

Értékelés: digitális órával sec. – századmásodperces pontossággal

A termet a tesztekhez mindig az adott felméréshez szükséges módon rendeztük be mind a három helyszínen.

Az eredményszámítás módja

A felmérésben alkalmazott próbák eredményeit igyekeztünk kvantitatív módon is kifejezni. Az adatokat SPSS.22.0-ás statisztikai program segítségével dolgoztuk fel. Az eredményeket a matematikai alapstatisztika vizsgálati eljárásainak menete szerint dolgoztuk fel és értelmeztük.

A Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába³ című kézikönyv útmutatásai alapján az alapsokaságot csoportosítottuk, majd az alapstatisztikai módszerek közül számítottunk átlag- és szórásértékeket, mediánt, móduoszt képeztünk. Az összefüggés-vizsgálatot a kétmintás t-próbával számítottuk a csoportok közti különbségek vagy a tavaszi és őszi értékek különbségeinek kimutatására.

Az átlagok, illetve relatív gyakoriságok alapján oszlop- és kördiagramos ábrázolási módot egyaránt alkalmaztunk. Azt az elvet követtük, hogy az alapsokaságra vonatkozó individuális értékeket a cikkünkben nem, de az ezekből generált összesítő táblázatokat, valamint az ezekből készült diagramokat a szövegkörnyezetben bemutatjuk.

Az eredmények bemutatása

	Fiúk				Lányok			
	Őszi eredmények		Tavaszi eredmények		Őszi eredmények		Tavaszi eredmények	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Első kísérlet Találat (db)	1,61	1,338	2,21	1,367	1,09*	1,007*	1,67*	1,204*
Második kísérlet Találat (db)	1,71*	1,132*	2,26*	1,209*	1,13**	1,179**	1,64**	1,245**
Első kísérlet Emelt	3,26**	1,951**	3,74**	1,747**	3,33**	1,894**	3,87**	1,447**

³Nádori L. (1993): Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp.

könyök (db)								
Második kísérlet Emelt könyök(db)	3,04**	2,099**	3,76**	1,651**	3,54*	1,745*	3,92*	1,432*
Első kísérlet Idő (sec)	11,55**	1,995**	10,59**	2,021**	11,58**	2,427**	10,97**	1,933**
Második kísérlet Idő (sec)	11,04**	2,039**	10,06**	1,723**	11,23**	2,281**	10,52**	2,251**

6. táblázat. „Célba dobás dobóterpeszből lendületszerzés nélkül” próba célásbiztonságának, céltalálati és időeredményeinek, valamint a technikai végrehajtásának alakulása.

* szignifikáns $p < 0,05$ ** igen erősen szignifikáns $p < 0,01$

A célba dobás dobóterpeszből lendületszerzés nélküli, helyből történő végrehajtása az alsó tagozatos korosztálytól elvárható és teljesíthető feladat, hiszen nemcsak a szivacskezilabda oktatása során gyakorolják, hanem az atlétika természetes mozgásanyagában a kislabdahajítás és dobás megjelenik tananyagként, megjelenik az iskolai testnevelési játékokban (kidobós) vagy akár a sor- és váltóversenyekben egyaránt. A szivacskezilabda mérete a korosztályok által használt méretű labdákkal megegyezett, ezekkel kellett a tanulóknak végrehajtani a próbát, mivel a korosztályok tenyérmérete is eltérő. Így az életkorhoz igazodó méretű szivacskezilabdával végrehajtott kísérlet során a fogás biztonsága adott volt az egyes korosztályoknak.

Igen ám, de tudjuk, hogy jelentős különbség van az első osztályosok és a negyedikesek dobástechnikája, koordinációs képességei, a kar izomereje stb. között. Ezért differenciálni kellett a feladatot, ennek eszközeként az eltérő célzási távolságot választottuk, vagyis a cél és a célzási hely távolsága eltért az egyes korosztályok tekintetében, mely már eredményesnek bizonyult korábbi felmérésünk alkalmával (pilot kutatás). Hiszen ha azonos távolságról kell célba dobni, akkor lehet, hogy a fiatalabbaknak esetleg túl nehéznek bi-

zonyul a feladat, míg az idősebbek szinte hibátlanul teljesítik azt. Az életkori teljesítményekhez adaptált feladatmeghatározás úgy történt, hogy a zsámoly adta függőleges célfelület távolsága a 2. osztályosoknak 5,5 méterre, míg a 3–4. osztályosoknak 6 méterre volt elhelyezve. A dobótávolság differenciálása azért szükséges, mert az életkor előrehaladtával nemcsak a dobások technikája javul, de a dobóteljesítmény is, a kézilabda programban való részvétel miatt pedig feltehetően a célzásbiztonság is javuló tendenciát mutat, valamint a szivacskezilabda-mérkőzéseken is a jelzett távolságok vannak megjelölve a kapuelőtér-vonalaknak a különböző évfolyamoknak.

A tanulóktól két kísérletet kértünk. Minden kísérlet során öt célba dobást hajtottak végre, majd pihenő után újabb öt dobás jelentette a második kísérletet. Mind a lányok, mind a fiúk mintájában azt tapasztaltuk, akár az őszi, akár a tavaszi felmérés eredményeit figyelembe véve, hogy a második sorozat (kísérlet) során kedvezőbb lett a céltalálat pontossága. Ennek az oka az lehet, hogy az első kísérlet során a tanulók tapasztalatot szereznek a feladatról, azaz megtapasztalják a célfelület távolságát, a dobás során az erőközlést, a dobás eredményességét, stb. Így a kineztezés, a távolságbecslés, a célzási képesség, az idő-, iram- és irányérzék, valamint a koordinációs képességek sokaságának feed-back-je, amit a mozgástapasztalat során szereznek, segíti a tanulókat a céltalálási pontosság javulásában.

A fiúk esetében az őszi felmérés során az első célzási kísérlet találat a lehetséges 5 dobási találatból átlagosan 1,61 (szórás = 1,338) lett. Majd az öt célzási kísérlet után pihenőidő következett, és ismételten újra dobtak ötöt, mely esetében már átlagosan 1,71 (szórás = 1,132) értéket produkáltak. A korábban említettek miatt a második sorozat(kísérlet), célzás eredményei rendre jobb értéket mutatnak. Müller (2004) általános és középiskolásokkal végzett 10 db sorozatrúgást, ahol a célzásbiztonságot tesztelte. Igazoltan a 4. rúgási kísérlet volt a legjobb, az általunk elmondottak miatt. A 10. alkalom mutatta a leggyengébb eredményt, hiszen ekkor a már a fáradtság a finomkoordinációt kedvezőtlenül befolyásolta.

Jelen kutatásunkban a pontosabb célzást mutatja, hogy a második alkalommal mért eredmény szórásértéke is kisebb, azaz a teljesítmény variációterjedelme is csökkent, ami egy kiegyenlítettebb célzási teljesítményt mutat.

A tavaszi méréskor már a szivacskezilabda-foglalkozások gyakorlásának eredményessége is megmutatkozik. A fiúk a tavaszi mérés során ezt a célzási

feladatot az első sorozat (kísérlet) alkalmával átlagosan 2,21 (szórás = 1,367) értékkel teljesítették, mely jobb célzási pontosságot mutat fél év elteltével, mint az őszi alkalommal. Ez a javulás azonban csupán tendenciózus, mert a két mért adat célzási eredménye nem mutatott szignifikáns eredményt. A szórásérték hasonlóan alakult. A második sorozat (kísérlet) dobások alkalmával is jobb értéket produkáltak a fiúk, hiszen 1,71-ről átlagosan 2,26-ra javult a célzások találatainak átlaga, a szórás 1,132-ről 1,209-re növekedett őszi-ről tavaszra. ennek az lehet az oka, hogy a teljesítményre törekvés növelheti a célzási teljesítmények variációterjedelmét. A második sorozat mérésekor a fiúk mintájában szignifikáns javulást tapasztaltunk ($p < 0,005$), azaz a tavaszi eredmény jobb, mint az őszi.

A lányok mintájában megvizsgálva ezt a célásbiztonsági próbát azt tapasztaltuk, hogy az őszi felmérés során az első célzási kísérlet találatok a lehetséges 5 dobási találatból átlagosan 1,09 (szórás = 1,007) lett, mely érték elmarad a fiúk pontosabb célzási eredményeitől. Majd a második sorozatdobás átlaga 1,13 (szórás = 1,179) lett, mely a fiúk mintájához hasonlóan kedvezőbben alakult, mint az első sorozat esetében.

A tavaszi méréskor a lányok esetében is már a szivacskezilabda-foglalkozások gyakorlásának eredményessége is befolyásolja a célzási eredményeket. A lányok a tavaszi mérés során ezt a célzási feladatot az első sorozat (kísérlet) alkalmával átlagosan 1,67 (szórás = 1,204) értékkel teljesítették, mely jobb célzási pontosságot mutat fél év elteltével, mint az őszi alkalommal. Ez a javulás nem csupán tendenciájában igaz, mivel a két mért érték között szignifikáns eltérést tapasztaltunk ($p < 0,005$), vagyis a lányok eredményeit a célásbiztonság tekintetében jobban javította a Kézilabda az iskolában program. A második sorozat (kísérlet) dobásai alkalmával is jobb értéket produkáltak a lányok, hiszen 1,13-ről átlagosan 1,64-re javult a célzások találatainak átlaga, a szórás 1,179-ről 1,245-re növekedett őszi-ről tavaszra. A második sorozat mérésekor a lányok mintájában igen erős szignifikáns javulást tapasztaltunk ($p < 0,001$), azaz a tavaszi eredmény igazolt módon jobb, mint az őszi.

A céltalálati pontosságon kívül ennél a feladatnál néztük a technikai végrehajtás jóságát, a mozgáspontosságot. A felmérő nézte az egyes dobásoknál, hogy az „emelt könyök”-kel végrehajtott kísérlet hány alkalommal teljesült. A fiúk első őszi sorozatában az 5 dobási kísérletből átlagosan 3,26 alkalommal emelt könyökkel hajtották végre a dobást, melyhez 1,951 szórásérték társult.

Tavaszi méréskor átlagosan 3,74-szer teljesítették a feladatot a helyes technikával, melyhez kisebb szórásérték (1,742) társult. A pontosabb technikai végrehajtás egyben az eredményességet, a céltalálati pontosságot is javította. Az őszi eredményekhez képest a technikai végrehajtásban mutatkozó javulást nemcsak a kisebb szórásérték igazolta, de igen erős szignifikáns eltérést tapasztaltunk a kétmintás t-próba elvégzése után. A kézilabda az iskolában program jó hatással volt a technika tökéletesítésében is. A második sorozatdobás esetében az őszi mérésnél a fiúk 3,04 alkalommal hajtották végre a gyakorlatot emelt könyökkel, melyhez 2,099 szórásérték társult. A fiúk tavaszi eredményeinek átlaga 3,76 (szórás = 1,651) értékre javul, melyet igen erős szignifikáns eredménnyel mondhatunk különbözőnek.

A lányok első őszi sorozatában az 5 dobási kísérletből átlagosan 3,33 alkalommal emelt könyökkel hajtották végre a dobást, melyhez 1,899 szórásérték társult. A tavaszi méréskor átlagosan 3,87-szer teljesítették a feladatot a helyes technikával, melyhez kisebb szórásérték (1,447) társult. A Kézilabda az iskolában program jó hatással volt a technika tökéletesítésében a lányok mintájára is. A második sorozatdobás esetében az őszi mérésnél a lányok 3,54 alkalommal hajtották végre a gyakorlatot emelt könyökkel, melyhez 1,745 szórásérték társult. Ez kedvezőbb eredmény, mint az első sorozatdobás értékeinél tapasztaltunk. A lányok tavaszi eredményeinek átlaga 3,92 (szórás = 1,432) értékre javult, melyet szignifikánsan jobbnak mondhatunk.

Érdekes, hogy a technikai végrehajtás tekintetében a lányok rendre pontosabb, precízebb kísérletet hajtottak végre, kisebb variációterjedelemmel. Ennek valószínűleg az lehet az oka, hogy a fiúk magabiztosabbak a célzási képességeik tekintetében, a lövőerejükben, a lányok a technikai odafigyeléssel kompenzálják ezt.

A végrehajtás időerejét is mértük, hiszen a labdajátékok egyik velejáró sajátossága az időkényyszer alatti mozgásvégrehajtás, mely a nyílt készségű sportágakban meghatározó. Itt azonban felmerül a gyorsaság és pontosság közötti sportágspecifikus összefüggés értelmezése.

A fiúk az első sorozatot 11,55 secundum alatt teljesítették összszel, melynek értéke tavaszra 10,59 secundumra csökkent. A második sorozat esetében az őszi mérés eredménye átlagosan 11,04 secundumot mutat, ami tavaszra 10,06 secundumra javult. A lányok esetében az első őszi sorozatot átlagosan

11,58 secundum alatt teljesítették, mely tavaszra 10,97 secundumra javult. A második sorozat ősszel 11,23 secundumos, míg tavasszal 10,52 secundumos eredményt mutatott. A fiúk eredményei rendre jobbak, gyorsabbak a feladatmegoldásban, mind a két nem esetében elmondható, hogy tavaszra javuló időeredményeket produkáltak.

Az irodalmak felhívják a figyelmet a gyorsaság és pontosság összefüggéseire. A motoros készségek területén először **Fitts** (Fitts–törvény) fogalmazta meg a gyorsaság-pontosság ambivalenciáját. **Schmidt (1996)**⁴ a baseballütés példáján vizsgálta a gyorsaság-pontosság összefüggéseit. Megállapította a kutatásai során, hogy a lendítés gyorsaságának vagy az ütő tömegének a növelése az időbeli és térbeli pontosságot növelte.

(**Megjegyzés:** Fitts–törvény: kimondja, hogy a reciprok mozgásokban az átlag MT [ütő sebessége] lineáris összefüggést mutat a mozgásamplitúdó LOG^2 arányával és a cél szélességével.)

Ezzel a kérdéskörrel foglalkozó hazai edzésméleti szakember, **Nádori (1989)**⁵ a gyors és pontos mozgás jellemzőit kívánta meghatározni. Szerinte a legtöbb sportág eredményességét meghatározza a gyors és pontos mozgásvégrehajtás, vagyis „akció”. Ez a két jellemző – gyorsaság és pontosság – azonban általában fordítottnak jelentkezik a sportcselekvések vonatkozásában. Általában igaz az, hogy valaki minél gyorsabban igyekszik a különböző mozgásos cselekvéseit végrehajtani, annál pontatlanabbá válik a technikai kivitelezés, illetve minél pontosabb, precízebb mozgás kivitelezésre törekszik valaki, annál lassabbá válik a végrehajtása. Mégis a „*profi*”, élvonalbeli sportolók esetében gyakran találkozhatunk olyanokkal, akik viszonylag gyorsan és pontosan képesek sportbeli szituációk kezelésére és mozgásos cselekvések végrehajtására. Ezért Nádori úgy véli, hogy a gyorsaság és pontosság terén feltételezhetünk egy optimális „*zónát*”, ahol a sportoló még olyan kellően gyors a cselekedeteiben, ami nem megy a pontosság rovására. Mivel a gyorsaságért mindennek előtt az idegi folyamatok a felelősek, de ezek fejlesztésére csekély a lehetőség, ezért Nádori szerint lényeges „*a mindenkori játékhelyzetből adódó, lényeges információk felvétele, feldolgozása – a cselekvés pszichikai szabályozása*”. Szerinte tehát központi feladat a játékhelyzetek gyors és pontos megoldásának fejlesztése.

⁴Schmidt R. A. (1996) : Mozgáskontroll és mozgástanulás. MTE. Bp. 303–311. p.

⁵Nádori L. (1989): A gyors és pontos mozgás jellemzői. A Testnevelési Főiskola Közleményei. 1.sz. 45–49. p.

tése, ezért a taktikai keretbe ágyazott technikai képzést helyezi a fókuszba a problematika kezelésére.

A következő feladat az előző feladathoz hasonló volt, csupán a kézilabda játékra jellemző lendületszerzéssel kapcsolt célba dobás feladatát kellett a tanulóknak sorozatdobás formájában megvalósítani, hasonló differenciált labdával és célzási távolsággal az életkoroknak megfelelően, mint ahogy az előző próbánál azt ismertettük.

Az eredményeket az alábbi táblázat szemlélteti:

	Fiúk				Lányok			
	Őszi eredmények		Tavaszi eredmények		Őszi eredmények		Tavaszi eredmények	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Első kísérlet Találat (db)	1,50**	1,124**	2,09**	1,449**	1,02*	1,033*	1,76*	1,243*
Második kísérlet Találat (db)	1,62*	1,219*	2,07*	1,289*	1,13*	0,944*	1,71*	1,299*
Első kísérlet Emelt könyök (db)	3,04**	2,099**	3,64**	1,819**	3,21*	1,928*	3,89*	1,526*
Második kísérlet Emelt könyök(db)	3,26**	1,994**	3,73**	1,718**	3,300*	1,818*	3,81*	1,484*
Első kísérlet Idő (sec)	18,00*	2,597*	17,12*	2,607*	18,59**	3,389**	18,03**	3,131**
Második kísérlet Idő (sec)	17,659*	2,494*	17,23*	2,735*	18,34**	3,036**	18,08**	3,154**

7. táblázat. „Célba dobás dobóterpeszből lendületszerzéssel” próba célzástonságának céltalálati és időeredményeinek, valamint a technikai végrehajtásának alakulása. * szignifikáns $p < 0,05$ ** igen erősen szignifikáns $p < 0,01$

Hasonló eredmények és tendenciák figyelhetők meg, mint a korábbi próbák esetében, ha a fiúk és lányok eredményeit, a célzásbiztonságot, a technikai végrehajtást és az időeredményt nézzük. Megállapíthatjuk, hogy mind a fiúk, mind a lányok esetében a második dobási sorozat célzási pontossága kedvezőbb, melyhez kisebb variációterjedelem társul. A fiúk és a lányok esetében is igaz, hogy az őszi mérés célzásbiztonsága a találatok alapján rosszabb, és a tavaszi eredmények mind a két nem esetében szignifikánsan jobb eredményt produkáltak. A technikai végrehajtásnál a lányok valamennyi mérésakor többször hajtották végre a dobást helyes technikával, azaz az emelt könyök megléte többször fordult elő esetükben.

Mind a két nem esetében szignifikánsan jobb eredmény igazolható mind a találati eredmények, mind a technikai végrehajtás, mind a végrehajtási idő tekintetében. A labdahordás próba eredményeit mutatja az alábbi táblázat, mely a választásos reakcióidőt és a térbeli tájékozódóképességet teszteli.

	Fiúk				Lányok			
	Őszi eredmények		Tavaszi eredmények		Őszi eredmények		Tavaszi eredmények	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Első kísérlet Hibaszáma (db)	0,26	0,671	0,04	0,250	0,26	0,666	0,16	0,541
Második kísérlet Hibaszáma (db)	0,21	0,620	0,10	0,417	0,04	0,298	0,06	0,315
Első kísérlet Idő (sec)	16,31**	2,314**	15,48**	1,849**	17,47**	3,430**	16,37**	2,219**
Második kísérlet Idő (sec)	15,74**	2,090**	15,48**	1,895**	16,31**	2,257**	15,86**	2,058**

8. táblázat. A labdahordás próba végrehajtási idejének és a választásos reakció hibáinak alakulása. ** szignifikáns $p < 0,05$ ** igen erősen szignifikáns $p < 0,01$

A táblázat eredményei jól szemléltetik azt, hogy a korosztály viszonylag stabilan, kevés hibával képes reagálni és helyes döntést hozni és a mozgásos feladatot megvalósítani.

Mind a lányok, mind a fiúk eredményei alapján elmondható, hogy ősszel is és a tavaszi felméréskor is a második kísérletre jobb eredményt produkáltak, azaz kevesebb hibával hajtották végre a feladatot, melyhez kisebb szórásérték társult.

A kísérletek időeredményei a lányok és a fiúk esetében is az őszi mérésről a tavaszi mérésre javultak, melyet az igen erős szignifikáns eredmény igazol. A fiúk gyorsabban képesek a feladatot végrehajtani, a differenciálódás a képességekben, a teljesítményben a nemek között kezd szétválni.

Konklúzió

A pilot kutatásunk és a felmérésünk során azt tapasztaltuk, hogy kisiskoláskorban a kondicionális és koordinációs képességeket mérő és vizsgáló teszteket, a kézilabda sportágspecifikus tesztjeit komplexen, holisztikus szemléletben kell kezelni a tehetség megfogalmazásánál a sportági kiválasztás során.

A kutatásunk azt bizonyította, hogy egyes paraméterek tekintetében (technikai végrehajtás, pontosság, célzásbiztonság) igazolható, hogy a „Kézilabda az iskolában” program eltérő hatással van a különböző nemű tanulókra, a lányok esetében a javulás látványosabb.

Több próba tanúsága szerint a nemek tekintetében a lányoknál mutatkozott jelentősebb változás a kézilabda sportágspecifikus koordinációs tesztjeinél.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bakonyi, F. (1969): A testnevelés mennyiségének és minőségének befolyása a sportolási igény alakítására. A testnevelés tanítása. Budapest, Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata 5, 3, 75–78.
- Bakonyi, F. (1969): Az iskolai testnevelés hatása a tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos szemléletére. A testnevelés tanítása. Budapest, Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata 5, 1, 19–30.
- Bakonyi, F. (1969): Szeretik-e a tanulók a testnevelést – hány órát szeretnének? A testnevelés tanítása. Budapest, Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata 5, 2, 35–38.
- Bakos F. (1974): Idegen szavak és kifejezések szótára. Akadémiai Kiadó–Kosuth Könyvkiadó. 210–729. p.
- Barnett, M. L., Morgan, J. P., Eric van Beurden., Beard, R. John (2008). Perceived sports competence mediates the relationship between childhood motor skill proficiency and adolescent physical activity and fitness: a longitudinal assessment. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity 5, 40. <http://www.ijbnpa.org/content/5/1/40/> Utolsó letöltés: 2015. 06. 20.
- Borbély, Sz. (2014). As parents see physical education (PE) from a representative survey's point of view. In Karlovitz János Tibor (szerk.): Mozgás, környezet, egészség. International Research Institute. 39–54. <http://www.irisro.org/health2014dec/14UrbanBorbelySzilvia.pdf> Utolsó letöltés: 2015. 06. 20.
- Juhász J. – Szőke I. O. – Nagy G. – Kovalszky M. (1980): Magyar értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó. Bp. 1115–1992. p.
- Müller Anetta (2004): Mozgásvizsgálatok a mozgásegyenletesség és a teljesítmény-konstancia példáján. Disszertáció. Nevelés- és Sporttudományok. 2004. Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar Doktori Iskolája, Bp. http://phd.semmelweis.hu/mwp/phd_live/vedes/export/mulleranetta-d.pdf
- NAT 2012. Új Pedagógiai Szemle 1–3, 30–256.

Rigler E. (1987): Az emberi mozgás reprodukálhatósága és teljesítményállandósága. (Részlet a szerző kandidátusi értekezéséből) A Testnevelési Főiskola közleményei. 1. sz. melléklet. 3–96. p.

Shephard, J. R., Trudeau, F. (2013). Quality Daily Physical Education for the Primary School Student: A Personal Account of the Trois-Rivières Regional Project, *Quest*, 65: 1. 98–115

SZÁNTÓ ÁKOS¹, BOROS-BALINT IULIANA²,
SIMON UGRON AGNES²

¹Eszterházy Károly Egyetem, Vállalkozás-gazdaságtan Tanszék, Eger

¹University of Eszterházy Károly, Business-Department of Economics, Eger

²Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

²University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport,
Cluj-Napoca

A RUGALMAS EGÉSZSÉGTUDATOSSÁGI PROFIL
(RETP) MODELL

THE FLEXIBLE HEALTH AWARENESS PROFILE
(FHAP) MODELL

Összefoglaló

Bár az egészségtudatos magtartással több irodalom foglalkozik a turizmusban (Könyves és mtsai. 2005, Kerényi és mtsai. 2009, Müller, Kórik 2009, Barta és mtsai. 2011), számos irodalom ír a rekreációban (Csörgő és mtsai. 2013, Juhász és mtsai. 2015, Madarász-Bácsné 2016), közoktatásban (Müller és mtsai. 2008, Müller és mtsai. 2009, Nagy és mtsa. 2009, Boda és mtsai. 2016, Nagy és mtsa. 2016) betöltött szerepéről, azonban ennek mérése, számszerűsítése nem jelenik meg ezekben. A szakirodalmat áttekintve nem találtam olyan mérőszámot, melyet az egészségtudatosság mérésére már használt volna valaki. Egyedül Gould SJ. kivétel (American Journal of Prev. Med. 1990 jul-aug; 6[4], p. 228–237), aki a Health consciousness and health behavior: the application of a new health consciousness scale című cikkében az egészségtudatosságot az öntudatossággal párhuzamba állítva vizsgálja. Megalkotja az egészségtudatossági skálát az öntudatossági skála módosításával. A kutatásai alapján négy elsődleges faktora szabad fordításban:

- Egészség-öntudatosság
- Egészségfigyelés
- Egészség-önvizsgálat
- Egészség-érintettség.

Ez azonban, ahogy a kiindulásából is látszik, egy szociológiai jellegű skála és módszer. Így nem alkalmas arra a marketingszempontrú vizsgálatra – már csak azért sem, mert nem derült ki pontosan, hogy melyiket miként mérte és határozta meg –, melyet én szeretnék elvégezni.

Egy másik, ehhez hasonló szociológiai-pszichológiai alapú modell a cselekvési nehézséget vizsgálja. Ez annyiban megfelelőbb az én szempontomból, hogy számszerűsíteni lehet vele egy minőségi változót. Esetemben ez a változó: mit tesz egészsége megóvása, helyreállítása érdekében? Ezt a kérdést egy általam végzett kutatás keretében tettem fel, melynek módszertani keretei a következők.

Kulcsszavak: egészségtudatosság, egészségtudatosság mérése, RETP-modell

Abstract

Although the health-conscious core maintenance more literature on tourism (Könyves et al 2005; Kerényi et al, 2009; Müller, Kórik 2009) or even recreation (Csörgő et al, 2013, Juhász et al, 2015), school education (Müller et al 2008, Müller et al 2009, Nagy et al 2009), but this measure does not appear to quantify these. Reviewing the literature of health awareness I didn't find any measurement about it. Only Gould SJ. in his article Health consciousness and health behavior: the application of a new health consciousness scale (American Journal of Prev. Med. 1990 jul-aug; 6[4], p 228–237) examined the health consciousness together with self-consciousness. He created the scale of health awareness by modifying the self-consciousness. He determined four primary factors of health awareness:

- (1) Health Self-Consciousness,
- (2) Health Alertness,
- (3) Health Self-Monitoring, and
- (4) Health Involvement

As it can be seen it is a sociological focused scale and examination method. So, It is not good for me to make a market oriented analysis. Otherwise, It can not be known the circumstances of measurement and examination.

An other model, which has also sociological-psychological basis, examine „the difficulty in action”. It is better for me because it is suitable to quantify a quality variable. In my case this variable is „what are you doing for your health”. This question was used in a research which method can you read below.

Key words: Health awareness, measurement of health awareness, FHAP model

Anyag és módszerek

A kvantitatív kutatásom módszerül a kérdőíves megkérdezést választottam. A felhasznált kérdőív önkitöltő jellegű volt. A Miskolci Egyetem nappali és levelező tagozatos diákjai alkották elsősorban a mintát, akiknek az írásbeli vizsga után adtam oda a kérdőívet a 2005/2006-os tanév nyári vizsgaidőszakában (2006. június) kérve őket, hogy amikor jönnek az eredményért, adják le a tanszéki adminisztrációban. Ebben az esetben a visszaérkezési arány mintegy 32%-os volt. Vagyis a hallgatóknál 630 kérdőív került kiosztásra, melyek közül 223-at kaptam vissza. Ezen túl 70 fő 18 éven felüli Miskolcon vagy az agglomerációban élő felnőtt alkotta a kvótás részmintát. Ebben az alábbi kvóták alapján történt a lekérdezés. 55–45% volt a nők, illetve a férfiak aránya. A korcsoportok 18–25, 25–45 és 45 felettiiek voltak. A 25–45 év közöttiek, valamint öregedő társadalom lévén a 45 év felettiiek aránya is magas volt. Az iskolai végzettséget is három rétegben különítettem el, az alap-, a közép- és a felsőfokú végzettségűek csoportjára. Arányosan – a KSH statisztikai adataira támaszkodva – a középiskolai végzettséggel rendelkezőket, ide értve a szakmunkás-, a szakközépiskolai és a gimnáziumi végzettségűeket, nagyobb arányban választottam be a részmintába, mint a felső- és alapfokú végzettségűeket. A célom az egyetemistákon túli részminta alkalmazásával az volt, hogy megvizsgáljam, más eredményeket kapok-e ezen megkérdezettek körében. Nem így történt, ezért is kezelem a későbbiekben egységesen a mintát. Azonban az itt leírtak ellenére sem tekinthető az alkalmazott minta reprezentatívnak, ezért ezt az adatgyűjtést is egy pilot vizsgálatnak tekintem.

Az összes kitöltött kérdőív közül 270 volt használható, melyeket SPSS szoftver segítségével dolgoztam fel, és ennek segítségével végeztem statisztikai elemzéseket.

Cselekvési nehézség vizsgálata

A cselekvési nehézségeket vizsgáló modell felhasználásával meg tudom határozni, hogy a megkérdezettek által említett cselekvéseknek milyen nehéz a végrehajtása. A modell szerint minél többen végeznek egy tevékenységet, annál könnyebb a végrehajtása, vagyis annál alacsonyabb a cselekvési nehézség értéke.

Ez alapján az állapítható meg, hogy az egészség megóvása, helyreállítása érdekében a legkisebb nehézséggel végezhető a torna, az aerobics, a kondi, a fitness, mely a nemzetközi trendeknek megfelelően igen népszerű, és a keres-

lete nő (Bíró és mtsai. 2007; Müller és mtsai. 2013). Még mindig kis cselekvési nehézségűnek minősítem a sportot (így általában) és a futást, az úszást, a kerékpározást. Ezek az említett tényezők abban a formában, ahogy a megkérdezettek említették őket. Így alakult ki az 1. táblázatban látható tényezők sora. Többféle csoportosításban megvizsgáltam a tényezők cselekvési nehézségeit, mert amint megnézzük a táblázatot, látható, hogy az említett cselekvések további csoportokba vonhatók össze egészen addig, hogy végül csak három csoport marad. Én azonban a fogyasztók által említett felosztásnál maradtam, mert a többi esetben szélsőséges értékeket mutattak a cselekvési nehézségek. Így megítélésem szerint ebben a felosztásban differenciáltak a legjobban a cselekvések. Visszatérve a nehézségi értékekhez, közepes az egészséges táplálkozás és a vitaminok, a táplálékkiegészítők, a zöldség és gyümölcs fogyasztásának értéke. Ami ennél is elkeserítőbb, hogy az orvos felkeresésének már igen magas a nehézsége. A sort pedig a kevésbé népszerű sportok, testmozgások zárják.

1. táblázat: Cselekvési nehézségek a válaszadók által az egészségük megóvása, helyreállítása érdekében végzett tevékenységek esetében

Cselekvések	Gyakoriság	Gyakoriság %-ban	Cselekvési nehézség
Torna, aerobic, kondi, fitnessz	74	0,274	0,726
Sport	67	0,248	0,752
Futás, úszás, kerékpár	65	0,241	0,759
Séta, kirándulás	34	0,126	0,874
Egészséges táplálkozás	30	0,111	0,889
Vitaminok, táplálékkiegészítők, zöldség-gyümölcs	24	0,089	0,911
Foci	21	0,078	0,922
Szauna, szolárium, masszázs	17	0,063	0,937
Labdajátékok	11	0,041	0,959
Tánc	9	0,033	0,967
Jóga	7	0,026	0,974
Orvos felkeresése	6	0,022	0,978
Kertészkedés	6	0,022	0,978
Egyéb sport	5	0,019	0,981
Küzdősportok	3	0,011	0,989

Forrás: Saját szerkesztés

Ez alapján kategóriákba sorolhatók a fogyasztók egészségtudatosság szempontjából oly módon, hogy azt tekintjük egészségtudatosabbnak, aki magasabb cselekvési nehézségű tevékenységeket végez. Ez a modell azonban csak egyetlen tényezőt vizsgál. Nekem is meggyőződésem, és a korábbi kutatási eredmények is azt mutatják, hogy több tényezőtől függ, hogy valaki egészségtudatosan él vagy sem.

Mivel ilyen kész modell, mely ennek meghatározásában segítségemre lenne, nem áll rendelkezésemre – a fent említett és alkalmazott cselekvési nehézségen kívül, mely azonban csak egyetlen tényezőt vizsgál –, nekem kell megalkotnom egy ilyen modellt. A kérdés már csak az, milyen változókat használjak hozzá.

Nyilvánvalóan számszerűsíthető és jól mérhető tényezőre, tényezőkre van szükség az egészségtudatosság számszerű meghatározásához. Az imént megvizsgált tényezők közül talán a legkézenfekvőbb, hogy az egészségmegővésre, helyreállításra fordított időt és az arra költött pénzt használjam fel az egészségtudatosság méréséhez. Mindkét tényező esetében számszerű eredményeket produkált a megkérdezés, így ezzel sincs problémám. Sőt, az idő esetében bonyolult matematikai módszerek alkalmazása nélkül is könnyen kategorizálhatók a kapott értékek. Ehhez támaszkodom a korábban erről a változóról elmondottakra. Ezt a felosztást szemléltetem az alábbi 2. táblázatban.

2. táblázat: Mennyi időt fordít egészsége megóvására, helyreállítására hetente?

		Gyakoriság	Valós %	
Valós (óra)	,00	751	69,5	Nem egészségtudatos
	,04	1	,1	
	,08	1	,1	
	,10	1	,1	
	,20	4	,4	
	,30	1	,1	
	,50	8	,7	
	1,00	35	3,2	
	1,50	3	,3	
	2,00	62	5,7	
	2,50	3	,3	
	3,00	41	3,8	
	3,50	5	,5	
	4,00	55	5,1	Egészségtudatos
	5,00	31	2,9	
	6,00	16	1,5	
	7,00	12	1,1	
	8,00	6	,6	
	9,00	4	,4	
	10,00	16	1,5	Nagyon egészségtudatos
	11,00	1	,1	
	12,00	7	,6	
	13,00	1	,1	
	14,00	5	,5	
	15,00	3	,3	
	18,00	2	,2	
	21,00	3	,3	
	25,00	1	,1	
	35,00	1	,1	
	Összes	1080	100,0	

Forrás: Saját szerkesztés

3. táblázat: Mennyi pénzt költ egészsége megóvására, helyreállítására havonta?

		Gyakoriság	Valós %	
Valós (ezer Ft)	,00	851	78,8	Nem egészség-tudatos
	,50	6	,6	
	,60	2	,2	
	1,00	30	2,8	
	1,20	1	,1	
	1,50	6	,6	
	1,60	4	,4	
	2,00	24	2,2	
	2,40	1	,1	
	2,50	3	,3	
	2,60	1	,1	
	3,00	25	2,3	
	3,20	2	,2	
	3,30	1	,1	
	3,40	2	,2	
	3,50	4	,4	
	3,90	1	,1	
	4,00	23	2,1	
	4,50	1	,1	
	5,00	33	3,1	
	6,00	7	,6	Egészség-tudatos
	6,80	1	,1	
	7,00	1	,1	
	7,50	1	,1	
	8,00	4	,4	
	10,00	26	2,4	
	12,00	1	,1	
	13,00	2	,2	
	15,00	6	,6	
	20,00	4	,4	Nagyon egészség-tu- datos
	30,00	3	,3	
	40,00	2	,2	
	80,00	1	,1	
	Összes	1080	100,0	

Forrás: Saját szerkesztés

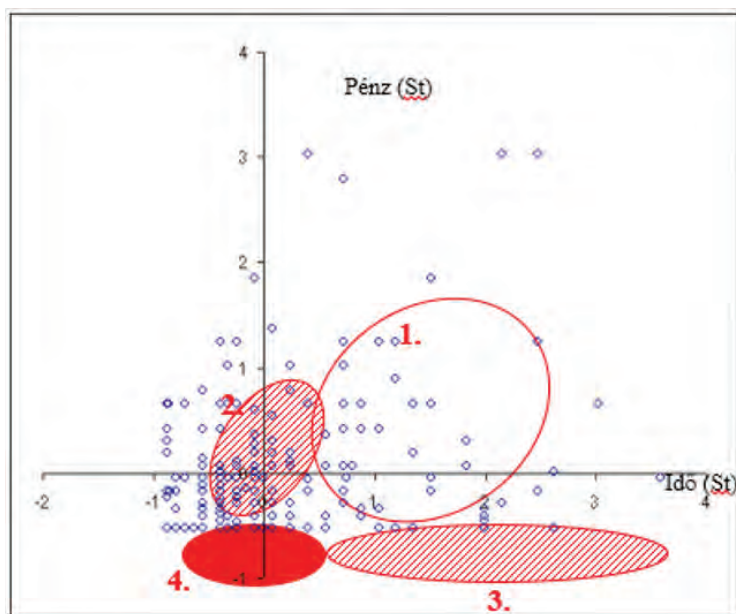
Ez alapján a következőképpen kategorizálom az egyetemistákat: nem egészségtudatos az, aki heti 4 óránál kevesebb időt fordít az egészségére. Egészségtudatosnak tekinthető, aki 4 és 10 óra közötti időt, és nagyon egészségtudatosnak, aki 10 óránál többet tölt egészsége megóvásával, helyreállításával.

Ezek után megvizsgálva a másik tényezőt, az egészségmegővásra, helyreállításra költött pénzt, akkor hasonló kategóriákat alakíthatok ki, mint az idő esetében. Ezek láthatók a 3. táblázatban.

Vagyis az egészségmegővásra, helyreállításra költött pénz tekintetében nem egészségtudatos az, aki havi 6.000 forintnál kevesebb pénzt költ az egészségére. Egészségtudatosnak tekinthető, aki 6 és 15.000 forint közötti összeget, és nagyon egészségtudatosnak, aki 15.000 forintnál többet szentel egészsége megővására, helyreállítására.

Ez alapján meg tudtam határozni, hogy ki egészségtudatos az egészségmegővásra és helyreállításra fordított idő vagy az erre költött pénz alapján. A hangsúly azonban a „vagy”-on van, mivel egyáltalán nem valószínű, sőt mondhatom szinte biztos, hogy nem ugyanazok egészségtudatosak, nagyon egészségtudatosak és nem egészségtudatosak a pénz, illetve az idő alapján. Leginkább azt valószínűsítem, hogy ezek egymás komplementerei. Tehát valamilyen módon, együttesen kellene vizsgálni a két tényező alapján a megkérdezettek egészségmagatartását, hiszen ahogy korábban is mondtam, több tényező határozza meg az egészségtudatos fogyasztói magatartást. Ehhez azonos bázison kellene tudni mérni a két értéket. Erre a standardizálást hívom segítségül. A standardizálás alapjául mindkét tényező esetében az átlagértéket használom. Az így kapott standardizált pénz- és időértékeket az alábbi 1. ábrán látható koordináta-rendszerben ábrázoltam.

1. ábra: Szegmensek az egészségmegővásra fordított idő és pénz alapján

Forrás: Saját szerkesztés

Az átlagosnál nagyobb pénz- és időráfordítást megtestesítő (1.) szegmensbe tartozó fogyasztók tekinthetők egészségtudatosnak mindkét szempontból.

Az átlagosnál nagyobb pénz- és az átlagosnál alacsonyabb időráfordítást megtestesítő (2.) szegmensbe tartozók pénzmotivált egészségtudatosak. Ők inkább pénzt szentelnek az egészségük megővására, helyreállítására, mint időt.

Az átlagosnál nagyobb idő- és az átlagosnál alacsonyabb pénzráfordítást megtestesítő (3.) szegmensbe tartozók időmotivált egészségtudatosak. Ők inkább időt szentelnek az egészségük megővására, helyreállítására, mint pénzt. Olyan tevékenységeket választanak, melyek nem igényelnek anyagi áldozatot. Ezen túl ez azt is jelenti, hogy ők sporttevékenységgel próbálnak tenni az egészségükért, viszont nem szentelnek (szentelhetnek) pénzt az egészséges táplálkozásra.

Az átlagosnál alacsonyabb pénz- és időráfordítást megtestesítő (4.) szegmensbe tartozók nem egészségtudatosak. Ők pénzt és időt is csak az átlagosnál csekélyebb mértékben szentelnek az egészségük megővására, helyreállítására.

A fentiekben két tényező alapján sikerült meghatároznom az egyetemisták egészségtudatosságát, illetve szegmentáltam is őket a két tényező alapján.

Azt gondolom azonban, hogy annak megítélése, ki mennyire egészségtudatos, nem csak ettől a két tényezőtől, vagyis nem csak attól függ, hogy mennyi időt és pénzt szentel az egészsége megóvására, helyreállítására. Ezt mutatták a korábbi kutatásaim eredményei is. Így tovább folytatom a vizsgálódást, és megpróbálok újabb tényezőket bekapcsolni a mérésbe.

Az egészségtudatossági mérőszám

Áttekintve a korábbiakban megvizsgált tényezőket, további két olyat találtam, mely az egészségtudatosság számszerűsítésében segítségemre lehet. Ezek az alábbiak:

- Mennyire éli az életét egészségtudatosan?
- Ha nincs egészségügyi problémája, ellenőrizteti-e rendszeresen az egészségi állapotát?

Ezt a két tényezőt kiegészítettem a korábban is használt tényezőkkel:

- Mennyi időt fordít egészsége megóvására, helyreállítására hetente?
- Mennyi pénzt költ egészsége megóvására, helyreállítására havonta?

Így alkottam meg az alábbi képletet az egészségtudatosság számszerű meghatározására.

$$E = \frac{[1 + EFI(\text{ó / hét})] \times [1 + EKP(\text{Ezer Ft / } \text{€})]}{[6 - MEE(\text{skálaérték})] + EEÁHNB(\text{skálaérték})}$$

A képletben használt rövidítések jelentése a következő:

EFI: Egészségmegóvásra, -helyreállításra Fordított Idő

EKP: Egészségmegóvásra, -helyreállításra Költött Pénz

MEE: Mennyire Él Egéségtudatosan

EEÁHNB: Ellenőrizteti Egéségi Állapotát, Ha Nem Beteg (Ha nincs egészségügyi problémája, ellenőrizteti-e rendszeresen az egészségi állapotát?)

Nyilván fölmerül mindenkiben a kérdés, hogy miért pont ilyen módon, ilyen matematikai műveletekkel kapcsoltam össze ezeket a tényezőket.

Az ET képlet magyarázata

Azt gondolom, az egyértelmű, hogy a számlálóba miért a két korábban részletesen vizsgált tényező került, hiszen erre már korábban rávilágítottam, hogy ezeket tartom az egészségtudatosság elsőrendű fokmérőjének. Összeadni nem lehet őket, hiszen más a mértékegységük, ezért összekapcsolásukra, együttes kezelésükre a szorzás tűnik a legalkalmasabb matematikai műveletnek. Arra pedig, hogy az egészségmegővásra, -helyreállításra fordított idő és pénz értékét hozzáadjuk egyhez, és így szorozzuk őket, azért volt szükség, hogy ha valaki csak időt vagy csak pénzt szán az egészségére, akkor se legyen nulla a szorzat eredménye. Így mindenképpen mérni tudjuk az egészségtudatosságot, bármit is tesz valaki ennek érdekében. A másik két tényező feladata, hogy árnyalja a szorzás eredményeként kapott értéket. Mindkettőt egy skála segítségével mértem.

A „Mennyire él egészségtudatosan?” kérdésre adott válaszokat az alábbi ötfokozatú skála segítségével mértem, melynek értékei a következők voltak:

1. egyáltalán nem
2. kis mértékben
3. közepes mértékben
4. eléggé tudatosan
5. nagyon tudatosan

Az „Ellenőrizteti-e rendszeresen egészségi állapotát?” kérdésre adott válaszokat pedig a kérdésfeltevésből egyértelműen következő módon az alábbi dichotóm skálával mértem:

1. igen	2. nem

Mivel itt a minőségi ismérvek sorszámait használtam mérőszámként, ezért ezek minden további nélkül összeadhatók. Azonban a két skálánál nem azonosak a végpontok, vagyis míg az ötfokozatúnál az egyes érték a negatív és az ötös a pozitív, addig a dichotóm skálánál az egyes a pozitív és a kettes a

negatív végpont. Ezért az egyiknél skálatranszformációra van szükség annak érdekében, hogy ha a válaszadó mindkét skálán azonos irányú (mindkétyszer negatív, vagy mindkétyszer pozitív) választ adott, akkor azok ne kioltásák, hanem a helyes irányba módosítsák egészségtudatossági mérőszámát. Számomra az ötfokozatú skála transzformálása tűnt egyszerűbbnek és kézenfekvőbbnek, ezért ennél a skálaértékeket kivontam hatból, ezáltal a legkisebb érték vált a legnagyobb. Azért nem ötből, mert abban az esetben, ha valaki ötöst adott erre, a kivonás után nullát kapnék, és így kiesne ez a tényező, sőt ha emellett igennel válaszol a másik kérdésre, akkor a két tényező együttesen sem módosít az egészségtudatossági mérőszám értékén. Ezután már az összegzésük a megfelelő irányban és mértékben módosíthatja a mérőszámot. A dichotóm skála transzformálása azért sem lenne célszerű, mert akkor annál, aki nemmel válaszolt, vagyis kevésbé egészségtudatos, annál kisebb, míg aki igennel válaszolt, annál pedig nagyobb mértékben csökkentené a mérőszámot, tehát épp ellenkezőleg, mint amit a válasza kifejez az egészségtudatosság szempontjából.

A kérdés ezek után már csak az volt, hogyan kapcsoljam össze az idő és pénz szorzatával az egészségtudatos élet és rendszeres orvosi ellenőrzés skálaértékének összegét. Erre megítélésem szerint az osztás kínálta a legmegfelelőbb megoldást. Ugyanis így minél egészségtudatosabban él valaki egyrészt a saját megítélése szerint, másrészt ellenőrizteti az egészségi állapotát, akkor is, ha nincs egészségügyi problémája, akkor kisebb számmal történik az osztás, kisebb mértékben csökkenti a pénz–idő-szorzatot, és magasabb lesz a mérőszám. Ellenkező esetben fordított lesz a helyzet, és jelentősebb mértékben csökken a pénz–idő-szorzat.

Azt már a pénz–idő-szorzat vizsgálatánál leírtam, hogy annak az értéke sosem lesz nulla, azért, mert mindkét értéket egyhez adom hozzá. A tört értéke sem lehet a nevezőre vonatkozóan az elmondottak miatt nulla, hanem a lehetséges legkisebb értéke 0,5. Ugyanis, amint azt korábban írtam, a számláló minimális értéke $1 * 1$, vagyis 1. A nevezőé pedig $6 - 5 + 1 = 2$, tehát a tört minimális értéke $1 * 1 / 1 + 1 = 0,5$. Maximális értéke nincs, mivel bár időt egy héten nem fordíthat korlátlanul valaki az egészségére (legfeljebb 168 órát), viszont pénzt korlátlanul költhet rá elviekben. Tehát a számláló szinte akármi-lyen magas értéket felvehet. A nevező értéke viszont korlátos, méghozzá alsó és felső korlátja is van. Az alsót már levezettem, ez minimálisan 2 lehet, mely érték a leginkább egészségtudatosakat jelöli a két tényező alapján. A felső korlát pedig 7, mely a legkevésbé egészségtudatosakat jelöli a két tényező alapján.

Így már valamennyi korábban vizsgált tényezőt bevontam az ET mérőszám megalkotásába, melyekről az derült ki, hogy valamilyen mértékben alkalmasak az egészségtudatosság fokának, mértékének meghatározására.

Felmerült még bennem az, hogy a cselekvési nehézség mérőszámát is integrálok az ET mérőszámba. Ettől az a tény tántorított el, hogy megvizsgálva a két mérőszám kapcsolatát, azt tapasztaltam, hogy nincs korrelációs kapcsolat közöttük, amint ezt az alábbi 4. táblázat adatai is igazolják.

4. táblázat: Korreláció az egészségtudatossági mérőszám és a cselekvési nehézség között

		Egészségtudatossági mérőszám	Cselekvési nehézség 15 cselekvéskategória esetén
Egészségtudatossági mérőszám	Pearson-féle korreláció	1	,064
	Szig. (kétoldalú)	.	,294
	N	270	270
Cselekvési nehézség 15 cselekvéskategória esetén	Pearson-féle korreláció	,064	1
	Szig. (kétoldalú)	,294	.
	N	270	270

Forrás: Saját szerkesztés

Ily módon helytelennek, illetve alá nem támaszthatónak éreztem a cselekvési nehézség bevonását a képletbe. Ezért ezt nem is tettem meg, tehát az egészségtudatossági mérőszám maradt a korábban ismertetett formában.

Ezek után már csak egy kérdés maradt a képlettel kapcsolatban, mégpedig az, hogy mennyire helytálló. Vagyis validálni kellene a helyességét. Emiatt egy szakértői megkérdezést végeztem a képlet helyességének az igazolására. Hét szakembert kérdeztem meg az egészségpiac különböző területeiről. Az egészségtudatosság témakörében folyamatosan publikáló magyar szerzőket a magatartástudomány és a marketing területéről. Közülük hárman tudományos munkáikkal is segítették a cikkem elkészültét. Kettő a gyógyszeriparban, multinacionális gyógyszergyárak magyarországi leányvállalatánál tevékeny-

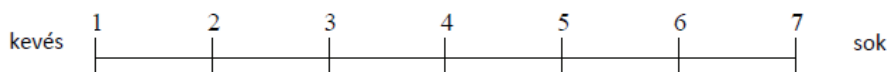
kednek vállalatvezetőként, illetve középvezetőként. Ketten pedig orvos végzettségűek. Egyikük gyakorló szakember, a másik pedig évtizedeken keresztül kórházigazgatóként, manapság pedig egy gyógyászati berendezéseket gyártó és szűrőállomásokat működtető nemzetközi cég igazgatója.

Az ő véleményeik is megoszlottak az általam alkotott képlet vonatkozásában. Egy részük jónak és a mérésre használhatónak minősítette a képletet. Más részük jó elgondolásnak tartotta, de fenntartásokkal viseltetett iránta, és kérdéseket vetett föl vele kapcsolatban. A harmadik „csoport” pedig önkényesnek tartotta a bevont tényezőket, és túl merész vállalkozásnak a képletszerű összekapcsolásukat.

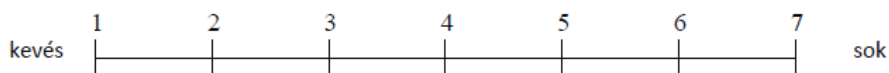
Így megerősödött bennem az a korábbi érzés, hogy nem kellően megalapozott a képlet megszerkesztése, és igazolni sem tudtam a fent vázolt kutatási probléma miatt a használhatóságát. Ezért úgy döntöttem, ezt csak egy állomásnak tekintem a célhoz vezető úton, és próbálok egy még komplexebb, még több tényezőt vizsgáló mérési módszert kidolgozni, annak elkerülése érdekében, hogy önkényesen kiválasztottak legyenek a vizsgálatba bevont tényezők. Éppen ezért azt tartottam a legmegfelelőbbnek, hogy megpróbáljak minden olyan tényezőt a mérési módszerben alkalmazni, melyek befolyásolhatják egy fogyasztó egészségtudatosságát. Az összemérhetőség érdekében azonos skálán kell mérnem az egyes tényezőket. Ehhez a szemantikus differenciál skálát, illetve ennek módosított változatát választottam, és ennek segítségével megalkottam az alább bemutatandó RETP modellt.

Rugalmas EgészségTudatossági Profil (RETP) (Flexible Health Awareness Profile [FHAP]) modell

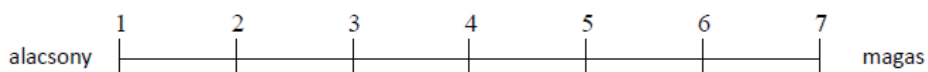
Mennyi időt fordít egészségmegővésre/helyreállításra?

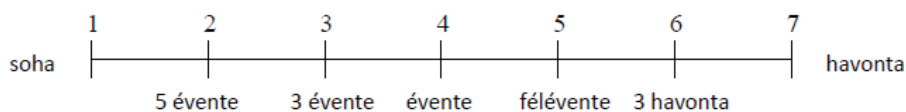
Mennyi pénzt költ egészségmegővésre/helyreállításra?

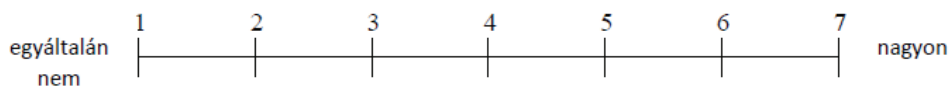
Az egészségmegővés/helyreállítás érdekében végzett tevékenységek cselekvési nehézsége

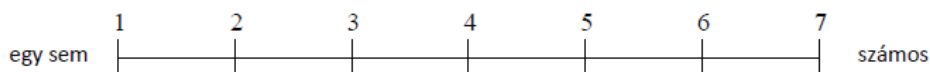
Szűrővizsgálatok látogatása (szűrővizsgálatonként)

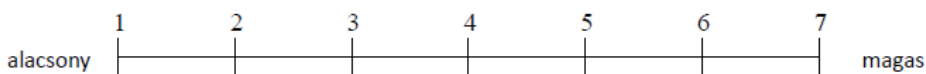
Életmódjában mennyire egészségtudatos?

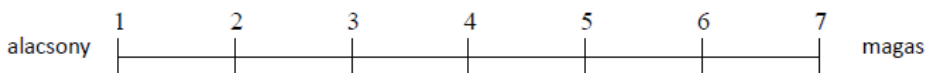
Hány káros szenvedélye van?

Testtömegindex értéke

Hastérfogat értéke

Mennyire érzi a stresszt a mindennapjaiban?

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 6 7 nagyon

Mennyire jellemzi a rendszeresség a mindennapi életét?

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 6 7 nagyon

Párkapcsolata hogyan hat a lelkiállapotára?

negatívan 1 2 3 4 5 6 7 pozitívan

Szexuális élete hogyan hat az egészségi állapotára?

negatívan 1 2 3 4 5 6 7 pozitívan

Mennyire figyel a higiénia és a megfelelő tisztálkodásra a mindennapok során?

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 6 7 nagyon

Mennyire figyel arra, hogyan és mivel táplálkozik?

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 6 7 nagyon

Mennyit alszik egy nap?

keveset 1 2 3 4 5 6 7 sokat

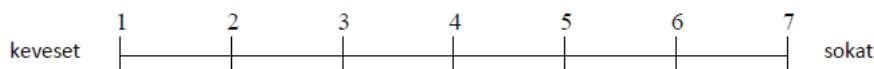
Mennyire veszi figyelembe az egészséget befolyásoló tényezőket a lakóhely kiválasztásakor?

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 6 7 nagyon

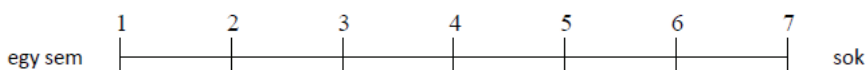
Mennyit mozog átlagosan egy héten a szabadidejében egészsége megóvása érdekében?

keveset 1 2 3 4 5 6 7 sokat

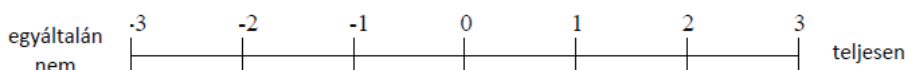
Mennyit időt tölt a friss levegőn egy héten egészsége megóvása érdekében?

Mennyi egészséget károsító tényező hat önre a munkahelyén?

Mennyire tartja egészségesnek magát? (A fenti profilt tolja el)

Balra tolt profil

Jobbra tolt profil

Forrás: Saját szerkesztés

Az egészségtudatossági profil úgy alakul ki, hogy az egyes skálákon megjelölt értékeket összekötjük, létrehozva ezáltal az egészségtudatosság grafikus mutatóját. Az utolsó skála, mely egy Stapel-jellegű skála, azt méri, hogy milyennek ítéli saját egészségi állapotát a megkérdezett, eltolhatja a korábbi tényezők alapján kialakult profilt. Így az egészségtudatossági profil – akár csak a vérkép – jobbra vagy balra tolttá válhat. Az egyén egészségi állapotának modellbe építését azért tartottam lényegesnek, mert szerintem ez alapvetően meghatározza az egészségtudatosságát. Méghozzá nem annak abszolút értéke, melyet az orvos vagy valaki más határoz meg, hanem az illető által érzékelt szintje. Vagyis ennél is, akár csak a többi marketingváltozónál, az a fontos, hogy milyennek érzékeljük, nem pedig az, hogy milyen valójában.

Megítélésem szerint a modell előnye éppen a rugalmassága. Ami azt jelenti, hogy mindenki saját vizsgálati céljainak megfelelően tudja az egyes tényezőket bővíteni, részletesebben, illetve mélyebben kibontani, vagy épp ellenkezőleg, szűkíteni a vizsgált változók körét. Ráadásul mindez nem változtatja meg a mérési modell jellegét és jellegzetességeit. A profil nem egy abszolút értékű mérési lehetősége az egészségtudatosságnak, hanem valamihez, pl. egy szegmens vagy egy életstílus csoportátlagához viszonyítva fejezi ki egy egyén egészségtudatosságát. Illetve ha egészség-, társadalom és egyéb tudományágak szakemberei meghatároznák minden változó esetében annak a kívánatos értéket, akkor ezt mint „javítókulcsot” használva meghatározható lenne abszolút értékben is egy adott személy, csoport stb. egészségtudatossága. Ráadásul rögz-

zítani lehetne azokat a változókat vagy területeket, ahol az illetőnek jobban oda kellene figyelnie az egészségére. Ezek a minősítések bizonyos változók esetében, mint pl. a testtömegindex jelenleg is rendelkezésre állnak, másoknál reményeim szerint a jövőben meghatározásra kerülhetnek.

Mindezek fényében úgy gondolom, hogy eljutottam ahhoz a módszerhez, amit kerestem, vagyis megalkottam azt a modellt, mely alkalmas az egészségtudatosság jellemzésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Barta Gábor, Pálincás Réka, Müller Anetta (2011): The Role of the Saliris Thermal Spa's bath in the tourism and recreation. In : Acta Academiae Agriensis Nova Series Tom-Sectio Sport 38. kötet. 5–13. p.
- Bíró Melinda, Birone Edit N, Fugedi Balazs, Revesz Laszlo, Szabo Bela, Honfi Laszlo (2007): The Role of Teaching Swimming in the Formation of a Conscious Healthy Lifestyle. International Journal Of Aquatic Research And Education 1:(3) pp. 269–284.
- Csőrgő Tamás, Bíró Melinda, Kopkáné Plachy Judit, Müller Anetta (2013): masszázsterápia hatásának vizsgálata 60 év feletti nők körében. In: Acta Academiae Agriensis. XL. 5–17. p.
- Egészségügyi marketing és telekommunikáció. Mátrai Gyógyintézet. Magyarország, Kékestető.
- Eszter Judit Boda, Anetta Müller, Melinda Bíró, Gyula Széles-Kovács, Zsuzsa Nagy, Kinga Ráthonyi Ódor, Adrienn Lengyelné Hargitai, Beáta Dobay, Péter Hidvégi (2016): A study on attitude to health among kindergarden children. In: Physical Activity, Health and Prevention: International Scientific Conference: Conference Textbook of Invited Lectures. 106 p. (szerk. Elena Bendíková, P. Mičko) Konferencia helye, ideje: Banská Bystrica, Szlovákia, 2016. 06. 17 Banská Bystrica: Matej Bel University, 2016. pp. 15–24. (ISBN [978-80-972266-5-7](#))
- Gould SJ.: Health consciousness and health behavior: the application of a new health consciousness scale, American Journal of Prev. Med. 1990 jul–aug; 6(4), p 228–237
- Juhász Imre, Kopkáné Plachy Judit, Kiszela Kinga, Bíró Melinda, Müller Anetta, Révész László (2015): Időskorúak rekreációs fizikai aktivitásának hatása a kardiorespiratorikus rendszerre. In: Magyar Sporttudományi Szemle. 2015./3. 16. évfolyam. 63. sz. 4–8. p.
- Kerényi Erika, Müller Anetta, Szabó Róbert, Mosonyi Attila: Analysis of Agárd, Komárom and Pápa's Thermal and Experiences Bath, according the guest's satisfaction. Egészségügyi marketing és telekommunikáció című

konferencia kiadványkötete (CD) 1–11. o. 2009.

Könyves E., Müller A., Szalay F., Szabó R.: Cserkeszőlő és Karcag egészség-turizmusának összehasonlító elemzése. In: Szolnoki Tudományos Közlemények IX. (cd) 2005. A Magyar és a Világ tudomány napja. Városháza. Magyarország, Szolnok.

Madarász T., Bácsné Bába É. (2016): Survey on the Employees' Fitness Condition and the Employers' Health Preservation Possibilities in Case of Small and Medium-sized Enterprises. In: SEA: PRACTICAL APPLICATION OF SCIENCE IV:(2 [11]) pp. 205–212.

Malhotra N. K.: Marketingkutatás, Prentice Hall Inc., 1999.

Mihályi P.: Bevezetés az egészségügy közgazdaságtanába, Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 2003.

Müller A., Juhász I., Széles-Kovács Gy., Bocz Á., Hajdu P., Sütő L., Szalay G., Szabó B., Seres J.: A sporttáborok pedagógiai és módszertani aspektusai. In: VI. Országos Sporttudományi Kongresszus Kiadványkötete. I. kötet. 227–232. p. 2008. VI. Országos Sporttudományi Kongresszus. Eszterházy Károly Főiskola, Magyarország, Eger.

Müller Anetta, Bíró Melinda, Hídvégi Péter, Váczi Péter, Plachy Judit, Juhász Imre, Hajdú Pál, Seres János (2013): Fitness trendek a rekreációban. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport 40: pp. 25–34.

Müller Anetta, Kórik Valéria: Az Észak-alföldi fürdők szerepe a turizmusban és a rekreációban. In. *Economica* 2. szám, 58–72. p. 2009.

Müller Anetta, Széles-Kovács Gyula, Seres János: Közgazdász hallgatók sítábori tapasztalatairól. In: Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. XXXV. Kötet. 69–82. p. 2009.

Nagy Zsuzsa, Müller Anetta: Az általános iskolai tanulók és a középiskolai tanulók táborválasztási motivációs értékei. In: Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Régió és oktatás sorozat V. kötet. 265–270. p. 2010. TERD konferencia, Debreceni Egyetem. Magyarország. Debrecen. 2008. június 22–24.

Zsuzsa Nagy, Anetta Müller (2016): The role of the pulse measurement in the student's differentiated education applied in P.E. In: Physical Activity, Health and Prevention: International Scientific Conference: Conference Textbook of Invited Lectures. 106 p. (szerk. Elena Bendíková, P. Mičko) Konferencia helye, ideje: Banská Bystrica, Szlovákia, 2016. 06. 17 Banská Bystrica: Matej Bel University, 2016. pp. 5–14. (ISBN [978-80-972266-5-7](#))

Országos Lakossági Egészségfelmérés 2000, 2003. <http://efrirk.antsz.hu/oek/egeszsegstat/oleC2000.htm> <http://efrirk.antsz.hu/oek/egeszsegstat/oleC2003.htm>

MÜLLER ANETTA¹, BIRÓ MELINDA¹, RÁTHONYI
ÓDOR KINGA², RÁTHONYI GERGELY³ ANDRÁS ÁLMOS⁴

¹ Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

¹ University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

² Debreceni Egyetem Sportgazdasági és -menedzsment Tanszék, Debrecen

² University of Debrecen, Department of Sporteconomics and Management,
Debrecen

³ Debreceni Egyetem Alkalmazott Informatika és Logisztika Intézet,
Debrecen

³ University of Debrecen, Institute of Applied Informatics and Logistics, Debrecen

⁴ Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

⁴ University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport, Cluj-Napoca

A SPORT NAGYRENDEZVÉNYEINEK ELEMZÉSE GAZDASÁGI ASPEKTUSBÓL

ANALYSIS OF THE GREAT SPORT EVENT OF ECONOMIC ASPECT

Összefoglaló

Az olimpia a rendező ország számára gazdasági előnyöket eredményez. Az esemény előkészületi szakaszában a beruházások gazdaságélénkítő hatása, a turisztikai többletkereslet vagy a turizmus multiplikátor hatásai a legkifejezettebbek. Az esemény rendezése az országimázs növelésén és arculatteremtő hatásán keresztül a külföldi működőtőke vonzásával vagy a megrendelésekkel az olimpia utáni években is dinamizálják a gazdaságot.

Kulcsszavak: olimpia, gazdasági hatás, sportesemény-szervezés, multiplikátor hatás, kereslet, kínálat

Abstract

A number of research deals with the economic effects of the various sporting events-economic analysis.

When and how did the director's return on invested capital of the country? Most of the Olympic Games or the World Championships and continental competitions (eg. EB) is going to settle the rivalry between the odds designed for each country and analyzing the expected economic impact, return on investment. However, in relation to forecast the various locations of events taking place it is hard to forecast the recovery or quantify these effects. The Olympics will result in economic benefits for the host country. Investments in economy-stimulating effect, the additional demand for tourism, increasing the country's image by attracting foreign capital to the Olympics after years of more dynamic economy.

Keywords: Olympics, economic impact, event-management, multiplication effect, demand, supply

Bevezetés

A különböző sportesemények gazdasági és társadalmi hatásaival számos nemzetközi és hazai kutatás, gazdaságelemzés foglalkozik. Leginkább a nagyobb, nemzetközi sportesemények, mint az olimpia vagy a világbajnokságok és kontinentális versenyek (pl. EB) rendezéséért folyik a „harc” az egyes országok között latolgatva az esélyeket és elemezve a várt gazdasági hatásokat, a megtérülést.

A nagyobb sportrendezvények, így az olimpiák rendezésének egyik legmarkánsabb gazdasági hatása az infrastruktúra-fejlesztésnek és -beruházásnak az eredménye. Jó példa erre a 2000-ben Sydney-ben rendezett olimpia, ami a játékok előtti, illetve utáni hat évben 6,3-6,3 milliárd fonttal növelte meg Ausztrália hazai össztermékét, mely elsősorban a beruházásoknak volt köszönhető. Jelentős fejlesztést kellett a görögöknek is produkálniuk a 2004-es athéni olimpia rendezése előtt. Az infrastrukturális beruházások 40%-a országos fejlesztést jelentett. Így a területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez is hozzájárult a fejlesztés. A görög beruházások az ország GDP-jét 0,1-0,2%-kal növelték meg. Görögország bruttó nemzeti termékének növekedése 3,8% volt, ami 2004-ben az uniós tagországok között az egyik legmagasabb értéket tudta relizálni. A GDP-növekedés közel egyharmada az athéni olimpiai játékok megrendezésével összefüggő előkészületi munkálatoknak (beruházás, építkezés) volt köszönhető.

Már nem ennyire egyértelműek a pekingi olimpia beruházásainak gazdasági megtérülését leíró elemzések. Kína az olimpia rendezésére nem sajnálta a pénzt, hiszen az olimpia rendezésére kötött 44 milliárd dollárnyi (Magyarország éves költségvetésének közel felét jelenti ez az összeg) beruházás négyszer annyiba került, mint a 2004-es athéni olimpia. Ez az összeg évente körülbelül az ország éves GDP-jének 0,3 százalékát jelentette. A beruházásokból mintegy 2 milliárd dollárt költött az ország a sportinfrastruktúra (stadionok és a létesítmények) fejlesztésére. A pekingi játékok kapcsán is igazolható (csakúgy, mint az athéni olimpia esetében), hogy az olimpia rendezésével kapcsolatos beruházások nagy része országos fejlesztés volt.⁶ Más gazdasági elemzések írásában arról olvashatunk, hogy az olimpiai beruházások 2002 óta 2,5%-kal járultak hozzá Kína GDP-jének növekedéséhez.⁷

⁶http://hvg.hu/sport/20120109_olimpia_rendezes

⁷<http://www.stop.hu/gazdasag/meg-most-is-erezni-a-londoni-olimpia-hatasat/1166287/>

Sokkal szerényebbnek bizonyult a 2012-es londoni olimpia rendezési költsége a 2008-as pekingi olimpia hatalmas rendezési költségével szemben, mely „csupán” 15 milliárd dollárba került. A rendezés költségeit alulkalkulálták, ami eredetileg körülbelül 4 milliárd dollár volt (2,5 milliárd font). Londonban már 2005 után nagyszabású infrastruktúra-fejlesztés indult be a városban. Az olimpiai park 246 hektáros területén kilenc új stadiont építettek fel, többek között a 80.000 fős olimpiai stadiont is. A korábbi olimpiai helyszínekhez hasonlóan itt is jelentős fejlesztést hajtottak végre a tömegközlekedés korszerűsítésében és az úthálózat fejlesztésében, de kórházakat és több ezer lakást is építettek, továbbá teljesen felújították az olimpiai park közelében elhelyezkedő Stratfordi pályaudvart.

A Pricewaterhouse Coopers 2005 decemberében publikált jelentése szerint az olimpia GDP-növekedésre gyakorolt hatásából annak közel háromnegyede Londonban fog realizálódni a teljes időszak alatt (2005–2016), illetve csupán egynegyed jut az Egyesült Királyság fővároson kívüli részére. Az előrejelzésekkel szemben az eredmények épp fordítva alakultak. Sokkal kifejezettebb lett az olimpia országos hatása, mint amit a főváros tudott belőle realizálni. Az olimpia GDP-növelő hatása túlnyomórészt már megjelent, mivel a beruházások már megvalósultak. Jelentősek a turistaérkezések növekedésével összefüggő eredmények és bevételek, amelyeknek a hozzáadott értékét az olimpia alatt, illetve utána (2013–2016) összesen 762 millió fontra tehetjük.⁸

Világbajnokságok

A német Commerzbank 1974-ig megvizsgálta visszamenőleg az előző kilenc labdarúgó-világbajnokság lehetséges gazdasági hatásait. A házigazda országokban a külföldi építőipari befektetések a bajnokságot megelőző évben átlagosan 1 százalékkal csökkentek, a nagy sportesemény évében 0,4 százalékkal mérséklődtek, majd egy évvel később 1,5 százalékkal emelkedtek. Az elemzők azonban nem erre számítottak, azt várták volna, hogy a befektetések a bajnokság előtti évben emelkednek igazán, hiszen az előkészítő munkálatok java akkor indul el. Az egy főre jutó GDP-növekedés adatai már inkább a jósolt tendenciákat mutatják: a bajnokságot megelőző évben átlagosan 2,1 százalékkal emelkedett a házigazdánál az egy főre jutó hazai össztermék. Az esemény megrendezésének évében 0,9 százalékkal, egy évvel később 1,7 százalékkal.

⁸http://hvg.hu/gazdasag/20120813_londoni_olimpia_gazdasagi_hatasa

Az eseményen első helyet elért győztesek makrogazdasági adatai egy kicsit másképp alakultak: a világbajnokság előtt náluk kisebb (átlagosan 0,9 százalékkal) volt az egy főre jutó GDP-növekedés, a világcupa megnyerésének idején viszont már 1,6 %-kal, a következő évben pedig 1,8 %-kal emelkedett az egy főre jutó GDP.⁹

Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a kilenc világbajnokságból négyet például a világ gazdaság lassuló periódusában rendeztek meg, ami igen csak befolyásolta a fenti makroadatokat. Megállapították a közgazdászok azt is, hogy, hogy minél nagyobb egy gazdaság, annál kisebb a világbajnokságok és az olimpiák „gazdaságfelpörgető”, gazdaságot dinamizáló hatása, hiszen a sporteseményekhez kapcsolódó beruházások arányaiban eltorpülnek az ország teljes GDP-jéhez képest.

Európa-bajnokság

A 2004-es Portugáliában megrendezett labdarúgó Európa-bajnokság kapcsán 800 millió eurós stadionberuházás és 330 milliós repülőtéri fejlesztés valósult meg, így a 2004-es EB évében egy portugál kereskedelmi bank úgy számolt, 2000 és 2003 között 0,2 százalékkal, 2004-ben 0,25 százalékkal nőtt az ország GDP-je.

A 2008-as labdarúgó-Európa-bajnokságot Ausztria és Svájc közösen rendezte meg. A beruházások szinte kizárólag a sportinfrastruktúrát érintették (4-4 stadion épült), hiszen Ausztria és Svájc is Európában az egyik legfelkészültebb fogadóterületek közé tartozik. Az alpinfrastruktúrájuk igen fejlett, és 4-5 csillagos szállodák sokasága képes volt kielégíteni a többletkereslet igényeit. Csupán a sport-infrastrukturális beruházások Ausztria GDP-jét 0,15 százalékkal, míg Svájcét 0,2%-kal növelték. Svájc összesen 1,3 milliárd frankot (200 milliárd Ft) költött különböző infrastrukturális beruházásokra, aminek valamivel több, mint harmada ment el a stadionok átépítésére. Ausztriában a stadionok felújítására mintegy 190 millió eurót (50 milliárd Ft) költöttek. Ez Ausztriának 321 millió euró többletbevételt, Svájcnak pedig 527 millió eurót jelentett.

⁹<http://hvg.hu/gazdasag> /20100603_vilagbajnoksag_gazdasagi_haszon_Commerzba

A 2012-ben rendezett labdarúgó-EB kapcsán Lengyelországban és Ukrajnában is fellendültek a beruházások. 30,2 milliárd eurót investáltak az infrastruktúra és a sportlétesítmények fejlesztésébe, így nagymértékben növekedett a beruházások volumene (9 százalékkal Ukrajnában és 8,5 százalékkal Lengyelországban), valamint a pénzügyi válság hatásai is tompultak. A mérkőzéseket egymillió turista kereste fel, akik átlagosan 3-4 vendégéjszakát töltöttek el a helyszíneken, legalább 800 millió eurós bevételt generálva mindkét ország számára. Az EURO 2012-es előrejelzése szerint 2008 és 2020 között 2 százalékkal növelheti a lengyel GDP-t.¹⁰

Turisztikai hatás

A sporteseményeken nézőként, szurkolóként egyre több ember vesz részt, hiszen az élmény, amit a helyszín adni tud, fontos ösztönző a sportturisták destinációválasztás-motivációjában. András (2003) szerint az esemény látogatásakor a csere tárgya a szabadidő olyan eltöltésének formája, ahol a szolgáltatás igénybevétele jellemzően valamilyen élménnyel, szórakozással párosul. A termék értékét mindezen túl mindenképp meghatározzák a helyszínen történő szolgáltatás-igénybevétel esetén a sportlétesítmény, stadion kínálta lehetőségek, míg a médián keresztüli fogyasztás esetében a média mint transzformáló tényező.

Számos irodalom foglalkozik a sportturizmus keresleti-kínálati elemeivel, gazdasági tényezőivel, a célcsoportok motivációival. (Bácsné B. É. 2014 a, b; Bánhidi M. 2007; Bánhidi M. és mtsai. 2006; Borbély A., Müller A. 2015, Doday B. 2006; H. Preuss 2004)

Több nemzetközi elemzés és kutatás számol be arról, hogy a rendezvény előtt, alatt és után is érvényesül az esemény keresletet élénkítő hatása az adott ország turizmusára. Ez a hatás majdnem mindig többlet-vendégéjszakát, -turistát, -forgalmat eredményez. Kivételt képezett a 2004-es athéni olimpia, amikor 4%-kal kevesebb turistaérkezés realizálódott, mint az előző évben, ezt azonban a megemelkedett szállásárakból befolyó magas többletbevétel (10,3 milliárd euró) kompenzálta. Igaz, hogy kevesebb turista érkezett, de azok magasabb diszkrecionális jövedelműek és magas költéshajlandóságúak voltak.

¹⁰<http://www.hir24.hu/gazdasag/2012/05/25/ezt-nyertuk-volna-ha-mi-rendezzuk-a-foci-eb-t/>

Az olimpia után egyértelmű turisztikai növekedést mutattak ki Sydney esetében. A turisztikai eladások emelkedése nem ért véget a rendezénysorozat befejezésével. 2000 utolsó három hónapjában további 189 ezer látogató utazott Ausztráliába, ami 15%-kal több volt, mint az előző év azonos időszakában. A turisztikai bevételek 398 millió dollár többletbevételt eredményeztek. A növekedés még 2001-ben is érezhető volt (4,7%-os növekedés), amely csak a szeptemberi terrorcselekmények miatt csökkent. Az 1990-es években 4 és fél millióan utaztak Ausztráliába, míg az olimpia után 5-5,5 millióra nőtt a turistaérkezések száma, ami jelentős növekmény (Borbély A., Müller A. 2015).

A VisitBritain és a brit kormány által támogatott médiakampány várható eredményeként a londoni olimpia utáni 4 évben is dinamizálja az ország turizmusát, a turisztikai keresletet élénkíteni fogja. Az előrejelzések 4,6 millióval több látogató érkezését prognosztizálják Londonba, ami 2,3 milliárd fontos többletbevételt jelentene a brit turizmus számára. Természetesen mindezen nincsenek egyértelmű garanciák, hiszen a turizmus iparág nagyon sok külső tényezőtől függ (gazdasági válság, biztonság stb.) (Felföldi R. 2012).

Sok esetben tapasztalták azt, hogy egy sportrendezvény lebonyolítása előtt is keresletbővüléssel lehet találkozni a rendező ország turisztikai piacán. 1984-ben a Los Angeles-i Olimpiai Szervezőbizottság által meghívott személyek 29 000 vendégnapot, ebből 19 200 vendégéjszakát tölthettek el a városban, ami megközelítőleg 7,5 millió USD összegű autonóm kiadást eredményezett (ERA, 1984). Az atlantai olimpiára vonatkozó hasonló adatokból kiderül, hogy 1996-ban körülbelül 18 000 vendéget és 69 760 vendégnapot számoltak össze, ami mintegy 17,8 millió USD autonóm kiadást jelentene. A sydney-i játékok esetében a 39 országból érkező 127 csapat olimpia előtti tréningjei 43,2 millió USD autonóm kiadásból származó bevételt jelentettek Új-Dél-Wales államának. A 2004-es játékok olimpia előtti látogatóinak számát körülbelül 25 000 főre becsülték (Borbély A., Müller A. 2015).

A különböző EB-k és VB-k sporteseményei kapcsán eltérő átlagos tartózkodási időt regisztráltak. A 2008-as labdarúgó-EB kapcsán: Ausztriában átlagosan 3,6 éjszakát tölthettek az EB-turisták, Svájcban pedig 3,4-et. A sydney-i olimpia esetében a turisták átlagos tartózkodási ideje 27 nap volt, a 2006-os németországi labdarúgó-VB-re kétmillió turista érkezett. A dél-afrikai labdarúgó-VB 373 ezer turistaérkezés realizálódott, akiknél az ÁTI: 18 nap volt. (Szűcs B. 2007)

Munkahelyteremtő hatás

A 2008-as labdarúgó-EB Ausztriában közel 6 000, Svájcban 7 500, összesen 13 400 munkahely létrejöttéhez járult hozzá.

A dél-afrikai labdarúgó-VB és annak előkészületei 2005–2010 között 415 ezer munkahelyet teremtett a 24,3 százalékos munkanélküliségi rátával küzdő országban. 2010-ben 280 ezren találtak – legalább ideiglenesen – állást a VB-nek köszönhetően.

A Lengyelország és Ukrajna által rendezett 2012-es labdarúgó-EB rendezés előnye, hogy általuk számos munkahely teremtdött, s közülük nem kevés a kontinensviadal után is megmaradt, továbbá a fejlesztések hosszú időre hasznosak az egész ország számára, mert megkönnyítik például a közlekedést, jobbra, kényelmesebbé, színvonalasabbá teszik a mindennapi életet.¹¹

Többlletkereslet

Ausztria–Svájc: Az EB Európának mintegy 1,4 milliárd eurós többlletkeresetet generált.

Ennek oka, hogy az esemény alatt az európaiak többet költöttek utazásra, vendéglátó-szolgáltatásokra, élelmiszerre, közlekedésre.

Nem csak Európában volt hatása a 2008-as labdarúgó-EB-nek. Például az elektronikai készülékeket gyártó cégek még Thaiföldön is 20-30 százalékkal nagyobb számú terméket tudtak értékesíteni (leginkább TV, LCD TV). A dél-afrikai labdarúgó-VB-nek 15 milliárdos többlletbevétel lett az eredménye.

Imázsépítő hatásán keresztül a sportrendezvények hozzájárulhatnak a gazdaság egyes területeinek fellendítéséhez, külföldi tőkebefektetések vonzásához. A 2004-es athéni olimpia utáni évben kiemelkedően nőttek a világ legnagyobb kereskedelmi flottájával rendelkező görög tengerhajózás eredményei, elérte majdnem a 41%-ot, és meghaladta a turizmusból származó bevételeket, ami 13,3 milliárd eurós volt.

¹¹http://www.nemzetisport.hu/foci_eb_2012/euro-2012-egy-gazdasagi-elemzes-szerint-nem-erimeg-a-rendezes-2137123

A 2008-as labdarúgó-EB kontinensviadal összesített értékteremtő hatása meghaladta a 640 millió eurót. Legnagyobb haszonélvezője a turisztikai és a kereskedelmi ágazat. A Bécsi Gazdasági Kamara elnöke az EB arculatjavító és reklámnövelő értékét 300 millió euróra becsülte.

A londoni olimpia kapcsán több számítás is született, ami az imázsépítő, arcuatteremtő hatásán keresztül hozzájárul a külföldi tőkebefektetések vonzásához, így a gazdaság teljesítményeinek javulásához.

A CEBR közgazdászai azt valószínűsítik, hogy London gazdaságának éves növekedési ütemét – bruttó hozzáadottérték-alapon számolva – az olimpia hosszú távon érvényesülő hatásai évente 0,6 százalékponttal növelhetik. Kell néhány év, mire ezek a hatások teljes mértékben érezhetővé válnak, de a cég úgy számol, hogy London gazdaságának kibocsátási értékéhez 2015–2016-ban – jelenlegi árakon – 1,8 milliárd fontot adhatnak hozzá az olimpiai játékok hosszú távon érvényesülő járulékos hatásai.¹²

Optimista előrejelzések több tízmilliárd font értékű befektetés vonzását prognosztizálják a londoni olimpia hatásaként. A kormány a londoni városházával közösen összeállított tanulmányban a brit kereskedelmi és beruházási ügynökség (UKTI) adataira alapozva megállapította: az olimpia óta eltelt egy évben közvetlenül 9,9 milliárd font (3400 milliárd forint) gazdasági haszon származott az olimpiához kapcsolódó beruházásokból.

2,5 milliárd font ebből a játékok óta a brit gazdaságba érkezett pótlólagos közvetlen külföldi tőkebefektetések értéke; e befektetések 31 ezer állást teremtek. Brit vállalatok 1,5 milliárd font értékben nyertek el olyan külföldi beruházási megbízásokat, amelyek a londoni olimpiához köthetők – például jelentős sportberuházásokat Szocsiban és Rióban, a következő téli, illetve nyári játékok helyszínein. Emellett 5,9 milliárd font értékű pótlólagos exportot eredményezett a londoni olimpiával összefüggésben végzett külföldi promóciós tevékenység – áll az elemzésben. Az elemzésben idézett becslések szerint 2020-ig összesen 28–41 milliárd font közötti pótlólagos bruttó hozzáadott érték keletkezhet a brit gazdaságban a londoni olimpia örökségeként.¹³

¹²http://hvg.hu/gazdasag/20120813_londoni_olimpia_gazdasagi_hatasa

¹³<http://www.stop.hu/gazdasag/meg-most-is-erezni-a-londoni-olimpia-hatasat/1166287/>

Befejezés

Az olimpia a rendező ország számára gazdasági előnyöket eredményez. Az esemény előkészületi szakaszában a beruházások gazdaságélénkítő hatása, a turisztikai többletkereslet vagy a turizmus multiplikátor-hatásai a legkifejezettebbek. Az esemény rendezése az országimázs növelésén és arculatteremtő hatásán keresztül a külföldi működő tőke vonzásával vagy a megrendelésekkel az olimpia utáni években is dinamizálják a gazdaságot.

Napjainkban a sport piacosodása érintette az egyes sportágakat is, hiszen a szabályváltozások abba az irányba történtek, hogy gyorsabb, dinamikusabb legyen az esemény, mely így tévéközvetítés által eladható, hiszen a szórakoztató jelleget erősíti. Az események kapcsán is megfogalmazódik az, hogy egységesnek, látványosnak és szórakoztatónak kell lenniük. Az olimpiák esetében a nyitó és záró ceremónia kapcsán is megfigyelhető, hogy a szórakoztató funkció egyre dominánsabbá vált. Bár a NOB igyekszik az eredeti coubertini elveket megőrizni, ez csak többé-kevésbé sikerülhet. A NOB megtiltja az olimpia helyszínén az olimpiai faluban, de még a légtérben is az esemény alatt a reklámok alkalmazását (kivételt képeznek a sportszergyártók és sportfelszereléseket gyártó cégek, de ezek logóját méretben is szabályozzák). Azonban sok esetben találkozunk azzal, hogy a kevésbé nézett sportok lekerülhetnek az olimpia programjából, és a népszerű, izgalmas, nagy tömegeket vonzó, új sportágak felkerülnek a kínálatba.

Az olimpia és ennek eszmeisége, a sportolói példaképekkel kiemelkedő hatással van a felnövekvő nemzedék és az egész társadalom életmódjára, fizikai aktivitására. Az olimpiai eszme mint a béke és a népek egymás mellett élésének szimbolikus megtestesítője és pozitív üzenetek hordozója a formális és informális nevelés kiváló színtere.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- András K.: Üzleti elemek a sportban, a labdarúgás példáján. PhD-értekezés. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem. Bp. 2003. 42–46.p.
- Bácsné Bába É.: Hallgatók, Buli, Campus – Felsőoktatási hallgatók fesztivál-látogatási szokásainak vizsgálata a Campus fesztiválon. In. Turizmus Bulletin. 2014/2. 34–41.p.
- Bácsné Bába É.: Festival in Tune with Students. In: Magdolna Láczy, Dariusz Fatula (szerk.) Social Aspects of Management: Personal Development, cultural changes, economic progress. Kraków: Krakow Society for Education; AFM Publishing House, 2014. pp. 75–88. (ISBN: 978-83-7571-283)
- Bánhidi M.: Sporttudomány és turizmus. Magyar Sporttudományi Szemle, 2007, 30. évfolyam, 2. szám, 32–38 p. ISSN 1586 – 5428
- Bánhidi M., Dobay B., G. Starhon K., Edvy L.: Kutatási programok a földrajzi környezet és sport összefüggéseinek megismeréséhez. Napjaink környezeti problémái – globálistól lokálisig. Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Keszthely 2006.
- Borbély A., Müller, A.: Sport és Turizmus. 2015. 110.p. Campus Kiadó, Debrecen. ISBN 978-963-9822-36-8
- Dobay B.: Szlovákia sportturisztikai adottságai oktatási intézmények számára. Medzinárodná konferencia DIDMATTECH 2006 – Komárno 2007, 324–330p., ISBN 978-80-89234-23-3
- Felföldi R.: Visszaszámlálás: a londoni olimpia gazdasági-turisztikai kilátásai 2012. http://kitekinto.hu/europa/2012/07/27/visszaszamlalas_a_londoni_olimpia_gazdasagi-turisztikai_kilatasai/#.VOClb6Q5DCs
- H. Preuss: The Economics of Staging the Olympics. A comparison of the games. MPG Books LTD. Bodmin, Cornwall.1972–2008. 2004. ISBN: 1843768933
- http://hvg.hu/gazdasag/20120813_londoni_olimpia_gazdasagi_hatasa

http://hvg.hu/sport/20120109_olimpia_rendezes

http://www.mfor.hu/cikkek/Nem_eri_meg_olimpiat_rendezni__megis_tolonganak_erte.html

<http://www.stop.hu/gazdasag/meg-most-is-erezni-a-londoni-olimpia-hatasat/1166287/>

Világbank, 2008 (www.origo.hu)

**VÁCZI PÉTER¹, SZÁNTÓ ÁKOS², BOROS-BALINT IULIANA³,
DÁVID LÓRÁNT DÉNES⁴, SZABÓ RÓBERT⁴**

¹Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

¹University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

²Eszterházy Károly Egyetem, Vállalkozás-gazdaságtan Tanszék, Eger

²University of Eszterházy Károly, Business Department of Economics, Eger

³Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

³University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport, Cluj-Napoca

⁴Eszterházy Károly Egyetem, Gazdaságtudományi Intézet, Eger

⁴University of Eszterházy Károly, Institute of Economics Science, Eger

**A TAO-RENDSZER HATÁSAINAK FELMÉRÉSE A MAGYAR
KOSÁRLABDA CSAPATOKNÁL**

**THE ASSESSMENT OF THE TAO SYTEM INFLUENCES AT THE
BASKETBALL CLUBS**

Összefoglaló

Vizsgálatom célja az volt, hogy megpróbáljam felmérni és bemutatni, a 2011-ben bevezetett, látványsportokat támogató társaságiadó-rendszer milyen hatással volt a kosárlabda-bajnokságokban induló klubokra. Céлом volt megvizsgálni azt, hogy több szempontot figyelembe véve ez a rendszer segítette vagy inkább gátolta a kosárlabda sportágban tevékenykedő sportklubokat. Kérdőíves felmérésemet az összes első, másod- és harmadosztályban tevékenykedő klubnak elküldtem. Végeredményben 53 klub töltötte ki kérdőívemet. Mind a hét magyarországi tervezési és programozási régióból érkezett vissza kitöltött kérdőív.

Kulcsszavak: TAO-rendszer, kosárlabda, régiók

Abstract

The aim of my research was to show and analyze how influences the corporate tax system (was appeared 2011) the economical aspects of basketball clubs. I analyzed what was the advantages and disadvantages of corporate tax system at the basketball clubs. 53 clubs filled it my questionnaire correctly.

Keywords: TAO system, basketball, regions

Bevezetés

Mit is jelent a társasági adó rendszere?

2011-ben a magyar országgyűlés elfogadta azt a törvénymódosítást, amely lehetővé tette, hogy a gazdasági társaságok nyereségadójukból támogathatnak sportegyesületeket.

Ezt a támogatást öt látványsport részére nyújthatják:

- labdarúgás,
- kézilabda,
- kosárlabda,
- jégkorong,
- vízilabda.

A sportágak kiválasztásában a magyar hagyományok és a sportágak globális népszerűsége is döntő volt. A látványcsapatsportok szórakoztató funkciójuk miatt sok sportolót és nézőt is vonzanak. (Müller 2009)

Vannak olyan vélemények, amelyek szerint a futball mellett a kosárlabda a világ legnépszerűbb játéka. (Pepple, 2010)

Alapvetően ez egy olyan támogatás, amelyet ugyan nem közvetlenül az állam ad, hiszen egy cég ezt a nyereségadójából a sportnak kifizetett összeget befizethetné az államnak is. Azaz az állam mond le egy bevételi forrás egy részéről az öt látványsport javára.

Nem meglepő módon ez a fajta állami támogatás egyáltalán nem mondható általánosnak a világban. Több sportmenedzsmenttel foglalkozó szakember konkrétan a néhai kommunista berendezkedésű országok gyakorlataként írja le az állami dominanciájú sporttámogatást. (Andersen, Houlihan, Roglan, 2015)

Azt azonban mindenképpen meg kell említeni, hogy a magyar sport még nincsen kész a tisztán piaci alapú működésre, ezért nagy segítség a TAO-s rendszer.

A TAO támogatást az egyesületek, szövetségek a következő célok támogatására, finanszírozására használhatják:

- utánpótlás-nevelésre,
- infrastruktúra-fejlesztésre,
- képzéssel összefüggő feladatokra,
- személyi jellegű ráfordításokra.

Elmondható erről a rendszerről, hogy nagy segítséget jelent az öt látvány-sport fejlődése, működése során (Bács-Bácsné, 2014, Borbély et al., 2015; Ráthonyi et al., 2016). Az is látható, hogy a támogatások nagyobb része a labdarúgásba áramlik. Az első, a 2011-es TAO-s évben az igényelt 33 milliárdos támogatásból 21 milliárd a magyar labdarúgásba áramlott.¹⁴

2013-ban változtatott a magyar állam a rendszeren. Jelentősen lecsökkentette az adott támogatások után a cégeknek jutatott kedvezmények mértékét.

A 2013. május 19-én hatályba lépett törvénymódosítás kiegészítő sportfejlesztési támogatás befizetésének kötelezettségét írja elő azoknak a vállalkozásoknak a számára, amelyek élni kívánnak a sporttámogatások TAO-kedvezményével. Az új szabály hatására a kedvezmény mértéke a korábbi negyedére csökkent.

A módosítás ellenére a TAO-s rendszer támogatása nélkül már-már életképtelenné válhatna az öt látványsportban működő sportklubok egy jelentős része, hiszen a TAO-s támogatások mellett a klasszikus szponzoráció nagy része eltűnt az élsportból.

Az első TAO-évben az MKOSZ (Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége) számlájára 690 millió forint TAO-s támogatás érkezett, amely összeg a labdarúgó-szövetség utáni második legnagyobb.¹⁵

A kosárlabda-szövetség – véleményem szerint nagyon helyesen – a 690 mil-

¹⁴[http://sport365.hu/magyar-foci,nb1-labdarugas,ez-ta\(h\)o-sag-33-milliard-forint-valos-tortenete,20550](http://sport365.hu/magyar-foci,nb1-labdarugas,ez-ta(h)o-sag-33-milliard-forint-valos-tortenete,20550)

¹⁵http://kosar.blog.hu/2012/11/13/utolso_pillanatanban_bedobott_mentoov_a_tao_a_kosarlabdaban

liós összegből 500 millió forintot az utánpótlás-korosztályra fordított.

Hipotézis

Saját a kosárlabda sportágban szerzett edzői tapasztalataim alapján azt feltételezem, hogy a klubok nagy részének nagy segítséget jelent a TAO-rendszer.

Azt is feltételezem, hogy a TAO 2011-es indulása óta a csapatok nagyobb része folyamatosan pályázott a megszerezhető támogatásra.

Anyag és módszer

Az ebben a cikkben ismertetett eredmények egy nagyobb, a magyar kosárlabdázásban használt marketing- és menedzsmentmódszerek vizsgálatával foglalkozó kutatás a TAO-rendszerrel foglalkozó részeitől került ki. A kérdőíveket online kitöltéssel küldték vissza a csapatok. Összesen 53 magyar csapat küldte vissza a kérdőívet.

Ebből 12 csapat első osztályú, 21 csapat másodosztályú, 20 csapat harmadosztályú volt.

Eredmények

A TAO-rendszerrel foglalkozó kérdés így szólt:

Mennyire volt nagy segítségére az egyesület gazdálkodásában a TAO-s rendszer?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

Az eredmények a következők lettek

Stabil gazdálkodás

1. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer a stabil gazdálkodást?

A válaszokból világosan látszik, hogy a látványsportokat támogató TAO-rendszer döntő fontosságú tényezővé vált a kosárlabdaklubok életében.

Mindösszesen a válaszadók 14%-a gondolja úgy, hogy nem igazán döntő fontosságú a gazdálkodásukban a TAO-támogatás.

Beruházások megvalósítása

2. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer a beruházások megvalósítását?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt. 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

Jelentős, összesen 81,9%-os a azoknak a válaszadóknak az aránya, akik kiemelt segítségnek tartják a TAO-rendszert a beruházások megvalósulása esetén, és ami talán még fontosabb adat, hogy 61,4% nyilatkozott úgy, hogy TAO nélkül nem tudtak volna belevágni beruházási projektekbe.

Felújítások

3. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer a tervezett felújításokat?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

Az előző kérdésnél talán kisebb horderejű a felújítások kérdése, hiszen egy

csarnoképítési projektnél kisebb hatása lehet egy felújítás elvégzésének, de ezek a kisebb projektek is nagyon fontosak lehetnek egy klub életében.

A válaszokból világosan látszik, hogy ha nem is olyan arányban, mint a beruházások megvalósulásánál, de a felújítások esetében is komoly segítséget jelentett a TAO-rendszer.

Sporteszközök vásárlása

4. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer a sporteszközök vásárlását?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO-nélkül nem valósult volna meg.

A TAO-rendszer kisebb megkötésekkel engedélyezi a különböző sporteszközök megvásárlását. Ezzel a lehetőséggel sok klub élt, és olyan sporteszközöket is be tudtak szerezni, amelyekkel a magasabb szintű kosárlabda-kultúrával rendelkező országokban már régóta dolgoznak a szakemberek. Saját példaként azt tudom mondani, hogy az Egyesült Államokból sikerült beszereznünk egy olyan labdavisszaadó gépet, amely nagy segítségünkre van az egyéni képzéssel foglalkozó edzések megtartásában.

A kérdőívet kitöltő csapatok válaszadásából is világosan kiderül, hogy a TAO-rendszer jelentős segítség volt a sporteszközök beszerzésében is.

Sportruházat

5. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer az egységes sportruházat biztosítását?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

A csapatsportokban már régóta elvárt gyakorlat az, hogy a csapatok és nemcsak a felnőtt, hanem az utánpótláscsapatok egy-egy mérkőzés alkalmával egységes sportruházatban jelenjenek meg, és nemcsak a pályán, hanem azon kívül is.

Nem lenne igazságos azt állítani, hogy a TAO-rendszer előtti időkben nem volt példa arra, hogy egy csapat a felnőtt korosztálytól az utánpótlás korosztályig egységes felszerelésben jelenjen meg. Azonban általánossá a TAO-rendszer alatt vált.

A kérdőív kiértékeléséből is világosan látszik, hogy a csapatok zömének komoly vagy elengedhetetlen segítséget jelentett ehhez a látványsportok támogatása.

Járműbeszerzések

6. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer az egyesületi járműbeszerzéseket?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

Talán a járműbeszerzéssel kapcsolatos kérdésnél volt a válaszok között a legnagyobb szórás. Azt azonban elmondhatjuk, hogy a válaszadók több mint fele nagy vagy nélkülözhetetlen segítségnek tartja a TAO-rendszert a saját járművek beszerzéséhez. Döntően itt a csapatok szállítására alkalmas kisbuszokról van szó, amelyet a TAO-s szabályozás szerint maximum 30 millió forintos értékhatárig szerezhetnek be.

A nagy szórás oka leginkább az lehet, hogy ezeknek a járműveknek komoly fenntartási költségei is vannak.

Utánpótlás-fejlesztés

7. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer az utánpótlás-fejlesztést a klub életében?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

Talán a legfontosabb kérdés arra vonatkozott, hogy milyen segítséget nyújtott a TAO-rendszer az utánpótlás-fejlesztésben. Nem vitás, hogy a kormányzat egyik fő célja a TAO-rendszerrel az igazolt sportolók számának az emelése volt, és ehhez az utánpótlás-nevelés szintjének az emelése kulcskérdés. Nem véletlenül tartozik az utánpótlással kapcsolatos TAO-s fejlesztésekhez a legkevesebb mértékű kötelező önerő.

A válaszokból világosan kitűnik, összesen 90%-os arányban gondolják úgy a kérdőívet visszaküldő klubok, hogy az utánpótlás-fejlesztéshez fontos vagy nélkülözhetetlen segítséget jelentett a TAO-s rendszer.

Humánerőforrás

8. ábra: Mennyire segítette a TAO-rendszer a humánerőforrás-fejlesztést?

1–5-ös skála alapján, ahol 1 = Egyáltalán nem segített; 2 = Kis mértékben segített; 3 = Közepes mértékben segített; 4 = Jelentős segítség volt; 5 = TAO nélkül nem valósult volna meg.

A magyar sport előrelépéséhez fokozottan hozzátartozik a humánerőforrás-fejlesztés szükségessége. Az, hogy a sportoláshoz szükséges összes területre tudjanak az egyesületek megfelelő szakembereket munkába állítani.

A válaszok között nagy szórást tapasztalhatunk, ami azt jelentheti, hogy az egyesületek által végrehajtott humánerőforrás-fejlesztést egy viszonylag jelentős mértékben a TAO nélkül is talán meg tudták oldani a klubok. Azonban a válaszokból az is látszik, hogy ezen a téren is nagy könnyebbséget jelent a TAO-rendszer.

A teljes képhez azt is érdemes megnézni, hogy a klubok milyen hajlandósággal pályáztak a TAO-támogatásokra.

TAO-pályázat:

9. ábra: Pályáztak-e TAO-s forrásokra 2011 óta, ha igen, hány alkalommal?

A válaszokból világosan látszik, hogy a csapatok több mint 80%-a minden évben pályázott a TAO-s támogatásokra, ez is azt bizonyítja, hogy a fejlesztésekhez az éves költségvetéshez szinte már-már elengedhetetlen a TAO-támogatások segítségével.

Az eddigi kérdésekre adott válaszokból csupa pozitív jellemzőt tudtunk elmondani, leszűrni a TAO látványsportot támogató rendszeréről. Azonban azt gondolom, beszélni kell a rendszer egyik nagy hátrányáról is. Arról, hogy a TAO-támogatások cégek általi kifizetése mellett klasszikus szponzoráció, amikor egy cég a saját nyereségéből szponzorál, egyre kevesebb érkezik a sportba.

Klasszikus szponzoráció

10. ábra: A TAO-rendszer bevezetése óta milyen nagyságrendű klasszikus szponzoráció érkezik?

A válaszadó egyesületek több mint 60%-a úgy érzi, úgy látja, hogy sokkal kevesebb vagy kevesebb klasszikus szponzorációs támogatás érkezik a TAO-rendszer bevezetése óta. Ez egy olyan adat, amit komolyan kell venni, és a sportban dolgozó vezetőknek előre kell már most gondolkodniuk, hogy a TAO-rendszer esetleges megszűnése esetén milyen alternatívákkal tudják a sportegyesületek működését, fejlődését továbbra is biztosítani.

Összegzés

Azt gondolom, hogy a csapatok, klubok által kitöltött kérdőív válaszaiból világosan kiderülnek a hipotéziseimre a válaszok.

A kosárlabdacsapatok döntő többségének markáns segítség volt a TAO-s rendszer ahhoz, hogy a céljaikat, beruházásaikat megvalósítsák. Ezzel összefüggésben az is látszik, hogy pontosan ezen ok miatt folyamatosan pályáztak is a látványsportok támogatását elősegítő TAO-s támogatásokra.

Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a TAO-támogatások elindításával a klasszikus szponzorációs bevételek drasztikusan csökkentek, melyet korábbi kutatásaink is igazoltak (Váczai és mtsai. 2012, Müller és mtsai. 2013).

Éppen ezért a sport legfelső irányító testületeinek erősen el kell gondolkodni azon, hogy a TAO-rendszer esetleges befejeződése után miképpen tudnak az egyesületek továbbra is jól működni vagy egyáltalán életben maradni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bács Z., Bácsné Bába É. (2014): A TAO támogatási rendszer hatása és szervezeti kezelése Debrecenben. In: Petridisz Leonidasz (szerk.): A felsőoktatás szerepe a sportban, élsportban és az olimpiai mozgalomban, különös tekintettel a társasági adóból (TAO) támogatott sportágak helyzetére és a támogatások hasznosítására: tanulmánykötet. Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, 2014. pp. 22–36. (ISBN [978-963-473-733-9](#))
- Borbély Attila, Ráthonyi-Odor Kinga, Keresztesi Katalin (2015): A TAO-sportágak sportgazdasági helyzetének áttekintése támogatói oldalról. Magyar Sporttudományi Szemle 16:(61) pp. 53–56.
- John Pepple (2010): Soccer, The left, & the farce of multiculturalism Authorhouse publishing
- Sven S. Andersen, Barrie Houlihan, Lars Tore Roglan (2015): Managing elite sport systems: Research and practice Routledge publishing
- Müller Anetta: A legújabb trendek a sportmarketing és menedzsment területén. In: Magyar Sporttudományi Társaság Sportinnovációs Szakbizottság Évkönyve. 59–63. p. 2009.
- Váczai Péter – Széles-Kovács Gyula – Kristonné dr. Bakos Magdolna – Müller Anetta (2012): Az EKF-Eger HÉSZ kosárlabda csapat márkázhatósága a főbb márka elemek alapján. In: Acta Academiae Agriensis Nova Series Tom-Sectio Sport 39. kötet. 69–87.p.
- Müller Anetta – Váczai Péter – Széles-Kovács Gyula (2013): A csapatsportok gazdálkodásának sajátosságai a kosárlabda példáján. In: Tanulmánykötet. A felsőoktatás szerepe a sportban, élsportban és az olimpiai mozgalomban, különös tekintettel a társasági adóból (TAO) támogatott sportágak helyzetére és a támogatások hasznosítására című konferencia tanulmány kötet. ISBN 978-963-473-733-9. Kiadja: Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar. 131–136. p. Konferencia időpontja: 2013. november 7–8., Debrecen.
- Ráthonyi-Odor Kinga – Madarász Tamás – Borbély Attila (2016): TAO az utánpoztlás-nevelés szolgálatában, sportgazdasági megközelítésben, Magyar

Sporttudományi Szemle 67:(3) pp. 54–55.

Internetes források:

[http://sport365.hu/magyar-foci,nb1-labdarugas,ez-ta\(h\)o-sag-33-milliard-forint-valos-tortenete,20550](http://sport365.hu/magyar-foci,nb1-labdarugas,ez-ta(h)o-sag-33-milliard-forint-valos-tortenete,20550)

http://kosar.blog.hu/2012/11/13/utolso_pillanatban_bedobott_mentoov_a_tao_a_kosarlabdaban

**BÁNHIDI BENCE¹, RÉVÉSZ LÁSZLÓ², BÉRES SÁNDOR³
BENCZENLEITNER OTTÓ³**

¹ Magyar Testnevelési Egyetem, Budapest

¹ Hungarian University of Physical Education,

² Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

² University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

³ Magyar Testnevelési Egyetem, Atlétika Tanszék

³ Hungarian University of Physical Education, Athletics Department

³ Magyar Testnevelési Egyetem, Atlétika Tanszék

**A KÖLYÖKATLÉTIKAI PROGRAM UGRÓSZÁMAINAK
ALKALMAZHATÓSÁGA A MINDENNAPOS TESTNEVELÉSBEN**

**JUMPING TRACKS OF THE KID ATHLETIC PROGRAM
APPLICATION IN EVERYDAY PHYSICAL EDUCATION**

Összefoglaló

A Kölyökatlétika mozgásanyaga futó-, ugró- és dobófeladatokat tartalmaz, így sokoldalú képzést biztosít a gyermekek számára, ami elengedhetetlen harmonikus fejlődésükhöz. A Kölyökatlétika csomagban levő színes eszközök segítségével olyan alapvető mozgásformákat sajátítanak el, mint a sprint, az állóképességi futás, az ugrás, a dobás, melyek gyakorlatilag bárhol kivitelezhetőek (stadion, játszótér, tornaterem, de akár osztályteremben is). Dolgozatunkban azt vizsgáltuk, hogy a Kölyökatlétika ugrószámait milyen mértékben alkalmazzák a testnevelő tanárok a mindennapos testnevelés során.

Kulcsszavak: kölyökatlétika, KA ugrószámok, mindennapos testnevelés

Abstract

Kid athletics contains material movement tasks running, jumping and throwing, providing a versatile training for children, which is essential for the harmonious development. The color tools in kid athletics package using a basic form of motion acquire as a sprint, endurance running, jumping, throwing, which virtually anywhere feasible (stadium, playground, gym, or even classroom). In our study, we examined the extent to which kid athletics jumping numbers of physical education teachers in daily physical education.

Keywords: kid athletics, jumping KA numbers, daily physical education

Bevezetés

Az atlétika versenyszámai a járásból, futásból, ugrásból és dobásból, azaz az ember természetes mozgásaiból alakultak ki. Az atlétikát a sportok királynőjének is szokták nevezni, hiszen ez az egyik alapsportág, természetes mozgásokra épül, mozgásanyaga a többi sportágban is fontos szerepet tölt be, a fizikai képességek fejlesztésének alapvető eszköze, harmonikusan fejleszti az egész szervezetet, eredményei, teljesítményei pontosan mérhetőek, és az egyik legelterjedtebb sportág a világon. Ezen kívül mindenki számára hozzáférhető és elsajátítható, szinte minden testalkatú és beállítottságú ember sikerélményéhez juthat üzése során.

A kisgyerekekben állandóan jelen van a versenyszellem, az, hogy összemérhessék tudásukat egymással. Erre a versengésre az atlétika az egyik legjobb sportág, hiszen több versenyszámot is magába foglal. Azonban a gyerekversenyek gyakran a felnőtt versenyek kicsinyített változatai, ami a korai specializációhoz vezethet, és ez megakadályozza a gyerekek harmonikus fejlődését. Ezért az IAAF 2005-ben egy olyan programot dolgozott ki a 6–12 éves gyermekek részére, mely segíti sokoldalú, harmonikus fejlődésüket, és emellett az atlétikát is vonzóvá teszi számukra. Így jött létre a Kölyökatlétika-modell, mely az atlétika gazdag mozgásanyagára épül, egyszerre sok gyermeket – fiúkat-lányokat együtt – foglalkoztat, hiszen csapatok versenyeznek egymással. Így nemcsak képességek fejlesztését teszi lehetővé, hanem a csapatmunka és a társak különbségeinek felismerésére és elfogadására is lehetőséget nyújt.

Kölyökatlétika Program megjelenése

Hazánkban 2012. szeptember 1-jén vezették be a mindennapos testnevelést. Ekkor azonban még csak az első, az ötödik és a kilencedik évfolyamon tették kötelezővé. Az oktatáspolitikai szemléletváltás a Testnevelés és sport műveltségi területre döntően kedvező hatást gyakorolt. Mindenekelőtt a kötelező mindennapos testnevelés bevezetésével (2011. évi CXCV. törvény A nemzeti köznevelésről 27. §), amely a NAT 2012 külön szabályozásban (110/2012. [VI. 4.] Kormányrendelet) megjelenő feladatok egyike. Ez a rendelkezés elsősorban a tanulóifjúság egészsége és az egészséges életre nevelése szempontjából kiemelt jelentőségű, de a szakma számára is új távlatokat nyit. A mindennapos testnevelés bevezetése komoly lehetőség és egyben felelősség is a közoktatásban dolgozó szakemberek számára. 2015. szeptember 1-jétől már minden általános és középiskolás tanulónak kötelező volt részt venni a mindennapi

testnevelés órákon. Ennek bevezetésére azért volt szükség, mert egyre kevesebb gyermek sportol vagy mozog rendszeresen. Ez a mozgásszegény életmód számos krónikus betegség kialakulásáért felelős. Úgy gondolták, hogy a mindennapos testnevelés nagyban hozzájárulhat a gyermekek egészséges testi és lelki fejlődéséhez.

A Magyar Atlétikai Szövetség azt a célt tűzte ki, hogy a Kölyökatlétika (KA) kerüljön be a testnevelési órák tantervébe az általános iskolák alsó tagozatos osztályai részére. Ezt a célt sikerült megvalósítaniuk. A 2012/2013-as tanévben már választható tananyag volt az iskolai testnevelésórán. 2012-től megkezdődtek a testnevelő tanárok és az alsó tagozaton tanítók kiképzése a Kölyökatlétika Programmal kapcsolatban. A képzés három évében 3000 pedagógust készítettek fel a Kölyökatlétika oktatására. A KA. 2013/2014-es tanévben már kötelező tananyag lett az első osztályos gyermekek részére.

Hipotézis

H/1. Feltételeztük, hogy a képzésben részt vevő testnevelő tanárok és tanítók legalább hetente 1-szer oktatják a Kölyökatlétika mozgásanyagát (ezt a képzésük során aláírásukkal vállalták).

H/2. Feltételeztük, hogy a képzést elvégző testnevelő tanárok és tanítók alkalmazzák a program minden ugrószámát a testnevelésórák során.

H/3. Feltételeztük, hogy az ugrókötel szerepel a testnevelésórán a képességfejlesztés során.

H/4. Feltételeztük, hogy a képzésben részt vevő pedagógusok alkalmazzák a kapott eszközkészletet a testnevelési órák során.

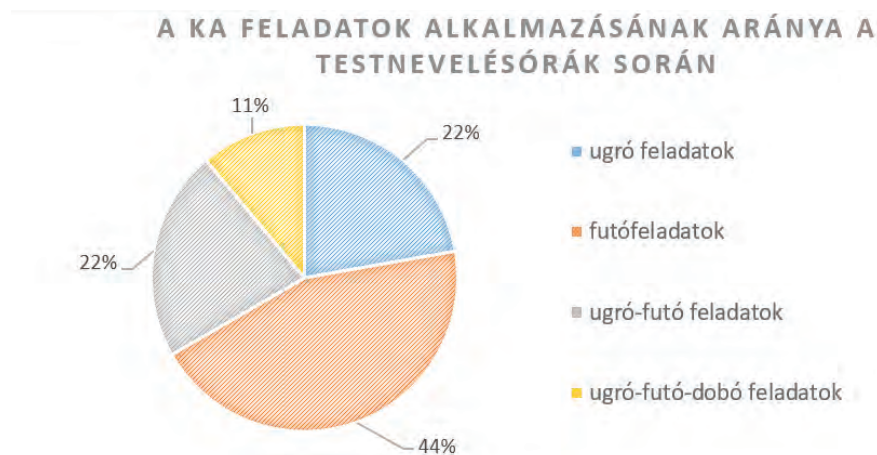
Módszerek

A kérdőíveket azokkal a testnevelő tanárokkal és tanítókkal töltöttük ki, akik részt vettek a kölyökatlétikai továbbképzésben. A 130 kiküldött kérdőívből 90 db érkezett vissza. A válaszadók aránya 69% volt. A 90 kérdőív közül mind a 90, tehát 100% értékelhető volt. A kérdőív többnyire eldöntendő kérdéseket tartalmazott, emellett volt néhány olyan kérdés is, melynél több válaszlehetőség állt a kitöltők rendelkezésére. A felmérés központjában a Kölyökatlétika Program ugrószámai és ezeknek a versenyszámoknak a mindennapos testnevelésben való alkalmazhatósága álltak.

Eredmények

Az első kérdésünkben arra kerestük a választ, hogy melyik (ugró-, futó-, dobó-) kölyökatlétikai feladatokat alkalmazzák a legtöbbet a mindennapos testnevelés során.

A megkérdezettek 22%-a az ugrófeladatokat, 44%-a a futófeladatokat, 22%-a az ugró-futó feladatokat, 11%-a ugró-futó-dobó feladatokat használja legtöbbet a mindennapos testnevelésben (1. diagram). A válaszokból kiderül, hogy az összegzést is figyelembe véve a legnépszerűbbek a futást tartalmazó, a legkevésbé alkalmazott feladatok a dobást tartalmazó feladatok. Az ugrások a két atlétikai mozgásforma között helyezkednek el az iskolai testnevelésben a Kölyökatlétika versenyszámaint illetően.

1. diagram. Kölyökatlétikai feladatok alkalmazása testnevelésórán

A kérdőív következő részében a Kölyökatlétika Program ugrószámainra és annak alkalmazására kérdeztünk rá.

Arra a kérdésre, hogy alkalmazzák-e a mindennapos testnevelésben a **helyből távolugrást (békaugrást)**, ill. az **ugrókötelezést**, mindkét esetben 100%-os aránnyal válaszoltak igennel a testnevelő tanárok. E két ugrási forma igen népszerű a testnevelésórán, hiszen kicsi a szerigény, gyorsan végrehajtható, ugyanakkor jó mérői a dinamikus láberőnek és az ugróképességnek (1. kép)

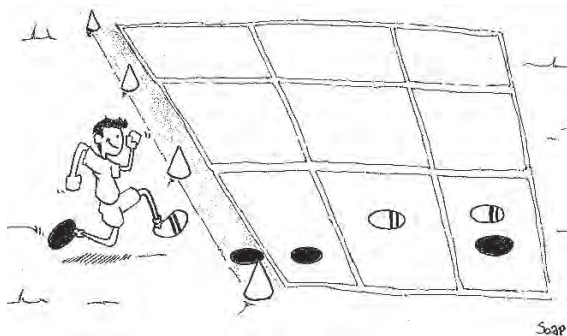

1. ábra. Helyből távolugrás (békaugrás)

2. ábra. Ugrókötelezés

A **hármassugrás feladat** alkalmazása már megosztottságot mutatott a testnevelő tanárok körében. Két végrehajtási formáját javasolja a KA leírása. Az első az előre kijelölt területen való, a második a rövid nekifutásból történő hármassugrás.

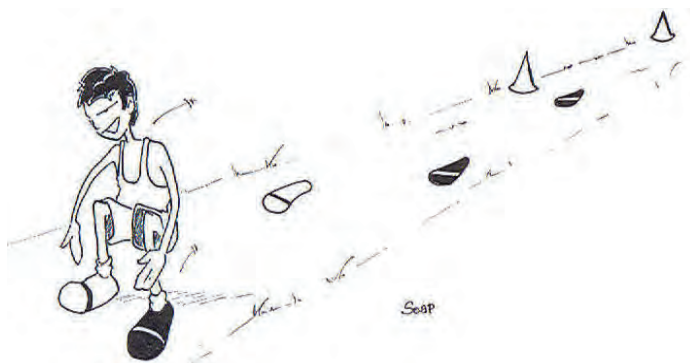
Az **előre kijelölt területen történő hármassugrást** a megkérdezett testnevelő tanárok 24%-a alkalmazza, de a többség (76%) nem (2. diagram). Ez a megoszlás azért nem meglepő, mert bár ez a végrehajtási forma nem teljesen egyezik meg a versenyeken alkalmazott formával, mégis a létrejövő erők miatt esetenként túlzott erőhatásokat róhat az ízületekre. Noha azoknál a tanulóknál, akik alkatuknál fogva vékonyabbak, gyorsaságuk jó, és magas súly-teljesítmény aránnyal rendelkeznek, élvezetes versenyszám lehet.

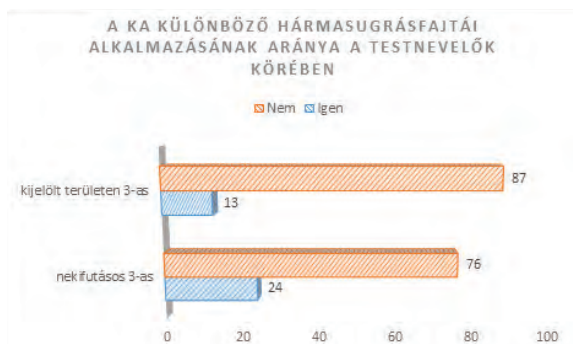
3. ábra. Az előre kijelölt területen történő hármassugrás végrehajtása

A rövid nekifutásból hármasu grást a következő képen írja le a Kölyökatlétika jegyzet: A hármasu grás és a távolu grás rövid nekifutásból megköveteli a nekifutás pontosságát, az ugrási technika elsajátítását, valamint az elu grás/ráfutás mozdulatsor sikeres végrehajtását.

A megkérdezettekből mindössze 13% (12 fő) használja munkája során, a többség, 87% (78 fő) viszont nem alkalmazza ezt az ugrószámot a mindennapos testnevelésben.

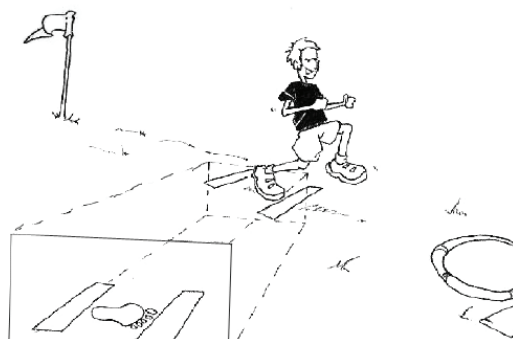

4. ábra. Rövid nekifutásból hármasu grás

2. diagram. A KA különböző hármasu grásfajtái alkalmazásának aránya a testnevelők körében

A távolu grás meghatározott feltételekkel – a precíziós távolu grást jelenti, ahol az elu grás helye és pontossága is számít – feladatot a válaszadók 70%-a (63 fő) alkalmazza a mindennapos testnevelésben, míg 30%-a (27 fő) nem használja ezt a feladatot. (5. ábra)

5. ábra. Távolugrás meghatározott feltételekkel való alkalmazása –
precíziós távolugrás

Arra a kérdésünkre, hogy alkalmazzák-e a mindennapos testnevelésben a távolságra törekvő rúdugrást (6. ábra), a válaszadók 31%-a igennel, a többség, 69% nemmel válaszolt. Ez az eredmény várható volt. A Kölyökatlétika-foglalkozások során, annak ellenére, hogy ez az ugrási forma rendkívül élvezetes, bebizonyosodott, hogy viszonylag kevesen foglalkoztak a KA-szerek megérkezése előtt rúdugrással. A versenyrúd nagyon drága, kevés iskola engedheti meg magának, és még kevesebb testnevelő oktatta eddig. Ilyen szemszögből azonban a 31%-os arány igen jónak mondható. A vállalkozóbb szellemű, esetlegesen atletikus háttérrel rendelkező testnevelő tanárok szívesen alkalmazzák a rúdugrást távolságra törekvéssel feladatot.

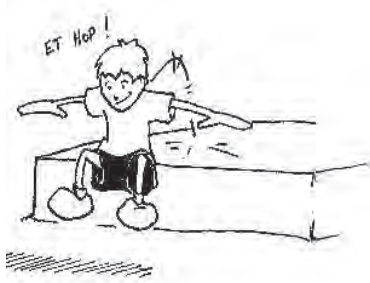

6. ábra. Rúdugrás távolságra törekvéssel

3. diagram. A távolságra történő rúdugrás alkalmazásának aránya

A következő ugrószám a **mélybeugrás vagy leugrás** volt. A mélybeugrásról a következőket írja a KA-jegyzet javaslatként: a mélybeugrás célja, hogy a tanuló gyakorolja és megtanulja a sebesség elnyelésének módját leérkezés során, amelyet a guggoló technikával végrehajtott távolugrás során is alkalmazni kell. Végrehajtását egy dobozról vagy más megemelt szerkezetről oldjuk meg, amely megfelel a gyermek képességeinek (kezdésnek 20 cm magasság) – hajtassunk végre leugrásokat úgy, hogy páros lábra érkezenek. A feladatleírás mutatja, a KA-ban alkalmazott, hasonló elnevezéssel illetett mélybeugrás és a többségében felnőtt atléták által alkalmazott, igen komoly pliometrikus erőhátteret és dinamikus láberőszintet feltételező gyakorlatok nagymértékben eltérnek egymástól. Gondoljunk csak a jelentős különbségre az általános iskolában alkalmazott zsámolyokra való fel- és leugrások és a magasugrók, távolugrók által alkalmazott többrészes szekrényekről való le- és onnan távolságra vagy magasságra való ugrások között.

7. ábra. A mélybeugrás szivacsról kirogózással

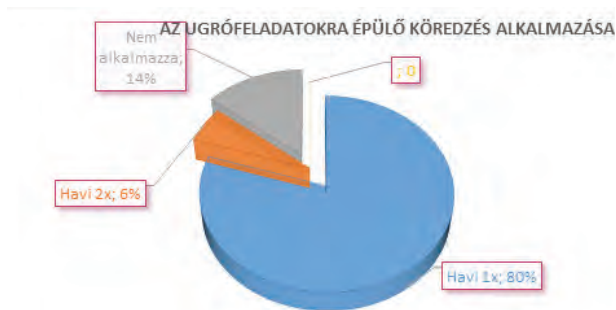
A kérdőívben a testnevelő tanárok fele (50%) írta azt, hogy alkalmazza a mélybeugrást vagy leugrást, míg a másik fele (50%) egyáltalán nem alkalmazza. A megosztottság véleményünk szerint abban is gyökerezhet, hogy volt, aki a leugrás során természetesen a zsámolyokra történő le-fel szökdelésre gondolt az igen válaszával.

A 10. kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy a testnevelők vagy tanítók alkalmazzák-e a Kölyökatlétika Program felkészülési modelljei közül az oldalazó szökdelést. A válaszadók 92%-a (83 fő) alkalmazza, míg 8%-uk (7 fő) nem használja ezt a feladatot.

A 11. kérdésben azt kérdeztük meg, hogy hetente hányszor alkalmazzák a pedagógusok a Kölyökatlétika Programot. A válaszadók 88%-a (79 fő) hetente egyszer, míg 12%-uk (11 fő) heti kétszer tart Kölyökatlétikát a mindennapos testnevelés során. Volt olyan válaszlehetőség is, hogy egyáltalán nem oktatják, de ezt senki nem választotta.

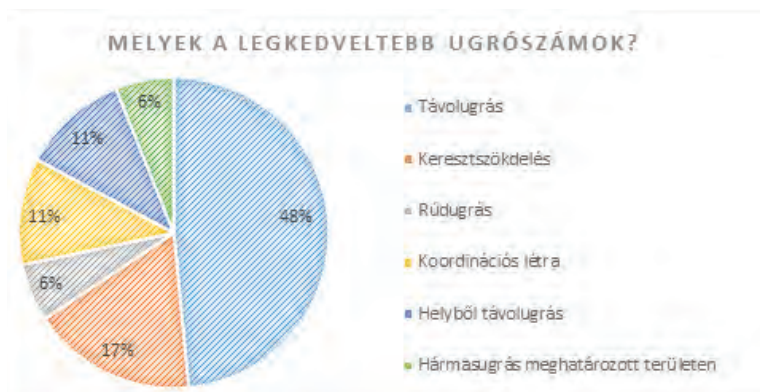
Arra is kíváncsiak voltunk, hogy használják-e a mindennapos testnevelésben a Kölyökatlétika oktatásához kapott szereket. Ebben a kérdésben a megkérdezett tanárok teljesen egyetértettek. Mindenki alkalmazza az órákon a Kölyökatlétika oktatására kapott szereket. Továbbá azt is megkérdeztük, hogy a kapott szereket hol tárolják. A többségük (93%) a szertárban polcokon tárolja, míg a maradék 7% a kapott csomagban. (9. ábra)

A következő kérdésünk az volt, hogy milyen gyakran alkalmaznak egy tanévben ugrófeladatokra épülő köredzéses formát a testnevelésórán. Amint azt a 4. diagram is mutatja, a tanárok nagy része, 80%-a havonta 1-szer, 6% havonta 2-szer, 14%-uk viszont egyáltalán nem alkalmaz ilyen jellegű köredzéses formát.

4. diagram. Ugrófeladatokra épülő köredzés alkalmazása

Utolsó kérdésünkben arra voltunk kíváncsiak, hogy tapasztalataik alapján melyik ugrófeladat(ok) a legkedveltebb(ek) a gyermekek körében. A megkérdezettek 48%-a (43 fő) szerint az egyik legkedveltebb ugrófeladat a távolugrás, 17%-a (15 fő) szerint a keresztzőkdelés, míg 11-11%-uk (10-10 fő) szavazott a helyből távolugrásra és a koordinációs létrára. Igen kis számú, 6-6%-nyi (5-5 fő) szavazat érkezett a rúdugrásra és a hármasugrás meghatározott területen feladatra. (5. diagram)

5. diagram. Legkedveltebb kölyökatlétikai ugrószámok a gyermekek szerint

Ezek a számok azt is mutatják, hogy rendkívül népszerűek a gyerekek körében a Kölyökatlétika Program ugrószámai, így a testnevelők és tanítók szívesen alkalmazzák testnevelésóráikon ezeket a feladatokat.

Következtetés

Feltételezésünk szerint a megkérdezett és a képzésben részt vevő tanítók és testnevelő tanárok legalább hetente 1-szer oktatják a Kölyökatlétika Program valamelyik mozgásanyagát a mindennapos testnevelésben. A hipotézisünk beigazolódott, mivel a megkérdezett tanítók és testnevelő tanárok mindegyike alkalmazza a Kölyökatlétika Program valamelyik részét.

Második feltételezésünk az volt, hogy a képzésben részt vevő testnevelő tanárok és tanítók kivétel nélkül alkalmazzák a program ugrószámainak a testnevelésórákon. A hipotézis szintén beigazolódott, hiszen a megkérdezettek mindegyike ismerte és alkalmazta a Kölyökatlétika Program valamelyik ugrószámát a mindennapos testnevelés során. Az ugrószámokkal kapcsolatos ismeretekkel mindenki rendelkezik. A legmegosztóbb kérdés az utolsó volt, amely azt fir-

tatta, melyik a legkedveltebb ugrószám a gyermekek körében. A válaszadók 48%-a a távolugrásra, 17% a keresztszökdelésre, 6-6% a rúdugrásra és a hármassugrásra, míg 11-11% a koordinációs létrára és a rúdugrásra szavazott.

A harmadik hipotézisünk arra irányult, hogy alkalmazzák-e az ugrókötelet a mindennapos testnevelésórán. Ezt a válaszok igazolták, hiszen minden válaszadó alkalmazza ezt az eszközt.

Végül feltételeztük, hogy a megkérdezett pedagógusok a kapott eszközkészletet használják a mindennapos testnevelés során. A megkérdezettek 100%-a (90 fő) alkalmazza a kölyökatlétikai eszközöket a mindennapos testnevelés során. 88%-uk heti 1-szer, míg 12%-uk heti 2-szer, ami azt jelenti, hogy legalább hetente 1-szer használják a kapott eszközkészletet a pedagógusok, hiszen a programban szereplő feladatokhoz szükséges az eszközök használata.

Összegzés

Jelen kutatás fő célja az volt, hogy felmérje, mennyire népszerű a Kölyökatlétika Program az iskolai testnevelésben, a képzésben részt vevő pedagógusok rendelkeznek-e megfelelő ismeretekkel a programmal kapcsolatban, és alkalmazzák-e annak mozgásanyagát, ezen belül is milyen mértékben alkalmazzák az ugrófeladatokat a mindennapos testnevelés során.

A kérdőívre adott válaszok alapján azt tapasztaltuk, hogy hasznos dolognak tartják a pedagógusok a Kölyökatlétika Programot. Az oktatók szívesen alkalmazzák a KA-t munkájuk során, hiszen gazdag mozgásanyagával színes és szórakoztató órákat tudnak tartani. Annak ellenére, hogy a feladatok játékosak, és a gyerekek csapatban dolgoznak, észrevétlenül is fejlődnek nemcsak a fizikai képességeik, hanem a szellemi és érzelmi tulajdonságaik is.

Bízunk benne, hogy a Kölyökatlétika Program ahhoz is hozzájárul, hogy a gyermekek ezen keresztül megszeretik az atlétikát, és minél többen sportagnak választják az atlétika valamelyik versenyszámát, és szép sikereket érnek majd el benne, talán éppen valamelyik ugrószámában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bánhidi Bence (2015): A Kölyökatlétikai Program alkalmazhatósága a mindennapos testnevelésben. Testnevelési Egyetem, Budapest.

Gyakorlati Útmutató (2012): IAAF Kölyökatlétika kiadvány. Magyar Atlétikai Szövetség, Budapest.

NAT (2012): a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. Kormányrendelet; Magyar Közlöny. 2012/66 – 2012. június 4.

Kerettantervek (2012): 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről – mellékletek, <http://kerettanterv.ofi.hu/>

Képek hivatkozásai:

Charles Gozzoli (FRA), Elio Locatelli (IAAF), Dieter Massin (GER), Björn Wangemann (IAAF), First Edition: (2002) – Second Edition 2006 reviewed and amended by: Charles Gozzoli (FRA); Jamel, Simohamed (IAAF); Abdel Malek El-Hebil (IAAF) - IAAF KIDS' ATHLETICS – A Practical Guide – A Team Event for Children – A practical guide for kids' athletics animators

**RÁTHONYI-ODOR KINGA¹, URBÁNNÉ KATONA MÁRTA²
RÁTHONYI GERGELY³, BÍRÓ MELINDA⁴**

¹Debreceni Egyetem, Sportgazdasági és -menedzsment Tanszék, Debrecen

¹University of Debrecen, Department of Sporteconomics and Management,
Debrecen

³Debreceni Egyetem, Alkalmazott Informatika és Logisztika Intézet, Debrecen

³University of Debrecen, Institute of Applied Informatics and Logistics, Debrecen

⁴Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

⁴University of Eszterházy Károly, PE and Sport Science Institute, Eger

ÖTKARIKÁS KÖRNYEZETTUDATOSSÁG

**ENVIRONMENT-CONSCIOUS ATTITUDE
OF OLYMPIC GAMES**

Összefoglaló

A többi emberi tevékenységhez hasonlóan a sport is hatást gyakorol fizikai környezetére, legyen szó egy helyi egyesület munkájáról, nemzetközi versenyekről vagy akár az olimpiai mozgalomról. Az elmúlt években egyre inkább kritikus pontnak számít az olimpiai események szervezésének környezetvédelmi aspektusa. A társadalmi és gazdasági elvárásokon túl a környezetvédelmi, de leginkább a fenntarthatósági normatívák kerülnek előtérbe, melyek nemzetközi összefogásnak köszönhetően egyre többször megjelennek a gyakorlatban.

Jelen tanulmány célja egyrészt, hogy bemutassa az olimpiai mozgalomba integrált, fenntarthatóságot szolgáló, környezettudatosságot ösztönző intézkedéseket kronológiai sorrendben, másrészt, hogy a pekingi és londoni olimpián megvalósított zöld intézkedésekkel igazolja a környezetvédelmi elemek megjelenését a játékok szervezése során.

Kulcsszavak: olimpiai mozgalom, környezetvédelem, London, Peking

Abstract

Correspondingly with other human activities sport affects its physical environment as well independently if it is the work of a club or international competition or the Olympic Movement. Through the last few years the environmental protection aspect of the organization of Olympic events became more emphasized and got more critics.

Further the economical and social requirements the environmental aspects and normative of sustainability are highlighted and realized in practice thanks to the international collaboration.

The aim of this paper is to overview those activities in chronological order that support sustainability that is integrated to the Olympic Movement and motivate environmental consciousness, and to certify that the environmental protection elements appear during the organization of Olympic Games with the fulfilled green activities of London and Beijing Olympic Games.

Keywords: Olympic Movement, environmental protection, London, Beijing

Bevezetés

Napjaink környezeti problémái (a Föld népességének robbanásszerű növekedése, a nem megújuló erőforrások fokozódó használata, az éghajlatváltozás, a természet szennyezése stb.) szoros összefüggésben állnak életvitelünkkel, tevékenységeinkkel. Mindez helytálló a sport szempontjából is, hiszen a többi emberi tevékenységhez hasonlóan a sport is hatást gyakorol fizikai környezetére, legyen szó egy helyi egyesület munkájáról, nemzetközi versenyekről vagy akár az olimpiai mozgalomról (Ráthonyi-Odor–Ráthonyi, 2016).

A '90-es évek közepétől a sporttársadalom környezetvédelem iránti szorosabb elkötelezettségét mutatja, hogy megalakult a NOB Környezetvédelem és Sport Bizottsága (1995), és hogy az Olimpiai Charta módosításra került (1995), mely keretén belül a környezetvédelem mint az olimpiai mozgalom 3. pillérének deklarációja – a sport és kultúra mellett – megtörtént (UNEP, 2013). A jelenleg érvényben lévő Olimpiai Charta kimondja, hogy az olimpiát olyan feltételek között kell megtartani, melyek biztosítják a környezet védelmét, a környezeti problémák iránti felelős hozzáállásra és olyan lépések megtételére ösztönzik az olimpiai mozgalmat, melyek eredményeként ez a felelősség megjelenik a mozgalom tevékenységében, és a mozgalommal kapcsolatban álló embereket a fenntartható fejlődés fontosságára tanítja (Preuss, 2015).

Az elmúlt 40 évben számos olyan intézkedés született, mely elősegítette az egész olimpiai mozgalom zöldebbé tételét, továbbá felhívta a figyelmet az olimpiák környezettudatosságának növekvő jelentőségére.

A fentiekkel összefüggésben jelen kutatás célja egyrészt, hogy feltárja a környezettudatos magatartást előmozdító intézkedések, események megjelenését az olimpiai mozgalomban, másrészt, hogy bemutassa, milyen intézkedések segítségével járult hozzá a londoni és pekingi szervezőbizottság a negatív környezeti hatások csökkentéséhez, kiküszöböléséhez.

Anyag és módszer

Az olimpiai mozgalomba és a játékok szervezésébe integrált, fenntarthatóságot szolgáló intézkedések kronológiai sorrendben kerülnek bemutatásra másodlagos adatforráson nyugvó komparatív elemzést alkalmazva, melyhez a Nemzetközi Olimpiai Bizottság és az ENSZ Környezetvédelmi Programja által kidolgozott jelentéseket használtuk fel.

Ezt követően releváns hazai és külföldi szakirodalmak segítségével ismer-tjük a Pekingben és Londonban megrendezett Nyári Olimpiai Játékok alatt alkalmazott zöld intézkedéseket, melyek a fenntartható fejlődés környezeti eleminek megjelenését igazolják a gyakorlatban.

Eredmények

Környezetvédelmi intézkedések megjelenése az olimpiai mozgalomban

Az 1960-as évek végére az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) is felismer-te, hogy a környezet védelme túllépte a nemzeti határokat, és globális kihívás-ként jelenik meg, melyre globális választ kell adni. 1972-ben megrendezték az első környezetvédelmi világkonferenciát Stockholmban, majd az együttmű-ködés irányítására, a nemzetközi erőfeszítések összehangolására létrehozták az ENSZ Környezeti Programját (UNEP). A konferencián széles körű vita folyt az emberi cselekvések okozta környezeti ártalmakról, károkról. Az ipar fejlő-dése, a növekvő energiafelhasználás, a mezőgazdaság anyag- és energiaigényes fejlődési modellje, a lakosság városokba áramlása, a hulladékok felhalmozó-dása, a közlekedési eszközök számának ugrásszerű növekedése mind ráirányí-totta a figyelmet a környezeti elemek és a természeti erőforrások védelmének, megőrzésének szükségességére. A konferencia hatására a Nemzeti Olimpiai Bizottságok a környezet és az ökoszisztéma értékét elismerve fát ültetettek a Müncheni Olimpiai Parkban (Ráthonyi-Odor, 2015).

1992-ben Rio de Janeiróban megrendezésre került az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciája. Ugyanebben az évben, a XXV. Olimpiai Játékok so-rán Barcelonában 164 olimpiai résztvevő ország aláírta a Barcelonai Nyilatko-zatot, mely rögzítette, hogy „[a]z olimpiai mozgalom mindent megtesz annak érdekében, hogy a Föld békés, biztonságos és lakható legyen a mostani és a következő generációk számára.”

1993-ban az Egyesült Nemzetek közgyűlése elfogadta azt a határozatot, melyben az 1994-es évet a sport nemzetközi évének nyilvánították, és mely keretén belül az olimpiai eszme hangsúlyozza a fiatalok körében az összefogás szükségességét a sporton és a kultúrán keresztül.

1994-ben a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) és az Egyesült Nemzetek Környezeti Programjának képviselői megállapodást írtak alá a jövőbeni együttműködéssel kapcsolatban, majd Párizsban megtartották a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) kongresszusát, mely keretén belül megszületett a NOB első hivatalos deklarációja a sport és környezetvédelem kapcsolatáról, ill. a környezetvédelmi szervekkel való együttműködésről. Ezt követően a Lillehammeri Téli Olimpia volt az első olyan Olimpia, mely rendezése során környezetvédelmi szempontok is érvényesültek. A szervezőbizottság több szervezettel együttműködve dolgozta ki cselekvési tervét, melynek részét képezte pl.: a madárrezervátum védelme, az erdőirtás megakadályozása, a helyi anyagok felhasználása, a sípályák létrehozása érintetlen területeken kívül, a szurkolók ellátására újrahasznosítható tányérok, evőeszközök biztosítása (I1).

1995-től a sporttársadalom környezetvédelem iránti szorosabb elkötelezettségét mutatta, hogy megalakult a NOB Környezetvédelem és Sport Bizottsága, melynek elnöke azóta is Schmitt Pál. Az Olimpiai Charta módosításra került, mely keretén belül a környezetvédelem mint az olimpiai mozgalom 3. pillérének deklarációja – a sport és kultúra mellett – megtörtént. A bizottság célul tűzte ki a környezeti nevelés, figyelemfelkeltés és felelősségvállalás növelését a fenntarthatósággal kapcsolatban. Ezek megvalósítása érdekében azóta is rendszeresen szerveznek világkonferenciákat, regionális konferenciákat, kiadványok jelennek meg, illetve elismerő díjak átadásával igyekeznek felhívni a figyelmet a jó gyakorlatokra.

1996-ban Lausanne-ban megrendezték az I. Sport és Környezetvédelem Világkonferenciát, mely azóta is két évente megrendezésre kerül.

1997-ben a NOB kiadta a „Kézikönyv a sport és környezetvédelemről” c. kiadványt, melyben a Föld környezetvédelmi helyzetének bemutatásán túl környezeti veszélyekről olvashatunk, illetve tanácsok és javaslatok kerültek megfogalmazásra az olimpiai mozgalom szereplői számára a sport és a fenntartható fejlődés integrálásával kapcsolatban.

1999-ben a NOB gondozásában megjelent az „Agenda 21 – Sport a fenntartható fejlődésért” kiadvány, mely a NOB akcióprogramját tartalmazza számos területre kiterjedően (pl.: sporteszközök, ellátás, közlekedés, energiahasználat, veszélyes hulladékok kezelése), leszögezi az olimpiai mozgalom egyértelmű elköteleződését a környezetvédelem területén, és hangsúlyozza felelősségvállalását a jövő generációjáért (IOC, 1999).

2000-ben a XXVII. Nyári Olimpiai Játékok (Sydney) szervezése során a környezetvédelmi gondolkodást igyekeztek beépíteni a rendezvény valamenyny momentumába. A 450 ha-os területen kialakított Milleniumi Parkban sikerült 50 ha-on az erdőt eredeti állapotában megtartani, ezen kívül pedig több mint 100.000 bokrot és 7000 fát telepíteni, valamint 40 km hosszan gyalogos és bicikliutat kiépíteni az események helyszínei körül. A rendezvényt követően az olimpiai falu – ami a világ első olyan városrésze, melyet napenergiával működtettek – boltokkal, irodákkal, szórakozóhelyekkel, edzőközpontokkal ellátott kertvárosi részként funkcionált tovább mintegy 5000 embernek biztosítva otthont. A rendezvény idején kórházként működő épületeket iskolaként, óvodaként, művelődési házként tudták tovább hasznosítani. Környezetvédelmi szempontból a szervezőbizottság érdeme közé sorolhatjuk még azt, hogy pl.: ahol csak lehetett, újrahasznosított építési anyagokat használtak; a használt vizet tisztítás után mosdók öblítésére, öntözésre használták fel; nagy gondot fordítottak az őshonos fauna és flóra védelmére; az energiafogyasztás csökkentése érdekében optimalizálták a szellőztetők működését, és törekedtek a természetes megvilágítás lehetőségeinek kihasználására (Sydney Olympic Park Authority, 2004). Az olimpiát követően a környezettudatos magatartás széleskörű terjesztése érdekében a NOB kiadta a „Legyél győztes a környezetért” c. ismertető füzetet a Nyári és Téli Olimpiai Játékokkal kapcsolatban, mely nevelő célzatú a sportolók és az egész olimpiai mozgalom számára.

2002-ben az ENSZ Fenntartható Fejlődés Világtalálkozója újra megerősítette, hogy nemzetközi összefogásra van szükség az Agenda 21-ben vállaltak teljesítéséhez és a társadalmi fenntarthatóságot világszerte veszélyeztető problémák megoldásához (éhezés, fegyveres erőszak, szervezett bűnözés, drogfogyasztás, rasszizmus, krónikus betegségek). A Salt Lake Cityben megrendezett játékok előtt 100.000 fát telepítettek Utah államban és még 2 milliót világszerte. A meleg víz biztosításához megújuló energiát használtak, ill. azáltal, hogy a rendszer működtetésénél ammóniát használtak, nem pusztították az ózonréteget.

2004-ben, az Athéni Olimpiai Játékok megrendezése előtt jelentős fejlesztéseket hajtottak végre a városban, például: a tömegközlekedés korszerűsítése révén csökkenteni tudták az erős forgalmat javítva ezzel a levegő minőségét; a villamos- és metróvonalat kiszélesítették; megépült az Athén körüli körgyűrű, (a metróvonalat még ma is kb. 1 millió ember használja naponta). A bizottság szórólapok segítségével tájékoztatta a szurkolókat, résztvevőket, hogy ők mit tehetnek a környezeti terhelés csökkentése érdekében (használnak tömegközlekedést, ne dobják el a szemetet, gyűjtsék szelektíven a hulladékot). Az olimpiát megelőző időszakban önkéntes csoportok, iskolás gyerekek, válogatott versenyzők kapcsolódtak be egyes területek hulladéktól való megtisztításába. A bizottság arra ösztönözte a szponzorokat is, hogy ők is a zöld technológiákat helyezték előtérbe. Ennek köszönhetően pl.: a Hyundai hibrid autókat bocsátott rendelkezésre, a Panasonic nap- és szélenergiával működő világító egységeket biztosított (IOC, 2012). A számos jó kezdeményezés és ötlet mellett azonban a görög szervezők elkövették azt a hibát, hogy alig építettek ideiglenes létesítményt, mindennel hosszú távra terveztek. Sajnos az akkori modern kori épületek többsége ma már magányosan, használhatatlan állapotban áll. Az előzetes ígéretek és igyekezetek ellenére a 2004. évi nyári olimpia igen rossz minősítést kapott környezetvédelmi szempontból. A 0-tól 4-ig terjedő skálán 0,77 ponttal végzett a WWF minősítése (Environmental Assessment of the Athens 2004 Olympic Games) szerint, szemben a „tiszt és zöld” minősítésű 2000. évi olimpiával. Athén a legalacsonyabb pontot a környezeti tervezésre, az érzékeny természeti és kulturális értékek védelmére, a hulladékkezelésre és a vízminőség-védelemre kapta, míg a legjobb értékelésben a tömegközlekedést és az új infrastruktúrát részesítették. A szakértők nehezményezték, hogy Athén a felkészülési idő alatt nem tett lépéseket a környezetvédelmi szempontok integrálására.

2005-ben a NOB 35 nemzetközi szövetséggel együttműködve kiadta a „Sport, Környezet és Fenntartható Fejlődés” c. útmutatóját, hogy segítse az Agenda 21 előírásainak megvalósítását. A közel 200 oldalas útmutató kitér a sport környezetvédelmi kihívásaira, és 36 sportág lehetséges környezetvédelmi intézkedéseit ismerteti külön-külön fejezetben.

A 2006-os Turini Téli Olimpiai Játékok során, a környezetvédelem került a fókuszba: ISO 14001 és EMAS tanúsítványt kapott 8 rendezvény és az olimpiai falu, a meleg víz biztosítása napelen segítségével történt, energiatakarékos izzókat használtak, újrahasznosított alapanyag került felhasználásra az

épületek kialakításánál. A beruházások összértéke meghaladta a 3 millió eurót (IOC, 2012).

2007-ben az UNEP díjat adományozott a NOB-nak a környezetvédelmi politika és a fenntartható fejlődés népszerűsítése érdekében végzett kiemelkedő munkájáért.

2008-ban a XXIX. Nyári Olimpiai Játékok előtt a kínai kormány komoly erőfeszítéseket tett Peking krónikus szennyezettségének csökkentése, a városon belüli zöldövezetek kialakítása érdekében. Növelték a megújuló erőforrások használatának mértékét, közlekedési szabályokat vezettek be, és csökkentették a háztartások szénfogyasztását. (A környezetvédelmi intézkedésekkel bővebben a következő fejezet foglalkozik.)

2009-ben az ENSZ engedélyezte a NOB-nak, hogy véleményalkotó, de szavazati joggal nem rendelkező szervezetként a közgyűléseken részt vegyen. Ugyanebben az évben első alkalommal került átadásra a NOB által alapított Sport és Környezet díj. A díj azóta is öt kategóriában kerül átadásra olyan személyeknek, csoportoknak, szervezeteknek, akik/melyek jelentős cselekedeteket hajtottak végre a környezetvédelem és a fenntarthatóság népszerűsítése, megvalósítása érdekében.

2010-ben a XXI. Téli Olimpiai Játékok (Vancouver) során a szervezőbizottság egy fenntartható irányítási/szervezési modellt dolgozott ki, és bevezettek egy, a fenntarthatósági elvek érvényesülését szolgáló management- és beszámolási rendszert. A NOB kapcsolatban állt a Global Reporting Initiative-vel (Globális Jelentéstételi Kezdeményezés). Az ENSZ égisze alatt működő, holland székhelyű, független civil szervezet célja egy nemzetközileg elfogadott jelentéskészítési standard elkészítése és folyamatos fejlesztése. A vancouveri olimpiáról készített ilyen jellegű tanulmányból mind az akkori szervezők, mind a londoni szervezők profitálhattak (VANOC, 2010).

2012-ben az első „Fiatalok Téli Olimpiája” Ausztriában került megrendezésre. A több mint 60 országból érkező résztvevőknek a Kultúra és Oktatás Program keretén belül igyekeztek felhívni a figyelmét az egészséges életmódra, a társadalmi felelősségvállalásra és a környezeti értékek védelmére (IOC, 2012). A londoni olimpia során sikerült megvalósítani, hogy már a kezdetektől foga, a tervezés, az építés, az alapanyag felhasználás során a fenntarthatósági elvek érvényesüljenek. A rendezvény megkapta az ISO 20120 – fenntartható

eseménymenedzsment tanúsítványt is (DCLG, 2015). (A környezetvédelmi intézkedésekkel bővebben a következő fejezet foglalkozik.)

2013-ban a NOB szervezésében 10. alkalommal került megrendezése a Sport és Környezet Világkonferencia, „Változtasd meg a jelent a jobb jövőért” címmel. A NOB vezetőin kívül környezetvédelmi szakemberek, akadémikusok, sportszakemberek vettek részt a találkozón, ahol többek között az alábbi témákat érintették: fenntartható fejlődés áttekintése Rió után 20 évvel, a fenntarthatóság érvényesülése a korábbi és a következő olimpiákon, az Egyesült Nemzetek (UN) rendszerének szerepe.

2014-ben a Sochiban megrendezett Téli Olimpiai Játékok során különösen nagy hangsúlyt fektettek a fenntartható fejlődés előmozdítására az országban. Nemzeti tanúsítványt dolgoztak ki a környezetvédelemmel kapcsolatban, innovatív megoldások születtek pl.: a hulladékgyűjtés, és -kezelés területén. A szervezőbizottság az UNEP-pel együttműködve dolgozta ki a terület környezetvédelmi programját, mely magába foglalta az ökoszisztémák védelmét és a játékok utáni területrendezés feladatait is (Gazaryan–Shevchenko, 2014). A játékok kivitelezésének egyik alappillére például a „zöld” építészeti szabvány, a SERR (Supplementary Environmental Requirements and Recommendations) alkalmazása volt. A SERR részei kiterjedtek az energia- és víztakarékossági, építészeti és területtervezési, károsanyag-kibocsátási és hulladékgazdálkodási szabályozásokra, valamint zöld megoldások ajánlására is az építőipar számára (Bohó et al., 2015). Fontos azonban megemlíteni, hogy a törekvések ellenére az építkezéseket – véleményünk szerint jogosan – számos kritika érte. Egy 3500 hektáros, élővilágban gazdag területet vettek el, majd semmisítették meg a nemzeti park részéből, amely egyben az UNESCO világörökségének részét is képezte (a Nyugat-Kaukázus részeként), s egyedülálló természeti kincsekkel rendelkezett. Több ezer hektár érintetlen ősfás, hegyvidéki, erdős részt pusztítottak el, élővilágban gazdag részek semmisültek meg az építkezések során. Annak érdekében, hogy az építkezési munkálatok gördülékenyen menjenek, a nemzeti park védelmét leíró jogszabályt módosították, így jogszerűen folytathattak munkálatokat ezen a területen. Összességében elmondható, hogy a szervezők számtalan környezetvédelmi és fenntarthatósági vállalását nem tudták teljesíteni.

Szintén 2014-ben az ENSZ Környezetügyi Ülésén a NOB kiemelt figyelmet kapott, hiszen beszámoltak arról, hogy hogyan adaptálta a sporttársada-

lom a környezeti-fenntarthatósági problémák megoldásának egyes elemeit, illetve hogy milyen hosszú távú célkitűzéseik vannak e területen. Ezt követően, széles körű társadalmi egyeztetés után a NOB elfogadta az Olimpiai Agenda 2020 c. kiadványt, mely 14 munkacsoport 40 javaslatát tartalmazza letisztázva az olimpiai mozgalom jövőbeni feladatait. A fenntartható fejlődéssel foglalkozó csoport hangsúlyozta, hogy az olimpiai játékok valamennyi aspektusába (tervezés, stratégiaalkotás, megvalósítás) és az olimpiai mozgalom mindennapi működésébe (irodai munka, konferenciák szervezése, közlekedés, partnerek támogatása) integrálni kell a fenntarthatósági szempontokat (IOC, 2014).

2016-ban az olimpiai mozgalom legnagyobb kihívása környezetvédelmi szempontból a riói olimpia, mely környezetvédelmi célkitűzései elérhetőek ugyan, de az eredmények, intézkedések értékeléséhez mindenképpen szükség van az utólag elkészített környezeti jelentés megjelenésére.

Pekingi olimpia

A kínai vezetés már a kezdetektől „zöld olimpiában” gondolkodott, az előkészületek is ennek függvényében történtek. Az olimpiai faluban azelőtt soha nem látott mennyiségű tiszta technológia és energiaforrás jelent meg. A LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) egy nemzetközi elismerés, a Zöld Épületek Tanácsának (Green Buildings Council) díja, melyet a környezetvédelmi szempontból iránymutató építkezéseknek adományoznak a világ bármely pontján. Az olimpiai falvak történetében a pekingi olimpiai falu az első, mely megkapta ezt az elismerést.

A játékok alatt több mint 16.000 sportolónak otthont adó olimpiai falu komplexuma 42 hat- és kilencemeletes épületből, 7 közösségi épületből, 3 kereskedelmi célú épületből, egészségközpontból, könyvtárból, edzőteremből, uszodákból, tenispályákból és óvodából állt. A legkorszerűbb szigetelés-technikának, nyílászáróknak és a fűtésre/hűtésre használt esővíznek köszönhetően ezeknek az épületeknek az energiahatékonysága 50%-kal meghaladta egy átlagos pekingi épületét. A lakosztályok energiaigényét részben napenergia fedezte, a fürdőszooba-használatot újrahasznosított, tisztított szürke vízzel (grey water) oldották meg. A víz újrahasznosítása több módon is beépült az olimpia falu infrastruktúrájába: beletervezték az esővíz felfogását, a szennyvíz újrahasználatát. A tetők 60%-a zöld tető, a garázsok 95%-a mélygarázs volt, további területeket felszabadítva zöld területek, sétáló- és biciklitutak számára.

A parkosítás során víztakarékos öntözőrendszert alkalmaztak, valamint szárazságtűrő és őshonos növények kerültek telepítésre. A bőséges zöld terület az olimpia falu esetleges esővíztúlfolyását is hatékonyan kezelte (IOC, 2012). Az olimpiai falu közvilágítását közel teljes egészében zöld energiával oldották meg, és számos helyszínen napkollektorokkal biztosították a szükséges meleg vizet. Olasz és kínai cégek együttműködésével felépítették az olimpiai játékok történetének legnagyobb napenergiával működő központi vízmelegítő rendszerét is, ezzel biztosítva a melegvíz-szolgáltatást a sportolók számára az épületekben (Ráthonyi-Odor, 2015).

A napenergia, a szélenergia és a termálenergia felhasználásával az úgynevezett zöld energiafogyasztás meghaladta a 26%-ot a pekingi létesítményeknél. 7 sportlétesítménynél szereltek fel napenergia felhasználásával áramot fejlesztő rendszereket, ahol azóta is évente 580.000 kWh áramot termelnek, melynek köszönhetően közel 5 millió tonnával csökkentették a szén-dioxid kibocsátását. A szükséges elektromos áram közel ötödét pedig fotovoltaiikus egységek és szélenergia-biztosították (Ráthonyi-Odor, 2015).

Peking összességében 17 milliárd dollárt költött a 2008-as olimpiai játékokhoz kapcsolódó környezetvédelmi fejlesztésekre. Közel 12 milliárd dollárba kerültek a városi környezeti fejlesztések, 2,6 milliárd dollárba a különféle kibocsátási határértékek ellenőrzése, továbbá jelentős költségtényezőként jelentek meg például az ezekhez szükséges eszközbeszerzések, monitoring, oktatás (UNEP, 2009). Az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP) által kibocsájtott jelentés szerint a kínai főváros a kitűzött zöld célokat elérte, sőt nem egy esetben túl is teljesítette azokat (Fehér, 2009).

A város legnagyobb problémáját a levegőszennyezés jelentette, mely az 1980-as évek óta kimutathatóan folyamatosan romlik (Lippi et al., 2008). (A legsúlyosabban szennyezett városok nemzetközi „rangsorának” első húsz helyezettje között 16 kínai található. A finompor-szennyezés mértéke Pekingben hatszor magasabb, mint New Yorkban.) A nyári időszakban a rendszeres homokviharak és a szmog súlyos problémákat jelent Pekingben, olyannyira, hogy az is felmerült, hogy a szabadtéri hosszútávú versenyeket (kerékpárversenyek, maratoni futás) ki is vehetik a játékok programjából, és több sportoló is jelezte esetleges távolmaradását. Ez természetesen hatalmas kudarc lett volna a szervezőknek, így a lehetőségekhez mérten ezt a problémát is igyekeztek megoldani. A jelentés szerint a levegőminőség javulását leginkább a tömegközle-

kedés (elsősorban kötöttpályás) infrastruktúrájának fejlesztésével és járművek kibocsátási határértékeinek szabályozásával, valamint a motorok használatának korlátozásával érték el. Utóbbira azért is volt szükség, mert 1997 óta évente 15%-kal nő a motorok aránya az utakon, ami 2008 júliusában 3,3 millió motort jelentett a városi közlekedésben. A gépjárművekbe ráadásul csak a kevésbé szennyező, szigorú európai szabványoknak megfelelő üzemanyagot tölthették. A tisztább levegő érdekében előtérbe helyezték a geotermikus energia használatát, több mint 50 környezetszennyező gyárat zártak be – Pekingben és környékén –, ezen felül a szervezőbizottság 300 környezetkímélő járművet kapott szponzorától, a SAIC Motortól, Kína legnagyobb autógyártójától. Ezekkel az autókkal szállították a versenyzőket, az esemény után pedig mind a 300 járművet bevonták a helyi tömegközlekedésbe. A városi közlekedésben használt autóbuszok közül pedig 2810 járművet cseréltek le környezetbarát biodízel-üzemű buszokra (Cheung, 2010; IOC, 2012).

A közlekedés szigorú szabályozásának köszönhetően a szén-monoxid mennyisége 47%-kal, a poré 20%-kal csökkent. A savas esőket okozó kén-dioxid és nitrogén-dioxid 14 és 38%-kal esett vissza, valamint a korábbi 180-ról az intézkedéseknek köszönhetően 278-ra növekedett a tiszta égboltú napok száma (Fehér, 2009).

A NOB az olimpia előtt közleményt adott ki, mely szerint a szabadtéri események, mint például a maratonfutás elhalaszthatók, amennyiben a levegő tisztasága nem megfelelő. A NOB 21 bázison óránként mérte a szennyezettséget, és 72 órás időjárás-előrejelzést kapott a játékok ideje alatt.

A kínaiak nem csak a levegőszennyezés csökkentésében értek el sikereket. Az UNEP értékelésében kitér arra is, hogy csak a városban 5%-kal, míg az olimpiai létesítmények esetében 23%-kal szárnyalták túl a hulladék-újrahasznosítás kitűzött irányzásait.

A helyi lakosok számára a leghasznosabbnak az újonnan épített 160 park és zöldterület bizonyult, melyekbe több mint 3.000.000 fát és cserjét telepítettek. A Pekingi Kormány törekvéseinek köszönhetően a 2000–2007 közötti időszakban 43%-kal nőtt a zöld területek és 15,9%-kal az erdővel borított területek aránya (Cheung, 2010). A homokviharak elkerülése, illetve a sivatagok felől érkező homoktömeg „lekötésére” pedig több kilométer szélességben erdősávot telepítettek Peking elé.

Ezen eredmények ellenére fenntarthatósági szempontból az olimpia igen ellentmondásosra sikerült. Annak ellenére, hogy az olimpiai falu elnyerte a Zöld Épületek Tanácsának nemzetközi ökodíját, a pekingi lett minden idők legszennyezettebb olimpiája is. Nem bizonyultak elegendőnek a kínai kormány intézkedései, melynek következtében gyárakat zártak be, építkezéseket lassítottak, megtiltották az autók, motorok egy részének közlekedését, több millió fát ültettek.

Londoni olimpia

Környezettudatosság szempontjából a londoni olimpia különös figyelmet érdemel. A britek célul tűzték ki, hogy az eddig valaha volt legzöldebb és legfenntarthatóbb olimpiát szervezik meg 2012-ben. A szervezők egyik alapgondolata a hagyományos grandiózus olimpiai külsőségektől való megváltás volt, azért, hogy a fenntarthatóság szempontjai előtérbe kerüljenek, miközben megfeleljenek az alapvető olimpiai célnak, a szórakoztató, látványos sportélmények biztosításának (Madarász-Bácsné, 2015). Fő céljuk volt, hogy az olimpia idejére elkészült fejlesztések hosszú távon is a londoniakat szolgálják. Az eseményre való eljutás, illetve az ott tartózkodás pedig minél környezettudatosabb elvek mentén valósuljon meg.

Az építkezés kezdete előtt kiadták Környezetvédelmi Nyilatkozatukat, mely az olimpiai falu várható környezeti hatásait és az azok kezeléséhez szükséges eszközöket tartalmazta. Szerepeltek benne zajvédelemre, vízminőségre, közlekedésre és a levegő minőségére vonatkozó szabályozási tervek is. A jelentés részeként számos vizsgálatot folytattak, hogy átfogóan felmérjék a terület aktuális állapotát. Állandóan mérték a zaj- és porszintet a falu környékén, az eredményeket pedig hivatalos weboldalukon publikálták. A vízvédelem fontos része volt, hogy a felhasznált vegyszereket, olajokat a természetes vizektől elzártan tárolják. Az építkezés idejére áttelepítették a tarajosgöte- és varangypopulációkat, melyek a rendezvény végével visszakerültek eredeti élőhelyeikre. A Biodiverzitás Akcióterv keretein belül az olimpiai faluban 45 ha-on alakítottak ki változatos, vizes, erdős és füves élőhelyeket a madarak, kétélűek, emlősök számára (IOC, 2012). A rengeteg épületet és létesítményt egy egységes környezetben szerették volna megvalósítani, mely érdekében pl.: a park déli részén hatalmas pázsitok, sétálóövezetek és fesztiválokterek létesültek, nagyjából 700 faj betelepítése is megvalósult (pl.: denevérek, rovarok és vidrák), a fák mellett mocsaras növényekből is több százezer tövet telepítettek (Ráthonyi-Odor, 2015).

A megvalósítás során a romos épületek és az erősen szennyezett föld igen nagy gondot okozott. A 19. század közepétől London ipartelepe látta el az egész országot iparcikkokkal. Természetesen a vegyi üzemek, a hulladéklerakók, a műtrágyagyár és a sokféle ipari tevékenység nyomott hagyott a földben, legtöbbször a mérgező hulladékot csak elásták, nem kezelték megfelelően (az már csak egy plusz probléma volt, hogy ez beszivárgott a talajvízbe, mérgezte a folyókat stb). Napi tizenkét órában, a hét minden napján tisztították a földet, volt bennük arzén, ólom, cink, réz és sok szénhidrogén. A különféle föld-tisztító berendezésekkel a megtisztítandó mennyiség 85%-át, azaz 2.000.000 tonna földet sikerült olyannyira méregteleníteni, hogy a laboratóriumi vizsgálatok szerint abban még egy kisgyerek is gond nélkül játszhatott volna.

A revitalizáció a gyakorlatban többek közt a fejletlen és sivatag kelet-londoni kerületek fizikai és társadalmi revitalizációját jelentette – így került az Olimpiai Stadion és a számtalan csarnokot, épületet magába foglaló 2,5 km²-es olimpiai park az ország egyik legszegényebb negyedébe. A londoniak nem véletlenül választották Stratfordot az olimpiai falu és a főbb létesítmények helyszínül. Stratford egyenlő volt egy elhagyatott telekkel, ötven távvezeték tartó oszloppal, több kilométernyi kábellel, gyárépületekkel, elhagyatott lakóépületekkel és temérdek hulladékkal. (A távvezetéseket két földalatti, egyenként hat kilométer hosszú alagútban vezették el.) A revitalizáció során nagyjából 220 épületet fenntartható módon kellett elbontani. Az olimpiai park területén elbontott régi épületek anyagának 98%-át újra felhasználták. Az építési hulladék sem a szeméttelre került, hanem újrahasznosításra egy ugandai és egy riói tábor megépítésénél. Így nemcsak a környezetet kímélték, nemcsak spóroltak, hanem zölddé is tették az építkezést (Girginova, 2012; IOC, 2012). Az anyagok szállításával kapcsolatban célul tűzték ki, hogy 50%-uk fenntartható módon kerüljön szállításra (vasút, vízi szállítás). A játékok megkezdése előtt ez az arány 67% volt (Bohó et al., 2015).

A sportesemények lebonyolítására hivatott komplexumok reprezentálják leginkább a környezettudatos, előrelátó gondolkodást. Az aréna és a kapcsolódó épületek a leginnovatívabb, legkörnyezettudatosabb technológiák felhasználásával készültek, így a játékok szervezőbizottsága új fenntarthatósági standardot állított fel a sportrendezvény-szervezés és a stadionépítés területén. Kelet-London regenerációja jegyében az olimpiai park területén 7 egyedülálló – a játékok után is hasznosítható – komplexum épült, ezek közé tartozik például: a multifunkcionális uszoda, a kerékpárpálya, a kosárlabdacsarnok, vala-

mint az energiaközpont, mely a játékok idején az olimpiai park, később pedig a környékbeli lakónegyedek elektromos árammal való ellátásáért felelt. A sportlétesítmények nagy részét visszabonthatóra vagy átalakíthatóra tervezték, hogy a jövőben könnyen a lakosság és a tömegsport szolgálatába állítható legyen. A vízi komplexumot például a versenyek végeztével átalakították, uszodákat és tanuszodákat kialakítva benne a nagyközönség és a helyi iskolások számára, a 80.000 fő befogadására alkalmas Olimpiai Stadiont pedig úgy tervezték, hogy a játékok után könnyen egy 25.000-es, hagyományos stadionná lehessen zsugorítani. Az építése is környezetbarát volt, tetőszerkezetének kétharmadát újrahasznosított acélból, illetve régi gázcsövekből alakították ki. Ahol lehetett, a szervezők már meglévő épületeket jelöltek ki helyszínnek (Wimbledon, ExCel – Exhibition Centre London), ahol viszont nem volt szükség állandó építményekre, átmeneti komplexumokat létesítettek nevezetes helyszíneken (Greenwich Park, Hyde Park) (Streit, 2012a).

A fenntartható olimpia egyik legsarkalatosabb pontja az, hogy miképpen sikerül minél „zöldebben” biztosítani a sportlétesítmények, lakóházak energiaigényét. Ehhez minél magasabb arányú megújuló energiaforrást igyekeztek alkalmazni a szervezők, és a takarékoság érdekében számos innovatív módszert is bevetettek. Az olimpiai parkban található energiaközpont például az olimpia, illetve a paralimbia idején is a park negyedének elektromos árammal történő ellátásáért felelt. A villamos energiát nap- és szélenergia segítségével állították elő (a szélturbinák 1200 lakás számára elegendő energiatermelést tudtak biztosítani), míg a hűtő-fűtő rendszerek működtetéséhez biomasszát használtak. Az épületek teteje környezetbarát építésű, napelemekkel felszerelt, ugyanakkor esővízgyűjtőként is funkcionált, amit az épületek üzemeltetéséhez használtak fel, többek között takarításra, növények öntözésére. A játékok alatt egy közműcég szennyvíz-újrahasznosítással gondoskodott az öntözésről és a WC-k öblítéséről. A vízi sportok során a medencéből kifröccsenő vizet egy csőrendszer elvezette, és WC öblítésére használták fel. A kerékpárcsarnok például 30%-kal kevesebb energiát használt, mint egy vele azonos nagyságú hagyományos épület. A stadiont úgy tervezték, hogy később biciklisparkként funkcionáljon tovább. Leengedhető tetővel építették, ami csökkenti a belmagasságot, így télen gazdaságosabb a fűtése. Részben nyitott tetejével még a világítási költségeken is spórolhatnak az üzemeltetők. A „Réz Doboz” elnevezésű létesítmény, amely a kézilabdának és az öttusának adott otthont, újrahasznosított rézből épült, és úgy tervezték, hogy a csarnokot természetes fény világítsa meg, 40%-kal csökkentve ezzel az

energiafelhasználását. A legötletesebb energiatakarékossági forma azonban a kinetikus energia bevetése volt. Az Olimpiai Stadiont és a Westfield Stratford City bevásárlóközpontot egy különleges járda kötötte össze, mely a lépések keltette mozgási energiát elektromossággá alakította át, akár 3 napig is tárolva azt. Az újrahasznosítottgumi-felületű járólapok – a tervezők szerint – lépésenként egy LED izzó fél perces világításának megfelelő áramot állítanak elő (Streit, 2012b).

Az olimpiai játékok történelme során a londoni szervezéshez köthető először a karbon lábnyom alkalmazásának bevezetése. A rendezők az olimpia és paralimbia teljes tervezési fázisában (London 2012, 2007) igyekeztek felmérni és megbecsülni a sportverseny által potenciálisan előidézett üvegházhatású gázok kibocsátását összesítő karbon lábnyomot. Az előzetes referenciaként használt karbonlábnyom-vizsgálatok értéke 434 kt CO₂ ekvivalens volt, de az elemzések végső értéke csak 311 kt CO₂ egyenértéket mutatott. Köszönhető mindez annak, hogy például a helyszíni energiafelhasználás következtében 34%-os egyenérték-megtakarítás jelentkezett, és hogy az utazások becsült CO₂ kibocsátása 30%-kal csökkent az előzetes számításokhoz képest (Bohó et al., 2015).

Az építkezéseken kívül komoly kihívást jelentett a közlekedés környezetbarát megoldása. A szervezők a környezettudatos közlekedés érdekében életre hívták az Aktív Utazási Programot, amely az autókat kiiktatva, teljes egészében a jól szervezett tömegközlekedésre (a játékok idején több mint 9 millió utazási kártyát adtak el), illetve a kerékpáros és gyalogos megközelítésre épült. Az összes rendezvény helyszínét metróval és busszal is meg lehetett közelíteni. A versenyekre kilátogatók ingyen használhatták érvényes belépőjegyükkkel a helyi tömegközlekedést: a belvárosból 15 másodpercenként induló metró vagy éppen az új, gázüzemű buszokat igénybe véve. A program nem titkolt célja volt, hogy a londoniak – pozitív élményekkel gazdagodva – az olimpia után is válasszák előszeretettel a sétát, illetve a biciklizést mindennapi közlekedési formájukként (Girginova, 2012).

A londoni szervezők a vendéglátást is igyekeztek a fenntarthatóság irányába mozdítani, tették mindezt etikus, azaz fair-trade kereskedelemről származó változatos, egészséges ételkínálattal és elérhető árakkal. Az árusítóknak szigorú követelményeknek kellett megfelelniük, például csak biztonságos forrásból származó, minimális környezeti hatást igénylő ételt kínálhattak, vala-

mint ügyelniük kellett az újrahasznosítható csomagolás alkalmazására is. Fő elv volt továbbá a megközelítőleg nulla szemétermelés, vagyis a verseny során keletkezett hulladék minél nagyobb fokú újrahasznosítása, amihez viszont az árusítókön kívül a vásárlók aktív közreműködésére is szükség volt. Ehhez segítséget jelentett a rendezvényen árult ételek és italok csomagolásán megtalálható piktogram, amely azt jelezte, hogy az adott terméket melyik konténerbe kell helyezni. Azonban a játékok idején termelt hulladék 70%-ának tervezett újrahasznosítása például nem teljesült maradéktalanul, többek között azért sem, mert az olimpiai falu területén elhelyezett 4000 kukát nem mindenki használta rendeltetésszerűen (Bohó et al., 2015; Ráthonyi-Odor, 2015).

A rendezvény során a város nevezetességei is zöldültek. A Tower Bridge világítását még az esemény előtt energiahatékony LED izzósra cserélték. A statikus fényeket változó színű és intenzitású fényekkel felváltó világításnak köszönhetően 40%-kal csökkent a fogyasztása.

A szervezőbizottság alapos munkája ellenére azonban néhány célkitűzést nem sikerült teljesíteni a tervezett mértékben:

- ✓ A központi stadion energiaigényét 20% helyett mindössze 7%-ban sikerült megújuló forrásokból fedezni.
- ✓ A bio-tüzelőanyagokat, valamint a napenergiát nem sikerült a tervekben előirányzott mértékben felhasználni.
- ✓ Az olimpia szimbólumának számító lángot – ami egyúttal a zöld olimpiát is jelképezte volna – sem sikerült végül környezetkímélő módon, zero CO₂ kibocsátással előállítani.

A vállalatok közül leginkább a szén-dioxid csökkentését sikerült teljesíteni. A kibocsátást az előirányzott 50% helyett 47 %-kal sikerült csökkenteni.

Annak ellenére, hogy a vállalatokat maradéktalanul nem sikerült teljesíteniük, összegezve a befektetéseket, az épületek megépítését és a játékok alatt megvalósított környezetvédelmi lépéseket, a 2012-es londoni olimpia az eddigi legzöldebb és legfenntarthatóbb nyári játékoknak bizonyult.

Következtetések

Az elmúlt évtizedekben végrehajtott intézkedések révén jól látható, hogy a NOB tisztában van az olimpiák környezettudatosságának növekvő jelentőségével és a veszteséggel, amely az olimpiai mozgalmat érheti, ha az olimpia negatív környezeti hatást gyakorol a világra. Ezen túlmenően kiadványaik segítségével az egész sporttársadalom környezettudatos gondolkodásának előmozdításáért is dolgoznak.

Mind a pekingi, mind a londoni olimpia esetében jól látható, hogy a szervezők igyekeztek széles körű, a lehető legtöbb területre kiterjedő intézkedések révén csökkenteni a negatív környezeti hatásokat. Ezen olimpiákról szóló környezeti hatástanulmányokban konkrét számokkal, mért adatokkal igazolták a fenntartható fejlődés környezeti eleminek tényleges megjelenését a gyakorlatban.

A jövőben megrendezésre kerülő olimpiáknál várhatóan felértékelődik a környezetvédelem szükségessége, hiszen a pályázó országoknak készített kérdőívet a NOB kiegészítette környezeti kérdésekkel, arra kérte a jelölt városokat, hogy írják le az olimpiára vonatkozó környezeti akciótervüket, készítsenek egy listát a környezeti hatások értékeléséről, állítsanak össze egy környezettudatossági programot, továbbá írják le a város aktuális környezeti állapotát. Ezen szigorodó előírásoknak köszönhetően további lehetőségek nyílnak az egész olimpiai mozgalom és a sporttársadalom gondolkodásának zöldítésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bohó T., Kálóczy M., Kézsmárki É., Kovács Á., Mátai B., Mikula A., Riesz L., Sieglér Sz. (2015): Sport és környezet – a tizenhat kiemelt olimpiai sportág fenntarthatósági aspektusai, MOB Környezetvédelmi és Fenntartható Fejlesztés Bizottság, Budapest, 100–115.
- Cheung K. Y. (2010): Economic Analysis of the Beijing Green Olympics: Implications on Environmental Protection in China, International Journal of Economics and Finance 2. 3. 10.
- Department for Communities and Local Government (DCLG) (2015): London 2012 Olympics – Regeneration legacy evaluation framework. 136.
- Fehér J. (2009): Zöld lett a pekingi olimpia. <http://www.szabadfold.hu/zold-fold/egyensuly/zoldnek-bizonyult-a-pekingi-olimpia>
- Gazaryan, S., Shevchenko, D. (2014): Sochi-2014: independent environmental report. Environmental Watch on North Caucasus. 42–79.
- Girginova, K. (2012): Egy zöld olimpia <http://natgeotv.com/hu/londoni-olimpiai-stadion/zold-olimpia>
- International Olympic Committee Sport and Environment Commission (1999): Olympic Movement's Agenda 21 – Sport for sustainable development.
- International Olympic Committee (IOC)(2012): Sustainability through sport. 17–20. 42–49.
- International Olympic Committee (IOC) (2014): Olympic Agenda 2020. 2.
- Internet 1: <https://www.olympic.org/news/lillehammer-1994-set-the-stage-for-sustainable-games-legacies>
- Lippi G., Guidi G.C., Maffuli N. (2008): Air Pollution and Sports Performance in Beijing, International Journal of Sport Medicine 29. 696–698.
- London 2012 (2007): London 2012 Sustainability Plan.60.

- Madarász T., Bácsné Bába É. (2015): A kajak-kenu sportág versenyképességének vizsgálata, fenntarthatósága Magyarországon. In: Borbély Attila, Hamar Pál, Kotányi Magdolna (szerk.) Színes sporttudomány: Tanulmányok a 45. Mozgásbiológiai Konferencia előadásaiból. Debreceni Campus Non-profit Közhasznú Kft., 2015. pp. 81–90. (ISBN 978-963-9822-38-2)
- Preuss, H. (2015): Olimpia és gazdaság – minden, amit a pályázó városoknak tudniuk kell, Szekszárdi Nyomda, 101–103.
- Ráthonyi-Odor K. (2015): Sportökológia, Campus Kiadó, Debrecen 7–23. 46–53. 56–68.
- Ráthonyi-Odor K., Ráthonyi G. (2016): Környezetvédelmi kihívások a sportban, Journal of Central European Green Innovation 4. 2. 103–119.
- Streit N. (2012a): Így zajlik egy zöld olimpia 1. <http://ecolounge.hu/életmod/igy-zajlik-egy-zold-olimpia-1>
- Streit N. (2012b): Így zajlik egy zöld olimpia 2. <http://ecolounge.hu/életmod/igy-zajlik-egy-zold-olimpia-2>
- Sydney Olympic Park Authority (2004): State of environment report 2003–04. 68.
- UNEP (2013): Sport and the environment – TUNZA the UNEP magazine for youth.
- UNEP (2009): Independent Environmental Assessment – Beijing 2008 Olympic Games, 19.
- Vancouver Organizing Committee (2010): Vancouver 2010 Sustainability Report 2009–10. 138.

H. TOMESZ TÍMEA

¹ Eszterházy Károly Egyetem, Kommunikáció Intézet, Eger

¹ University of Eszterházy Károly, Institute of Communication Science, Eger

SPORTTUDÓSÍTÁSOK
HAGYOMÁNYOS MÉDIA/ÚJMÉDIA

*„A média tartalmazza a mindennapokat és
a mindennapok tartalmazzák a médiát”
(Silverstone)*

SPORT NEWS REPORTS
TRADITIONAL MEDIA / NEW MEDIA

Összefoglaló

Az egészséges életmód tudatosításában, a sportkultúra alakításában a médiának – és napjainkban inkább már az újmédiának – elengedhetetlen szerepe van. Gondoljunk csak az életmódprogramot kínáló honlapjára, közösségi-média-oldalaikra, illetve az ezek hatására megjelenő, egészségtudatosságukat hangsúlyozó civil posztolókra. Írásomban a sport és média kapcsolatát, szűkebb értelemben pedig a sporttudósítások jellemzőit, a 2016-os nyári olimpia tudósításait vizsgálom.

Kulcsszavak: tudósítás, média, szöveg, szerkezet, stílus

Abstract

The raising awareness in healthy lifestyle, the media - and nowadays it appears more in new media - has indispensable role in sports culture.

Think of the lifestyle program offering websites, social media pages, and all of these effect on people's private posts who care about their health.

This article explains the relationship between sport and the media, especially the features of sport news reports, concretely I investigate this kind of news reports of the 2016 Summer Olympics.

Keywords: reports, media, text, structure, style

A sporttörténészek álláspontja szerint a sporttevékenység szinte egyidős az emberiség történetével. Szerepe napjainkban – főként pedig a szabadidős sportoké – különösen felértékelődött, hiszen az egészségtudatosság fokozódásával a szabadidő aktív és hasznos eltöltése is hangsúlyosabbá vált. Az egészséges életmód tudatosításában, a sportkultúra alakításában a médiának – és napjainkban inkább már az újmédiának – elengedhetetlen szerepe van. Gondoljunk csak az életmódprogramot kínáló honlapjára, közösségimédia-oldalaikra, illetve az ezek hatására megjelenő, egészségtudatosságukat hangsúlyozó civil posztolókra.

Sport, szabadidő, hivatás

A sport (futás, hajítás, önvédelem) kezdetben a harcokra való felkészülést szolgálta, majd két irányban fejlődött: az uralkodó osztályok sporttevékenysége továbbra is a harchoz kapcsolódott, emellett azonban az alacsonyabb rétegek is kialakították testgyakorlataikat és versenyzési szokásaikat, amelyek a munka jellegzetes alapmozdulatait őrizték (vö. Bánhidi 1971: 36). Az arisztokrácia századforduló előtti nemzedékeinek sporthoz való kötődését korabeli életrajzok, újságcikkek is mutatták. Rövid idő alatt világossá vált, hogy míg a nyelvi és egyéb elméleti képzésekben neveltetésük és instruktoraik révén az ifjú arisztokraták jól érvényesülhettek, addig a sportban atyáik presztízsét pusztán öröklött rangok alapján nem őrizhették meg.

A 19. század második felében zajló társadalmi változások – a polgárosodás, a szabadidő megjelenése – kedvező terepet biztosítottak a versengés civilizált formáinak elterjedéséhez, s így a sportolás minden korábbinál szélesebb csoportokat érintett. A sporttevékenységet egyre inkább önmagáért kezdik űzni, hadászati háttérük elhalványul, bár igaz, hogy még a 20. században is előfordul, hogy a sportra mint a katonai előképzés eszközére tekintettek.

A szociológiai kutatások egyik hipotézise szerint a különböző sportágak különböző társadalmi helyzetű embereket vonzottak, ezért a kutatók máig gyakori kérdése, hogy milyen kapcsolatban áll a társadalmi pozíció és a sportágpreferencia. „Amikor polgári tornáról, arisztokratikus atlétikáról vagy épp a munkások által is játszott futballról beszélünk, akkor e jelzőkkel azt szemléltetjük, hogy van egyfajta megfelelés (strukturális hegemonia) a társadalmi térben elfoglalt pozíció és bizonyos típusú – a szimbolikus térben különböző, változó pozíciókat felvevő – szabadidős tevékenységek preferálása között. E sportágak azzal képeznek relacionális struktúrát, hogy egymáshoz képest

lesznek polgáriak vagy arisztokratikusak, lesznek elit vagy plebejus sportok” (Szegedi 2005: 19).

A századforduló még egy nagyon fontos változást hozott: megjelent az első sportjáték, a futball, aminek már nemcsak sportolói, hanem nézői is voltak, s más sportágakkal ellentétben nem csupán alkalomszerűen tudott híveket toborozni. A futball megjelenése előtti sportok, a torna, az atlétika, a vívás, a lovaglás megegyeznek abban, hogy a versengés egyének között zajlik, akik szociológiai értelemben nem különböznek egymástól: „egy 19. század végi atlétikai verseny többnyire nem az egyes klubok, hanem az azonos klubba tömörülő, azonos társadalmi háttérű versenyzők, illetve szurkolók között zajlik. A kívülállók szinte kizárólag egyéni kvalitásaik alapján drukkolhatnak egyik vagy másik versenyzőnek” (Hadas–Karády 1995: 89). A futball ezzel szemben tömegsport – szurkolóinak száma alapján, és heterogén társadalmi összetétele alapján is. A nézők itt már nem egyéni versenyzőknek drukkolnak, hanem egy közösséggel azonosulnak. A két csapat mérkőzése egyúttal társadalmi jelentéstartalmak konfrontációjává is válik, a néző pedig egy szimbolikus harc résztvevője lesz.

Napjainkra a sport piacosodásával együtt járt az is, hogy a sportágak a történetiség során átalakultak. A sport területén elvárásként jelentkezett, hogy látványosak, izgalmasak, szórakoztatóak legyenek, azaz tv-közvetítések által eladhatóakká váljanak, így a sportágak szabályváltozásait is ezekhez a trendekhez igazították. (Müller 2009)

Sport és média

Nem véletlen, hogy a sport témavilága korán bekerült a sajtóba, később a rádióban, tévében pedig már kézenfekvő lett. Merthogy igény volt rá, és az igény rohamosan nőtt. A sajtóban – majd a rádióban, később a tévében – műfajok csiszolódtak ki a sportágak, mérkőzések bemutatására, sőt újságírók szakosodtak erre a területre. Végül megjelentek a speciális szaklapok, napjainkban sportcsatornák versenyeznek a közvetítési jogokért.

Az első sporttal kapcsolatos tudósítás 1733. május 5-én jelent meg az amerikai Boston Gazette-ben, ami egy angliai bokszmérkőzésről szóló tudósítás volt. Az elkövetkező időkben a megjelenő lapok esetenként beszámoltak díjazásos bokszmérkőzésekről, lóversenyekről, illetve hajós versenyekről. Az első, 1819-ben megjelenő sportfolyóirat, a *The American Farmer* azonban

már vadász- és horgászversenyekről, lövész- és kerékpáros viadalokról is közölt eredményeket. 1850-től rendszeresen megjelentek az újságokban sporthírek, az 1890-es évekre pedig már elkülönült a sportrovat is a lapokban. A technikai fejlődés, elsősorban a távírókészülék feltalálása lehetővé tette a sport kommunikációjának kontinenseken való átívelését, melynek következtében az angliai sporthírek is eljutottak az amerikai kontinensre.

Az első magyar sportlap 1857-ben indul Bérczy Károly szerkesztésében, címe: Lapok a lovaszat és vadászat köréből. Persze sportról már korábban is írtak újságok, az első – még angol lapból átvett – sporthírt 1841-ben közli Kosuth a Pesti Hírlapban (Andok 2013: 113). A századforduló környékén már több szaklap is létezett: a Sport 1882 és 1899 között jelent meg, a Tornaügy című havilap 1883-ban indul, majd a Herkules című hetilap egy évvel később, 1884-ben. Ezek még inkább tájékoztató, a korabeli sportági szaktudományokat is felölelő, de közléseiket tekintve időben mindig megkéső folyóirat jellegű lapok voltak. Ebben csak az 1903-tól megjelenő Nemzeti Sport hoz változást, ami már általános testnevelési és sportügyekkel foglalkozott. A húszas évek elején hetente kétszer jelent meg, majd 1923 óta napilapként működik. Az időszaki lapok is egyre többször közölnek sport témájú írásokat, s hivatkoznak saját tudósítójukra, az 1880-as évek végétől a nagyobb napilapok (pl. Pesti Hírlap) már külön sportrovatot indítanak (Bánhidi 1971: 95). Az 1920-as évekre a szerkesztőségekben elkülönül a sportrészleg, az 1930-as években az MTI-nek már 10 fős sportosztálya működött.

A mai értelemben vett sporttudósítás első darabjai is a századforduló környékén jelentek meg az újságok hasábjain. Az első újkori olimpiáról 1896-ban már lényegében tudósításokat is olvashatunk, hiszen a Pesti Hírlap és a Pesti Napló levelek és magánbeszámolók alapján tájékoztatja a közönséget az eseményekről.

Az 1920-as évektől Amerikában már a sporteseménnyel egy időben, rádión hallgathatták a sportkedvelők a közvetítéseket. Ez alapvető változást hozott, hiszen lehetővé vált az azonnali információhoz jutás. A következő jelentősebb esemény sport és média kapcsolatában az 1936-os berlini olimpia közvetítése volt: „a játékok ideje alatt Olimpiai Újság jelent meg. A rádió 41 országba közvetítette az eseményeket. Ekkor kezdődtek az első televíziós kísérletek is. Leni Riefenstahl pedig 80 operatőrrel monumentális filmet forgatott az olimpiáról” (Umminger, 1992: 390). Hazánkban még az 1952-es olimpiát is csak rádión lehetett nyomon követni, az 1960-as római játékokat azonban

már a képernyőn is nézhette a meglehetősen alacsony számú televíziótulajdonos. Ez volt egyébként az első, nemzetközileg élőben közvetített olimpia, amelynél mindenki az olasz tévé műsorát vette át. A Magyar Televízió 34 órát közvetített a helyszínrre kiküldött két sportriporter (Vitray Tamás, Radnai János) kommentárjával (Takács 2006).

Az 1950-es évektől a sport már állandó helyet kapott a televízió programjában, s ezzel a sportújságok, magazinok példányszáma is folyamatosan nőtt, a sportkedvelők ugyanis olvasni is akartak kedvenceikről. „Kezdetben a televíziós társaságok azért vállalták a sportközvetítést, mert nem került sokba, és vonzotta a nézőket. Hamarosan megváltozott a helyzet. A sportvilág felismerte, hogy piaci értéke van. A sportszövetségeket meg lehetett vásárolni” (Umminger 1992: 633). Ez azt jelentette, hogy egyes sportágak szövetségei ekkor még fizettek azért, hogy a televízió közvetítse eseményeiket. Egyre tágult a versenyek repertoárja a televízióban, az olimpiák mellett már egyéb, nagyszámú nézőt vonzó eseményeket (pl. labdarúgó-világbajnokság) is műsorra tűzték a csatornák.

Azzal, hogy a sport ekkora teret kapott a médiában, megváltozott a sport és a közönség viszonya, ami a közvetett sportfogyasztás dominanciájának kialakulásához vezetett. „Korábban a sportesemények közönsége nagyrészt olyanokból állt, akik maguk is művelték a nézett sportágakat, tehát szakértőnek tekinthetők. Mára ez megváltozott, a nézők jelentős része soha nem űzte az általa kedvelt sportokat, és sokan csak a televízió keresztül kísérik figyelemmel a sportvilág történeteit” (Urbán 1997: 17). A médiának és a sportnak is – abból következően, hogy a nézők jó része laikusnak tekinthető – másfajta élményt kell nyújtania: a szakmai bravúrok kevésbé kötik le a közönséget, sokkal inkább a látványelemeket értékelik. Megerősödött a sportban is a televízióra jellemző magazin műfaj, amiben sokkal fontosabb szerep jut a szerkesztésnek és az értelmezésnek, azaz a kísérőszövegnek és a kommentároknak (Misovicz 1997: 29).

A médiának a sportszocializációban betöltött szerepe is vitathatatlan. A gyermekek, fiatalok, de még a felnőttek sporttal kapcsolatos attitűdjeinek alakításában is döntő jelentőségűek lehetnek azok a jelenségek, amelyeket a média a sport ábrázolása során kiemel. Amit a sportmédia bemutat, amiről beszél, illetve amire a reprezentáció során hangsúlyt fektet, mind-mind meghatározhatja a közönség észlelését a sporttal, sportolókkal kapcsolatosan. A médiában megjelenő sportolók mintaadóvá válnak a társadalom tagjai számára (vö. Gáldiné 2007).

Napjaink médiája – újmédia

Az első számítógépek és az internet megjelenése óta a médiafogyasztási szokások jelentősen megváltoztak, különösen igaz ez az újmédia-használat gyors és széles körű terjedése óta, aminek hatására korunkat a különböző digitális adathordozókon, újmédia-eszközökön megjelenő szövegek alkotása és befogadása jellemzi.

Az újmédia digitális és hálózatos jellegének köszönhetően korábban soha nem tapasztalt mennyiségű információ, médiatartalom vált tárolhatóvá, terjeszthetővé, hozzáférhetővé. A digitálisan rögzített tartalmak tehát már nem csupán a kultúra megőrzését, hanem kereshetővé tételét is jelentik (Szűts 2013: 15).

A digitális technika lehetővé tette a befogadói aktivitást, a befogadók felhasználóvá válását, így ma már bárki, akinek okostelefonja van, rögzíthet egy-egy eseményt, és nem meglepő, hogy a különböző közösségi oldalakon a felhasználóknak köszönhetően szinte pillanatok alatt értesülhetünk egy-egy balesetről, természeti katasztrófáról vagy egy sportesemény aktuális eredményéről. De az is szinte mindennapossá vált, hogy a hírműsorokban, hírportálokon járókelők mobiltelefonnal készített felvételeit látjuk az eseményeket dokumentáló képi anyagként, vagy forrásként idéznek egy e-mailt, internetes videómegosztón, közösségi portálon található tartalmat. A különböző politikai események, politikusok beszédei, nyilatkozatai a YouTube-on, Facebookon megosztva azonnal kommentálható tartalommmá válnak.

A közösségi média megjelenésével megszűnt a hírek ciklikussága. A nyomtatott média naponta egyszer kínált híreket az olvasóknak, a hagyományos elektronikus média már naponta többször, de meghatározott időben, előre megszerkesztett folyamatban. Ez a helyzet az internet, illetve a közösségi média megjelenésével gyökeresen megváltozott. A hírek áramlása folyamatossá vált, a befogadók nem előre szerkesztett rendben kapják az információkat, hanem maguk válogatnak. A digitális világ nem csupán a hírek ciklikusságának megszűnését hozta, az amatőr tartalmak a korábbinál jóval nagyobb közösség számára, lényegében valós időben váltak hozzáférhetővé. Tartalmi szempontból most már el kell különítenünk a klasszikus médiatartalmakat a felhasználók által létrehozottaktól. Az információkat ugyanis már nem csupán az újságírók gyűjtik és alakítják tudósítássá, nemcsak ők fogalmaznak kommentárokat, vezércikket, hanem azok „egy ökoszisztémából bukkannak fel, amelyben

az újságírók, tényközlő források, olvasók és nézők cserélik ki a birtokukban lévő információkat. Ez a változás 1999 körül kezdődött, amikor először lettek széles körben hozzáférhetővé a blogeszközök” (Standge 2011: 10). Az amatőr tartalmak publikálásának az elmúlt időszakban számtalan megnevezését találjuk a szakirodalomban: nevezték civil vagy független (civic), résztvevő (participatory), megosztott (distributed), szabad hozzáférésű újságírásnak. Mára a legelterjedtebb talán a civil újságírás megnevezés lett, amely professzionális intézményi vagy szakmai háttér nélküli online tartalom-előállítói tevékenységet jelöl, jobbra egyszemélyes, de mozgósíthat egy egész csapatot is, először blogok formájában, majd a Twitter, Facebook vagy egyéb közösségimédia-szolgáltatók segítségével független tartalomszolgáltatás formájában valósul meg. A 2000-es évek végétől a médiavállalatok számára egyre fontosabbá vált legitimálni magukat a civil médiával szemben. „Ahogy egyre több háztartásban jelent meg a szélessávú internet, és egyre többen kezdték a profi média felől is riválisnak értelmezhető online tartalomszolgáltatásra használni a kezdetben személyes közösségi kommunikációs eszközként bevezetett publikációs és megosztó szolgáltatásokat (blogok, Facebook, Twitter), a médiavállalatok képviselői és az újságírók egyre hevesebben próbálták magukat elhatárolni a civil tartalom-előállítóktól, és egyszersmind hangsúlyozni azok másodrendűségét” (Tófalvy 2015: 58). Mára már szinte minden tartalomszolgáltatónak vannak saját blogjai, van közösségimédia-felülete, és a legtöbb amatőr tartalmakat is felhasznál saját termékének előállításakor, azaz szinte lehetetlen meghúzni a határt a professzionális és amatőr, tradicionális és új között.

A felhasználói tartalmakat értelmezhetjük tágabban, amibe beletartozik minden médiatartalom, amely a közösségi oldalakra felkerül, és szűkebben, amikor az adott médiatartalmat nem szakképzett újságíró készítette, ennek ellenére bekerült a klasszikus médiumok tartalmi közé¹⁶.

Az újmédia egyik alaptulajdonsága a sebesség, ami a tartalomra és a formára is hatással van: a cél az üzenetek gyors célba juttatása, aminek következményként rövidülnek a tartalmi egységek. A hangsúly a mondanivaló megfogalmazásáról a terjesztésre helyeződik. Míg korábban jól elkülöníthető volt egymástól a nyomtatott, illetve elektronikus, de még a rádiós és televíziós médiatartalom is, ma már – a technológia fejlődésével összhangban – szinte

¹⁶Ezek mellett megemlíthető talán még egy típus, amikor szakképzett újságíró magánemberként, saját közösségi oldalán oszt meg tartalmat egy-egy eseményről.

egységesedni látszik az oda-vissza átjárható, megosztható, szerkeszthető vagy előállítható, modularizált és újramixelhető, a befogadásban pedig egyre inkább individualizált médiatartalom (Myat 2010).

Teljesen új közlési-tájékoztatási felületet jelentenek a közösségimédia-alkalmazások, amelyek ma már nem csupán a felhasználók kapcsolatépítését teszik lehetővé. A folyamatosan frissülő üzenőfalon látható státuszjelentések, linkek, híradások adják azt a pluszt, ami miatt egyre népszerűbbek, s az újságírás megújítójának is látják.

A 2016-os olimpia médiareprezentációja

Az újmédia, a digitális technika megjelenése a médiaüzenetek tartalmi és strukturális, a hagyományos médiumok funkcionális változását is hozta. Vizsgálatom fókuszában a 2016-os nyári olimpia tudósításai álltak, az elemzett médiaüzenetek körét leginkább az úszással (elsősorban a Hosszú Katinka és Cseh László szereplését bemutatók) kapcsolatosakra szűkítve. Főként arra voltam kíváncsi, milyen eltérések mutathatók ki a nyomtatott napilapok és az újmédia (online lapok, közösségi média) tudósításai között. Az elemzéshez három napilap (Nemzeti Sport, Népszabadság, Magyar Hírlap) tudósításait, illetve ezen lapok online változatát, valamint a közösségi oldalakon (Facebook, Instagram) megjelent üzeneteket választottam.

Tartalom

A tudósítás a hétköznapi elbeszélések médiabeli megfelelője, társadalmi cselekvések elbeszélése. Funkciója hagyományosan az információközlés, a hiteles tájékoztatás, emellett azonban a befolyásolás eszköze is lehet. A tudósítás esetében a közlő hordozza a mondanivaló hitelét: a kommunikátor mindig személyes tapasztalataira hagyatkozva készíti el beszámolóját. Éppen ezért a nézőpont a szövegben, akár többféle módon is (névének feltüntetésével, nyelvileg, a megfelelő igealak használatával, a helyszín bemutatásával, hangulatfestéssel) jelölt, és ez különbözteti meg leginkább a hírtől. Televíziós tudósításokban vizuálisan is megjelenik.

A tudósító személyével kapcsolatban a sport esetében lényeges lehet, hogy melyik sportág eseményéről ki tudósít. Ennek kiválasztásában többféle szelekciós elv érvényesülhet (vö. Beck–Hadas 1997: 55). Egyrészt vannak sportágakra szakosodott riporterek, hiszen elengedhetetlen, hogy a közvetítő/tu-

dósító ismerje az adott sportág szabályait, szakkifejezéseit, másrészt ritkábban ugyan, de alkalmazza a nemek szerinti szelekciót is: a nők által szívesebben nézett, kedveltebb sportágak versenyközvetítéseit nők tudósítják (pl. torna, jégtánc), a férfi nézőkhöz kötődőket pedig férfiak.

A nézőpont jelöltségének, a tudósító személyének kérdése az újmédiában, különösen pedig a közösségi médiában gyökeresen megváltozik. Itt ugyanis bárki tudósítónak válhat, aki részt vesz egy eseményen, és annak történéseiről, eredményeiről, hangulatáról tájékoztatja a befogadókat. Ez pedig a valamelyest állandósult jellemzői alapján jól körülhatárolható műfajban határeltolódásokhoz vezet. A tudósításokat az újságírótankönyvek az objektív–szubjektív közlői szándék alapján létrehozott kategóriapár kettősségére építve az objektív műfajcsaládba sorolják: „Másképpen fogalmazva, a tudósító személyisége, valamint a jelenlét érzékeltetése, nem tolakodhat előtérbe, nem veszélyeztetheti a tudósítás funkcionalitását. Ami alatt azt értjük, hogy a tudósított esemény információt hordozó tartalmi része, objektív tárgy- és ténytyszerűsége, valamint a helyszínt megjelenítő és érzékeltető elemei, megfelelő arányban és egységben kell, hogy álljanak egymással” (Szigethy 2008: 61)¹⁷.

A tudósítás funkciója hagyományosan az információközlés, a hiteles tájékoztatás. A befogadók elvárása is ez. Igaz, ez kb. az 1960-as évektől kezdve fokozatosan lazul, amikor is az USA-ban megszületett az újságírásnak egy új formája, s szakítva a korábbi hagyományokkal, előszeretettel kezdtek irodalmi eszközöket is alkalmazni a megformáláskor. A cél tehát már nem pusztán a tájékoztatás volt, hanem az is, hogy mindezt szórakoztatva tegye. A tájékoztatás és a szórakoztatás mellett – ahogyan arról korábban már részletesebben is szóltam – a tudósítás a befolyásolás eszköze is lehet (H. Tomesz 2009). Az esemény bemutatása ugyanis keretbe foglalással történik, azaz a médiaszövegekhez olyan tudásszervező struktúrák, sémák kapcsolódnak, amelyekben a

¹⁷ „A tudósítás a hír rokona, bár a hír az információs, a tudósítás pedig a róla elnevezett műfajcsaládba tartozik. A tudósításnak ugyanúgy válaszolnia kell a ki (mi), mit, mikor, hol, miért és esetleg a hogyan kérdésre. A két műfaj közötti alapvető különbség az, hogy a tudósításban az újságíró a saját maga által látott, tapasztalt, átélt eseményről tájékoztat.” (Balázs–Szayly–Szilágyi 2005:26).

„... a tudósításként megfogalmazott közlésnek valamifajta egyéni hangvétele alakul ki. Tartalmazhatja a körülmények, a helyszín leírását; hivatkozás történhet benne mások véleményére; a hírrel szemben inkább magán hordozza megfogalmazójának stílusjegyeit, sőt a szerkesztőség gyakorlatától függően, korlátozott mértékben, véleménye kifejezett érzékeltetésére is lehetőséget teremthet.” (Domokos 2005: 253)

befogadók értelmezhetik az eseményeket. A keretezéssel az újságíró elszigetelt ténydaraboknak adhat értelmet. Ha ezt megteszi – márpedig ez szinte elkerülhetetlen –, elszakad a tiszta objektivitástól, s akaratlanul is elfogulttá lesz.

Az újmédia sporttudósításaiban felértékelődik a nézőpont szerepe, előtérbe kerül a szubjektum, az üzenet leglényegesebb elemévé válik az a nézőpont, amelyből a közlő az üzenetet (és így a világot) megkonstruálja.

Hagyományosan a tudósítás (a hírekhez hasonlóan) válaszol a műfajismerteti könyvekben megadott képlet – $5W + 1H$ – kérdéseire, vagyis tartalmazza azt, hogy ki, mikor, hol, mit, hogyan és miért tett.

Ki tette: a vizsgált szövegek mindegyikében szerepelt.

Mikor tette: ez esetben az események az olimpián történtek, tehát olyan információ, amit nem szükséges megfogalmazni, hiszen a befogadó háttértudásában benne van, hogy aznapi, esetleg előző napi történésről van szó.

Hol tette: ugyanaz mondható el erre a kritériumra is, mint az előzőre. Mindenki előtt ismert, hogy hol történik az esemény, ezért nem lényeges eleme a tudósításnak. Ennek ellenére előfordul, hogy megjelenik a szövegben:

„Az amerikai és az ausztrál küldöttség után a magyar úszócsapat érdemelte ki a leggazdagabb kollekciót (három arany-, valamint két-két ezüst- és bronzérem) Rio de Janeiróban” (Népszabadság, augusztus 15.)

„Hosszú Katinka és Szász Emese aranyérmes a riói olimpián” (Népszabadság, augusztus 8.)

„Szász Emese és Hosszú Katinka révén két aranyérmet nyert a magyar csapat a riói olimpia első hivatalos versenynapján” (Magyar Hírlap, augusztus 8.)

Miért tette: a legtöbb esetben szerepelt.

Hogyan tette: minden esetben szerelt:

„A 400 méteres vegyes úszás királynője szenzációs világrekorddal, a második helyezett amerikai Maya Diradót négy és fél másodperccel maga mögé utasítva nyerte meg élete első olimpiai bajnoki címét” (Magyar Hírlap, augusztus 8.)

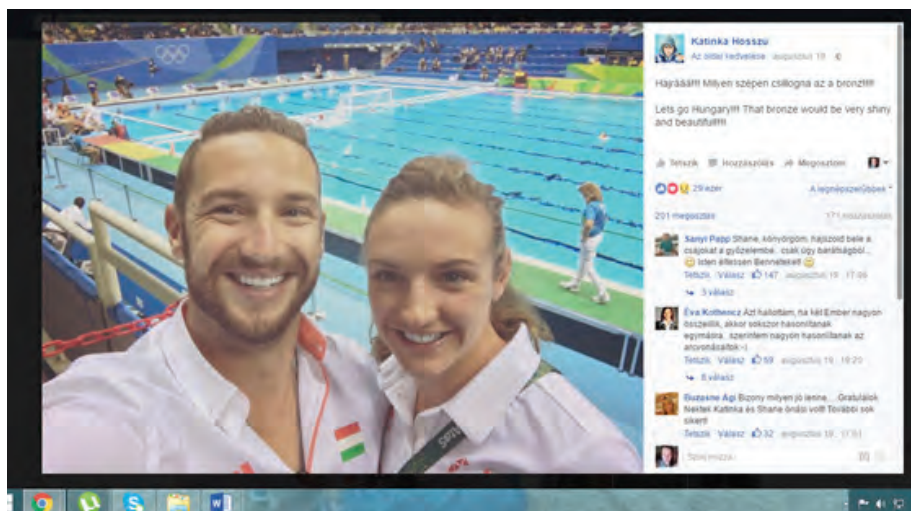
„Ezzel a vegyes úszás egyedüli uralkodója lett” (Magyar Hírlap, augusztus

„Földön túli teljesítményét mi sem jelzi jobban” (Népszabadság, augusztus 8.)

A sporttudósítást speciális tudósításnak tekinthetjük, hiszen az eredmény közzététele mellett a cselekmény visszaadása, a történetek mikéntje, dramaturgiája, a fordulatot hozó mozzanatok megjelenítése nem csupán formai elem (Szigethy 2002: 64).

Ahogy Balázs Géza megállapítja, a sporttudósítás legfontosabb eleme a sportág meghatározása, valamint az eredmények ismertetése, s ami új elem a hírhez képest, hogy a tudósító emellett a legizgalmasabb, legjellemzőbb akciókat is bemutatja, visszaadva ezzel a sportesemény hangulatát. (Balázs 1999: 18)

Az újmédia olimpiai tudósításai esetében az események bemutatása, az eredmények közzlése is háttérbe szorul. Az üzenet fókuszában a közlő áll, mert míg egy váratlan esemény (baleset, természeti jelenség, katasztrófa) prezentálásakor a történések megörökítése, drámaiságának visszaadása a cél, lehetőleg gyorsan, megelőzve a professzionális platformokat, erre itt nincs szükség (felkészült stábok, szakosodott tudósítók megteszik ezt).

A sporttudósítás az identitás, csapathoz tartozás tolmácsolója. A kötődés – ami lehet egyénhez fűződő (például egy nemzetközi versenyen, amennyiben a sportoló hazánkat képviseli), és lehet csapathoz fűződő – minden esetben bo-

nyolult érzelmek, attitűdök megvalósulása, amelyek közül mindig azok válnak hangsúlyossá, amelyek az adott összefüggésrendszerben érvényesek (Hadas 1997: 50). Ezek a tartalmak szorosan kapcsolódnak az egyén korábbi tapasztalataihoz. Az identitás, csapathoz kötődés kérdése különösen hangsúlyossá válik egy nemzetközi eseményen (Európa-bajnokság, világbajnokság, olimpia). Ennek egyik legmarkánsabb megvalósulását láthattuk 2000-ben a sydney-i olimpián, ahol egy bennszülött származású ausztrál sportolónő a nemzet lányaként gyújtotta meg az olimpiai lángot.¹⁸ Bernstein és Blain (2003) az olimpiai játékok megnyitója és az azt követő események, versenyszámok közötti szimbolikus ellentétre hívja fel a figyelmet: míg a megnyitóünnepség a békét és az összetartozás érzését sugallja, a versenyeken már valójában a nemzetek csatája zajlik. Az identitás kifejezése, a versenyzők, csapatok éltetése a tudósításokban kétféle formában jelenik meg. A tudósító az eredmény közlésén túl igyekszik visszaadni az esemény hangulatát is, ezért a fabuláris részben idézheti a közönség által skandált rigmusokat, de az átélt, tapasztalt érzelmi-indulati reakciókat saját megfogalmazásában is közölheti.

„...a lelátón ülők is feszülten figyeltek, hiszen az első pillanattól kezdve hatalmas volt a verseny” (Nemzeti Sport, augusztus)

„Shane Tusup végig ezer fokon égve buzdította a medence széléről” (Népszabadság, augusztus 8.)

„Mindenki talpon az uszodában, egy emberként szurkolnak a magyar lánynak, aki Bajáról indult el, hogy meghódítsa a világot” (Nemzeti Sport, augusztus 8.)

„Az uszoda egy emberként lélegzik, húzzák Katinkát a rekord felé” (Nemzeti Sport, augusztus 8.)

„Katinka körbenéz, a közönség tombol” (Nemzeti Sport, augusztus 8.)

Szerkezet

A reprezentációt segíti, a megértés keretéhez hozzátartozik ezenkívül a médiaszövegnek a gondolkodásmódok hasonlóságán alapuló formális szerveződése is. A történetek szerkezeti sémáinak a befogadásban, felidézésben legalább olyan fontos szerepe van, mint a szövegalkotásban. A felidézés során ugyanis

¹⁸Vö.: www.fn.hu/olimpia/20080805/sydney_2000_visszatert_olimpiai

nem teszünk mást, mint hogy a meglévő cselekvési sémáinknak megfelelően rekonstruáljuk a történeteket. A hétköznapi elbeszélő szövegek felépítése kronologikus, követi az események időrendjét. A hírekben, tudósításokban az elbeszélés rendje más séma szerint alakul: legtöbbször fordított időrendet követ. A történet lineáris rendjét megtöri a hírérték, ezért az események legfontosabb részlete, vagyis a végkifejlet kerül a kommunikátum elejére, mert ez az, ami a legnagyobb hatást képes kiváltani. Az újságíró szakmában ezt a struktúrát fordított piramis szerkezetnek nevezik. A sporteseményről szóló beszámolók megfelelnek ennek a struktúrának. A legtöbb esetben a verseny vagy a mérkőzés végeredménye kerül az összefoglalásba (ami előfordul, hogy tipográfiailag nincs elkülönítve a szöveg további részétől), majd időrendben haladva mutatják be a verseny menetét, dramaturgiáját, kiemelve a legjellemzőbb akciókat, legizgalmasabb pillanatokat.

Minden esetben találunk háttérinformációkat is a szövegben, amelyben a szerző bemutatja a körülményeket: lefesti a verseny hangulatát, tudatja a csapat vagy sportoló korábbi eredményeit. A kommentár részben idézhetik a sportoló, csapattag vagy szakértő véleményét, amely egyúttal értékelése is lehet a látottaknak, illetve megfogalmazhatják várakozásaikat is: milyen további eredményre lehet számítani, mikor láthatjuk újra pályán a csapatot vagy a sportolót.

Az egyes részek a sporttudósításokban fölcserélődhetnek: indulhat a szöveg a körülmények leírásával is. Ezekben az esetekben vagy a sportesemény hangulata, az azt megelőző várakozás volt kiemelt fontosságú, vagy a verseny végeredménye volt annyira váratlan, hogy ezt a tudósító igyekezett a befogadókkal is érzékeltetni. A szerkezeti egységek fölcserélésének célja tehát az izgalom fokozása (lásd 1. sz. melléklet).

A tömegkommunikációs csatorna kiválasztása eltérő befogadási mechanizmusokat eredményez, tehát más-más kognitív feladat elé állítja a befogadót, és egyúttal hatással van a kommunikációs üzenet strukturálódására is. Az újságíró szakma a nyomtatott hírek szerkezeti ábrázolására a fordított piramis modellt alkalmazza, az elektronikus közlésű hírek, tudósítások szerkezetét pedig körkörösnek, mozaikosnak nevezi. Ez utóbbi alkalmazkodva a befogadói igényekhez a legfontosabb információt ismétli, ezzel keretet adva a történetnek. A rádiós és televíziós publikálásnál fontos körülmény, hogy a közölt információkat egyszeri hallás után kell a befogadónak megérteni, azaz nincs lehetőség újrafeldolozásra, az információ nem térben, hanem időben terjed.

A digitális információtechnika megsokszorozta a befogadói szabadságot, önállóságot. A befogadót persze mindig is aktívnak lehetett tekinteni, aktivitása azonban korábban jobbra a jelentéskonstruálási folyamatra (a média-szövegek értelmezésére) korlátozódott. Ma már azonban az információk kiválasztásában, szelektálásában, a médiaüzenetek tartalmának és struktúrájának kialakításában is tevékeny része van. A nyomtatott média az olvasás, megértés készségét kívánja, amelyek segítenek az összefüggések feltárásában, az értelmezésben. A befogadás az elektronikus média esetében egyszerűbb, bár fókuszáltabb. Nincs szükségünk különösebb kompetenciákra a tartalmak befogadásához. Az újmédia azonban már megköveteli a technológiai-informatikai nyelv ismeretét is. „Az újságot tartva még saját elménk (lelkünk, meggyőződésünk) szervezi a médiakommunikációt. A számítógép előtt ülve már egy másik agy szervezi gondolkodásunkat. Mára nem mi kommunikálunk témákról, hanem a témák kommunikálnak rólunk” (Aczél 2012: 128).

Az újmédia-tartalmak nem lineáris szerveződésűek, szerzőik nem lineáris szöveget alkotnak, és a befogadótól sem lineáris befogadást várnak. Az olvasás ebben az esetben nem a megírt sorok követését jelenti, a szöveg nem lezárt és megváltoztathatatlan narratíva (mint például a könyvekben vagy nyomtatott újságokban). A befogadó maga is részt tud venni annak alakításában, a linkek segítségével ugyanis átjárhatóvá válnak a médiaüzenetek, tetszőlegesen összekapcsolhatók, tehát nem olvasni kell azokat, hanem irányítani. Minden elolvasott szövegrész után szabadon választhatunk a következőről, s az egyes szövegek így tetszőleges szövegrészekből alakíthatók ki. Az ilyen módon szerveződő szövegre Theodor Nelson a hipertext kifejezést használta, amely az ő meghatározásában az egymással több szinten összekapcsolódó, így változó módokon befogadható, gyakran video-, vagy hangfájlokhoz vezető linkeket is tartalmazó szöveget jelent. Ezt tapasztalhatjuk az olimpia tudósításai esetében is. Az internetes lapok tudósításai már nem a nyomtatott médiaüzenet elektronikus változatai, hanem – alkalmazkodva az új médiakultúrához – linkes szerveződésűek, szabadon megoszthatók, alakíthatók (lásd 2. sz. melléklet).

Megváltozik az alkalmazott kódok aránya is, a korábbi verbális túlsúlyt felváltja a vizuális. Általában a kép az, ami elsőre megragadja a figyelmet, ami a leggyorsabb váltásra képes, ami interakcióra csábít. A kép azonban más információval szolgálhat a digitális bevándorlóknak és mással a bennszülötteknek. Azoknak, akik könyveket nőttek föl, a látvány nem csak önmaga, a primer jelentésen túl sok másnak is szimbóluma lehet, a kialakult fogalmi keret lehe-

többé teszi ugyanis metaforák alkotását is, míg az újmédia-generációnak a kép nem jelent mást, mint önmagát (Greenfield 2009: 173).

Stílus

A sporttudósítások tartalma sematizált, információtartalma rendkívül tömör. Nagyon leegyszerűsítve azt is mondhatnák, hogy csupán háromféle adatot közölhet: nyert, veszített, döntetlent játszott. Éppen ezért a nyelvi megformálásnak megnő a szerepe, a stílus, a közlő személyisége az, ami fogaszthatóvá, érdekessé teheti a közleményt.

A tudósítások többnyire a sportesemény közvetítése után íródnak, és szükségszerűen átadják azok hangulatát is, itt-ott értékelik a látottakat, hallottakat. A közvetítések során a kommunikátor nagyon sok képszerű elemet használ – a legtöbb esetben metaforát, egy-egy izgalmasabb szituáció kapcsán túlzást, a történetek értékelésekor esetleg iróniát. Ezeket az eszközöket többnyire a tudósítások is őrzik. Tehát a stílust maga a mondanivaló adja.

„Ahogyan a mondabeli Midász király kezében minden arannyá változott, úgy csillan meg Hosszú Katinka bőrén és úszódresszén is fénylő aranypor, ahányszor csak kiszáll a medencéből egy-egy döntő után” (Népszabadság, augusztus 8.)

„Hosszú Katinka, a Vaslady nedvesen sem rozsdásodott be. Ilyen az, amikor egy hal az emberi lények között próbálkozik” (Népszabadság, augusztus 8.)

Az expresszivitás fokozására gyakran túlzásokat is használnak:

„Hosszú Katinka lábai előtt hever a világ, miután megmutatta, hogy a földkerekség legjobbja” (Nemzeti Sport, augusztus 8.)

„Csoda. Vagy egyszerűen csak realitás? Hosszú Katinka 400 méter vegyesen abszolút favoritként ugrott a medencébe. De hogy a VILÁGCSÚCSOT MEGDÖNTVE, ÚRIDŐVEL szerzi meg első olimpiai címét?” (Nemzeti Sport, augusztus 8.)

„Évek óta ő a sportág – olimpián eddig koronázatlan – királynője” (Népszabadság, augusztus 8.)

„Földöntúli teljesítményét mi sem jellemzi jobban” (Népszabadság, augusztus 8.)

Némelyek a fejlemény bemutatására hivatottak:

„Karcapásról karcapásra faragott a hátrányából, és hetvenöt-nyolcvan méternél már látszott, hogy elkapta az aranyéhség” (Népszabadság, augusztus 8.)

A figyelem megragadására, az érdeklődés felkeltésére szolgálnak a szójátékok, amelyekkel jobbára a címekben találkozhatunk:

Leány a háton (Népszabadság, augusztus 8.)

Hiába gyúrta (Gyurta Dániel, a 200 méteres mellúszás olimpiai bajnoki címvédője nem jutott a szám középdöntőjébe) (Népszabadság, augusztus 8.)

Cseh: elszállt a pillangó – képalírás (Népszabadság, augusztus 8.)

Golden Lady (utalás egy címben Hosszú Katinkára) (Népszabadság, augusztus 8.)

Ász Emese (utalás egy címben Szász Emesére) (Népszabadság, augusztus 8.)

Kozák kajakra királynő (utalás egy címben Kozák Danutára) (Népszabadság, augusztus 19.)

Honi Kozák (utalás egy címben Kozák Danutára) (Népszabadság, augusztus 19.)

Nagyon gyakran használnak állandósult kifejezéseket is. Így például:

Nem minden kezdet nehéz (Nemzeti Sport, augusztus 8.)

A televíziós sporttudósításokban az információt a kép és a hang együtt hordozza. A tudósító a képet tölti meg tartalommal, hiszen nem azt kell elmondania, hogy mi történik (azt mindenki látja), hanem többletinformációt kell adnia, amit a stílussal tud biztosítani. Csak ezáltal tudja a nézőt a képernyő előtt tartani. A történet adott, a drámaiságot különböző stilisztikai elemekkel lehet biztosítani.

Összegzés

A sporttudósítás természetes velejárója tehát a metaforikus nyelvhasználat, amely az énmegjelenítés szolgálatába állíthatók. A médiatartalom fogyasztóhatósága, sikere a formán múlik, vagyis azon, „megtaláljuk-e a prezentációnak azt a módját, mely kellően kreatív az érdeklődés fenntartásához, de nem annyira formabontó, hogy értelmezhetetlen legyen a befogadók számára” (Andok 2015: 65). Az újmédia nem csupán a tartalmak átalakulását hozta, hanem befolyásolta a szövegszerveződés mintázatait is, azaz a posztmodern média korában nemcsak az interakció formája változik, hanem a kommunikáció műfajai is. A digitális információtechnika a médiaüzenetek szerveződését, a műfajok formáját is átalakította.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aczél Petra 2012. Médiaretorika. Magyar Mercurius. Budapest
- Aczél Petra 2014. Újmédia-tudatosság: akinek nem inge, ne vegye magára. In: Digitális Nemzedék Konferencia Konferenciakötet (Hülber László szerk.). ELTE, Budapest
- Aczél Petra szerk. 2015. Műveljük a médiát! Wolters Kluwer. Budapest.
- Andok Mónika 2013. A hírek története. L'Harmattan Kiadó, Budapest
- Balázs Géza – Szayly József – Szilágyi Árpád 2005. Médiaismeret. DUE. Budapest
- Bánhidi Zoltán 1971. A magyar sportnyelv története és jelene. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Beck László–Hadas Miklós 1997. Olimpia és nemzeti identitás. Jel-kép 1997/1 49–59
- Bíró Melinda 2007. Survey of different types of communication in swimming education
- Wychowanie Fizyczne i Sport / Physical Education and Sport 51: pp. 1–4.
- Domokos Lajos 2005. Press and PR. A médiatevékenység, a szervezeti és az

- üzleti kommunikáció alapjai. Teleschola Könyvek. Budapest
- Gáldiné Gál Andrea 2007. Sport és társadalmi nem a 21. század elején a média tükrében Magyarországon (kézirat). Elérhető: http://phd.semmelweis.hu/mwp/phd_live/vedes/export/galandrea.d.pdf Letöltve: 2016. szeptember 2.
- Hadas Miklós – Karády Viktor 1995. Futball és társadalmi identitás. In: Replika 17–18. 89–120
- Kapi Márton – Bíró Melinda 2009. A magyar sportszaknyelv helyesírásának dilemmája. Magyar Sporttudományi Szemle 10:(38) p. 32.
- Misovicz Tibor 1997. Mi megy a tévében? A sportműsorok változása. In: Jel-Kép, 1. 23–34
- Myat Kornél 2010. Médiaelméletek és a késő-modern médiakörnyezet. In: Médiakutató, 2010 nyár
- Müller Anetta 2009. A legújabb trendek a sportmarketing és menedzsment területén. In: Magyar Sporttudományi Társaság Sportinnovációs Szakbizottság Évkönyve. 59–63. p. 2009.
- Rétfalvi Györgyi 2012. Új média. In: Média, kultúra, kommunikáció. Libri Kiadó. Budapest.
- Silverstone, Roger 2010. Médiaerkölcs. Napvilág Kiadó. Budapest
- Greenfield, Susan 2009. Identitás a XXI. században. HVG Könyvek. Budapest.
- Szigethy András 2008. Tájékoztató műfajcsalád. In: Bernáth László (szerk.) Bevezetés a műfajelméletbe. Dialog Campus Kiadó–MUOSZ. Budapest–Pécs
- Szűts Zoltán 2013. A világháló metaforái. Bevezetés az új média művészetébe. Osiris Kiadó, Budapest.
- Takács Ferenc 2006. Régi idők sportérmei. Tandem Kiadó, Budapest
- Tófalvy Tamás 2015. Digitális technológia, kultúra és az újságírás határai:

Hogyan formálja a kultúra technológiát? In: Médiakutató, ősz, 55–65.

Tomesz Tímea 2009. A befolyásolás mint a tudósítás szövegszervezője. In: Hatékony nyelvi, idegen nyelvi és szakmai kommunikáció interkulturális környezetben. (Kukorelli Katalin szerk.) Dunaújvárosi Főiskola, Dunaújváros, 184–194

Umminger, Walter 1992. A sport krónikája. Officina Nova, Budapest

Urbán Ágnes 1997. Sportüzlet, média és társadalom. In: Jel-Kép, 1. 15–22

Források:

www.nol.hu

www.nemzetisport.hu

www.magyarhirlap.hu

www.facebook.com

Instagram

MELLÉKLET

1. számú melléklet

ZONGORA A FEJRE
MESTERI EZÜSTHÁRMAS

Azokat az arcokat látni kellett... Az olimpiai uszoda vize még pezsgett, a célba érkezők által csapott hullámok még nem csendesedtek el, amikor a célnál visszaforduló és az eredményjelző táblát keresők szeme előbb kerekre nyílt, majd szinte egyszerre nevetél magukat.

1. Joseph Schooling, Szingapúr, 50:39
2. Michael Phelps, Egyesült Államok, 51:14
2. Chad le Clos, Dél-Afrika, 51:14
2. Cseh László, Magyarország, 51:14

Ilyen van?

A jelek szerint igen, bár gyaníthatóan még a sporttörténészeknek is alaposan utána kellene nézniük, hogy előfordult-e valaha az olimpiák úszóversenyein, hogy hárman századra azonos időt úsznak. A százméteres pillangó fináléjáról van szó, amely magyar szemmel nézve a riói játékok pénteki versenynapjának egyik legjobban várt döntője volt.

Az ok ismert: Cseh László.

Mindenki, talán még maga Cseh is arra volt kíváncsi, hogy a 200 m pillangó betlije után (az aranyesélyesként rajtoló magyar teljesen szétesve a hetedik helyen végzett) képes lesz-e talpra állni. Az előfutam és az elődöntő is jól sikerült, Cseh a negyedik idővel kvalifikálta magát a hatos pályára, Michael Phelps a kettesre, Chad le Clos az ötösre került, míg a négyesen a középdöntőben a legjobbat úszó Joseph Schooling rajtolt.

Persze ahol Phelps úszik, ott mindig történik valami (általában az, hogy nyer...), a lelátón ülők is feszülten figyeltek, hiszen az első pillanattól kezdve hatalmas volt a verseny. A szingapúri végig a többiek előtt járt egy kicsivel, és nem is lehetett megelőzni, de az az örült verseny, amely mögötte zajlott,

nem mindennapos volt. Fél távnál Cseh a negyedik, Le Clos az ötödik, Phelps a hatodik helyen fordult, 75 méternél Le Clos már második volt, Cseh a harmadik, Phelps elképesztő hajrába kezdett, 90-nél képtelenség volt megmondani, hogy állnak, a végén pedig valósággal bezúdulnak a célba, az óra sem tudott dönteni hármójuk között. A győztes szingapúrival persze madarat lehetett volna fogatni (pillanatok alatt előkerült a világhálón egy nyolc évvel ezelőtti készült fotó, amelyen a még gyerek Schooling példaképével, a már akkor csúcson lévő Phelpsszel pózol), a lelátó azonban legalább olyan lelkesedéssel ünnepelte az egyre csendesedő hullámok között csodálkozó tekintetű, majd jót nevető hármakat.

Csodálatos pillanat volt.

Felemelő és emberi egyben a riói játékok egyik legemlékezetesebb versenyét követő legemlékezetesebb pillanata.

(Nemzeti Sport, augusztus 13.)

2. számú melléklet

MOSOLYOGVA VÉGIG, SÍRVA A DOBOGÓ TETEJÉN: SZÁSZ EMESÉÉ „AZ” ARANYFORDÍTÁS

NEMZETISPORT.HU
2016. augusztus 13. 14:48 | Fotó: 2016.08.07.04.34

MAROSI GENDY A HELYSZÍNŰR TUDÓSÍT

Tuti a párbajthrillerhez legközelebb álló sportág. Pláne ebben a rendezésben. X alakú pást, közepén a végső párharchoz való terület, elsötétítés a lelátón, fények a vívókon. Csönd, cipőcsikorgás, párbajtőrössorrenés, tusok után a felkiáltások. A feszültség elképesztő, a közönség meg minden találát után kiadja magából. Az elején türelmijátékkal húzzák az idegeket – a miénket és egymásét –, a végén felgyorsul az akció. Az izgalom töretlen. A feszültség is. Egy csecsemő nem bírja a Carrioca 3 Arénában, elbőgi magát.

Szász Emese megadta a végső döntést a pszichothrillerben (Fotó: Szabó Miklós)

Mondom, thriller az egész.

A főhősnő 176 centi magas, szőke és hallatlan módon élvezi ezt az egészet. Időnként pedig megvív valakivel és legyőzi. Julia Rejjajevát 15:11-re, Kang Jung Mit szintén, Szató Nozomit 4-re, esélye sincs a japánnak. A színházi nagyelőadást játszó francia Lauren Rembit belekényszeríti a végén egy ongyilkos rohanásba. Ez is megvan. Évezni, jársoz, tudja, men, nyeri.

4. SZEPTEMBER 17. MAGYARORSZÁG MACEDONIA
KÖZÖSSÉGI ÉS KULTURÁLIS MEGTÁRSASÁG
FELTÁRÓ HÍRŐRŐS SZÖVEGEK

FRISS HÍREK

Videó: Jónagy a hazugságot elvett csónak
10 éves felépítés

Kuratórium: szociális jogok a vidéki cégekkel
le, pedig nem is

Fotó: Képek: Székely Anna és gratulálók Csizsák
Köszönet

Tenül az alapoktól

Részletek

Szerintünk alap, hogy
a sok HD-csatornához
villámgyors net jár

HORIZON

RIO 2016 ÉREMTÁBLA

	USA	GBR	CHN
1	46	37	38
2	21	23	14
3	26	18	28

17.45. Rio. Az első magyar finálé. Az első magyar érem. Szász Emese érme. Az aranyért az olasz Rossella Fiamingo jön. Kétszeres világbajnok, bagatell.

Csendre intenek mindenkit az arénában. Nem szükséges. Csikorgás. Csörrenés. Találat. Találat. Találat. Sok a tus. Fiamingo meg vezet. Jeges fuvalat, a klíma hozzátesz még egy kicsit a hangulathoz. 9:6 oda, 10:6 oda. „Italia, Italia” – zúgják a lelátón. Innen már bravúr kellene. Jön. A bravúr és Szász Emese. 7, 8, 9, 10, kap egyet, majd 11:12 valószínűtlenül hosszú. a közönség horgásától kísért akció után.

Mindenki megkapja a thrillert, amiért jött.

Aztán Szász Emese előlép a thriller abszolút főszereplőjévé, mondhatni, lejátssza a képernyőről az ellenfelet. Végtelen koncentrációval, végtelen higgadsággal, végtelenül ügyes kézzel dolgozik. 12:12. 13:12. 14:12.

Egy tusra az első magyar olimpiai arany Rio de Janeiróban.

Az utolsó együttes találat. Egy pillanatra megdermed mindenki. Aztán egy pillanat alatt felfogja mindenki. Szász Emese olimpiai bajnok!

A szőke, 176 centi magas főhősnő a páston áll és sír. Éremért jött, azt mondta. Arany lett. Sokáig ezüstnek tűnt, majd jött a fordítás. „A” fordítás. Az aranyfordítás.

Kipakolják a kék pástra, a zöld fények elé a sárga dobogót. Felvonják a piros-fehér-zöld zászlót.

A feszültségnek vége. A főhősnő elnyerte jutalmát.

Gyanúsan csillog mindenkinek a szeme.

Többek között a főhősnőnek is.

MEGOSZTOM

Mentsd a Facebookodon

HOL LEHET KÖVETNI AZ NSO-T?

Kövessetek

YouTube

Twitter

Instagram

HOZZÁSZÓLÁSOK

A hozzászóláshoz kérlek lépj be!

fulesferi 2016. 08. 07. 14:49
Óriási élmény volt végig izgulni a döntőt, és ugyanilyen óriási EMESE teljesítménye. 4 találat hátrányból pesszimisták voltunk, de há! Istennek EMESE nem volt az!
Kulcsár mester óriási erőt adhatott NÉKI, látszott a TV-n keresztül. A MESTER-nek is nagy gratuláció!
Felejthetetlen este volt, köszönjük!!!

papamaci123 2016. 08. 07. 12:40
Szívből gratulálok! Iskolapéldája volt a türelmes, megfontolt küzdelemnek. Legyen példa minden kicsikónak: a türelem nem csak rózsát terem – aranyat ér. Köszönjük, Emese!

jbatori 2016. 08. 07. 11:16

5	GER	17	10	15
6	JPN	12	8	21
7	FRA	10	18	14
8	KOR	9	3	9
9	ITA	8	12	8
10	AUS	8	11	10
12	HUN	8	3	4

Forrás: www.nemzetisport.hu (2016. augusztus 6.) Letöltve: 2016. szeptember 3.

NAGY ZSUZSA¹, MÜLLER ANETTA², SIMON UGRON ÁGNES³,
ZIDEK PÉTER³, ANDRÁS ÁLMOS⁴,

¹Veres Pálné Gimnázium, Budapest

¹Veres Pálné Grammar School, Budapest

²Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

²University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

³Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárno

³University of Selye János, Faculty of Teachers Treaning, Komárno

⁴Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

⁴University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport,
Cluj-Napoca

A TESTNEVELÉSÓRÁN ALKALMAZOTT PULZUSMÉRÉS SZEREPE
A TANULÓK DIFFERENCIÁLT OKTATÁSÁBAN

THE ROLE OF HEART RATE MONITOR USED IN PHYSICAL EDU-
CATION CLASSES TO STUDENTS DIFFERENTIATED TEACHING

Összefoglaló

A testnevelés tanításában jelentősebb hangsúlyt kell helyezni a differenciálásra. A tanulmányban egy olyan új módszertani ötletet vázolunk fel, amely hozzájárul a differenciálás objektív kivitelezéséhez, ezzel egy időben segíti az egyes osztályok tanmeneteinek összeállításánál a kimutatásokból leolvasható NETFIT felmérést adatok, összefüggések, korosztályos jellemzők vizsgálatával a testnevelés tantárgy követelményeinek reális meghatározását.

Kulcsszavak: differenciálás, pulzusmérés, motiváció, testnevelésóra

Abstract

In teaching of PE the most significant emphasis has to be placed on derivation but to this some objective methods and some corroborative materials are also required. To the demonstrable derivation we need the elaboration of a new measuring system, the results of which can be adaptable to the complement of the NETFIT measures.

Keywords: Derivation, Measuring of Pulse Rate, Motivation, PE lesson,

Bevezető gondolatok

A mindennapos testnevelés bevezetése hazánkban öröndetes, hiszen ennek szükségszerűsége vitathatatlan. A testnevelésórák számának növelését igazolták a gyerekek és a fiatal tanulók körében megfigyelhető elszomorító egészségügyi tendenciák is. Igen magas a különböző deformitással rendelkezők aránya, de a különböző betegségek, mint a cukorbetegség, a magas vérnyomás, az asztma, az allergia, a COPD, a szívbetegség is magas gyerekekérntettséggel társulnak. Sajnos a mozgásszegény életmóddal összefüggő betegségek, annak tünetei egyre fiatalabb életkorban jelentkeznek. A szív- és érrendszeri betegségek egyik leggyakoribb kockázati tényezője a magasvérnyomás-betegség, amely gyakran már a serdülőkorban kezdődik. Napjainkra egyre több embert érint a cukorbetegség (diabetes mellitus), a zsírányagcsere-zavar (lipidanyagcsere-zavar), az elhízás (obesitas). Az Európai Unióban a 2-es típusú cukorbetegség száma 25 millióra tehető¹⁹. Magyarországon a cukorbetegség száma jelenleg a felnőtt népesség 6%-át teszi ki. Minden 13. felnőtt nő és minden 16. felnőtt férfi esetében fordult elő cukorbetegség (OLEF 2003).

A zsírányagcsere-zavar, a kórosan emelkedett koleszterinszint a magyarországi felnőtt lakosság kétharmadát érinti. Különösen aggasztó a gyermekkori elhízás előfordulása, amely növekvő tendenciát mutat. Az elhízott gyermekek aránya az EU-országokban eléri a 20%-ot. Az életkor előrehaladtával az elhízás gyakorisága nő, ami szerepet játszik a keringési betegségek és a cukorbetegség kialakulásában is. Az említett betegségeken túlmenően a mozgásszervi betegségek növekvő gyakorisága figyelhető meg a felnőtt lakosság körében, amely részben összefüggésbe hozható az inaktív életmóddal. A rendszeres fizikai aktivitás csökkenti a betegségeket, kedvezően befolyásolva azok kockázati tényezőit. A mozgásszegény életmódnak köszönhetően kialakult betegségek többnyire megelőzhetőek lennének a kornak és fizikai állapotnak megfelelő rendszeres testmozgással. (Bodolai és mtsai. 2016; Juhász és mtsai. 2015; Bíró 2015; Kopkáné és mtsai. 2015)

A Nemzeti Sportstratégia (2007) is a mindennapos testnevelés bevezetését javasolta, mivel egy 2006-os felmérésében, mely hazai reprezentatív mintán történt, azt tapasztalták, hogy az iskoláskorú gyerekek 75%-a csak és kizárólag testnevelésórán végez testmozgást.

¹⁹European Health for all Database (HFA-DB, 2016. március, www.who.dk)

A Nemzeti Sportstratégia 2007 és nemzetközi kutatások tanúságai szerint a mozgásos aktivitás, a sportolási hajlandóság a fiatalok körében fokozatosan csökkenő tendenciát mutat, az életkor előrehaladtával is nő az inaktivitás (Bendíková 2014, Dobay 2014).

A mindennapos testnevelés bevezetésekor a testnevelés és sport területét érintő humán erőforrás és infrastruktúra iránti megnövekedett kereslet okozott, illetve okoz gondot abban, hogy az órák hatékonysága és eredményessége meghozza azt a hatást, mely a tanulók javuló egészségi állapotában, a testmozgás szervezetre gyakorolt kedvező hatásában realizálódik.

Hogyan tudjuk mérni a testnevelésórák szerepét és jelentőségét?

Többféle szempont alapján ítéldhetjük meg a tanórákat, az azon nyújtott teljesítményt:

- a tanár által alkalmazott módszerek alapján, pl. interakció-vizsgálatokkal (Bíró 2006, Bíró 2008; Bíró 2009),
- a tanulók teljesítményének megítélése alapján.

A **testnevelésórán** főként az osztályozás kapcsán találkozunk azzal a kérdéssel, hogy hogyan ítéldhetjük meg a tanulók teljesítményét, illetve mi is a teljesítmény a testnevelésórán. A helyes technikai kivitelezést, vagy a kivitelezésen túl a sportágakban, mozgásfeladatokban mutatott különböző eredményt (gól, pont, sec, méter), vagy a tanuló önmagához képest mért fejlődését értékeljük-e? A mozgásos cselekvéseknél valóban fontos a helyes technikai végrehajtás, a taktikai elemek megvalósítása, az eredményesség.

Bár nem képezi az értékelés tárgyát, de mégis legalább ilyen fontos, hogy az adott testnevelés óra milyen hatást fejtett ki a szervezetre, a tanulókra. A hatások is többfélék lehetnek: mint pl. személyiségfejlesztésre, szociális kompetenciákra, kognitív képességekre stb. gyakorolt hatás. Fontos az egészségre, fittségi állapotra kifejtett hatás, melynek egyik lehetséges momentuma a kardiorespiratorikus állóképesség fejlesztése a pulzusmérésben, az állóképesség mérésében vagy a tanulók differenciált oktatásának módszerében lehet a segítségünkre.

Célunk egy olyan új módszertani ötlet adaptálása, amely hozzájárul a differenciálás objektív kivitelezéséhez, ezzel egy időben segíti az egyes osztályok

tanmeneteinek összeállításánál a kimutatásokból (diagram, táblázat) leolvasható adatok, összefüggések, korosztályos jellemzők vizsgálatával a testnevelés tantárgy követelményeinek reális meghatározását.

Nem elhanyagolható szempontként fontos volt, hogy iskolán belül korosztályos mutatókat lehessen képezni, ami jól kiegészíti és alátámasztja az éves kötelező NETFIT felmérést, mely a hazai közoktatásban egy kötelezően alkalmazandó fittségvizsgáló módszer éves adatszolgáltatási kötelezettséggel.

Az általunk modellált új módszer előnye, hogy képet ad az órán az adott tanuló terhelhetőségéről, állóképességi állapotáról (egyenre szabottan), valamint megkönnyíti a tanulók értékelését. Ugyanakkor segít igazolni az oktatási módszer hatékonyságát, a tanári munka eredményességét.

A WHO (2010)²⁰ az 5–17 éves életkorú csoportba tartozóknak naponta minimum 60 perces közepes és nagy intenzitású testmozgást ajánl. A cél a csont-, az ízületi és izomrendszer fejlesztése, valamint a kardiorespiratorikus állóképesség fejlesztése aerob gyakorlatokkal. Ehhez a napi mozgásszükséglethez, annak kielégítéséhez a testnevelés óra is szerepet kaphat. Ez a mérő módszer pedig segít azt tesztelni, hogy a WHO által megfogalmazott közepes vagy nagy intenzitású terhelést sikerült-e megvalósítani a mozgásprogram hatékonyságát mérve.

Kérdésfeltevések

Kutatásunk során az alábbi kérdésekre kerestük a választ:

Hogyan mérhető a differenciálás a testnevelésórán? Milyen lehetőségei vannak a testnevelő tanárnak a tanulók differenciált terhelésadagolására?

Van-e lehetőség eltérő képességekkel rendelkező tanulók fejlődésének mérésére ugyanazon időintervallumban?

Milyen összefüggésekre ad választ a tematikus egységenkénti pulzusmérés?

Lehetőséget ad-e ez a rendszer a testnevelő tanárok munkájának objektív mérésére?

²⁰World Health Organization 2010: Global recommendations on physical activity for health

Vizsgálat

Előzetes vizsgálatokkal alátámasztottuk, hogy van létjogosultsága a tanulók körében a pulzustartományok ismeretének²¹. (Müller, Rácz 2011)

A vizsgálatban a különböző képességű tanulók terhelhetőségét vizsgáltuk azonos feltételek mellett egy-egy osztályközösségen belül, figyelembe véve a terhelhetőséget befolyásoló egyéb tényezőket. Az osztályok aktivitása megkívánta, hogy különböző feladatokat hajtsanak végre, elemezve ezeket a tanulók információt kaphatnak egyénre szabottan a teljesítményükről.

A tanórán kívüli sporttevékenységükhöz iránymutatás kaptak a megfelelő pulzustartomány meghatározásával, amit fel tudnak használni az önálló edzéseiken is.

Használtunk egy oldalt, amely egy-egy adott osztályközösségnek szól, csak az adott osztály tanulói kapnak jogosultságot a saját osztályuk csoportjába való belépésre. Ezen a weblapon a testneveléssel, a sporttal kapcsolatos információkat, észrevételeiket vagy az előre nem meghatározott időintervallumban feltett feladatok megoldását tölthetik fel, ezzel rendszeresség alakult ki az oldal használatában. Szoros összefüggés van a tanórán elvégzett mozgás és az otthoni (akár passzív, akár aktív) rekreáció között.

Különböző adatokra volt szükség (életkor, nem, nyugalmi pulzus) ahhoz, hogy meghatározhassuk a pulzustartományokat.²²

Ez a mérés azonban nem adott átfogó képet a tanulók órai teljesítményéről, csak a mért órai terhelésről. Így szükség volt egy olyan módszertani ötletre, ami tematikus egységenként ad átfogó képet a terhelhetőségről és a tanulók órai aktivitásáról.

Hipotézisek

Az új módszerrel lehetővé válik a tanulók hiányosságainak felmérése és fejlődésük folyamatos mérése. (Mindenkinek egyéni méréssel egy adott időintervallumon belül azonos tematikus egység alatt.)

²¹<http://www.tka.hu/tudastar/dm/104/a-testneveles-feedbackje-ikt-n-keresztul>

²²http://uni-eger.hu/public/uploads/aerobik_5538f4e3a962f.pdf

Ez a módszer képet ad az egyes tematikus egységek terhelési arányáról.

A tematikus egységek hatékonyságának pontos feltérképezése megkönnyítheti az ezen egységekből felépülő tanmenet és az oktatási módszer, valamint a tanulásszervezés és tananyag-feldolgozás metodológiai megalapozottságát.

Minta

A vizsgálatot 17 éves gimnazista lányok ($n = 60$) körében végeztük Budapesten a Veres Pálné Gimnáziumban a 2015/16-os tanévben.

Anyag és módszer

A pulzusmérés a nyaki területen történt 10 mp-ig, majd az értéket megszoroztuk hattal. Majd az adatsorokból feed-back elemzéseket készítettünk, amelyekből következtetéseket fogalmaztunk meg az órai terhelésről, terhelésadalásról, oktatási-oktatásszervezési módszerekről. Ezek után differenciálás történt a kapott adatok alapján.

Előzetesen bekértük a tanulók nyugalmi pulzusát. A nyugalmi pulzus (mely egyben jelzi nekünk a kardiorespiratorikus állóképesség színvonalát) alapján viszonylag homogén tanulói csoportokat tudtunk képezni. A kapott adatokból meghatározásra kerültek az egyének személyre szabott pulzustartományai (lásd. 1. ábra.).

Részletes vizsgálati metodika (lásd. 2. ábra)

A kosárlabda oktatási órát választottuk a vizsgálatunk tárgyául. A kosárlabda oktatása az év során 3 tematikus egységben történik. Az őszi, a téli és a tavaszi időszakokban 10-10-10 tanórában. A tanulóknál a testnevelésórán négyszer végeztünk pulzusmérést. A tematikus egységek pulzusmérő vizsgálatát három alkalommal ismételtük meg. Összesen 3 tematikus egységben zajlottak a mérések, az őszi, a téli és a tavaszi időszakokban.

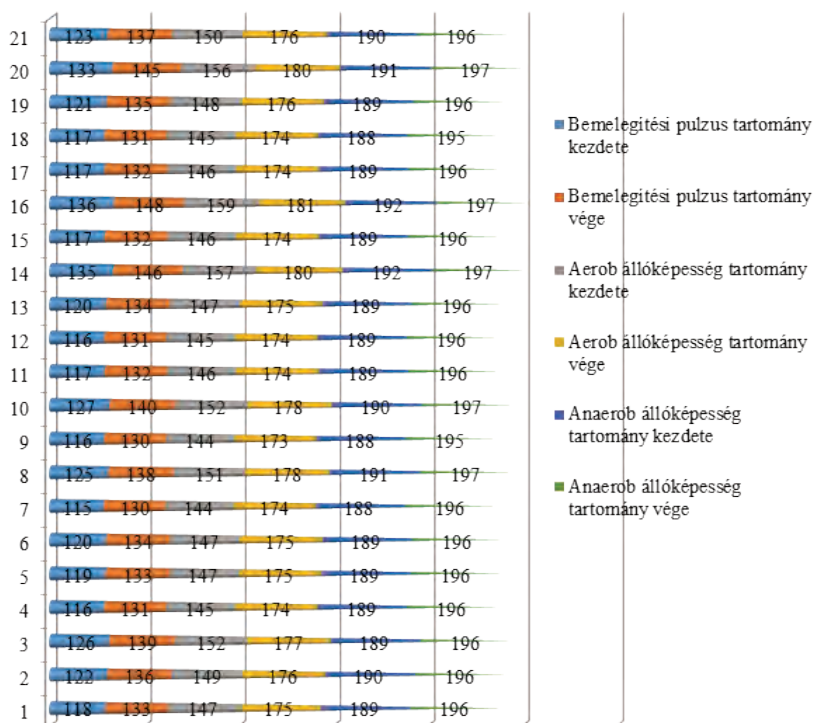
A mérés során kíváncsiak voltunk a kosárlabda terheléselettani aspektusaira. Az első őszi tematikus egység során, amikor a kosárlabda oktatása zajlott, akkor történt a tanulók megfigyelése és pulzusmérése, ahol még nem volt csoportbontás. Az első alkalommal a tanóra rögtön pulzusméréssel kezdődött (beérkezési pulzus). Ezután következett a bemelegítés (futás, futás közbeni fel-

adatok, szabadgyakorlati alapformájú gimnasztikai gyakorlatok, kondicionális képességfejlesztő gyakorlatok), mely 15 percig tartott. Ezután az első terhelés utáni pulzusmérés. Ezt követte az óra fő részének mozgásos cselekvéstanulása, amely esetünkben a kosárlabda volt. A kosárlabda mint tematikus egység oktatására a tanmenetben az őszi időszakban kb. 10 óra van szánva. Az első mérés az őszi időszak első kosárlabda-oktatási egysége. Ekkor az új ismeretanyag elsajátításának előkészítő munkálatai zajlottak. Itt leginkább labdaérintések oktatása és gyakorlása történt különböző foglalkoztatási formákban (párokban, csapat- és csoportfoglalkoztatásban). A 25 percig tartó új ismeretanyag feldolgozásával foglalkozó fő rész után ismét pulzusmérés következett (lásd. 3. ábra), majd az óra befejező részében a szervezett lecsillapítására alkalmaztunk módszereket, a nyújtó-lazító és stretching-és PNF-technikák domináltak. Az 5 percig tartó befejező rész után is pulzusmérés (megnyugvási) történt.

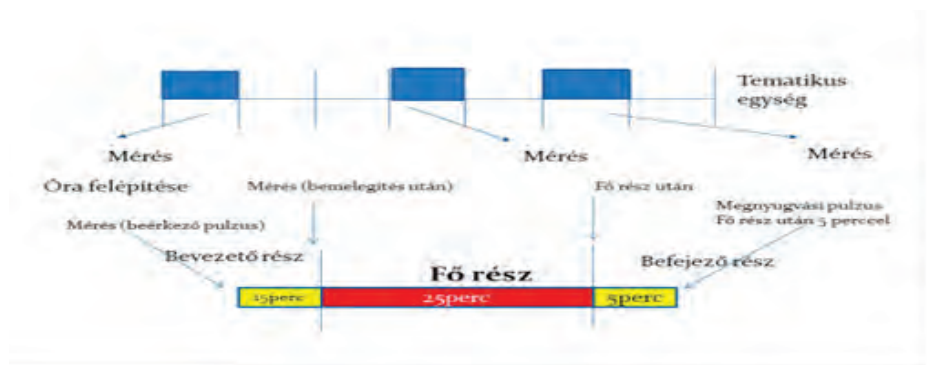
Így az őszi időszak kosárlabda tematikus egységének a közepén (4. óra) is megismételtük az órán a 4 pulzusmérést. A pulzusmérés az első órán leírt ór részek után, ugyanúgy zajlott.

A 3. alkalommal végzett pulzusmérést a kosárlabda tematikus egység utolsó szummatív értékelő óráját megelőző órában realizáltuk szintén 4 alkalommal a tanóra során a korábban leírtak szerint.

Az első tematikus kosárlabda tanítási egység után a 3 órán realizált mérésekből (beérkezési pulzus, bemelegítő rész utáni, fő rész utáni és a befejező rész utáni pulzus) vételezett pulzusadatokból két „viszonylag” homogén tanulói csoportokat hoztunk létre az elmúlt tematikus egység során nyújtott teljesítményük alapján, amit a terhelésre adott pulzusváltozással mértünk.

1. ábra. A tanulók nyugalmi pulzusa alapján megállapított személyre szabott pulzustartományok alakulása (pulzusszám/perc)

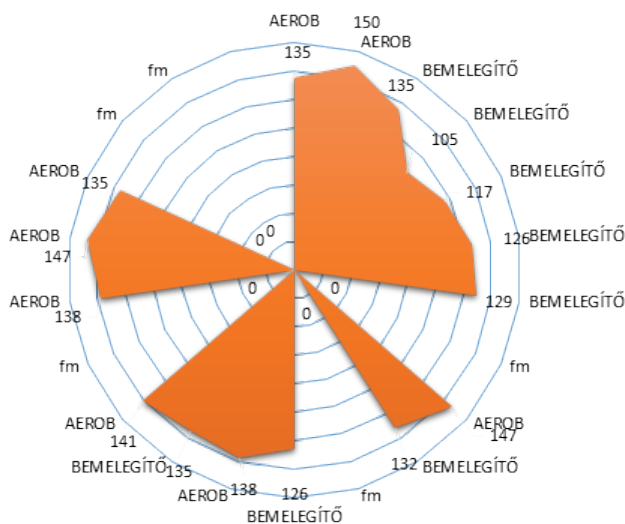

2. ábra. A mérési módszer bemutatása

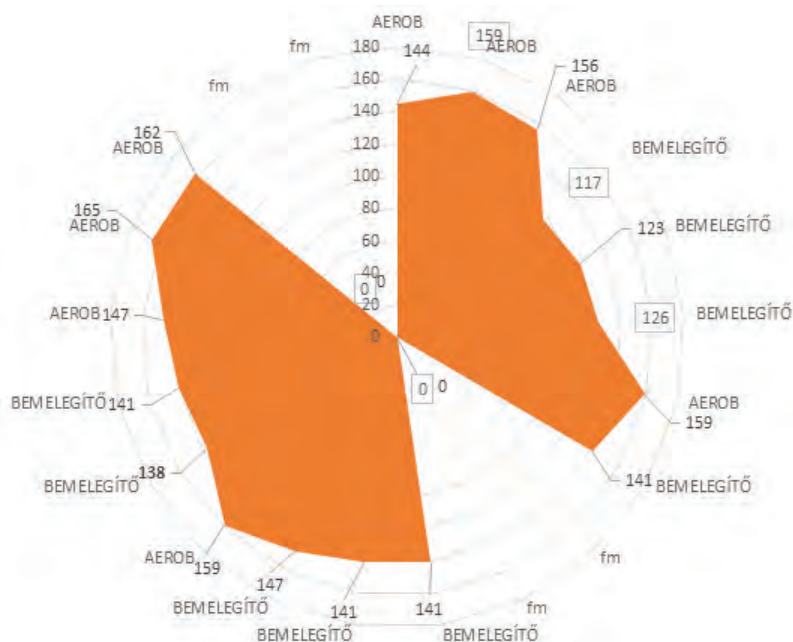
Eredmények

A kiválasztott tematikus egység, a kosárlabdaórák mérési eredményének elemzése (lásd 3. ábra)

Az ábra mutatja, hogy az óra terhelése mennyire volt intenzív az egyes tanulóknak, mennyire emelte meg a pulzusukat a bemelegítő rész és a fő rész mozgásanyaga. A terhelés intenzitása a tanuló tanórai tevékenységét is mutatja, valamint az oktató által alkalmazott célcsoport-specifikus oktatási módszereket és azok hatékonyságát.

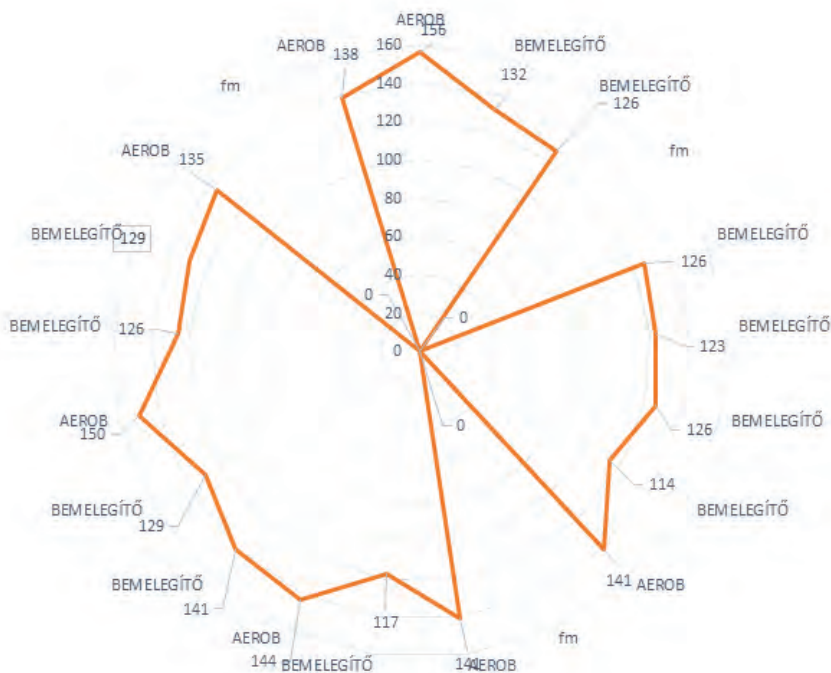
3. ábra. Az első kosárlabdaórán a bemelegítő és a fő rész (kosárlabda) után mért pulzusszám átlagának alakulása (pulzusszám/perc).

4. ábra. Az első kosárlabda tematikus egységben zajló második pulzusmérés eredményei, a bemelegítő és a fő rész (kosárlabda) után mért pulzusszám átlagának alakulása (pulzusszám/perc)

Azt mutatja az ábra, hogy a tematikus egység oktatási folyamatában való előrehaladás során – amikor az ismeretek megszilárdítása folyik – a technika tökéletesedése és a pontos mozgáskivitel eredménye lesz a mozgás ökonomikussága, ami biztosítja a tanulók számára a magasabb terhelést a kardiorespiratorikus rendszerre a dinamikus sztereotípiá által.

Így ebben a szakaszban már magasabb pulzusszám-emelkedést tudtak a tanulók produkálni az órán, mely a terhelés intenzitásának növeléséből ered.

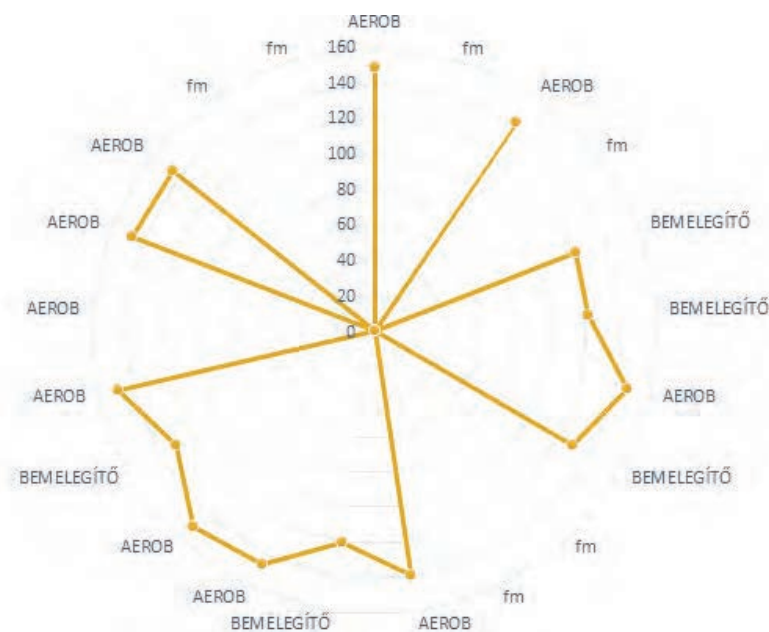

5. ábra. Az első tematikus egységben a harmadik pulzusmérés eredményei, a bemelegítő és a fő rész (kosárlabda) után mért pulzusszám átlagának alakulása (pulzusszám/perc)

A tematikus egység végéhez közeledve a gyakorlatok és technikai elemek még koordináltabbak lettek és megszilárdultak.

A 3., 4. és 5. ábrán lévő 3 óra eredményeinek átlagértékeit mutatja a 6. ábra.

A tematikus átlag segítséget nyújt a következő azonos tematikus egység (téli időszak) tanításakor a viszonylag homogén csoportok kialakításához. Az eredmény közel azonos terhelési intenzitású óra alatt csapatsportfoglalkoztatási forma alkalmazásának szükségességét igazolja. A 6. ábra egyben lehetőséget ad arra, hogy az egyénnek megfelelő motoros képességfejlesztést igazolja.

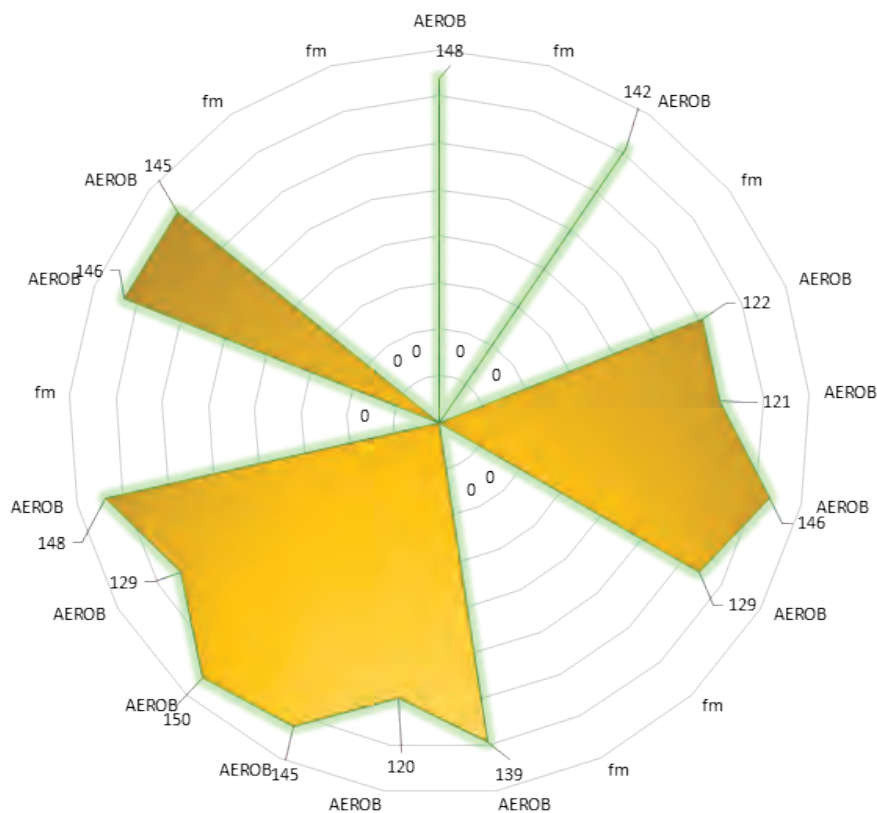

6. ábra. A három alkalommal kosárlabdaórákon mért pulzusszámok átlagértékeinek alakulása (pulzusszám/perc)

Segíti az eltérő képességekkel és fittségi szinttel rendelkező tanulók differenciálását, felzárkóztatását.

Beiktattunk egy kondicionális képességfejlesztő órát a kosárlabda tematikus egységébe, így értük el az előre meghatározott intenzitást a tematikus egységben (7. ábra). Ennek fontosságát tükrözi a diagram is. A tanulók kizökkentése és erősítése volt a cél, ami hozzájárult a későbbi feladatmegoldásokhoz. Láthatjuk, hogy a tematikus egységben mindenki elérte az aerob zónáját, ezzel kimozdítottuk őket a komfortzónából.

Azonban ezekből a vizsgálatokból lesűrhető, hogy a tanulók melyik sportjátékokat részesítik előnyben. A kosárlabda ennél az osztálynál nem tartozott a kedvelt labdajátékok közé, ebből fakad a felmentések nagy száma is. Míg a röplabda (Nagy 2016) a kevésbé intenzív mozgásanyagával is közel azonos eredményt produkál, de a felmentettek száma elenyésző.

7. ábra. A tematikus egység átlaga a kondicionális képességfejlesztő órával

Javaslat

A későbbiekben a pontosabb mérések eléréséhez pulzusmérő karkötő/öv bevonása a vizsgálatba folyamatos ellenőrzést biztosíthat, és megkönnyítheti az adatkezelést. A gyorsabb feed-back érdekében egy olyan szoftver készítése javasolt, amely azonnal digitalizálja az eredményeket, ez lehetőséget adna a kimutatások csatolására a digitális naplón keresztül a szülők irányába. Hozzájárulna a Netfit adatokkal még több következtetés kimutatásához.

Ennek a rendszernek a használata lehetővé teszi, hogy a pedagógusszakmának ezen a területén is bekövetkezzen a nélkülözhetetlen szemléletváltás, ahol a megítélés nem a rövid távú jóérzéstől függ, hanem a hosszú távon, kemény munkával elért fejlődésről fog szólni.

A pulzusmérés szerepével, lehetőségeivel a tanulókat is meg kell ismertetni, hiszen a NAT célként fogalmazza meg az életvezetési kompetenciák fejlesztését, az egészségtudatos szemléletmód kialakítását, és hogy a tanulók legyenek tisztában a fittség megőrzésében, megtartásában szerepet játszó mozgásos tevékenységekkel, azok mérésével. Amennyiben a tanuló ebben az életkorban megtanulja használni és értelmezni a pulzustartományok terhelés-módszer-tani aspektusait, talán felnőttkorban is fogékonyabb lesz az egészségtudatos szemlélet érvényesítésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bendíková, E.: Lifestyle, physical and sport seduction and health benefit of physical activity. In European researcher : international multidisciplinary journal. Sochi: Academic publishing house Researcher, 2014. Vol. 69, no. 2-2 (2014), pp. 343–348.
- Bíró Melinda (2006) Tanítási-tanulási stratégiák a mozgásos cselekvéstanítás speciális területén, az úszásoktatásban. Új Pedagógiai Szemle 56:(9) pp. 62–71.
- Bíró Melinda (2008) Tanítási-tanulási stratégiák az általános iskolai úszásoktatásban, különös hangsúllyal az interakciós helyzetekre. Doktori disszertáció.
- Bíró Melinda (2009) Az úszásoktatás tanár-tanuló interakcióinak meghatározása, CHEFFERS interakciós kategóriarendszerének (CAFIAS) adaptálásával. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport 36: pp. 5–20.
- Bíró Melinda (2015) A testnevelés aktuális kérdései. In: Révész László, Csányi Tamás (szerk.) Tudományos alapok a testnevelés tanításához I. kötet: szemelvények a testnevelés, a testmozgás és az iskolai sport tárgyköréből. Társadalom-, természet- és orvostudományi nézőpontok. 286 p. Budapest: Magyar Diáksport Szövetség, 2015. pp. 105–136.
- A lakosság egészségi állapotáról, valamint a népegészségügyi program 2004. évi előrehaladásáról (J/16930.számú Tájékoztató), Bp. 2005. június
- Dobay, B.: A Selye János Egyetem óvópedagógus hallgatói körében végzett felmérés a testmozgás tükrében. „Oktatás és tudomány a XXI. század elején” – Nemzetközi Tudományos Konferencia tanulmánykötete, 2014. 69–71. pp. ISBN 978-80-8122-103-3
- Farmosi István (1999): Mozgásfejlődés; Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- <http://ttk.ektf.hu/files/tesi/tamop2012/Mozgasfejlodes.pdf>
- Juhász Imre, Kopkáné Plachy Judit, Kiszela Kinga, Bíró Melinda, Müller

- Anetta, Révész László (2015) Időskorúak rekreációs fizikai aktivitásának hatása a kardiorespiratorikus rendszerre. Magyar Sporttudományi Szemle 16:(63) pp. 4–8. (2015)
- Király Tibor, Szakály Zsolt (2002): Mozgásfejlődés és a motorikus képességek fejlesztése gyermekkorban.
- Kopkáné Plachy Judit, Juhász Imre, Müller Anetta, Bíró Melinda, Hídvégi Péter, Kiszela Kinga, Révész László (2015) Egri időskorúak rekreációs fizikai aktivitásának hatása a kardiorespiratorikus rendszerre. Magyar Sporttudományi Szemle 16:(62) p. 42.
- Müller Anetta, Rác Ildikó: Aerobic és Fitness irányzatok. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 2011. 277.p. (TÁMOP – 4.1.2 – 08/2/A/KMR)
- Nagy György (1978): Cselekvéstanulás és mozgástranszfer. Akadémia Kiadó, Budapest
- Nemzeti Sportstratégia (2007): Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról. <http://www.kobanyasc.hu/docs/07sportstrategia.pdf>.
- Országos lakossági egészségfelmérés OLEF 2003
- R. A. Schmidt (1996): Mozgáskontroll és mozgástanulás; MTE, Budapest
- Szatmári Zoltán (2009): Sport, életmód, egészség. Kézikönyv. Akadémiai Kiadó, Budapest
- World Health Organization (2010): Global recommendations on physical activity for health. 7.p.,http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44399/1/9789241599979_eng.pdf

FINTOR GÁBOR

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program, Debrecen
University of Debrecen, Education and Culture Doctoral Program,
Debrecen

A MINDENNAPOS TESTNEVELÉS IMPLEMENTÁCIÓJA
ÉSZAK-ALFÖLDI ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN

IMPLEMENTATION OF EVERYDAY PHYSICAL EDUCATION
IN ELEMENTARY SCHOOLS OF THE NORTHERN GREAT PLAINS (ÉSZAK-ALFÖLD) REGION

Összefoglaló

Hazánkban az iskolai testnevelésre vonatkozóan jelentős oktatáspolitikai változás történt a mindennapos testnevelés bevezetésével. Így a Testnevelés és sport műveltségi terület változásainak vizsgálata adja kutatásunk központi témáját. Egyfelől a testnevelés tantárgy kedveltségét vizsgáltuk. Másfelől a NAT 2012 céljaihoz igazodva arra kerestük a választ, hogy a mindennapos testnevelésórával összefüggő pozitív és negatív attitűdök milyen értékkel jelennek meg a tanulók körében ($n = 1074$).

Az eredmények azt mutatják, hogy a tanulók igen kiemelkedő része (95%) szereti a testnevelésórákat. A nemek közti kedveltség tekintetében azonban szignifikáns eltérés mutatható ki a fiúk javára ($p = 0,000$). A testnevelők szerepe, motiváló hatása kiemelten jelentkezik kutatásunkban.

Összességében – a diákok állítására támaszkodva – megállapítható, hogy a mindennapos testnevelés általunk vizsgált, NAT-ban megfogalmazott céljai megjelennek a diákok véleményeiben.

Kulcsszavak: általános iskolások, mindennapos testnevelés, NAT 2012

Abstract

In Hungary, introduction of everyday physical education was considered to be a significant change in educational policy regarding physical education in schools. Therefore, the main aim of our work is to uncover the changes of the "Physical education and sports" content area. On one hand, we have been analyzing the popularity of physical education as school subject. On the other hand, conforming to the goals of the NAT 2012 (Nemzeti Alaptanterv, National Curriculum), we were seeking the answers to the question what kind of positive and negative values and attitudes are present among the school children in connection with everyday physical education ($n = 1074$).

Our results clearly show that a very high percentage of students (95%) like physical education classes. However, we have discovered significant differences when examining this question separating genders; boys like physical education notably more ($p = 0,000$). The role of physical education teachers and educators, acting as motivating factors appear with outstanding importance in our survey.

As a summary, based on statements by students, it can be stated that aims expressed in the NAT and included in our survey are clearly represented in the opinions of students regarding everyday physical education.

Keywords: elementary school children, everyday physical education, NAT 2012

Bevezetés, a téma relevanciája és elméleti háttere

Tanulmányunk elméleti alapját az implementációs kutatások (Fazekas–Halász, 2012) és a tantervelméleti kérdések vizsgálatai jelentik (Hamar–Ladislav, 2008; Hardman–Marshall, 2009; Hamar, 2012; Rétsági, 2014; Rétsági–Csányi, 2014).

Az implementációkutatások arra keresik a választ, hogy a célokat miképpen lehet elérni, nem pedig arra, hogy mi is az adott cél. Nem magával a döntéssel foglalkoznak, hanem a folyamatot vizsgálják. Ha a közoktatást célzó beavatkozások érintett szereplőiről vagy érdekcsoportjairól (actors, agents, stakeholders) ejtünk szót, az iskola belső szereplőire (vezetők, pedagógusok, egyéb munkatársak), az iskolahasználókra (szülők, diákok), továbbá a fejlesztést irányítókra (kormányzati adminisztráció, helyi irányítók) kell gondolnunk. Ide sorolhatóak még azok az oktatási ágazaton belüli fejlesztést támogató szervezetek képviselői (pedagógiai szolgáltatók, tanácsadók), akik jelentős hatással lehetnek a beavatkozások megvalósítására. Ha az implementáció szintjeit is vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy a makroszintet a társadalom átfogó szintje jelöli (jelen esetben az egészségtudatosság szerepe az oktatási folyamatokban), míg a mikroszintet az egyének (vagyis a diák, a pedagógus). Az ezeken a szinteken történő folyamatok határozzák meg az implementáció sikerességét (Fazekas–Halász, 2012).

Tanulmányunk elméleti részének másik vizsgálati alapját a tantervelméleti kérdések adják. 1995. október 5-én a kormány elfogadta az első Nemzeti alaptantervet, ami azóta többször is változott. Több kutató (Rétsági et. al., 2011, 2014; Hamar–Derzsy 2002a; 2002b, Hamar, 2012) elemezte a közoktatási, nemzeti köznevelési törvény változásai mentén a nemzeti alaptanterveket (1995–NAT1, 2003–NAT2, 2007–NAT3, 2012–NAT4), ezzel rávilágítottak a Testnevelés és sport műveltségterület tartalmi módosulásaira. A legújabb Nemzeti alaptantervet a Kormány 110/2012. (VI. 4.) rendelete alapján 2012. június 4-én fogadták el. Benne konkrét nevelési célként jelenik meg a testi-lelki egészségre nevelés. Az oktatáspolitikai szemléletváltás a Testnevelés és sport műveltségi területre döntően kedvező hatással volt, elsősorban a mindennapos testnevelés bevezetése miatt. A törvény 27. §-a kötelezően előírja a nappali rendszerű oktatásban a mindennapos testnevelés megszervezését, azaz a heti 5 testnevelésóra megtartását. A 2012/2013-as tanévtől az 1., az 5. és a 9. évfolyamon, majd felmenő rendszerben minden évfolyamon kötelező a

mindennapos testnevelés megtartása. A 2015/2016.+ tanévtől kezdve teljessé vált a mindennapos testnevelés bevezetése. Meghatározásra került az is, hogy a tanulónak legyen igénye a helyes táplálkozásra, a mozgásra, az egészséges életmódot jelentő életvitelre. Az alapelvek és célok megvalósításához szükséges a jártasság a játék- és sportkultúrában, illetve lényeges az igény az egészséges, egészségközpontú tevékenységrendszer kialakítására. A műveltségi területnek, ezen belül az iskolai testnevelésnek kiemelt céljai vannak: a sportági ismeret, a mozgáskészségek fejlesztése, bővítése, részvétel a szabadidős és sportversenyeken, a rendszeres fizikai aktivitás és az egészséges életvitellel kapcsolatos értékrend kialakítása. Összességében a négy NAT célrendszerét elemezve megállapítható, hogy minden esetben azon követendő általános értékekből, elvekből (kulcskompetenciákból) indulnak ki, melyek az egész dokumentumot átszövik, s ezek rendszerben történő érvényesítése a fő szempont. A kompetenciafejlesztés fontosságát emeli ki több mű a felsőoktatásban a pedagógusképzésben is, mely felkészíti a végzett tanárokat a kompetenciafejlesztés feladatára is (Szabó és mtsai. 2007, Müller és mtsai 2008, Kristonné és mtsai. 2008). Az egészségre nevelés területén a testnevelés mindig is kiemelt szerepet játszott, és napjainkban a sportcélú CSR-intézkedések is növekvő jelentőséghez jutnak (Ráthonyi et al., 2016a, Ráthonyi et al., 2016b). A mindennapos testnevelés bevezetésével a tantárgy új dimenzióba került, új minőséget hozhat létre, hiszen a megfogalmazott célok képessé tehetik a műveltségi területet tanítókat a hatékonyabb egészségnevelésre, az egészségkultúra alapjainak megteremtésére (Rétsági, 2014, Biró, 2015). A 2012-es NAT szerint a testnevelés műveltségterület kiemelt célja, hogy a rendszeres fizikai aktivitás minden tanuló életében komoly szerepet kapjon, hogy a tanulókat élethosszig tartó, egészségtudatos, aktív életvezetésre szocializálja (Makszin, 2014).

A kutatások tükrében

Hazánkban 1867 óta szerepel az iskolai oktatási rendszerben a testnevelés. A mindennapos testnevelés gondolata már a XX. század fordulóján (1900-as évek) megjelent, azonban bevezetésére példákat csak az 1980-as években láttunk. A század elején, az 1910-es években már sürgették a mindennapos testnevelés bevezetését. 1925-től Kmetykó János, a Testnevelési Főiskola igazgatója harcolt érte. 1933-ban Hóman Bálint, vallás- és közoktatási miniszter öt fővárosi iskolában rendelte el a bevezetését. A '80-as években vezették be csak több helyen az országban (Ivanics, 1993), pedig a három Csongrád megyei iskolában a „mindennaposok” ügyesebbek lettek, figyelmük, koncentrációjuk,

reakcióidejük javult (Szegefü, 1989). Szegeden a tanulók lelkesen fogadták az új lehetőséget, igényük alakult ki a rendszeres testmozgásra (Udvarhelyi, 1989). Kecskeméten a tanulók megszerették a mindennapos testnevelést, javult fizikai teljesítőképességük (Grosán, 2001), ugyanakkor Hódmezővásárhelyen csak részben bizonyították azt, hogy a rendszer hozzájárul az egészség és fittség javításához. A szubjektív szempontok azonban egyértelműen a program eredményességét mutatják, hisz a gyermekek többségének mozgástudatosságára motiválóan hatott. Nem sikerült bizonyítani, hogy a rendszeres testmozgással kialakul a napi szintű sportolási igény szükségessége (Tóza–Rigóné, 2011), azonban a heti öt testnevelésóra hozzájárul a tanulók fizikai teljesítőképességének emelkedéséhez (Vári et. al., 2012).

Magyarország egyedülálló Európában a heti öt iskolai testneveléssel. Így nemzetközi szinten néhány olyan fontos kutatást igyekszünk bemutatni, mely a napi szintű sportolás jótékony hatásait tárja elénk. Pennsylvania államban a bevezetett mindennapos testnevelést 9 kontrollcsoport bevonásával vizsgálták. Ez az aktív sportprogram sikeresnek bizonyult. Akik részt vettek a mindennapos testnevelésben, összességében mindenben fejlődtek (egészségileg, mozgásügyességben) azon iskolák diákjaihoz viszonyítva, ahol nincs mindennapi testnevelésóra (Erfle, 2014). Shephard és mtsai. (2013) Franciaországban longitudinális vizsgálattal világítottak rá, hogy amikor a rendszeresen sportoló tanulók felnőttek lettek, a gyermekkori napi szintű sportolás pozitív hatással volt a sporthoz való hozzáállásukra. Barnett és mtsai. (2008) is megerősítik, hogy a gyermekkorban szerzett értékek nagyban meghatározzák a felnőttkori életvitelt. Egy horvátországi tanulmány azt bizonyítja, hogy a gyermekek napi szintű mozgása fejleszti a gimnasztikai készségek elsajátítását (Culjak és mtsai., 2014). Egy görög reprezentatív kutatásban 2043 gyermeket (9–13 éves korig) vizsgáltak, 77 általános iskola közreműködésével. Kimutatták, hogy a rendszeres mozgás és a napi ötszöri megfelelő táplálkozás hozzájárul az egészségmagatartás mintázatainak kialakulásához, illetve rögzüléséhez (Moschonis és mtsai., 2013).

Borbély (2014) országos reprezentatív kutatásában megállapítja, hogy a mindennapos testnevelés bevezetésének szükségességével a megkérdezett lakosság több mint 70%-a ért egyet, vagyis a felnőtt lakosság (potenciálisan a szülők) is szükségét érezte a mindennapos testnevelés bevezetésének.

Rétsági (2015) szerint a mindennapos testnevelés egyre nagyobb lehetőségeket teremt, és a sport általi szocializációban a tanórai testnevelés játssza

a főszerepet. Többek között Mikulán (2013) is azt fejti ki tanulmányában, hogy hosszú távon a mindennapos testnevelés kedvező hatást válthat ki. Így meglátásunk szerint lényeges annak vizsgálata, hogy mit gondolnak a tanulók a tantárgyról.

A tantárgy kedveltsége és fontossága

Bakonyi (1969) vizsgálatában arra kereste a választ, hogy a tanulók szeretik-e a testnevelést, és hány órát szeretnének a testnevelésből. A nemek tekintetében nem talált lényeges eltérést. Ugyanakkor az általános iskolások nagyobb arányban szerettek volna több testnevelésórát, mint a középiskolások. Bíróné (2004) vizsgálatai szerint a kedvenc tantárgyak közé sorolható a testnevelés. Báthory (1997) is kifejti, hogy az általános iskolai tanulók körében a testnevelés kedveltség tekintetében kiemelkedik a többi tantárgy közül, ugyanakkor hozzáteszi, hogy ez az életkor előrehaladtával csökken, illetve a fiúknál előkelőbb helyen szerepel, mint a lányoknál. Ezt megerősíti Hamar és munkatársainak (2012) vizsgálata is, melyben erdélyi és magyar tanulókat hasonlítottak össze a 2006/2007-es tanévben.

Hamar és Karsai (2008) keresztmetszeti elrendezésben vizsgálta a 11–18 éves diákok ($n = 2840$) testneveléshez kötődő affektivitását. Ez alapján a fiúk elfogadóbb hozzáállást, beállítódást mutatnak, mint a lányok, továbbá a pozitív érzelmi telítettség elsősorban a lányok körében nagymértékben csökken az életkor előrehaladtával. A testnevelő tanár is attitűdformáló szerepet játszik az iskolában. A tantárgy tanítása, tanulása során kialakult pozitív érzelmek nemcsak a testnevelésben, hanem a nevelési, oktatási folyamat teljes egészében is növelhetik a pedagógiai hatékonyságot. Az életkor emelkedésével párhuzamosan csökkenő kedveltségre is rámutattak. A heti két testnevelésben részt vevők véleménye kedvezőtlenebb az óraszámmal kapcsolatban, mint a heti 4 órás testnevelésben részt vevőké. Azonban ha az összes tanulót vizsgáljuk, azt látjuk, hogy 77,8%-uk szeretne 4 vagy annál is több testnevelésórát egy héten. Ezzel kijelenthető, hogy a tanulók kedvező véleménnyel vannak a testnevelésről.

Egy másik, 8. osztályosok életmódjával, testi neveléssel kapcsolatos véleményével foglalkozó reprezentatív felmérés eredményei szerint a válaszadóknak kevesebb mint fele szerette csak a testnevelésórákat. Az ellenszenv fő okaként a testnevelésórák tartalmát jelölték meg, ezt követte a tanár személye, majd a részvétel fárasztó jellege. (Rétsági–Ács, 2010).

Saját korábbi longitudinális vizsgálatunkban feltártuk három Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kisvárosi általános iskolában tanuló 6. évfolyamos diákok ($n = 131$) testnevelés iránti attitűdjének változását egy év elteltével. A testnevelésórák fontosságának megítélésében a két mérés között a diákoknál a kereszttábla-elemzés kapcsán szignifikáns eltérést nem tapasztaltunk. Azonban 52,7% mást állít 2014-ben, mint az előző évben. A legnagyobb mértékben ugyanolyan fontosnak ítélik meg a testnevelés helyzetét, mint egyéb más tantárgyét. Ha azokat vizsgáljuk, akik mást állítottak a két mérésakor, megfigyelhető, hogy a „nem összehasonlítható más tantárggyal” állítások száma csökkent a legnagyobb mértékben (1/4-re). 75%-uk már azt állítja, hogy a testnevelés ugyanolyan fontos, mint más tantárgy, és 16,7% ítéli meg fontosabb tantárgyként. Azok, akik az első mérés alkalmával kevésbé fontosnak ítélték meg a tantárgyat, közülük 71,4% szerint ugyanolyan fontossá vált, mint más tantárgy, és 14,3% szerint fontosabb lett. Megállapítható, hogy a tantárgy megőrizte stabilitását, a testnevelésórák fontosságának megítélése nem csökkent a vizsgálatunk szerint 1 év elteltével sem, vagyis amióta mindennapos testnevelésben vesznek részt a minta alanyai (Fintor, 2014).

Célkitűzések, módszerek

Az általános iskolások mindennapos testneveléshez fűződő viszonyait elemezzük. A szakirodalom alapján a kutatók bizakodóak, kedvező változást várnak a mindennapos testnevelés bevezetésétől (NAT, 2012; Mikulán, 2013; Rétsági, 2015), továbbá a korábbi tapasztalatok is pozitív képet mutatnak (az 1980-as évek tapasztalatai; Tózsá-Rigóné, 2011). Nemzetközi viszonylatban a szakirodalom alapján megállapítható, hogy sehol nincs mindennapos testnevelés Magyarországon kívül. Azonban a napi szintű sportolás jótékony hatásairól számos nemzetközi vizsgálati eredmény született, néhányat bemutattunk, s ezek alapján a rendszeres fizikai aktivitást összhangba állíthatjuk a mindennapos testneveléssel (Shephard és mtsai., 2013; Moschonis et al., 2013; Culjak és mtsai., 2014).

Vizsgálatunkban, melyet saját készítésű Likert-skálás kérdőív segítségével végeztünk, a kérdőív azon kérdéscsoportjára adott válaszokat elemeztük, amelyek a diákok véleményét mutatják a mindennapos testnevelésórák NAT-ban is meghatározott céljaival, feladataival kapcsolatban.

Ez a kérdéscsoport 28 állítást tartalmazott, melyeknél egy 1-től 4-ig terjedő skálán az egyetértésüket és egyet nem értésüket kellett kifejezniük a tanulóknak (1–egáltalán nem igaz, 2–inkább nem igaz, 3–inkább igaz, 4–teljes mértékben igaz).

Hipotézisek

- Feltételezzük, hogy a megkérdezettek jelentős többsége pozitívan nyilatkozik a testnevelés tantárgyról, ugyanakkor a nemek között szignifikáns különbséget várunk e tekintetben a fiúk javára (H1).
- Feltételezzük, hogy a mindennapos testnevelés bevezetéséhez kapcsolódó állításokból kialakított csoportok esetében a nemek és a testnevelés tantárgy kedveltségénél is különbségek lesznek kimutathatóak (H2).

Anyag és módszerek

Kutatásunkban az implementáció szereplői közül a diákok nézeteit tárgyaljuk. A vizsgálatunkba bevont minta elemszáma 1153 fő, mely a nemek tekintetében egyenletes eloszlást mutat, a válaszadók 47,8%-a fiú, 52,2%-a pedig lány. A minta 15,0%-a nem sportol, 17,5%-a hetente egyszer, 19,3%-a hetente kétszer, 48,0%-a pedig legalább hetente háromszor²³.

Vizsgálatunkban a sportolási szintet az iskolai, a hobbi, a versenyszerű/egyesületi keretek közé soroltuk. Így a sportolási szint esetében a minta 43,5%-a hobbiszerűen sportol, iskolai szinten 17,4%, egyesületi keretek között pedig 23,8%. A mintában az évfolyamokból azonos arányban kerültek a diákok.

A kutatás mintavételi kerete az észak-alföldi régióba tartozó három megye minden olyan intézményét jelentette, amely az általános iskola felső tagozatos osztályait iskolai képzésben foglalkoztatja. A minta az adott régióra megyei szinten, településtípus szerint és diákszám alapján reprezentatív mintának tekinthető. A mintavétel többlépcsős rétegzett minta. Az eredményekben a minta elemszámának változása az adott kérdésre történő válaszhiányok miatt változik.

²³A megkérdezettektől azt kértük, hogy a sportolás alatt olyan mozgásra gondoljanak, ami legalább 30 percig tart, s válaszaikat a kötelező (mindennapos) testnevelésórán kívül értve jelöljék.

Eredmények

Első hipotézisünk vizsgálatakor a diákok testnevelés tantárgy kedveltségére adott válaszait elemezzük (1. táblázat).

1. táblázat: A testnevelés tantárgy kedveltségének nemek szerinti megoszlása (N = 1074)

	Fiú	Lány
Nagyon szeretem	56.4%	36.2%
Szeretem	38.7%	53.9%
Nem szeretem	2.0%	8.1%
Nagyon nem szeretem	2.9%	1.9%

Megállapítható, hogy a tantárgy elfogadása mindkét nem esetében magas, a testnevelés tantárgyat a diákok közel 95%-a szereti vagy nagyon szereti. A nemek közti kedveltség esetében azonban szignifikáns eltérés mutatható ki ($p = 0,000$). A nagyon szeretem kifejezést a fiúk 56,4%-a jelölte meg, míg a lányoknál ilyen magas arányban (53.9%) a szeretem kategóriát jelölték. A kedveltség ilyen jellegű nemek közti különbsége igazolja első hipotézisünket, vagyis azt, hogy a diákok esetében a fiúk testneveléshez való viszonya még mindig kiemelkedően jobb mint a lányoké, nem változott a mindennapos testnevelés bevezetését követően sem a szakirodalomhoz viszonyítva.

A következőkben a kérdőívünk azon kérdéscsoportjának állításaira adott válaszokat elemezzük, amelyek a mindennapos testnevelés bevezetéséhez és a NAT 2012-ben megfogalmazott célokhoz, feladatokhoz kapcsolódnak. Ez a kérdéscsoport 28 állítást tartalmazott (2. táblázat).

Mennyire igazak a következő állítások a testnevelésórákra a ti iskolátokban?	Átlag
1. A testnevelésórán csak egyfajta sportágot (pl: kézilabdázás) gyakorolunk.	1.52
2. A testnevelő tanár szigorúbb, mint a többi tanár.	1.88
3. A testnevelő tanártól nehéz feladatokat kapunk.	1.98

4. A testnevelésóra miatt fáradt vagyok napközben.	2.08
5. A testnevelő tanárnak nagyok az elvárásai.	2.16
6. A testnevelésórák miatt kedvelem a sportműsorokat, sportközvetítéseket a televízióban, az interneten.	2.39
7. A testnevelő tanártól hallottak miatt odafigyelek a táplálkozásra.	2.42
8. A testnevelő tanár az egészséges életmódról is szokott beszélni.	2.68
9. A testnevelésórák meghozzák a kedvemet ahhoz, hogy iskola után is sportoljak valamit.	2.80
10. A testnevelésórán változatos játékokat játszunk.	2.86
11. A testnevelésórán rendszeresen kapunk értékelést (szóban értékel a tanár, piros pontot ad, érdemjegyet ad stb.).	2.88
12. A testnevelésórán érdekes gimnasztikai gyakorlatokkal melegítünk be.	2.89
13. A testnevelésóra mindig bemelegítésből, fő és levezető részből áll.	3.03
14. A testnevelésóra végére jól elfáradok.	3.05
15. A testnevelésórákon megismerem a különböző sportágak versenyszabályait.	3.07
16. Sokat ügyesedtem, mert mindennap van testnevelésóránk.	3.12
17. A testnevelésórán rendszeresen játszunk.	3.13
18. A testnevelésóra megtanít a kudarc (vereség) elviselésére.	3.14
19. A testnevelésórán mindig jó a hangulat.	3.15
20. A testnevelő tanártól sokat hallunk a testedzés, a sportolás fontosságáról.	3.17
21. A testnevelésórán saját teljesítőképességemhez mérten értékelnek.	3.19
22. Jó kapcsolatom van a testnevelő tanárral.	3.20
23. A testnevelésórán többféle sportágat tanulunk.	3.21
24. A testnevelésóra megtanít a csapatban való együttműködésre.	3.21
25. Úgy érzem, a testnevelésóráktól egészségesebb lehetek.	3.23
26. A testnevelés miatt kerülöm az olyan káros dolgokat, mint a dohányzás, alkoholfogyasztás.	3.33
27. A testnevelő tanár azt szeretné, hogy mindenki megtanulja az adott anyagot, ezért mindenkinek segít.	3.35
28. A testnevelésórán az is lehet sikeres, aki más órán rosszabbul teljesít.	3.45

2. táblázat: Mindennapos testnevelés bevezetéséhez kapcsolódó állítások átlagai (N = 1153)

Az állításokra adott válaszok átlagainak vizsgálatakor kiderült, hogy a diákok a legmagasabb átlaggal (legmagasabb egyetértéssel) azt az állítást jelölték meg, amely a testnevelő segítőkészségét mutatja az elsajátítandó tananyaggal kapcsolatban, illetve a saját teljesítményük sikerességére utal. Fontos eredmény, hogy ezt az órát olyannak tekintik, amelyben bárki lehet sikeres, még az is, aki más tantárgyból gyengébben teljesít. A legkisebb átlagot a kevés sportág megismerésére utaló állítás mutatta, amely azt igazolja, hogy a mindennapos testnevelésórák keretében a diákoknak valóban lehetőségük van többféle sportág megismerésére. Ezt támasztja alá az az eredmény is, amelyet a testnevelésórán többféle sportágat tanulunk állítás magas átlagértéke is mutat.

Mindezek után az állítások csoportosítására klaszteranalízist alkalmaztunk, olyan csoportok jöttek létre, amelyek esetében az állításoknál átfedések nem megengedettek.

Így három csoportot interpretáltunk.

1. csoport: 1., 9., 10., 12., 13., 15., 16., 17., 23. – tantárgyi ismeretek (átlag = 2,60)
2. csoport: 4., 6., 7., 14., 18., 19., 24., 25., 26. – egészségtudatosság (átlag = 2,88)
3. csoport: 2., 3., 5., 8., 11., 20., 21., 22., 27., 28. – testnevelő szerepe (átlag = 2,79)

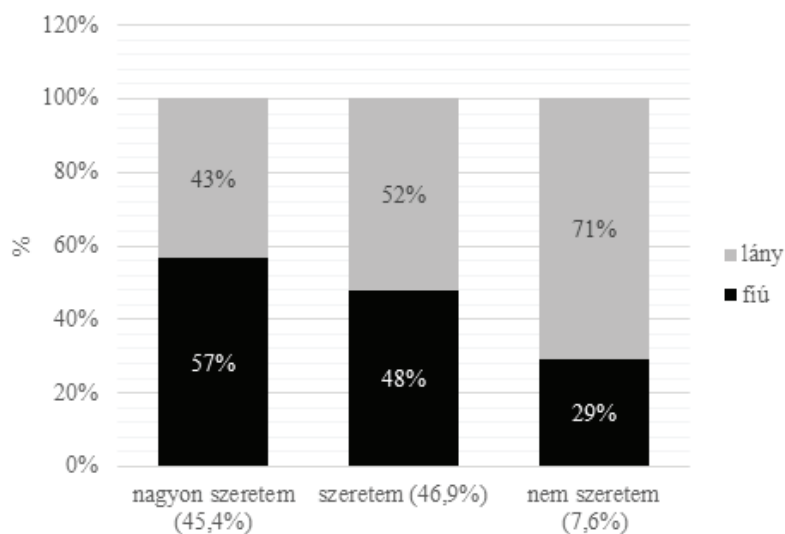
Olyan csoportok jöttek létre, amelyek a NAT 2012-ben is megfogalmazott célrendszerek köré is csoportosíthatók. Az első csoport esetében (tantárgyi ismeretek) a testnevelésórák didaktikai és nevelési céljai jelennek meg. A második csoportba (egzségtudatosság) a diákok egzséges életmódjához, személyiségfejlesztéséhez, egzségtudatosságához kapcsolódó állítások csoportosultak. A harmadik csoportba (testnevelő szerepe) pedig a pedagógus-szerep jelenik meg.

A csoportok esetében vizsgáltuk, hogy a nemek tekintetében találunk-e különbséget az átlagok vizsgálatánál. Megállapítható, hogy a kialakított csoportok esetében a diákok nemenkénti vizsgálatokor eltéréseket nem tapasztaltunk, egyetértés mutatkozik.

Azonban a kialakított csoportoknál a testnevelés tantárgy kedveltsége szempontjából is vizsgáltuk az eredményeket. A nem kedveltség alacsony értékét összevontuk a nem szeretem és nagyon nem szeretem válaszokkal, így három kategória lapján értékeltünk (1. ábra). Ennek nemenkénti eredménye szignifikáns különbséget mutatott ($p = 0,000$). Megállapítható, hogy a nem szeretem

kategóriában a lányok (71%) magasabb arányban szerepelnek, mint a fiúk (29%), vagyis a fiúk egyértelműen jobban kedvelik a testnevelésórákat, mint a lányok.

1. ábra: A testnevelés tantárgy kedveltségének nemenkénti megoszlása
(N = 1074)

A kapott klasztercsoportok esetében a kedveltség szerinti megoszlás alapján szignifikáns különbséget mutattunk ki ($p = 0,000$) (3. táblázat).

3. táblázat: Klasztercsoportok és a testnevelés tantárgy kedveltségének megoszlása (N = 933)

	Tantárgyi ismeretek	Egészség-tudatosság	Testnevelő szerepe
nagyon szeretem	10,8%	34,3%	54,8%
szeretem	31,7%	40,5%	27,8%
nem szeretem	80,6%	10,4%	9,0%

Azok, akik nagyon szeretik a testnevelés tantárgyat, a legmagasabb értékkel a testnevelő szerepét jelölték meg (54,8%). Valószínűleg a testnevelő befolyása jelenik meg náluk leginkább motiváló tényezőként a tantárgyi kedveltség tekintetében. Azoknál, akik „csak” szeretik a tantárgyat, a leginkább az egészségtudatosság szerepe (40,5%) emelkedik ki. Ők ennek fontosságát érzik legerősebben a mindennapos testnevelés bevezetését követően. Azoknál, akik nem szeretik az órákat, a tantárgyi ismeretekre vonatkozó állítások jelennek meg magasabb átlaggal (80,6%). Ők azok, akik leginkább kritikusai az órának, akiknek sok a tantárgyi ismeret, amit az órán kell elsajátítaniuk.

Megállapíthatjuk, hogy a második hipotézisünk csak részben igazolódott be, hiszen a nemek esetében nem, ugyanakkor a tantárgyi kedveltség esetében találunk eltérést a klasztercsoportok kialakítása után.

Megbeszélés és következtetések

A 2012 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre került mindennapos testnevelést követő negyedik évben végeztünk az Észak-Alföld régió felső tagozatos diákjaira nézve reprezentatív kutatást. A testnevelésórákkal összefüggő attitűdjeiket, az ott megjelenő NAT 2012 cél- és feladatrendszerének megjelenését vizsgáltuk. Hiszen ahogy Rétsági (2014) is fogalmaz, a mindennapos testnevelés bevezetésével a tantárgy új dimenzióba kerülhet, új minőséget hozhat létre, hiszen a megfogalmazott célok képessé tehetik a műveltségi terület tanítókat a hatékonyabb egészségnevelésre, az egészségkultúra alapjainak megteremtésére.

Eredményeink az mutatják, hogy a nemek tekintetében a fiúknál a testnevelés tantárgy kedvelése jóval meghaladja a lányok ilyen arányú értékét, ez nem változott a korábbi kutatási eredményekhez képest. Azonban a tanulók igen kiemelkedő része (95%) szereti a testnevelés órákat. Másrészt az a feltételezésünk, hogy a nemek tekintetében a mindennapos testnevelés bevezetéséhez kapcsolódó állítások esetében végzett csoportosítás után szignifikáns különbséget találunk, nem igazolódott be. Azok, akik nagyon szeretik a testnevelés tantárgyat, ők a testnevelők szerepét jelölték meg legmagasabb értékkel a válaszaik alapján.

Megállapítható, hogy vizsgálatunkban a testnevelők szerepe kiemelten jelenik meg a mindennapos testnevelés kapcsán, a pedagógusok intézményi szerephordozó funkciója továbbra is kimutatható ezekben az intézményekben. A

pedagógus szerepére, szakmai tudására, elhivatottságára és személyiségére hívja fel a figyelmet Müller (1999) , aki a NOT és NAT összehasonlító értékelése során valamennyi tanterv által előírt célrendszer megvalósulásának központi elemeként nevesíti magát a testnevelőt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bakonyi, F. (1969): A testnevelés mennyiségének és minőségének befolyása a sportolási igény alakítására. A testnevelés tanítása. Budapest, Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata 5, 3, 75–78.
- Bakonyi, F. (1969): Az iskolai testnevelés hatása a tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos szemléletére. A testnevelés tanítása. Budapest, Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata 5, 1, 19–30.
- Bakonyi, F. (1969): Szeretik-e a tanulók a testnevelést – hány órát szeretnének? A testnevelés tanítása. Budapest, Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata 5, 2, 35–38.
- Barnett, M. L., Morgan, J. P., Eric van Beurden., Beard, R. John (2008). Perceived sports competence mediates the relationship between childhood motor skill proficiency and adolescent physical activity and fitness: a longitudinal assessment. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 5, 40. <http://www.ijbnpa.org/content/5/1/40/> Utolsó letöltés: 2015. 06. 20.
- Báthory, Z. (1997): Tanulók, iskolák, különbségek. Egy differenciális tanításelmélet vázlata. Budapest, Okker Kiadó.
- Bíró, N. E. (2004). Sportpedagógia. Kézikönyv a testnevelés és a sportpedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Bíró Melinda (2015) A testnevelés aktuális kérdései. In: Révész László, Csányi Tamás (szerk.): Tudományos alapok a testnevelés tanításához, I. kötet: szemelvények a testnevelés, a testmozgás és az iskolai sport tárgyköréből. Társadalom-, természet- és orvostudományi nézőpontok . 286 p. Budapest: Magyar Diáksport Szövetség, 2015. pp. 105–136.
- Borbély, Sz. (2014). As parents see physical education (PE) from a representative survey's point of view. In Karlovitz János Tibor (szerk.): Mozgás, környezet, egészség. *International Research Institute*. 39–54. <http://www.irisro.org/health2014dec/14UrbinneBorbelySzilvia.pdf> Utolsó letöltés: 2015. 06. 20.

- Culjak, Z., Miletic, D., Kalinski, S. Delas., K., Ana., Z., F. (2014): Fundamental Movement Skills Development under the Influence of a Gymnastics Program and Everyday Physical Activity in Seven-Year-Old Children. *Iranian Journal of Pediatrics*, 24: 2. 124–130.
- Erfle, S. (2014). Analyzing the Effects of Daily Physical Education in Middle Schools on Obesity: Evidence from Pennsylvania's Active Schools Program. In (Ricky Todao ed.): *Handbook of Physical Education Research*. New York: Nova Science Publishers. 91–109. ISBN 978-1-63321-076-9.
- Fazekas Á., Halász, G. (2012). Az implementáció világa. Az európai uniós forrásokból megvalósított magyarországi oktatásfejlesztési beavatkozások empirikus vizsgálatának elméleti megalapozása. Kézirat. Budapest, ELTE PPK Felsőoktatás-menedzsment Intézeti Központ. <http://www.impala.elte.hu/produktumok-i-munkafazis> Utolsó letöltés: 2015. 06. 08.
- Fintor, G. (2014). Testmozgás a közösségben, avagy a mindennapos testnevelés jelenléte Szabolcs megyében. In. (Juhász Erika szerk.) *Közösségi Művelődés – Közösségi Tanulás*. Debreceni Egyetem TEK BTK Neveléstudományok Intézete. 67–79.
- Grosán, P (2001). Ízelítő a mindennapos testnevelés jegyében született iskolai programokból. *Új Pedagógiai Szemle* 51: 11. 149–152.
- Hamar P., Derzsy, B (2002a). Az elmúlt tíz esztendő tantervi változásainak tapasztalatai I. rész. *Módszertani lapok. Testnevelés* 9: 1. 1–7.
- Hamar, P., Derzsy, B. (2002b). Az elmúlt tíz esztendő tantervi változásainak tapasztalatai II. rész. *Módszertani lapok. Testnevelés* 9:2. 1–6.
- Hamar P, Ladislav, P. (2008). Physical education and education through sport in Hungary. (Testnevelés és oktatás sport segítségével Magyarországon). In Gilles, Klein., Ken, Hardman (eds.): *Physical Education and Sport Education in European Union*. Editions Revue EPS, 11 avenue du Tremblay: Paris.
- Hamar, P., Karsai, I. (2008): Az iskolai testnevelés affektív jellemzői 11-18 éves fiúk és lányok körében. *Magyar Pedagógia* 108. 2. 135–147.

- Hamar, P. (2012). MindenNATos testnevelés. Új Pedagógiai Szemle 62: 11–12. 87–97.
- Hardman, K., Marshall, J. (2009). Second World-wide Survey of School Physical Education. Final Report. International Council of Sport Science and Physical Education.
- Kristonné Bakos Magdolna, Müller Anetta, Honfi László, Szövetes Veronika: A „sportszakos” hallgatók sporttáborainak pedagógiai vonatkozásai. In: Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Régió és oktatás sorozat V. kötet. 249–256. p. 2010. TERD konferencia, Debreceni Egyetem. Magyarország, Debrecen. 2008. jún. 22–24.
- Makszin, I. (2014). A testnevelés elmélete és módszertana. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Mikulán, R. (2013). Az iskolai testnevelés szerepe és jelentősége az egészségfejlesztésben. Új Pedagógiai Szemle 63: 7–8. 48–69.
- Moschonis, G., Mavrogianni, C., Karatzi, K., Iatridi, V., Chrousos, P. George., L, Christos., Y. M. (2013). Increased physical activity combined with more eating occasions is beneficial against dyslipidemias in children. The Healthy Growth Study. Eur J Nutr 52: 1135–1144.
- Müller A., Könyves E., Várhelyi T., Mondok A.: Új utakon a testnevelő tanárképzés Egerben – A sportszakos hallgatók utazási szokásainak, és a sítáborozás kínálati elemeivel való elégedettségének vizsgálata. In: ECONOMICA. 1. szám. 85–95.p. 2008.
- Müller Anetta: A labdajátékok szerepe az alaptantervi reformtörekvésekben. In: OTDK '99 Kiadványkötet, MTE, I. kötet, 179–183. p. 1999. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Magyar Testnevelési Egyetem. Magyarország, Budapest.
- NAT 2012. Új Pedagógiai Szemle 1–3, 30–256.
- Rétsági, E. (2015). A sport szerepe a szocializációban és a pedagógiában. In: (szerk. Laczkó Tamás, Rétsági Erzsébet): A sport társadalmi aspektusai. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. Pécs. 51–61. ISBN 978-963-7178-72-6

- Ráthonyi-Odor K., Földesi B., Ráthonyi G., Urbánné K.M. (2016a): A sport és a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (CSR) kapcsolata, értékelése hallgatói vélemények alapján. Magyar Sporttudományi Szemle (megjelenés alatt)
- Ráthonyi-Odor K., Ráthonyi G., Borbély A. (2016b): Sportolni jó – felelősen a sport népszerűsítéséért. Agrártudományi Közlemények = Acta Agraria Debreceniensis (67) pp. 71–76.
- Rétsági, E. (2014): Mindennapos testnevelés az iskolában. Élet és Tudomány 69: 37. 1166–1167.
- Rétsági E., Csányi, T. (2014). Nemzeti Alaptanterv 2012 Testnevelés és sport műveltségi terület – az iskolai testnevelés új kihívásai I. Magyar Sporttudományi Szemle 15. 59: 3. 32–37.
- Rétsági, E., H. Ekler, J., Nádori, L., Woth, P., Gáspár, M., Gáldi, G., Szegner-né Dancs, H. (2011). Sportelméleti ismeretek. Budapest, Dialóg Campus.
- Rétsági E., Ács, P. (2010): A serdülők életmódja és testneveléssel kapcsolatos véleményük. Magyar Sporttudományi Szemle 11. 44. 13–20.
- Shephard, J. R., Trudeau, F. (2013). Quality Daily Physical Education for the Primary School Student: A Personal Account of the Trois-Rivières Regional Project, Quest, 65: 1. 98–115
- Szabó Béla, Széles-Kovács Gyula, Müller Anetta, Seres János: A testnevelés tantárgy kompetencia alapú tanításának tervezése a tanítási egységek és a tanórák alapján. In: Acta Academiae Pedagogicae Agriensis. XXXIV. Kötet. 123–137. p. 2007.
- Tózsá-Rigóné, N., J. (2011). A mindennapos testnevelés komplex programja Hódmezővásárhelyen 2005-2009-ig: Megvalósulás, hatékonyságvizsgálat, szoftverfejlesztés. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola. Szeged. http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1488/1/ertekezes_ekezetnelk.pdf Utolsó letöltés: 2015. 06. 17.
- Vári, B., Marton, A., Balogh, L. (2012). A mindennapos testnevelés hatásának követéses vizsgálata 1-4. osztályos tanulók körében. Magyar Sporttudományi Szemle 14. 54: 59–60.

Forrásmunkák

- Ivanics, G. (1993). Mindennapos testnevelés. Fejlesztő pedagógia: pedagógiai szakfolyóirat 4. 1–2. 11–13.
- Szegfű, I. (1989). Történeti áttekintés a mindennapos testedzésről. In. SÜLI József (szerk.) A mindennapos testedzés kézikönyve. A Csongrád Megyei Tanács V.B. művelődési osztálya és Pedagógiai Intézete kiadványa. 2–6.
- Udvarhelyi, F. (1989). Ötletek és módszerek a mindennapos testgyakorlás megszervezéséhez. A mindennapos testedzés kézikönyve. A Csongrád Megyei Tanács V.B. Művelődési Osztálya és Pedagógiai Intézete kiadványa. 40–63.

**BÍRÓ MELINDA¹, SZÉLES-KOVÁCS GYULA¹, STREGOVA ZSOLT¹,
BALOGA ISTVÁN², DR. DOBAY BEÁTA³**

¹Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

¹University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

²Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Testnevelés és Sport Kar, Kolozsvár

²University of Babes-Bolyai, Faculty of Physical Education and Sport,
Cluj-Napoca

³Selye János Egyetem Testnevelés tanszék, Komárno

³University of Selye János, Institute of Sport Science, Komárno

AZ OLIMPÁK ELFELEDETT LABDAJÁTÉKAI

THE FORGOTTEN OLYMPICS BALL GAMES

Összefoglaló

A olimpiai játékok programjában jelenleg tizenhárom labdás sportág szerepel. E játékok megjelenése igen érdekes, hiszen számos közülük már a kezdetektől szerepel a programban, míg mások teljesen feledésbe merültek. A kihagyás vagy a mellőzés oka gyakran az érdektelenség vagy a kevés induló, esetleg a sportág elterjedésének hiánya volt. Vannak olyan olimpiai labdás sportok, melyek bekerültek a programba, majd kikerültek onnét, vagy a népszerűségük okán újra kiharcolták jelenlétüket a versenyeken. Az első ilyen labdás sportág a tenisz vagy az újonnan visszakerülők közül a rögbi és a golf. Az olimpiák közel száz éve alatt számos érdekes labdás sportág jelent meg a versenyek programjában, majd merült feledésbe. Ezen sportágak bemutatására vállalkoztunk a tanulmányban.

Kulcsszavak: olimpia, labdasportok, elfeledett versenyszámok

Abstract

There are thirteen balls games in the Olympic program at present. Many of them have been included in the program from the beginning, while others are completely forgotten. The reason for this lack of interest, or a small start-up, or lack of the sport was spreading. Some Olympic ball games are included in the program, and then taken out from there, either because of their popularity routes are fought their presence in the tournament again. In such sports as tennis or the rugby and golf which will be returned. During the hundred years of Olympics, nearly, a number of interesting sport balls appeared on the program, and has been forgotten. In this study we show this ball games.

Keywords: Olympic games, ball games, forgotten sports

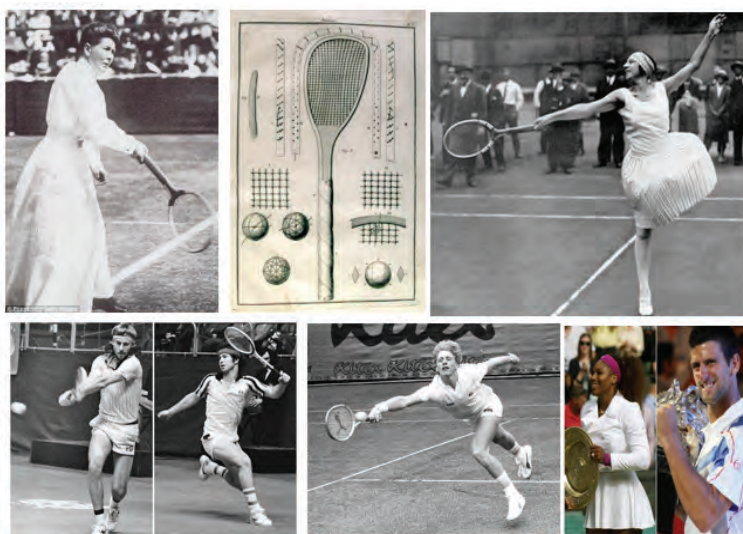
Bevezető gondolatok

Az olimpizmus megszületésével az 1984-ben létrejött nemzetközi szervezet, a NOB megalkotta a sportágak jegyzékét. Ez a jegyzék tartalmazta azoknak a sportágak listáját, melyek helyet kaphattak a játékokon. Az első újkori olimpián még kizárólag az egyéni sportágakban engedték versenyezni a résztvevőket. Az atlétika, a torna, az úszás, a birkózás, a súlyemelés, a vívás, a kerékpározás és a sportlövészet mellett egyetlen egy labdajáték, a tenisz került be 1896-ban a programba. A csapatsportok és számos labdás sportág csak a második nyári olimpián, 1900-ban Párizsban szerepelt először. Csapatsportok közül 1900-ban bekerült a krikett, a labdarúgás, a rögbi, a vízilabda, míg egyéb labdajátékok is megjelentek, mint például a croquett, a golf és a pelota. A jelenlegi olimpiai sportágak közül tizenkettő labdajáték (asztalitenisz, gyeplabda, kézilabda, kosárlabda, labdarúgás, röplabda, strandröplabda, tenisz, rögbi, tollaslabda, golf, vízilabda) és egy téli labdajáték (a jégkorong) szerepel a programban. A tanulmányban azokat a labdás játékokat, labdás csapatsportokat szeretnénk bemutatni, melyek szerepeltek a nyári olimpiák műsorán, de azóta lekerültek róla. Azokat a sportágakat is bemutatjuk, melyek lekerültek a sportágak listájáról, de hosszú kihagyás után visszakérültek, például a tenisz, a rögbi vagy a golf.

Az olimpiák első labdajátéka

A teniszt a 11. századi Franciaországból származtatjuk, ahol „jeu de Paume” néven terjedt el. A kolostorok udvarán játszott ütőgetős játék a 19. századra oly népszerű lett, hogy már az első újkori olimpia játékaik közé is felvették. Ez volt az első labdajáték, amely bekerült a programba. Férfiaknak írták ki a versenyt, melyre hat nemzet 13 játékosa, egy ausztrál, egy francia, egy német egy magyar, két angol és 7 görög nevezett. A sportág első olimpiai bajnoka John Mary Pius Boland lett, aki csak látogatóba érkezett a görög fővárosba. Amikor megtudta, hogy teniszben is rendeznek versenyeket, benevezett, majd az egyéni és a páros küzdelmeket is megnyerve rögtön kétszeres olimpiai bajnokot avathattak. A magyar színekben induló Tapavicza Momcsilló pedig a harmadik helyen végzett. Az első olimpiai megmérettetésen nők még nem indulhattak, de már a második olimpiai versenyen, 1900-ban igen. Párizsban a résztvevők száma kétszer annyi volt – 24 fő –, mint 1896-ban, de a nemzetek száma kevesebb, mindössze négy. A hölgyek számára rendezett versenyen heten küzdhetnek meg az első olimpiai bajnoki címért, amit végül a brit Char-

lotte Reinagle Cooper nyert, aki az egyéni mellett a vegyes páros versenyében is diadalmaskodott. 1904-ben a tengerentúli olimpián ismét csak a férfiak versengtek, és mindössze egy külföldi (német) teniszező volt a 35 résztvevőből, a többiek mind hazaiak. Természetesen az érmesek mind amerikaiak lettek. Mint látható, a sportág olimpiai múltja elég viszontagságosan indult. 1908-ban Londonban a résztvevők száma már 50-re emelkedett. 40 férfi és 10 hölgy nevezett a versenyekre. További érdekesség, hogy a londoni tenisztorna legfiatalabb résztvevője a 19 éves Zsigmondy Jenő volt. A sportág népszerűsége egyre növekedett, mint ahogy a résztvevők száma is. 1924-re már 27 ország 124 teniszezője (89 férfi, 35 nő) csapott össze a tenisztornán. Az amatőrizmus eszméjének növekedése miatt ez volt az utolsó olimpia, mikor a tenisz szerepelt az olimpiák sportágai között. Ezután kétszer, 1968-ban Mexikóban és 1984-ben Los Angelesben bemutató sportágként szerepelt, majd 1988-ban Szöulban újra felvették a hivatalos olimpiai versenyszámok közé. Az 1988-as visszatérése leginkább a nemzetközi teniszszövetség vezetőjének, Giorgio De Stefaninak volt köszönhető. Az Olasz Teniszszövetség, a Nemzetközi Teniszszövetség vezetőjeként és NOB-tagként kiállt a tenisz olimpiai létjogosultságáért. A tenisz 1988-tól napjainkig újra szerepel az olimpiák műsorában.

1. kép. Charlotte Cooper, Suzanne Lenglen, Björn Borg, John McEnroe, Boris Becker, Serena Williams, Novak Djokovic

Elfeledett labdajátékok

A labdajátékok hamar népszerűsége tettek szert az olimpiák programjában. Ezek között akadt olyan, amely csak egy vagy néhány olimpiát ért meg, de vannak olyanok is, amelyek népszerűsége a mai napig tart. Csak egyszer szerepelt az olimpiák programjában a krikett, a croquet, a baszk pelota, a racket és a jeu de paume. A golf és a lacrosse kétszer, a rögbi négy alkalommal, míg a lovaspóló ötször.

A krikett egy olyan ütős labdajáték, ahol két csapat küzd a több pont megszerzéséért, azaz a győzelemért. Habár már az ókorban is találunk olyan ábrázolásokat, leginkább Görögországból, ahol feltűnt a játék, de a modern változata és magának a játéknak az elnevezése is a britektől származik. Valószínűsíthető, hogy a pásztorok ütőjéről, kampós botjáról kapta a nevét, amit akkoriban „cricce”-nek, kiejtve krikiinek neveztek. Már 1895-ban felmerült, hogy az athéni játékok olimpiai programjában szerepeljen egy csapatsport, a krikett. Végül köztudott, hogy nem került be a programba, mindössze egyszer, 1900-ban, Párizsban. Két csapat mérkőzött az éremért, Nagy Britannia és Franciaország. Felmerül, hogy a sportág visszakerül az olimpiák programjába. Talán épp Budapest lesz az otthona a 2024-es visszatérésnek.

2. kép. Krokett az olimpián, 1900-ban Párizsban

A krokett (franciás írásmóddal croquet) leginkább Franciaországban és az angolajkú országokban elterjedt labdajáték. A játék lényege, hogy a játékosok a különböző formában elhelyezett 6–10 darab 20–30 centiméteres kapun minél kevesebb ütéssel átjuttassák a fagolyót egy faütkő segítségével. A krokett mindössze egyetlen alkalommal szerepelt az olimpiai programban, az 1900-as párizsi játékon. Tíz játékos nevezett a versenyre, hét férfi és három hölgy,

természetesen mindannyian franciák voltak. A játék a mai napig népszerű maradt Franciaországban, de mivel a többi országban kevésbé terjedt el, így nem is kapott helyet az olimpiai programban.

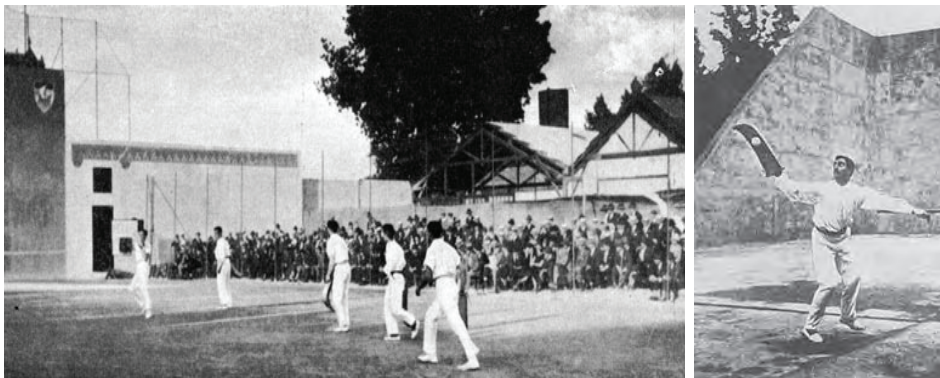
A **roque** játék elnevezése a krokett francia változatából (croquet) alakult ki. Samuel Crosby javasolta, hogy a croquet szóból vegyék át az elnevezést úgy, hogy távolítsák el az első és az utolsó betűt. A roque a krokett játék amerikai változata. Nemcsak az elnevezése hasonlít a krocketthez, hanem maga a játék is. A játékosoknak minél kevesebb ütéssel kell, hogy eljuttassák a finom szemcséjű kavicssal borított pályán a kis kapukon keresztül a golyót a faütő segítségével az ellenfél határpálcájáig. A játék egy alkalommal szerepelt az olimpián, talán nem meglepő, hogy Amerikában, 1904-ben, St. Louise-ban. Amerikai versenyzők nyerték meg mindhárom érmet, de ez nem volt meglepő, hiszen összesen négy induló volt a versenyen, természetesen mind amerikaiak voltak. A játék inkább egy kis házibajnokság volt, mint olimpiai verseny.

A **baszk pelota** a krockethez hasonlóan szintén a párizsi olimpián mutatkozott be. Mint ahogy a sportág elnevezése is mutatja, főleg a baszkoknál volt közkedvelt, de elterjedt még Franciaországban, Latin-Amerikában és az Egyesült Államok spanyolajkúak lakta részén, Floridában. A falhoz dobott labdát egy kanálszerű eszközzel kapják el, majd hajítják vissza a falra úgy, hogy azt az ellenfél ne tudja elkapni. A játék elnevezése valószínű, hogy a korai latin pilóta szóból származik, melynek jelentése labdajáték. A római korban a pila egy bőrből készült labdafajta volt, mely a játék elnevezést adhatta. Ebből alakult ki a pilotta, majd a pelota.

A baszk pelota 1900-ban szerepelt a nyári olimpia műsorán, majd 1924-ben, 1968-ban és 1992-ben bemutató sportág volt. 1900-ban két csapat részvételével zajlott az olimpiai küzdelem, és mindössze egy mérkőzést játszottak. A spanyolok, Amezola és Villota kiütötték a franciákat, Maurice Durquettyt és Etchegaray-t, így szerezve meg a sportág első és egyben utolsó olimpia győzelmét. Habár két versenyszámot rendeztek 1900-ban, egyet a profiknak és egyet az amatőröknek, mivel az olimpia az amatőrök versenye, így a profik küzdelmét nem számították bele az olimpiai program játékába.

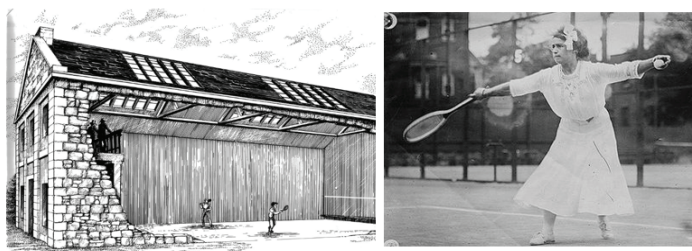
1924-ben, mikor ismét bemutatkozott a sportág az olimpián, az előző párizsi játékhoz hasonlóan ugyanaz a két nemzet csapott össze. Két versenyszámot rendeztek, a kézzel és az ütővel játszott változatot. Az 1968-as és a 1992-es

újbolí bemutatkozáson további versenyszámokkal bővült a küzdelem, de a sportág lokalitása megtartotta a játékot nemzeti szinten, nem került vissza az olimpiai programba.

3. kép. Az 1900-as olimpia egyik játékosa, illetve a sportág bemutató játéka az 1924-es párizsi olimpián

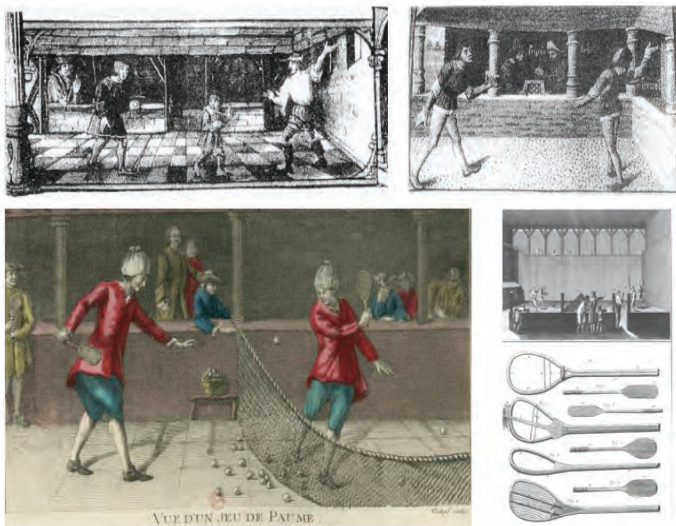
Az olimpiák kezdeti éveiben számos olyan sportág került be a programba, mely a rendező országnak „kedvezett”, illetve a rendező állam sportolói nyertek, mivel hogy ők indultak egyedül rajta. Egy ilyen labdajáték volt a **racket** is, mely az 1908-as londoni olimpián szerepelt a programban. Mind a hét induló brit volt, így a hazaiak nyakába akaszthatták az összes érmet. Ez az érdekes sportág a teniszből alakulhatott ki, és leginkább fallabdához hasonlít. Elnevezése az angol racket, azaz ütő szóból származik. A 18 századi Angliában egy szabadidős tevékenység lehetett, Miller (2015) szerint viszont az angol börtönökben alakulhatott ki a játék, ami később sportággá nőtte ki magát. A játékot egy 30 * 60 láb (9,1 * 18,3 m) méterű területen játsszák, ahol a játéktér általában sötét színű kő vagy beton, hogy a fehér labda jól látható legyen rajta.

4. kép. Eglinton Rackets Hall 1842, Eglinton Kilwinning, Skócia és a racket játékos.

Egy ütővel a falhoz továbbítják a labdát, amit az ellenfél visszaüt. Egyesben és párosban is játszható, sőt létezett szabadtéri, és fedett pályás változata is. A fedett pályás leginkább az Egyesült Királyságban, Írországból, az Egyesült Államokban és Kanadában terjedt el.

Az 1908-as londoni olimpián egy másik olyan labdás sportág is bemutatkozott, mely utána többé nem szerepelt az olimpiák versenyszámai között. A jeu de paume egy Franciaországból származó ütős labdajáték. Hasonlít a teniszre, de fedett pályán, csarnokban játszották. Szabadtéri változata is létezik. A sport az ókorig vezethető vissza, de a mai változatát a 13. századi Franciaországban kezdték el játszani a kolostorok belső udvarában. A játék eredetére utal maga a neve is. Jeu de paume, azaz játék tenyérrel. A sportág kialakulásának kezdetén ugyanis még kézzel továbbították a labdát, később jelentek meg csak az első ütők. (3. kép) A francia gyökerei ellenére mégsem Párizsban kapott helyet az olimpián, itt csak bemutató sportágként szerepelt, hanem 1908-ban Londonban. Az olimpiai tornára két nemzet 11 játékosa nevezett, és habár a játék Franciaországból származik, az olimpián nem vettek részt franciák, csak angolok és amerikaiak.

5. kép. A felső képen a jeu de paume kézzel játszott változata a 15. századból, míg az alsó képen a 18. századi Franciaországból

Egy újabb elfelejtett labdajáték, mely a legrégebbiek közé tartozik, a **lacrosse**. A lacrosse egy olyan sportág, ahol a játékosok a labdát egy hálós végű ütővel passzolgatva viszik az ellenfél területére, hogy ott gólt szerezzenek. Ezt az ősi labdajátékot Észak-Amerika őslakói játszották. A törzsek nem kizárólag szórakozás céljából üzték, inkább a harcra való felkészítés egyik kiváló eszközének tartották. Az egyes törzseknél különböző elnevezéssel más és más szabállyal alakult ki, a cserokik da-nah-wah'uwsdinak, az irokézek baggatawaynek vagy tewaraathonnak hívták a játékot. Két olimpián szerepelt, 1904-ben St. Louisban és 1908-ban Londonban. Az 1904-es olimpián két nemzet három csapattal vett részt a lacrosse-tornán. A kanadaiak közül a Winnipegi Shamrocks csapata szerezte meg az első helyet, míg harmadik a Mohawk Indiánok csapata lett. Az őslakos indiánokat is felvonultató amerikaiak lettek a másodikak. Az 1908-as olimpián három csapat nevezett ugyan, de végül mindössze egy mérkőzésre került sor, ahol a kanadaiak megverték az angolokat, így megszerezték az elsőséget. Ez követően a játék lekerült az olimpiák sportágai közül. Bemutató jelleggel ugyan még háromszor szerepelt az olimpiákon, 1928-ban Amszterdam, 1932-ben Los Angelesben és 1948-ban Londonban, de ezután többet már nem.

A második olimpián Párizsban bemutatkozott egy ősrégi sport, a **lovaspóló**. A NOB végül nem ismerte el hivatalos versenynek, mégis öt olimpiát élt meg. 1900-ban öt csapat részvételével rendezték meg a pólóversenyt, melyet végül egy vegyes csapat nyer. 1908-ban Londonban három angol klub vetélkedett a bajnoki címért, így nem meglepő a britek győzelme. A következő olimpiai küzdelmet 1920-ban Antwerpenben tartották, ahol négy nemzet játékosai, a britek, a spanyolok, az amerikaiak és a szervező belgák versengtek. Brit győzelemmel ért véget a küzdelem. 1924-ben tíz mérkőzést tartottak, ahol az öt résztvevő csapat közül az argentinoknak sikerült végül megszerezni az aranyérmet az amerikaiak és az angolok orra előtt. 1936-ban Ismét az argentinoknak sikerült elhódítani az aranyérmet Nagy-Britannia előtt. További érdekesség, hogy ezen az olimpián magyar csapat is indult. A magyar pólósok a bronzmérkőzésen sajnos vereséget szenvedtek a mexikóiaktól, így végül csak a negyedik helyet sikerült megszerezniük. Végleg az 1936-os berlini szereplése után tűnt el a sportág az olimpiák versenyéből.

A **golf** az olimpiák megszületésekor két alkalommal is szerepelt a programban, 1900-ban és 1904-ban, majd elfelejtődött. Eltelt több mint száz év, és 2016-ban újra visszakerült a versenyszámok közé. 1900-ban férfi és női ver-

senyt is rendeztek, míg 1904-ben kizárólag a férfi egyéni és csapatversenyre került sor. Ezután már nem szerepelt az olimpiák versenyszámai között egészen a visszatéréséig, 2016-ig. A Rio de Janeiro-i olimpián mutatkozott be ismét, miután a NOB 2009-es döntése értelmében újra felkerült az olimpiai sportágak listájára. Szintén visszakerülő olimpiai sportág 2016-tól a rögbi. Már négy alkalommal szerepelt az olimpiákon 1900-ban, 1908-ban, 1920-ban és 1924-ben, de kikerült a programból. A NOB 2009-es koppenhágai ülésén szavazott a sportág sorsáról, és úgy döntöttek, hogy 2016-ban a riói olimpián mind férfiakkal, mind pedig a nőknek megrendezik a versenyeket.

6. kép. Golfverseny az 1900-as párizsi olimpián

A baseball először hivatalos versenyszámként 1992-ben jelenet meg az olimpiák versenyszámaiként, míg a női változata, a softball 1996-ban. Bemutató jelleggel már szerepelt olimpiákon (1912, 1936, 1952, 1956, 1964, 1984, 1988), de a hivatalos „élete” nem volt hosszú. Bár több kísérlet is történt a megmentésükre, a NOB döntése értelmében 2012-től ismét lekerült az olimpiák programjából.

Záró gondolatok

A csapatsportok és számos labdás sportág a második újkori olimpián, 1900-ban Párizsban szerepelt először a programban. 1900-ban bekerült a krikett, a rögbi, a lovaspóló, a croquett, a golf és a baszk pelota. 1904-ben a lacrosse és a roque, 1908-ban a jeu de paume és a reekets. Ezek a sportágak érdekes utat jártak be az olimpiák műsorában, néhány maradt, de többségük csak

pár olimpiát élt meg, és végleg ki is került a programból. A kihagyás vagy a mellőzés oka leginkább az érdektelenség, a kevés induló, esetleg a sportág elterjedésének hiánya volt. A sportágakkal szemben elvárás a szórakoztató jelleg napjainkban is, így a sportágak szabálmódosítása is ezt a célt szolgálja sok sportágban, mely a sportág fennmaradását és olimpiai sportágként való megmaradását segítheti (Müller 2009).

FELHASZNÁLT IRODALOM

Buchanan, Ian (1993). Mallon, Bill, ed. „Cricket at the 1900 Games” (PDF). Journal of Olympic History. International Society of Olympic Historians. 1 (2): 4.

Müller Anetta (2009): A legújabb trendek a sportmarketing és menedzsment területén. In: Magyar Sporttudományi Társaság Sportinnovációs Szakbizottság Évkönyve. 59–63.p. 2009.

Chris Hudson (1999): Croquet at the Olympics: Paris, 1900 Croquet world online magazine <http://www.croquetworld.com/News/Olympics.asp>

<http://www.croquetworld.com/News/Olympics.asp>

<http://www.sports-reference.com/olympics>

<https://www.olympic.org/tennis>

Ian Plummer (2008): Croquet in the 1900 Olympics and Roque in 1904. <http://www.oxfordcroquet.com/history/olympics/index.asp>

Keith Miller (2015): Eight Sports You Never Knew Appeared at the Olympic Games <http://www.sportsfreak.co.nz/eight-sports-you-never-knew-appeared-at-the-olympic-games/>

McGowan, B. C.; et al. (1959). „Official Rules and Regulations”. Roque: The Game of the Century. Dallas, TX: American Roque League. Retrieved 2009. 06. 02.

Képek hivatkozásai:

1. kép <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3733574/Athletes-drinking-brandy-races-marathon-runner-DRIVING-finish-gymnast-wooden-leg-Oddest-Olympic-moments-history-Rio-s-green-swimming-pool-shade.html>, <http://fiveminutehistory.com/anyone-for-tennis/> ,
2. kép https://en.wikipedia.org/wiki/Croquet_at_the_1900_Summer_Olympics, <https://hu.pinterest.com/pin/474566879457000890/>
3. kép <http://www.topendsports.com/events/discontinued/basque-pelota>.

htm, <http://mentalfloss.com/article/31300/10-sports-cut-olympics>

4. kép https://en.wikipedia.org/wiki/File:Rackets_Hall,_Eglinton_Castle,_Ayrshire,_Scotland.jpg,

5. kép <http://lartdesmets.e-monsite.com/pages/divertissements-au-moyen-age/le-jeu-de-paume-au-moyen-age.html>, <https://www.herodote.net/Tennis-synthese-2037.php>

6. kép <http://psychologyofwomeninsports.tumblr.com/>

**RÁTHONYI GERGELY¹, RÁTHONYI-ODOR KINGA²,
MÜLLER ANETTA³**

¹ Debreceni Egyetem Alkalmazott Informatika és Logisztika Intézet,
Debrecen

¹ University of Debrecen, Institute of Applied Informatics and Logistics, Debrecen

² Debreceni Egyetem Sportgazdasági és -menedzsment Tanszék, Debrecen

² University of Debrecen, Department of Sporteconomics and Management,
Debrecen

³ Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

³ University of Eszterházy Károly, Institute of Sport Science, Eger

**TURISTÁK KÖZÖSSÉGIMÉDIA-HASZNÁLATA AZ UTAZÁS
SORÁN**

USE OF SOCIAL MEDIA OF TOURISTS DURING TRAVELLING

Összefoglaló

Az internet megjelenésével és széles körű elterjedésével a turisztikai szolgáltatók ajánlataikkal felkerültek a világhálóra, ezáltal közelebb kerülve a potenciális vevőkhöz, mindez azt eredményezte, hogy a turizmus platformja növekvő gyorsasággal a világháló lett.

Az elmúlt években egyre meghatározóbb szerepet játszanak a közösségimédia-oldalak – melyet az internet-hozzáférés és a mobiltelefonok mellett napjaink digitális társadalmának harmadik alappilléreinek tartanak –, az online szájreklám (eWOM), a csoportos információszűrés, a személyreszabás, a webes és mobilapplikációk.

Jelen kutatásban egyrészt arra kerestük a választ, hogy az internethasználó felnőtt lakosság körében milyen szerepet játszanak a közösségi oldalak, felhasználói tartalmak az utazás szervezésekor. Másfelől arra voltunk kíváncsiak, hogy a közösségi média használata hogyan alakul a megkérdezettek körében az utazás során, azaz az utazás előtt, alatt és után.

Az eredményekből összességében megállapítást nyert, hogy az utazás szervezése során a hagyományos információforrások még mindig nem elhanyagolhatóak. A közösségi média és a felhasználói tartalmak fontosak az utazás során, elsődlegesen az utazás előtt és alatt.

Kulcsszavak: turizmus, IKT, közösségi média, felhasználói tartalmak

Abstract

By the wide spread of internet use the tourism service providers with their promotions appeared on the web and get closer to the potential customers which indicated that the internet became the most rapidly increasing platform of tourism.

During the last few years social media pages and contents – which are handled as the third pillar of digital content next to internet access and smartphones –, the online electronic word-of-mouth marketing, grouped information filtering, personalization, web- and mobile applications have a deterministic role in tourism.

In this research on one hand we wanted to get an overview about what is the role of social media and user generated contents during travel planning

among adult internet-users. On the other hand we were looking for the answer to how diverse the use of social media during the whole travel procedure – before the travel, during the travel and after.

According to the results we can conclude that the use of traditional information sources during travel organization is still deterministic. The user generated contents and social media are important during the travel procedure – especially before and during the travel.

Keywords: tourism, ICT, social media, user-generated content

Bevezetés

A turizmus a világ egyik legnagyobb és leggyorsabban növekvő ágazata, mely nemzetközi és hazai viszonylatban is jelentős mértékben hozzájárul a gazdasághoz. A WTTC (2015) legfrissebb kutatási eredményei azt mutatják, hogy a turizmus a világ GDP-jének – multiplikátor hatásokkal együtt – 9,8%-át adja, több mint 276 millió munkahelyet biztosít (ez az összes foglalkoztatás 9,4%-a), továbbá a nemzetközi látogatókból és turizmushoz kapcsolódó árukból származó exportjövedelem a teljes export 5,7%-át teszi ki. A WTTC (2015) előrejelzése szerint 2015 és 2025 között a turizmus éves szinten átlagosan 2,1%-kal fog emelkedni, több mint 350 millió munkahelyet biztosít, és a teljes GDP 10,5%-át teszi ki.

Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) dinamikus és töretlen fejlődése a turizmus számára is fontos változásokat hozott az elmúlt években. Az IKT folyamatos fejlődése rákényszerítette a vállalkozásokat arra, hogy a változásokat stratégiájukban és az üzleti gyakorlatok elfogadásában is figyelembe vegyék, ezáltal kialakult a turizmus ágazat dinamikus karaktere. Az elmúlt években az internet megjelenése és széles körű elterjedése alapvetően átformálta a fogyasztók utazásának tervezését, az utazási információkhoz való hozzáférést (BÁCSNÉ, 2010, 2014a, b), továbbá az utazás értékelését is. Új trendek jelentek meg a média és marketing területén, módosítva a vállalatok és fogyasztók alapvető jellemzőit és attitűdjét. Az internetes keresőmotorok széleskörű használata, a közösségi média térnyerése és az innovatív mobiltechnológiai megoldások elterjedése – elsősorban az okostelefonok megjelenésének köszönhetően – jelentősen átalakították az online kommunikáció dinamikáját és a fogyasztói magatartást. Ezáltal ezen a területen is megjelent az élménykeresés mint társadalmi trend ezeknél a vásárlásoknál, sőt egyre inkább elvárás itt is, a fogyasztók részéről. (TÖRŐCSIK–SZÁNTÓ, 2008). Az egyre

kifinomultabb, nagyobb igényeket támasztó és tapasztaltabb turisták növekvő ütemben keresik az interakció lehetőségét a szolgáltatói oldallal tájékozódás, illetve igényeik és vágyaik kielégítése céljából.

Az utazóknak egyre növekvő számú információforrás és egyben foglalási lehetőség áll rendelkezésre, köszönhetően a gyorsan növekvő online közvetítői jelenlétnek, az okostelefonok és a közösségi média térhódításának. A vizualitás jelentősége növekszik, a felhasználók egyre több időt töltenek online videók és képek nézegetésével. A platformok és eszközök keverednek, a fiatalabb generációk pedig egyre tudatosabban használják az internet nyújtotta lehetőségeket.

Jelen kutatás ezt a sokrétű folyamatot kívánja megragadni, különös tekintettel a közösségi média és a felhasználók által létrehozott tartalmak vonatkozásában a turisták szemszögéből.

Irodalmi áttekintés

A közösségi média és a felhasználók által létrehozott tartalmak kontextusában elengedhetetlen, hogy definiáljuk magát a jelenséget, figyelembe véve a meghatározások sokaságát. Ennek megfelelően a fogalomkörhöz tartozó legfontosabb definíciókat összegyűjtöttük.

Web 2.0 és Travel 2.0

Egy 2004-ben megrendezésre kerülő újfajta webes platformok lehetőségeivel foglalkozó konferencia workshopján hangzott el először a „web 2.0” kifejezés, mely TIM O'REILLY nevéhez fűződik, aki szerint a web 2.0 egy mindent átfogó új jelenség és szemléletmód lesz, ami megváltoztatja az internetről alkotott általános képet. Magába foglalja a világháló új megközelítését: weboldalak gazdag felhasználói felülettel, melyek többet nyújtanak, mint egy számítógépes alkalmazás, olyanok inkább, mint egy minden szinten összekapcsolt weboldalgyűjtemény, melyen böngészhetünk (O'REILLY, 2006, SZŰCS-VIDA, 2008).

A szakirodalomban többen is kísérletet tettek a web 2.0 definiálására (SIGALLA, 2007; CORMODE-KRISHNAMURTHY, 2008; LATHAM, 2008; O'CONNOR, 2008; MILANO et al., 2011). A fogalmak összegzéseként megállapítható, hogy a web 2.0 kifejezés a közösségre épül (felhasználók közösen készítik a tartalmat, vagy megosztják egymás információit) internetes szolgáltatások gyűjtőneve. A felhasználók kommunikálnak egymással, valamint kapcsolatokat alakítanak ki egymás között.

MILANO et al., (2011) is kifejtették a web 2.0 kifejezéssel kapcsolatban – egyetértve az alapkoncepcióval –, hogy ez inkább a szoftverfejlesztők és a felhasználók internetfelhasználásában bekövetkezett változásokat, mintsem az internet technológiai fejlődését jelöli.

Amennyiben a web 2.0 alkalmazások a turizmus területén jelentkeznek, akkor Travel 2.0-ról beszélhetünk. BHATNAGAR (2008) értelmezésében a Travel 2.0 megoldásoknak alapjául négy alrendszer szolgál. Az utazással kapcsolatos tartalmak létrehozása, a felhasználói részvétel, a megosztást és terjesztést segítő nyílt architektúrák és az alkalmazásokba való beágyazás lehetősége. Ezen alrendszerek a web 2.0-ból származtathatók, a Travel 2.0 kifejezéssel pedig az utazási szektorra utalt a szerző.

Összességében elmondható, hogy a web 2.0 széles körű elterjedése alapjaiban változtatta meg a turisták utazási információhasználatát, -cseréjét és a -létrehozását is. Ezen technológiák megjelenése lehetővé tette a turisták számára, hogy aktívan együttműködjenek más turistákkal az utazási információ létrehozásában, felhasználásában és terjesztésében az internet segítségével.

Közösségi média

A We Are Social 2015-ös felmérése alapján megállapítható, hogy a világ közösségimédia-penetrációja 29%, melyek között jelentős eltérések mutatkoznak a régiók és országok tekintetében (Afrika – 9%; Észak-Amerika – 58%, Európa – 47%). A legjelentősebb közösségi oldal, a Facebook, mely felhasználóinak száma közel 1,5 milliárd, jelentősen kiemelkedik a többi közösségi oldalhoz képest (KORMOS et al., 2015).

A közösségi média (social media) egy olyan kifejezés, mely napjainkban széles körben elterjedt, és életünk szerves részévé vált. A közösségi média az egyik legerőteljesebb hálózati eszköz, mely társadalmi és gazdasági szinten is integrálódott a világban. KAPLAN–HAENLEIN (2010) értelmezésében – mely véleményem szerint is kiválóan rávilágít a lényegi elemekre a témával kapcsolatban – a közösségi média az internetalapú alkalmazások egy olyan csoportja, mely a web 2.0 ideológiai és technológia alapjaira épül, és amely lehetővé teszi a felhasználó által létrehozott tartalom (user-generated content, továbbiakban UGC) kialakítását és megosztását. Ebben a fogalomban megjelenik a felhasználó által létrehozott tartalom, melynek tárgyalásával a későbbiekben foglalkozom.

A közösségi média definiálásával sokan próbálkoztak, számos érvelés, értekezés foglalkozott a fogalommal. Az évek folyamán, ahogy fejlődött maga a közösségi média, változott és kibővült a használata, úgy változott vele együtt a definíciója is. COHEN (2011) harminc különböző fogalmat gyűjtött össze munkájában, melyek közül a legfontosabb ismérveket a következőkben foglalom össze:

- A közösségi média több platformon is összekapcsolja a virtuális közösségek felhasználóit, ezért hatással van az emberek viselkedésére, magatartására és az életükre.
- A közösségi média P2P kommunikációs csatorna, mely lehetővé teszi a résztvevőknek az interakciót, az együttműködést, valamint a tartalmak létrehozását és cseréjét. Egy olyan felület, mely alapjaiban változtatta meg a kommunikációt a szervezetek, a közösségek és az egyének között.

A közösségi médiát inkább a kommunikáció eszközeként értelmezi WELLS (2011), mely lehetővé teszi, hogy ezáltal széles körben elérjék, és hatással legyenek az emberekre, míg az ismertségi háló (Facebook és társai) elsősorban a konkrét kapcsolatteremtés eszköze.

A szolgáltatói oldal számára elengedhetetlen a közösségi média eszköztárának differenciálása, mely egyáltalán nem evidencia a turisztikai szolgáltatók esetében. A közösségi média többek között magában foglalja a közösségi oldalakat, a tartalmegosztó oldalakat, a blogokat, a mikroblogokat, a kollaboratív projekteket és a virtuális világokat (FOTIS et al., 2011).

Felhasználó által létrehozott tartalom

A felhasználó által létrehozott tartalomról már volt szó a közösségi média definiálásakor, és egyértelművé vált, hogy a két fogalom között szoros összefüggés tapasztalható, bizonyos esetekben szinonimaként tekintenek rá. TAT-SENG et al. (2014) értelmezésében a felhasználói tartalom lényegében egy tetszőleges formátumú tartalom, melyet egy felhasználó hoz létre egy online rendszerben vagy szolgáltatásban, és amelyet gyakran közösségimédia-oldalakon keresztül érünk el.

A felhasználó által létrehozott tartalmak a közösségi média platformjain, valamint a termékkereső motorok jelentősen megváltoztatták a fogyasztók online vásárlási szokásait. A felhasználó által létrehozott tartalmak fontos sze-

repet játszanak a fogyasztó utazással kapcsolatos döntési folyamataiban (LITVIN et al., 2008; YOO–GRETZEL, 2008). Napjainkban az utazás szervezősekor egyre többen felkeresik a más utazók által létrehozott tartalmakat (videó, blog, értékelések, vélemények), melyek hatással vannak az utazási döntésekre.

A felhasználói tartalmak legjelentősebb formája az online értékelések, melyekben a turisták nagymértékben megbíznak, és döntéshozatalkor számos előnnyel szolgálnak. Ilyen előnyöket sorol fel cikkében GRETZEL–YOO (2008), mely szerint a turista elégedett az utazás tervezésével, sokkal pontosabban meg tudja fogalmazni elvárásait, aktív részese a foglalásnak, nagyobb magabiztossággal hozza meg döntéseit.

Az elmúlt években számos kutatás foglalkozott a felhasználói tartalmak és a turizmus kapcsolatának vizsgálatával (CHUNG–BUHALIS, 2008; GRETZEL–YOO, 2008; O’CONNOR, 2008; XIANG–GRETZEL, 2009), melyek során az alábbi területekre tértek ki:

- mi motiválja a turistát a tartalom létrehozásában,
- a felhasználói tartalmakat hogyan használják, és milyen hatással vannak a turistákra,
- az online utazási információ keresésekor mennyire kitettek a felhasználói tartalmaknak,
- mi alapján tekintik hitelesnek az adott tartalmat, és mitől lesz valami számukra megbízható,
- mi alapján ismeri fel a turista a félrevezető utazással kapcsolatos felhasználói tartalmakat,
- a turisták személyiségjegyeinek mi a szerepe a felhasználói tartalmak előállításában és használatában?

Összességében elmondható, hogy az internet megváltoztatta a fogyasztói magatartást azáltal, hogy lehetővé tette a turisták számára a közvetlen hozzáférést a turizmus szereplői által generált jelentős mennyiségű információhoz. Napjainkban egyre inkább megfigyelhető az a tendencia, hogy a turisták növekvő számban és egyre nagyobb érdeklődéssel használják a web 2.0, a közösségi média és a felhasználó által létrehozott tartalmak által nyújtott többirányú információáramlást biztosító lehetőségeket utazásuk során (az utazás előtt, alatt és után).

Anyag és módszer

A kutatást kismintás próbalekérdezés ($N = 75$) előzte meg 2014 tavaszán egyetemisták körében a kérdések pontosítása, az esetleges hibák korrigálása és a magasabb fokú érvényesség érdekében. A végleges kérdőív lekérdezésénél (2014. december) CAWI módszert (online kérdőív) választottunk. A minta reprezentativitását egy magyarországi piackutató cég online panelje biztosította. Az adatfelvétel lebonyolítását, illetve az adatok tisztítását szintén piackutató cég végezte. A kutatás nem a teljes népességet kívánta vizsgálni, hanem a felnőtt internethasználó korosztályt helyezte a kutatás középpontjába, ők alkották az alapsokaságot. A kérdőívet 636 fő töltötte ki értékelhetően, ez a minta reprezentálta a 18 év feletti internetező lakosságot, nemre, életkorra és régióra vonatkozóan. Az adatok az online adatfelvétel miatt külön kézi rögzítést nem igényeltek, a kódolást a piackutató céggel egyeztetve végeztük. Az adatok tisztítása után a statisztikai elemzést az SPSS 22.0 szoftverével végeztük.

A kérdőív értékelésekor használt módszerek általános ismertségét figyelembe véve azok részletes bemutatását nem tartjuk indokoltnak. A kutatás eredményeinek feldolgozása során többek között egyváltozós statisztikai elemzéseket végeztünk (gyakorisági mutatókat, számtani átlagot és szórást). A kapcsolatok vizsgálatához az alábbi módszereket alkalmaztuk (SAJTOS–MITEV, 2007):

- Pearson-féle Chi-négyzet próba,
- varianciaanalízis.

Eredmények

Az internethasználó felnőtt lakosság körében végzett felmérés demográfiai jellemzőit a három reprezentativitást biztosító változó esetében a következő táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat: A minta demográfiai jellemzői

Nem	Nő	50,9 %
	Férfi	49,1 %
Életkor	18-29 év	28,8 %
	30-39 év	27,2 %
	40-49 év	19,1 %
	50 év felett	24,9 %
Régió	Dél-Alföld	12,9 %
	Dél-Dunántúl	8,5 %
	Észak-Alföld	12,5 %
	Észak-Magyarország	10,2 %
	Közép-Dunántúl	10,5 %
	Közép-Magyarország	35,5 %
	Nyugat-Dunántúl	9,8 %

Forrás: Saját szerkesztés

Nemek tekintetében kiegyensúlyozott a megoszlás, 51-49 arányban a nők vannak többen a mintában. A megkérdezettek életkorát tekintve a 18 és 29 év közöttiek 28,8%-ban, a 30 és 39 év közöttiek 27,2%-ban, az 50 év felettiek 24,9%-ban, míg a 40 és 49 év közöttiek 19,1%-ban képviselték magukat a mintában. A regionális megoszlás tekintetében a legtöbben a Közép-magyarországi (35,5%) régióból kerültek a mintába, míg legkevesebben a Dél-dunántúli (8,5%) régióból.

Az általános utazási szokásokat tekintve elmondható, hogy a felnőtt internetező lakosság 60%-a szokta a szabadidejét elsődlegesen belföldi üdüléssel, nyaralással tölteni, míg 7%-uk a külföldi desztinációkat preferálja. A válaszadók harmada a hazai és külföldi úti célokat is egyaránt előnyben részesíti (34%). A MAGYAR TURIZMUS ZRT. (2014) felmérése szerint 2013-ban

a megkérdezettek közel 60%-a nem tervezett utazást az adott évben, melynek elsődleges okaként a pénzhiányt említették (67%). Az utazást tervező háztartások összes tervezett utazásából 65%-a belföldi, 33%-a külföldi úti célú volt. Míg belföldre az átlag alatti, addig külföldre az átlag feletti jövedelműek utaznak az átlagosnál nagyobb arányban. Ezzel összhangban a felmérésben megkérdezettek esetében is elmondható, hogy elsődlegesen a hazai úti célokat preferálók vannak többségben, továbbá megállapítható az is, hogy a magasabb jövedelemmel rendelkezők többségben vannak a külföldi úti célt választók esetében.

Az utazások gyakoriságát megvizsgálva megállapítható, hogy legtöbbször (44%) évente, míg 35%-uk félévente utaznak. A válaszadók 11,5%-a mondhatja el magáról, hogy félévnél is gyakrabban tölti szabadidejét utazással, nyaralással, míg 9,5%-uk egy évnél ritkábban utazik.

Az utazás időtartamát tekintve a 2–4 éjszakát választják a legtöbbször (53%), melyek túlnyomó többsége a hazai utazásokat preferálókra jellemző, míg az 5–7 éjszaka eltöltését a megkérdezettek 36%-a választotta, ahol jellemzően a külföldi utakat előnyben részesítők voltak többségben. A KSH (2015) legfrissebb adatai alapján a magyar lakosság 37%-a 1–3 éjszakás és 26%-a legalább 4 éjszakás utazást tett 2014-ben.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezettek mely szállástípusokat részesítik előnyben. A megkérdezettek körében kiemelkedik a panzió (45%) és a 2-3 csillagos szállodák (39%) aránya, de minden közel harmadik válaszadó (29%) a fizetős magán szálláshelyeket preferálja.

A kutatásban arra kerestük a választ, hogy az elsősorban felhasználók által létrehozott tartalmakra épülő médiumok jelentősége hogyan alakul a hagyományos médiumokkal szemben a magyarországi felnőtt internethasználó lakosság körében. Feltételezésünk szerint az utazás szervezésekor az internetes oldalakon rendelkezésre álló, felhasználók által létrehozott üdüléssel kapcsolatos tartalmak fontosabbak, mint a hagyományos reklámeszközök (utazási iroda, hivatalos weboldalak stb.). Először azt vizsgáltuk, hogy a megkérdezettek milyen formában szervezik az üdülésüket, nyaralásukat. A válaszadók 93,4%-a saját magának szervezi utazását, és mindösszesen 18,1%-uk veszi igénybe az utazási irodák szolgáltatásait. Ezt követően a megkérdezetteknek arra a kérdésre kellett válaszolniuk, hogy használják-e utazásuk szervezésekor az internetet. A válaszadók 91,2%-a interneten keres, míg 8,8%-uk nem él ezzel a lehetőséggel. Ezen adatok is jól tükrözik azt a trendet, mely szerint az

utazások során használt elsődleges információforrás az internet (KSH, 2013; STATISTA, 2014a).

A KSH (2013) felmérésében a második legtöbbet említett információforrás az internet, ezt követte a korábban ott járt személyek, ismerősök (36%), míg minden negyedik megkérdezett (24%) a közösségi oldalakon keresett utazási információt belföldi utazása szervezésekor. A STATISTA (2014a) felmérése szerint a megkérdezett szabadidős célú utazást tervező amerikaiak elsődleges utazási információforrása az internet (70%), melyet a családok, barátok offline információi követnek (48%). Az online tartalmakat megvizsgálva a megkérdezettek elsődlegesen keresőoldalakon (60%) – például Google – gyűjtenek információt az utazáshoz, másodsorban pedig a szállások (48%), légitársaságok (39%) és az online utazási irodák (40%) weboldalain keresnek.

A STATISTA (2014b) szerint az Európai Unió lakosainak legfontosabb információforrása az utazás tervezési fázisában a rokonok, barátok, kollégák javaslatai (55%), míg az internetes oldalakat a megkérdezettek 46%-a említette. A közösségimédia-oldalak 8%-kal szerepeltek a listában, mellyel a brosúrák és ingyenes katalógusok kivételével megelőzték a hagyományos médiumokat (tv, rádió, újság, útikönyvek, magazinok).

A STATISTA (2014c) Magyarországra vonatkozó felméréséből kiderült, hogy a megkérdezettek körében a legfontosabb információforrás az utazás tervezésekor a család, barátok, kollégák javaslatai (60%). Az internetes oldalak a második legfontosabb információforrás volt (43%), míg a közösségi oldalak (6%) a hagyományos információforrások tekintetében csak a magazinokat és útikönyveket tudták megelőzni a képzeletbeli rangsorban.

Európa országaiban változatosság figyelhető meg az információforrások fontossági sorrendjében. Azokban az országokban, ahol az internetpenetráció és a közösségi oldalakon való jelenlét magasabb, ott az internetes oldalak, valamint a közösségi oldalak is fontosabb szerepet töltenek be az utazási információ keresésekor (STATISTA, 2014b).

Egy korábbi felmérés – 2012-ben 221 fős minta – az egyetemen tanuló fiatalok (18–29) körében vizsgálta, hogy milyen információforrásokat használnak az utazásuk tervezésekor. A kapott eredmények alapján esetükben is megállapítható volt, hogy üdülésük előtt az interneten keresnek utazási információt, de számukra az elsődleges információforrás a család, a rokonok és a barátok. Szintén fontosnak tartották a hivatalos utazási oldalakon található

információkat, valamint a magazinokat és az úti könyveket is (RÁTHONYI, 2013).

Mint látható, az utazás tervezési fázisában az egyes információforrásoknak különböző jelentősége van a turisták esetében. Kutatásunkban fontosnak tartottuk feltárni az internet és a közösségi média szerepét a tradicionális utazási információforrások mellett, ennek érdekében a válaszadóknak értékelni kellett az egyes médiumokat az utazás szervezésben betöltött fontosságuk szerint 5 fokozatú Likert-skálán.

Az eredmények igazolják, hogy a tradicionális információforrások szerepe még mindig nem elhanyagolható, ugyanakkor a közösségi oldalak és a felhasználók által létrehozott tartalmak jelentősége megnőtt az elmúlt években. Elsődleges forrás a családok, barátok információi, de továbbra is fontos információforrásként tekinthetünk a nyomtatott formában megjelent utazási magazinokra, prospektusokra, útikönyvekre. A második legfontosabb forrás a felhasználói tartalmak egyik széles körben elterjedt formája, az utazási vélemények és értékelések, ugyanakkor a közösségi oldalak és az utazási blogok nem tudták kiszorítani a hivatalos utazási oldalakat és az utazási magazinokat. Az online videó- és képmegosztó oldalak, valamint a hagyományos médiaeszközök a legkevésbé fontos információforrások a szabadidős célú utazások szervezésekor (2. táblázat).

2. táblázat: Ütdülés szervezéskor használt információforrások fontossági sorrendje

Információforrás	Átlag	Szórás
Család, barátok információi	4,09	0,93
Más utazók által írt vélemények (pl.: Tripadvisor)	3,50	1,05
Hivatalos utazási oldalak	3,39	1,16
Útikönyv, prospektus, utazási magazin	3,35	1,12
Közösségi oldalak (pl.: Facebook)	3,29	1,14
Blogok, utazási blogok (pl.: Origo utazási rovat)	3,01	1,20
Utazási iroda	3,00	1,24
Online képmegosztó oldalak (pl.: Instagram utazási képek)	2,80	1,24
TV, rádió, újság	2,78	1,06
Online videómegosztó oldalak (pl.: Youtube utazási videók)	2,78	1,18

Forrás: Saját szerkesztés

Összességében megállapítható, hogy feltételezésünk csak részben volt helytálló. A táblázat adataiból kiderült, hogy bizonyos hagyományos információforrások szerepe még mindig meghatározó az utazás szervezése során. Ugyanakkor elmondható, hogy az utazási irodák és a tömegműűmumok jelentősége kisebb, mint a közösségi oldalaké és blogoké. Egyedűl a felhasználói tartalmak egyik formája, az utazással kapcsolatos vélemények kaptak jobb értékelést, mint a hagyományos információforrások. A kapott eredmények és a szekunder adatok alapján megállapítható, hogy bár elsűdlegesen az interneten keresűnk utazási információt, még mindig az egyik legfontosabb forrás a családok, barátok, kollégák offline információi. Ugyanakkor egyre inkább elűtérbe kerülnek a különbűzű internetes oldalakon található utazással kapcsolatos felhasználói vélemények, melyek jelentősége növekvű tendenciát mutat az utazás tervezési folyamatában. Az utazási irodák és a hagyományos műűmumok szerepének visszaesése az internet széles körű elterjedésének, a világ bármely pontjáról elérhető online foglalási, jegyvásárlási rendszerek gyors terjedésének, a honlapokon, fórumokon, közösségi oldalakon elérhető részletes információnak és az utazással kapcsolatos operatív ismeretek elsajátításának köszűnhető.

Fontosnak tartottuk ezen eredmények részletes vizsgálatát, ezért varianciaanalízis segítségével (KIM et al., 2007) mélységűben elemeztűk az adatokat.

Elűszűr arra voltunk kívűncsiak, hogy a reprezentativitást biztosítű demográfiai adatok (legfűkűpp nem és életkor) esetén található-e eltérés az információforrások fontosságának tekintetűben.

Nemek között nem találtűnk eltérést az információforrások tekintetűben, de az életkorokat vizsgálva több forrás esetén is szignifikáns különbűség mutatkozott. Az életkorok esetűben érdemes az egyes csoportokon belűli eltéréseket megvizsgálni, melyhez a post hoc vizsgálatok közül a Tukey HSD és a Tamhane módszereket alkalmaztűk.

Az eredményekbűl kiderűlt, hogy elsűdlegesen a 18–29 éves korosztály és az 50 év felettiek között mutatkozűk szignifikáns eltérés az alábbi esetekben:

- Online képmegosztű oldalak ($p < 0,05$, $F = 3,105$)
- Blogok, utazási blogok ($p < 0,05$, $F = 5,477$)

Az eredmény egyértelműen jelzi, hogy a fiatal korosztály számára fontosabb az utazás szervezésekor az utazási blogok és a képmegosztű oldalak felkeresű-

se, mint az idősebbek számára. Az utazási iroda ($p < 0,05$, $F = 2,704$) mint információforrás a szabadidős célú utazás szervezésekor a 30–39 év közötti korosztály számára fontosabb, mint a 18–29 éves korosztály számára. Fontos megállapítás, hogy a 30 évnél idősebb korosztály számára még napjainkban is fontos információforrást biztosítanak az utazási irodák.

Ezt követően azt vizsgáltuk, hogy a hazai és a külföldi utazások esetén milyen különbségek mutatkoznak az információforrások fontosságában. A hazai és külföldi utazásszervezés során a következő elemeknél találtunk szignifikáns eltérést:

- Más utazók által írt vélemények ($p < 0,05$, $F = 12,656$)
- Online képmegosztó oldalak ($p < 0,05$, $F = 4,560$)
- Blogok, utazási blogok ($p < 0,05$, $F = 7,534$)
- Utazási iroda ($p < 0,05$, $F = 7,531$)

A fenti elemek esetében a fontossági sorrendet is megvizsgálva kiderült, hogy ezek az információforrások elsődlegesen a külföldi utazások szervezése szempontjából fontosabbak a megkérdezettek számára.

Az előzőekben érintettük a közösségi média (felhasználók által létrehozott tartalom – más utazók által írt) szerepét az utazás szervezésében, a következőkben pedig a közösségi média szerepét vizsgáljuk a teljes utazási folyamat során. Feltételezésünk szerint a közösségi média elsődleges szerepe az üdülés folyamat első fázisában (üdülés előtt) mutatkozik, az utazás szervezése során, az üdüléssel kapcsolatos információk keresésekor.

Összességében megállapítható, hogy a megkérdezettek az utazástervezési folyamat mindegyik fázisában használják a közösségimédia-oldalakat, azonban különböző mértékben és különböző célokkal. Az utazást megelőző tervezési szakaszban a legtöbben az ötletek begyűjtése során keresik fel a közösségimédia-oldalakat, de sokan vannak, akik a szállás kiválasztásakor is ellátogatnak közösségi oldalakra. Mindösszesen a felhasználók harmada keresi fel a közösségimédia-oldalakat annak megerősítésére, hogy megfelelő úti célt választott nyaralásához.

Az utazás alatt a megkérdezettek elsődlegesen egy adott látnivalóról vagy egy adott programról gyűjtenek információt a közösségi oldalakon, valamint a kapcsolattartás eszközeként is alkalmazzák. Kevesen írnak az élményeikről a

különböző fórumokon, és kevesen voltak azok, akik nem elsődlegesen utazásukkal kapcsolatban látogatták meg a közösségi médiát.

Az utazás utáni szakaszban minden negyedik felhasználó keresi fel a közösségimédia-oldalakat, például az utazás után élmények és fényképek megosztásakor vagy éppen az online vélemények írásakor. Ezen eredmények elmaradnak a nemzetközi trendekkel szemben, miszerint az utazók többsége élt azzal a lehetőséggel, hogy véleményt formál a tapasztalatairól (például: kritikát fogalmaz meg a szállással kapcsolatban) (3. táblázat).

A korábbi, hallgatók körében elvégzett kérdőíves felmérés eredményei is megerősítik a közösségi média szerepét az utazási folyamatban. A hallgatók is elsődlegesen a nyaralás desztinációjának kiválasztásakor (59%) keresték fel a közösségi média oldalait, továbbá üdülésük alatt a fiatalok 56%-a használta kapcsolattartásra a közösségi médiát (RÁTHONYI, 2013).

Cox et al. (2009) kutatásában rávilágított arra, hogy a közösségimédia-web-oldalakat elsősorban az utazást megelőző szakaszban használják, mellyel összecsengnek az eredmények azzal a különbséggel, hogy az eredmények alapján kirajzolódik a használat széles körű elterjedése az évek folyamán. Ellentétes eredményeket kapott Fotis et al. (2012), aki szerint ezeket a weboldalakat túlnyomó többségben az utazás után használják a vélemények és fényképek megosztására.

3. táblázat: Közösségimédia-használat az utazás során

Utazás szakasza	Állítás	A válaszadók százaléka
Utazás/nyaralás előtt	Ötleteket gyűjtök, hogy hova menjek üdülni	67,8%
	Leszűkítem a lehetséges úti célokat	46,5%
	Ha meg kell erősíteni magamban, hogy jó úti célt választottam	32,3%
	Ötleteket és információt gyűjtök szállások keresésekor	62,3%
	Ötleteket és információt gyűjtök különféle szabadidős programok keresésekor	49,5%

Utazás/nyaralás alatt	Utazásom alatt pl. egy látnivalóról vagy egy programról információt gyűjtök	52,6%
	Utazásom alatt élményeimről beszámolok különböző fórumokon	9,3%
	Utazásom alatt készült fényképeket, videókat osztok meg másokkal (más utazók, barátok, ismerősök)	29,6%
	Kapcsolatot tartok a családommal/barátokkal	47,3%
	Nem az utazásommal kapcsolatban használom ezeket az oldalakat	12,3%
Utazás/nyaralás után	Utazásom után, hogy megosszam másokkal (más utazók, barátok, ismerősök) az üdülés során készült fényképeket, videókat	25,9%
	A szállással és egyéb szolgáltatásokkal kapcsolatban véleményt írok és értékelek	25,8%

Forrás: Saját szerkesztés Cox et al. (2009) és Fotis et al. (2012) alapján

Vizsgálatunkban kitértünk arra is, hogy az egyes szakaszok esetében mutatkozott-e szignifikáns eltérés nemek és életkor tekintetében. Nemek tekintetében érdekesség, hogy elsősorban a nőkre jellemző, hogy a nyaralással kapcsolatos képeket, videókat megosztják másokkal különböző közösségimédia-oldalakon az utazást követően. A különféle szabadidős programok kereséséhez kapcsolódó információgyűjtés a közösségimédia-oldalakon pedig elsősorban a férfiakra jellemző.

Életkorok tekintetében az utazás utáni nyaralással kapcsolatos képek, videók megosztásában mutatkozott szignifikáns eltérés, mely tevékenység elsődlegesen a 18–29 év közötti korosztályra jellemző.

Összességében megállapítható, hogy a vizsgálati eredmények alátámasztották a közösségi média szerepét az utazási folyamat első fázisában, feltételezésünk igazolást nyert.

Következtetés

Országos lekérdezés segítségével, az internethasználó felnőtt lakosság körében végzett kérdőíves felmérés eredményei többségében tükrözik más, országos felmérés eredményeit.

Elmondható, hogy az utazás tervezési szakaszában továbbra is a legjelentősebb információforrás a család és barátok információi. A hagyományos információforrások jelentősége visszaszorulóban van a felhasználók által létrehozott tartalmak megjelenését követően. Ezen trendeket jelen kutatás eredményei is alátámasztják.

Megállapítható, hogy a megkérdezettek az utazás tervezési folyamatának mindegyik fázisában használják a közösségimédia-oldalakat, azonban különböző mértékben és különböző célokkal. Az utazást megelőző tervezési szakaszban a legtöbben az ötletek begyűjtése során keresik fel a közösségimédia-oldalakat, de sokan vannak, akik a szállás kiválasztásakor is ellátogatnak közösségi oldalakra. Mindösszesen a felhasználók harmada keresi fel a közösségimédia-oldalakat annak megerősítésére, hogy megfelelő úti célt választott nyaralásához. Az utazás alatt a megkérdezettek elsődlegesen egy adott látnivalóról vagy egy adott programról gyűjtenek információt a közösségi oldalakon, valamint a kapcsolattartás eszközeként is alkalmazzák. Az utazás utáni szakaszban minden negyedik felhasználó keresi fel a közösségimédia-oldalakat, például az utazás után élmények és fényképek megosztásakor vagy éppen az online vélemények írásakor. Ezen eredmények elmaradnak a nemzetközi trendekkel szemben, miszerint az utazók többsége élt azzal a lehetőséggel, hogy véleményt formál a tapasztalatairól (például: kritikát fogalmaz meg a szállással kapcsolatban).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bácsné Bába É. (2014): Hallgatók, Buli, Campus – Felsőoktatási hallgatók fesztivállátogatási szokásainak vizsgálata a Campus fesztiválon. In. Turizmus Bulletin. 2014/2. 34–41.p.
- Bácsné Bába É. (2014): Festival in Tune with Students. In: Magdolna Lácza, Dariusz Fatula (szerk.) Social Aspects of Management: Personal Development, cultural changes, economic progress. Kraków: Krakow Society for Education; AFM Publishing House, 2014. pp. 75–88. (ISBN:978-83-7571-283)
- Bácsné Bába É. (2010): Egy nyári ifjúsági fesztivál kommunikációs rendszerének értékelése. In: Nábrádi András (szerk.) International Conference on Tourism and Sports Management : (inTSMconf). Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, 2010. pp. 8. (ISBN [978-963-473378-2](#))
- Bhatnagar, D 2008: Digital marketing for the travel industry in the web 2.0 scenario <http://www.slideshare.net/delhibloggers/digital-marketing-for-the-travel-industry-in-the-web-20-scenario-presentation> Letöltve 2014. október 23.
- Chung, J. Y. – Buhalis, D. (2008): Information needs in online social networks. Information Technology & Tourism. Volume 10. pp. 267–281.
- Cohen, H. (2011): Social Media Definitions. <http://heidicohen.com/social-media-definition/> Letöltés dátuma: 2013. október 23.
- Cormode, G. – Krishnamurthy, B. (2008): Key Differences between Web1.0 and Web2.0, First Monday. Volume 13. Issues 6.
- Cox, C. – Burgess, S. – Sellitto, C. – Buultjens, J. (2009): The role of user-generated content in tourists' travel planning behavior. Journal of Hospitality Marketing & Management, Volume: 18., Issues: 8., pp. 743–764.
- Fotis, J. – Buhalis, D. – Rossides, N. (2011): Social media impact on holiday travel: The case of the Russian and the FSU markets. International Journal of Online Marketing. Volume 1. Issues 4. pp. 1–19.
- Gretzel, U. – Yoo, K. H. (2008): Use and Impact of Online Travel Reviews. In Information and Communication Technologies in Tourism 2008. (eds.

- O'Connor, P. – Höpken, W. – Gretzel, U.). Proceedings of the International Conference in Innsbruck, Austria, pp. 35–46.
- Kaplan, A. M. – Haenlein M. (2010): Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons* Volume: 53., Issues: 1. pp. 59–68.
- Kim, D-Y. – Letho, X. Y. – Morrison, A. M. (2007): Gender differences in online travel information search: Implications for marketing communications on the internet. *Tourism Management*. Volume 28. pp. 423–433.
- KSH (2013): Turizmus Magyarországon 2013, http://itthon.hu/documents/28123/8118959/EI%C3%B6Adatok_2013_HU_internetre.pdf/e042551b-512c-498b-b949-378b8d48684b, Letöltés ideje: 2015. március 15.
- Latham, B. (2008): Web 2.0 – The Boom for Boomer, *Reference Reviews*, 22(2), pp. 1–3
- Litvin, S.W. – Goldsmith, R.E. – Pan, B. (2008): Electronic word-of-mouth in hospitality and tourism management. *Tourism Management*. Volume 29. pp. 458–468
- Milano, R. – Baggio, R. – Piattelli, R. (2011): The effects of online social media on tourism websites. ENTER 2011 January 26–28, 2011 – Innsbruck, Austria
- O'Connor, P. (2008): User-generated content and travel: A case study on TripAdvisor.com In: *Information and communication technologies in tourism 2008*, (Eds. O'Connor, P. – Höpken, W. – Gretzel, U.). Springer Verlag, Vienna, Austria, pp. 47–58.
- O'Reilly, T. (2006): Web 2.0 Compact Definition: Trying Again http://radar.oreilly.com/archives/2006/12/web_20_compact.html Letöltés dátuma: 2013. április 10.
- Ráthonyi G. (2013): Influence of social media on tourism – especially among students of the University of Debrecen, In: *APSTRACT Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 2013., Volume 07 Number 1, pp. 105–112., ISSN: 1789-221X
- Sajtos, L. – Mitev, A. (2007). *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó. 537. p.

- Sigala, M. (2007): WEB 2.0 in the tourism industry: A new tourism generation and new e-business models. Travel Daily News, March 05, 2007, <http://www.travedailynews.com> letöltés dátuma: 2016. január 5.
- Statista (2014a): Which of the following sources do you typically use to plan personal or leisure trips/business trips?, <http://www.statista.com/statistics/285344/sources-used-to-plan-leisure-personal-business-trips-2013/> Letöltés dátuma: 2015. október 23.
- Statista (2014b): Most important travel information sources for residents of the European Union (EU) in 2014 Most important travel information sources for residents of Hungary in 2014, <http://www.statista.com/statistics/415795/main-sources-travel-information-european-union-eu/>, Letöltés dátuma: 2015. október 23.
- Statista (2014c): Most important travel information sources for residents of Hungary in 2014, <http://www.statista.com/statistics/459109/main-sources-travel-information-hungary/>, Letöltés dátuma: 2015. október 23.
- Statista (2015): Number of mobile app downloads worldwide from 2009 to 2017 (in millions), <http://www.statista.com/statistics/266488/forecast-of-mobile-app-downloads/>, Letöltés dátuma: 2015. október 23.
- Szűcs V. – Vida A. (2008): Web2.0 – a könyvtárak világában, In: Apró cseppekből lesz a zápor: Bakonyi Géza emlékkönyv, Chapter: Web2.0 - a könyvtárak világában, Publisher: Szegedi Egyetemi Kiadó: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Editors: Hegyi Ádám, Simon Melinda, pp. 137–158
- Tat-Seng, C. – Li, J. – Marie-Francine, M. (2014): Mining user generated content. Chapman and Hall/CRC. p. 7. ISBN 9781466557406.
- Töröcsik Mária, Szántó Ákos: Társadalmi trendek és esélyegyenlőség, Esélyegyenlőségi Road Show - előadás, Miskolc, 2008. május 14.
- Turizmus Online (2014): Tele lett Keszthely QR-kódokkal, http://www.turizmusonline.hu/belfold/cikk/tele lett keszthely_qr_kodokkal, Letöltés ideje: 2015. január 15.
- Wells, W. (2011): Social media and social networking: what's the difference? <http://williamhwells.com/2011/06/18/social-media-and-social-networking-whats-the-difference> Letöltés dátuma: 2012. június 8.
- WTTC (2015): Travel & Tourism, Economic Impact 2014, World Travel

- & Tourism Council, <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%20reports/world2014.pdf>
- Xiang, Z. – Gretzel, U. (2010): Role of social media in online travel information search. *Tourism Management*, Volume 31. Issues 2. pp. 179–188.
- Yoo, K. H. – Gretzel, A. (2008): The influence of perceived credibility on preferences for recommender systems as sources of advice. *Journal of Information Technology & Tourism*. Volume 10. Issues 2. pp. 133–146.
- KSH (2015): Turizmus és vendéglátás, 2014, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur14.pdf>, Letöltés dátuma: 2016. január 20.
- Magyar Turizmus Zrt. (2014): A magyar lakosság belföldi és külföldi utazásai 2013-ban, http://itthon.hu/documents/28123/4083489/Magyarok_utazasai_2013.pdf/12a9ca36-ba53-422d-b3fc-49450c26b6f5, Letöltés dátuma: 2015. január 25.
- Kormos G. – Kiss F. – Horváth A. (2015): A Balkáni régió turisztikai IKT helyzete és várható fejlődése, In: *Tourism and ICT Aspects of Balkan Well-being – a Balkán jóllét turisztikai és IKT vonatkozásai*, Információs Társadalomért Alapítvány, 2015, pp. 249–285.

Tartalom/Contents

Bíró Melinda, Müller Anetta, Ráthonyi-Ódor Kinga, Ráthonyi Gergely, Baloga István: Az olimpiai játékok szervezésének történeti áttekintése gazdasági aspektusból/Historical overview the organisation of the olympic games in economic aspect	3
Juhász István, Müller Anetta, Boda Eszter, Bíró Melinda, Macra-Oşorhean Maria: A „Kézilabda az iskolában” program értékelése egy (lehetséges) kutatás tükrében/ The „Handball in schools” program in the light of an assessment of (potential) research	21
Szántó Ákos, Boros-Balint Iuliana, Simon Ugron Agnes: A rugalmas egészségtudatossági profil (RETP) MODELL/The flexible health awareness profile (FHAP) MODELL	55
Müller Anetta, Bíró Melinda, Ráthonyi Ódor Kinga, Ráthonyi Gergely, András Álmos: A sport nagyrendezvényeinek elemzése gazdasági aspektusból/Analysis of the great sport event of economic aspect	77
Váczai Péter, Szántó Ákos, Boros-Balint Iuliana, Dávid Lóránt Dénes, Szabó Róbert: A TAO-Rendszer hatásainak felmérése a Magyar Kosárlabda csapatoknál/The assessment of the TAO System influences at the Basketball Clubs	89
Bánhidi Bence, Révész László, Béres Sándor Benczenleitner Ottó: A kölyökatléti program ugrószámainak alkalmazhatósága a mindennapos testnevelés/Jumping tracks of the kid athletic program application in everyday physical education	103
Ráthonyi-Odor Kinga, Urbánné Katona Márta, Ráthonyi Gergely, Bíró Melinda: Ötlikarítás környezettudatosság/Environment-conscious attitude of Olympic games	117
H. Tómesz Timea: Sporttudósítások hagyományos Média/Új Média/Sport news reports traditional Media/New media	137
Nagy Zsuzsa, Müller Anetta, Simon Ugron Ágnes, Zidek Péter, András Álmos: A testnevelésórán alkalmazott pulzusmérés szerepe a tanulókdifferenciált oktatásában/The role of heart rate monitor used in physical education classes to students differentiated teaching	161
Fintor Gábor: A mindennapos testnevelés implementációja észak-alföldi Általános Iskolában/Implementation of everyday physical education in elementary schools of the northern great plains (Észak-Alföld) region.....	179
Bíró Melinda, Széles-Kovács Gyula, Stregova Zsolt, Baloga István, Dr. Dobay Beáta: Az Olimpiák elfeledett labdajátékai/The forgotten olympics ball games	199
Ráthonyi Gergely, Ráthonyi-Odor Kinga, Müller Anetta: Turisták közösségimédia használata az utazás során/Use of social media of tourists during travelling	213